

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

VASFİ MAHİR KOCATÜRK – HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

DİNÇER ATAY

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. YÜKSEL TOPALOĞLU

EDİRNE 2012

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİNÇER ATAY tarafından hazırlanan **VASFİ MAHİR KOCATÜRK – HAYATI, SANATI VE ESERLERİ** Konulu **YÜKSEK LİSANS** Tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 12.-13. maddeleri uyarınca **23.10.2012 Perşembe** günü saat **16.00**'da yapılmış olup, tezin *kabul edilmesine* **OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Recep DUYMAZ	<i>kabul edilmesine</i>	
Yrd. Doç. Dr. Yüksel TOPALOĞLU (Danışman)	<i>kabul edilmesine</i>	
Yrd. Doç. Dr. Hacer ATEŞ	<i>kabul edilmesine</i>	

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	447082
Yazar Adı / Soyadı	Diñçer Atay
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 49084392830
Telefon / Cep Telefonu	
e-Posta	dinceratay_22@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Vasfi Mahir Kocatürk – Hayatı, Sanatı ve Eserleri
Tezin Tercümesi	Vasfi Mahir Kocaturk – His Life, Art and Works
Konu Başlıkları	
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Türk Edebiyatı Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2012
Sayfa	363
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. Yüksel Topaloğlu
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	Türk Edebiyatı=Turkish Literature Şiir=Poem Vasfi Mahir Kocatürk=Vasfi Mahir Kocaturk Biyografi=Biography Çözümleme=Analysis
Yayımlama İzni	☒ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Ertelenmesini istiyorum

a. Yukarıda başlığı yazılı olan tezinin, ilgilenenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimize ilgili fikri mülkiyet haklarımız saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

30.10.2012

İmza:.....

Yazdır

TEZİN ADI: VASFİ MAHİR KOCATÜRK-HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

HAZIRLAYAN: DİNÇER ATAY

ÖZET

Bu çalışma Vasfi Mahir Kocatürk'ün hayatı, eserleri ve sanat telakkisini merkeze almaktadır. Çalışma, “Giriş”, “Sonuç”, “Kaynakça” ve “Ekler” dışında iki bölümden meydana gelmektedir. “Giriş”te Vasfi Mahir Kocatürk'ün doğduğu ve büyüdüğü yıllardaki sosyal ve siyasî durumdan ve Cumhuriyet devri Türk edebiyatının ilk dönemlerinden bahsedilmektedir. *Birinci Bölüm*'de Vasfi Mahir'in biyografisi, eserleri ve sanatı üzerinde durulmuştur. *İkinci Bölüm*'de ise Vasfi Mahir'in şiirleri biçimsel ve tematik açıdan incelenmiştir. *Sonuç* kısmında çalışma sayesinde ortaya çıkarılmış hususlar ve bulgular dile getirilmiştir. Çalışma hazırlanırken Vasfi Mahir Kocatürk'ün biyografisinin ve sanat anlayışının ortaya çıkarılması amacı esas alınmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Türk Edebiyatı, Şiir, Vasfi Mahir Kocatürk, Biyografi, Çözümleme

NAME OF THESIS: VASFİ MAHİR KOCATÜRK-HIS LIFE, ART AND WORKS

PREPARED BY: DİNÇER ATAY

ABSTRACT

This study focus on Vasfi Mahir Kocaturk's biography, works and notions of art. It is composed of two parts apart from "Introduction", "Conclusion", "Bibliography" and "Additions". Both Vasfi Mahir Kocaturk was born grew up with years of social and political conditons and the early days of Republican era of Turkish literature is mentioned in "Introduction". In the first chapter, Vasfi Mahir Kocaturk's biography, works and concept of art concentrated on. In the second chapter, VASFİ MAHIR's poems as far as form and thematic examined. In "Conclusion", thanks to this study uncovered matter and finding uttered. While this study was preparing, the aim of uncovering Vasfi Mahir's biography and concept of art was accepted as base.

Key words:

Turkish Literature, Poem, Vasfi Mahir Kocaturk, Biography, Analysis

ÖN SÖZ

Vasfi Mahir Kocatürk, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının ilk edebî topluluğu olarak kabul gören *Yedi Meşale*'ye mensubiyeti hasebiyle, Türk edebiyatı tarihinde Meşaleci sıfatıyla anılmaktadır. Edebiyat âlemine şiir türü ile giriş yapan Vasfi Mahir Kocatürk, *Yedi Meşale* topluluğunun dağılmasının ardından edebiyatın muhtelif edebî türlerde eserler ortaya koymuş bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiir ile birlikte manzum piyes, edebiyat incelemeleri, çeviri ve aktarma, çocuk edebiyatı ve en nihayetinde de edebiyat tarihçiliği –ki Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* isimli eseri pek çok akademik çalışmanın kaynakça kısımlarında kendine yer bulabilmektedir- sahalarında eserler, çalışmalar ortaya koymuş olan Vasfi Mahir Kocatürk üzerine yazılmış bir takım yazılar, makaleler ve inceleme yazıları bulunmakla birlikte, akademik manada geniş kapsamlı bir çalışma bugüne yapılmamıştır. Söz konusu eksiklik, bizi böyle bir çalışmayı hazırlamaya sevk eden en önemli sebep olmuştur.

Bu düşünceden hareketle hazırladığımız “Vasfi Mahir Kocatürk – Hayatı, Sanatı ve Eserleri” başlıklı çalışmamız, “Giriş”, “Sonuç”, “Kaynakça” ve “Ekler” dışında iki bölümden meydana gelmektedir. “Giriş” kısmında, ilk olarak, Vasfi Mahir Kocatürk'ün, doğduğu yıllardaki sosyal ve siyasî manzarayı genel hatlarıyla tasvir etmeye çalıştık. Vasfi Mahir'in eser verdiği türlerin durumundan, devrin şartlarını da göz önünde bulundurarak kısaca bahsettikten sonra, Vasfi Mahir Kocatürk hakkında bugüne kadar kaleme alınmış inceleme yazılarından ve az sayıdaki akademik çalışmadan bahsetmeyi de ihmal etmedik. Tüm bunları, “Giriş” bölümünde dile getirmemizdeki amaç, Vasfi Mahir Kocatürk'ün eserleri ve sanat telakkisi hakkında bir kanaat oluşturmaktır.

Çalışmamızın *Birinci Bölüm*'ünde dört ana başlık bulunmaktadır: “Hayatı”, “Edebî Hayatı”, “Sanatı” ve “Eserleri”. “Hayatı” başlığı altında Vasfi Mahir Kocatürk'ün ailesi, doğumu ve çocukluğu, yetişmiş olduğu ekonomik, siyasî ve

sosyal ortam, öğrenimi, çalışma hayatı, milletvekilliği dönemi hakkında bilgiler verdikten sonra, dış görünüşü ve mizacı hakkında sahip olduğumuz sınırlı bilgilere yer verdik. “*Edebî Hayatı*” başlığında, Vasfi Mahir Kocatürk’ün edebiyat ile ilk alakaları ve ilk şiir denemeleri, *Yedi Meşale* yıllarındaki ve *Yedi Meşale* sonrasındaki edebî çalışmalarından bahsettik. “*Sanatı*” başlığında, Vasfi Mahir Kocatürk’ün edebî eserlerinden –daha ziyade şiirlerinden- kalkarak, O’nun sanat telakkisine ışık tutmaya çalıştık. *Birinci Bölüm*’ün son başlığı olan “*Eserleri*”nde ise, Vasfi Mahir Kocatürk’ün eserlerinin künyeleri ile birlikte, önemli olarak addettiğimiz bazı eserleri hakkında umumî bilgilere yer verdik.

Vasfi Mahir Kocatürk’ün şiirlerini incelediğimiz *İkinci Bölüm* iki ana başlıktan oluşmaktadır: “*Şiirlerinin Biçim Açısından İncelenmesi*” ve “*Şiirlerinin Tematik Açısından İncelenmesi*”. “*Şiirlerinin Biçim Açısından İncelenmesi*” başlığı altında, nazım biçimleri, nazım türleri, vezin, uyak ve edebî sanatlar alt başlıklarına yer vermekle birlikte, Vasfi Mahir’in dili ve üslubuna dair tespitlerimizi de, “*Şiirlerinin Biçim Açısından İncelenmesi*” başlığı altında dile getirdik. “*Şiirlerinin Tematik Açısından İncelenmesi*” başlığında ise, önceden belirlemiş olduğumuz bazı olgu ve kavramların Vasfi Mahir’in şiirlerinde işlenişini ele almakla birlikte, Vasfi Mahir’in bütün şiirlerini üst üste birkaç defa okuduktan sonra zihnimize beliren olgu ve kavramların, Vasfi Mahir’in şiirinde nasıl ve ne doğrultuda işlediğine dair tespitlerimize yer verdik.

Vasfi Mahir Kocatürk’ün edebiyat tarihimizde şairliğinden ziyade edebiyat tarihçiliği ve edebiyat araştırmacılığı yönü ile bilinmesi, bu çalışmayı hazırlarken bizi, Vasfi Mahir Kocatürk’ün şiirleri üzerinde daha fazla durmaya sevk eden en önemli sebep olmuştur. Bir başka ifadeyle, Vasfi Mahir Kocatürk’ün daha ziyade şairlik yönünü ortaya çıkarma isteği bizi böyle bir duruma sevk etmiştir.

Vasfi Mahir Kocatürk’ün biyografisini, sanat telakkisini ve eserlerini merkeze alan bu çalışmamızda, biyografik yöntemle birlikte metin tahlili yöntemini kullandık. Metin tahlili yaptığımızı kısımlarda zaman zaman karşılaştırma metoduna da başvurduk.

Çalışmamızı hazırlarken bir takım sıkıntılarla karşılaştık. Söz konusu sıkıntıların pek çoğu Vasfi Mahir Kocatürk'ün biyografisinin tam manasıyla ortaya çıkarılması hususunda karşımıza çıkmıştır. Bu sıkıntıyı aşabilmek için, Vasfi Mahir Kocatürk'ün ailesinden günümüzde hayatta olan bireyler ile temasa geçtik. Atatürk Araştırma Merkezi'nde bir dönem başkanlık görevinde bulunmuş olan, -Vasfi Mahir Kocatürk'ün büyük oğlu- Muzaffer Utkan Kocatürk'ün oğlu Sinan Kocatürk'e ulaştık. Fakat Sinan Kocatürk'ten edinmeyi umduğumuz bilgileri elde edemedik. Araştırmalarımızı daha da kapsamlı bir hale getirerek, Vasfi Mahir Kocatürk'ün memleketi olan Gümüşhane'ye kadar genişlettik. GÜYAD başkanı Tahsin Söğüt Bey'in yardımlarıyla, Vasfi Mahir Kocatürk'ün ağabeyi Hamid Cevdet Kocatürk'ün oğlu Ahmet Erkan Kocatürk'e ulaştık. Ahmet Erkan Kocatürk, amcası Vasfi Mahir Kocatürk'ü hayattayken bizzat gören biri olarak, bize aktardığı bilgilerle çalışmamızın biyografi kısmına büyük katkılarda bulunmuştur. Bununla birlikte, Vasfi Mahir Kocatürk'ün doğduğu Gümüşhane Bağlarbaşı Mahallesi ziyaretimiz esnasında tanıştığımız, Cumhuriyet dönemi öğretmenlerinden Zihni Gümüştekin hocamız da Vasfi Mahir'i, -Vasfi Mahir'in- Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki görevi esnasında ziyaret etmiş biri olarak, Vasfi Mahir Kocatürk hakkındaki bilgi ve gözlemlerini bizlere aktarmıştır. Söz konusu bilgiler ise "Dış Görünüşü ve Mizacı" başlığını oluşturmamızda bize oldukça faydası dokunmuştur.

Bu çalışmanın tespitinde ve hazırlanışında maddi ve manevi desteklerini ve tecrübelerini benden esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Yüksel TOPALOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ve Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı, aynı zamanda Trakya Üniversitesi Rektör Yardımcısı olan saygı değer hocam Prof. Dr. Recep DUYMAZ'a ve Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyeleri Yrd. Doç. Dr. Esat CAN'a, Yrd. Doç. Dr. Özcan AYGÜN'e desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım. Vasfi Mahir Kocatürk hakkında bilgi ve hatıralarını bana aktaran, kalender kişilik -Vasfi Mahir Kocatürk'ün öz yeğeni- Ahmet Erkan Kocatürk Bey'e minnet ve şükran duygularımı sunarım. Son olarak çalışmamın hazırlanışında bana her türlü maddi ve manevi imkânı sağlayan babam Orhan ATAY'a ve aile fertlerimin tümüne ve de bana manevi anlamda destek olan yakın

arkadaşlarım, dostlarıma ve ağabeylerime teşekkürlerimi en içten bir biçimde sunmayı bir borç bilirim. Son olarak bu çalışmanın hazırlanmasında bize maddî manada destek sağlayan Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Proje Birimi'ne teşekkür ederiz.

Dinçer ATAY

Edirne, Eylül 2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI, EDEBÎ HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1. HAYATI.....	19
1.1. AİLESİ.....	19
1.2. DOĞUMU VE ÇOCUKLUĞU.....	20
1.3. YETİŞTİĞİ EKONOMİK, SOSYAL VE SİYASÎ ORTAM.....	21
1.4. ÖĞRENİMİ.....	23
1.5. ÇALIŞMA HAYATI.....	26
1.6. MİLLETVEKİLLİĞİ DÖNEMİ.....	29
1.7. ÖLÜMÜ.....	32
1.8. DIŞ GÖRÜNÜŞÜ VE MİZACI.....	33
2. EDEBÎ HAYATI.....	35
2.1. İLK ALAKALAR, ETKİLENMELER VE İLK DENEMELER.....	35
2.2. <i>YEDİ MEŞALE</i> YILLARI.....	40
2.3. <i>YEDİ MEŞALE</i> 'DEN SONRA.....	45
3. SANATI.....	50
4. ESERLERİ.....	64
4.1. ŞİİR.....	64
4.2. MANZUM PİYESLERİ VE MANZUM OLMAYAN PİYESLERİ.....	71

4.3. İNCELEME - ARAŞTIRMA.....	77
4.4. ANTOLOJİ.....	87
4.5. ÇEVİRİ VE AKTARMA.....	89
4.6. ÇOCUK EDEBİYATI.....	92
4.7. DERS KİTAPLARI.....	95

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

1. ŞİİRLERİNİN BİÇİM AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	97
1.1. NAZİM BİÇİMLERİ.....	97
1.1.1. Beyitlerle Kurulan Nazım Biçimlerine Sahip Olan Şiirler.....	97
1.1.2. Halk Şiiri Nazım Biçimlerine Sahip Olan Şiirler.....	98
1.1.3. Yeni Türk Şiiri Nazım Biçimlerine Sahip Olan Şiirler.....	99
1.2. NAZİM TÜRLERİ.....	103
1.3. VEZİN.....	104
1.4. UYAK.....	105
1.5. EDEBÎ SANATLAR.....	106
1.6. DİL ve ÜSLÛP.....	110
2. ŞİİRLERİNİN TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ.....	113
2.1. AŞK.....	113
2.1.1. Sevgili Tasviri.....	115
2.1.2. Sevgili Aşk.....	122
2.1.3 Anadolu – Türklük Aşk.....	130

2.2. CİNSELLİK.....	145
2.3. YALNIZLIK.....	146
2.4. ÖZLEM.....	151
2.5. KISKANÇLIK.....	165
2.6. PİŞMANLIK.....	168
2.7. İSTIRAP/ İÇ SIKINTISI.....	170
2.8. HAYAT OLGUSU.....	177
2.9. HAYALÎ MEKÂNLAR.....	179
2.10. TABİAT VE TABİATTA VARLIĞINI YİTİRME.....	195
2.11. ÖLÜM.....	240
2.12. ALLAH VE DİN.....	254
2.13. ATATÜRK.....	262
2.14. SANAT VE EDEBİYAT.....	316
2.15. TOPLUMSAL MESELELER.....	322
2.16. KIRSAL YAŞAM.....	332
SONUÇ.....	335
KAYNAKÇA.....	342
EKLER.....	355

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı geçen eser.
a.g.m.	: Adı geçen makale.
a.g.mü.	: Adı geçen mülakat.
bkz.	: Bakınız.
C.	: Cilt.
Çev:	: Çeviren.
DTCF Yayınları	: Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yayınları.
Doç.	: Doçent.
Dr.	: Doktor.
Gös. yer	: Gösterilen yer.
Haz	: Hazırlayan.
M. Eğitim	: Milli Eğitim.
Nu	: Numara.
Prof.	: Profesör.
S.	: Sayı.
s.	: Sayfa.
T.B.M.M.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi.
Yay.	: Yayınları.
Yrd. Doç.	: Yardımcı Doçent.

GİRİŞ

Vasfi Mahir Kocatürk, Türk tarihinin en buhranlı vakitleri diye nitelendirebileceğimiz Osmanlı Devleti'nin son yıllarına tekabül eden 1907 yılında, Anadolu'nun küçük bir kasabası olan Gümüşhane'de doğmuştur. Çocukluk döneminde ve gençlik yıllarında Osmanlı Devleti'nin yıkılışına, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna tanıklık etmiştir.

1839 Tanzimat Fermanı'ndan evvel başlayan Osmanlı - Avrupa ilişkileri, her alanda giderek yoğunlaşmış ve Tanzimat Fermanı'nı doğurmuştur. Bu durumu, 1789 Fransız İhtilâli'nin en önemli neticesi olan "Milliyetçilik" akımına karşı, birçok milleti sınırları içinde barındıran Osmanlı Devleti'nin almış olduğu bir tedbir olarak nitelemek mümkündür. Balkan Savaşları neticesinde kaybedilen topraklar ve Osmanlı Devleti'nin düşmüş olduğu durum "Osmanlıcılık" siyasetine olan inançları oldukça sarsmıştır. II. Abdülhamit Han'ın tahtan indirilmesi ile birlikte "Ümmetçilik" politikası da işlevselliğini yitirmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti bu bağlamda izlemiş olduğu "Osmanlıcılık" ve "Ümmetçilik" politikalarında umduğu neticeyi alamayarak farklı politikalar arayışı içersine girmiştir. Tüm bu vakalar dikkate alınarak düşünüldüğünde tek çıkar yolun, "Milliyetçilik" politikası izlemek olduğu düşünen devlet adamlarının ve aydınların sayısı giderek artmıştır.

Birinci Dünya Savaşı sonunda büyük toprak kayıplarına uğrayan Osmanlı Devleti, Mondros Mütarekesi ile adeta ölüm fermanını imzalamıştır. Bu durumun neticesinde, tek çarenin Anadolu'ya giderek, Anadolu halkını, yapılan ve yapılacak olan işgallere karşı örgütlemek olduğunu düşünen Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a çıkmıştır. Bunun akabinde, Havza'da, Amasya'da, Sivas'da ve Erzurum'da toplantılar yapan Mustafa Kemal, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin de temel taşlarından olacak nice kararlara imza atmıştır. Bunun yanı sıra hiçbir ülkenin

mandalığı kabul edilmeyeceği ve tekrar bağımsızlığa ulaşabilmek için işgal kuvvetleri ile her şekilde mücadele edileceği kararı alınmıştır. İnönü Muharebeleri ve Eskişehir-Kütahya Muharebeleri'nin ardından Sakarya Nehri'ne doğru çekilen Türk ordusu, Gazi Mustafa Kemal komutasında, Başkomutanlık Meydan Muharebesi ile Yunan ordusunu İzmir'den denize dökmeyi başarmıştır. Bu kati zaferin ardından Türkiye ile İtilaf devletleri arasında Mudanya Mütarekesi ve hemen ardından Lozan Barış Antlaşması imzalanır.

T.B.M.M. kararı ile saltanatın da kaldırılmasından sonra 29 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti resmen kurulmuş olur. Kurulan yeni devletin lideri, önderi Gazi Mustafa Kemal'dir. Gazi Mustafa Kemal, yapmış olduğu ve ölümüne kadar da yapacağı bir dizi inkılâbı uygulamaya geçirerek, Türkiye Cumhuriyeti'ni muasır medeniyetlerin seviyesine hızlı bir şekilde ulaşmasında en büyük rolü oynamıştır. Bununla birlikte belirlemiş olduğu ilkeler, tüm Anadolu halkı tarafından ve Türk aydınları tarafından takdir edilerek sahiplenilmiştir. Söz konusu ilkelerden, "Milliyetçilik", dönemin sosyal ve kültürel hayatına en çok tesir eden bir unsur olarak dikkatleri çekmektedir.¹

Dönemin siyasî ve askerî gelişmelerinin özetlenmesi ışığında, Vasfi Mahir Kocatürk'ün nasıl bir ortamda doğup, büyüdüğünü ve gençliğini geçirdiğini düşünmek daha kolay olacaktır. Netice itibariyle tüm bu durumların, Vasfi Mahir Kocatürk'ün sanatına da aksettiğini söylemek mümkündür.

¹ Bu cümleler kaleme alınırken şu kaynaklardan yararlanılmıştır: Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatı'nın Ana Çizgileri 1860-1923*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1995; Doç. Dr. Recep Duymaz, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2004.

Dönemin Edebî Hayatı

Toplum hayatında meydana gelen sosyal ve siyasal olayların, edebiyat ve edebiyat tarihi için bir ölçü sayılamayacağına savunulmasına karşılık, yine de bir başlangıç ya da dönüşüm noktası olarak kabul edildiği görülmektedir.² 1908’de II. Abdülhamit idaresinin ortadan kaldırılmasından sonra Türk aydınlarını düşündüren en mühim mesele, şüphesiz, artık düşünce ve hareket serbestliğine kavuşmuş ve çeşitli etnik unsurlardan kurulu geniş bir topluluğun yaşayışına yeniden yön verebilecek siyasî ideolojinin ne olabileceği meselesi idi.³ Osmanlılık ve Ümmetçilik / İslâmcılık politikalarından umduğu neticeleri alamayan Türk aydınları ve devlet adamları, başta Avrupa olmak üzere dünyanın pek çok yerinde etkinliğini giderek arttıran Milliyetçilik akımına yönelmeye başlamışlardır. Başlamakta olan yüzyılın büyük gerçeği yavaş yavaş anlaşılır. O gerçek yirminci yüzyılın milliyetler yüzyılı olduğu gerçeğidir.⁴

Osmanlılık ve İslâmcılık ideolojileri önce siyaset alanında görülüp edebiyata oradan geçtikleri halde, Milliyetçilik ideolojisi, tersine olarak, önce edebiyat ve fikir adamları tarafından ortaya atılmış ve siyaset alanına oradan geçmiştir.⁵ Türk edebiyatının önemli araştırmacılarında Kenan Akyüz’ün bu konudaki değerlendirmeleri dikkate değerdir:

“1908’den sonra Milliyetçilik hareketi, “Türkçülük” adı altında, önce tamamıyla kültürel ve Balkan Harbi’nden sonra aynı zamanda siyasî bir cereyan halini alarak, dernekler ve yayın organları kurmak suretiyle teşkilatlanmağa başlar.

² Editör: Ramazan Korkmaz, Hülya Argunşah, “Milli Edebiyat Dönemi”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1829-2000*, Grafiker Yayınları, 6. Baskı, Ankara Eylül 2011, s. 183.

³ Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatı’nın Ana Çizgileri 1860-1923*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1995, s. 164.

⁴ Prof. Dr. Recep Duymaz, *Türk Edebiyatı Tarihinde Milli Edebiyat Dönemi (1911-1923)*, 3F Yayınları, İstanbul 2008, s. 13.

⁵ Kenan Akyüz, *a.g.e.*, s. 164.

Bu teşkilâtlanma ile ilgili ilk dernek, 1908 tarihinde kurulup 1911’de kendi adı ile bir de dergi yayımlayan Türk Derneği’dir. Türk Derneği’nin yerini, 1911’de, Mehmet Emin’in başkanlık ettiği Türk Yurdu derneği alır. O da, çıkarmağa başladığı Türk Yurdu adlı dergi ile birlikte, bir yıl sonra, yerini Türk Ocağı’na bırakmıştır... Daha çok milliyetçiliğin kültürel yönünü temsil ve yalnız aydınlara hitap eden bu organlardan başka, halkın seviyesine inmeyi gaye edinen Halka Doğru (1913) dergisi çıkarılmıştır. Milliyetçilik hareketinin hızla gelişip teşkilâtlanmak imkânı buluşunda, iktidardaki İttihâd ve Terakki Partisi’nin bu hareketi desteklemesi de büyük rol oynamıştır.”⁶

Bu arayışların temelinde önce yıkılışı durdurmak, sonra da devletimizi yeniden güçlü ve hâkim durumuna getirmek arzusu vardır.⁷ Bu bağlamda düşünceler üreten aydınlarımız pek çoğu edebiyat sahasında bulunmaktadır. Toplum ile iç içe olan, bulunduğu toplumların, cemiyetlerin her türlü yaşayışlarını, eserlerine taşıyan bu aydın edebiyatçılar arasında ismi ilk zikredilecek olanlar Mehmet Emin Yurdakul, Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem ve Ziya Gökalp’dır.

Mehmet Emin Bey’in *Cenge Giderken* isimli manzumesinden sonra içinde dokuz adet şiir bulunan *Türkçe Şiirler* isimli eseri milli duygular ekseninde neşredilmiş ilk eser olarak nitelendirilebilir. *Türkçe Şiirler*’de bulunan *Biz Nasıl Şiir İsteriz*⁸ şiiri ise, milli eksenli şiirin ana hatlarını ve beslendiği kaynakları gözler önüne seren bir manzume olarak algılanabilir.

Mehmet Emin Yurdakul’un yanı sıra Ömer Seyfettin de milli unsurların mevzu olarak işlendiği bir edebiyatın, Türkçe’nin hâkim olduğu bir edebî dil

⁶ Kenan Akyüz, *a.g.e.*, s. 165-166.

⁷ Prof. Dr. Recep Duymaz, *Türk Edebiyatı Tarihinde Milli Edebiyat Dönemi (1911-1923)*, 3F Yayınları, İstanbul 2008, s. 14.

⁸ Fevziye Abdullah Tansel (Haz:), *Mehmet Emin Yurdakul’un Eserleri I - Şiirler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, s. 21.

oluşturmayı amaçlamaktadır. Ömer Seyfettin'in bu husustaki düşüncelerini dile getirdiği cümleler dikkate değerdir:

“ ...

Şimdiye kadar millî bir edebiyat vücuda getirmemişiz. Eskiler İran'a teveccüh etmişler, yeniler, yani dünküler, kendileri için yeni bir lisan ibda etmeye lüzum göstermeyerek ve mümkün olduğu kadar da bozarak hep eskilerin lisanını kullanmışlardır. Şimdi yeni bir hayata, bir intibah (uyanış) devresine giren Türklere, yeni, tabii bir lisan, kendi lisanları lazımdır. Millî bir edebiyat vücuda getirmek için evvelâ millî lisan ister.⁹

Milli Edebiyat döneminde yayımlanan edebî eserlerin içeriklerinin yanı sıra, dillerinde de bir değişim söz konusudur. Ömer Seyfettin bu değişimin esaslarını *Genç Kalemler Dergisi*'nde yazdığı “Yeni Lisan” makalesinde anlatır.¹⁰

1908'den sonraki Türk milliyetçiliğini, Türk cemiyetinin inkişafında ve aldığı istikamette mühim rolü olanların başında Ziya Gökalp gelir. Mefkûresini muhtelif cepheleri ile yaymak için içtimaî, felsefî makale ve eserlerinden başka, şiirler, manzum ve mensur hikâyeler, masallar da yazmıştır.¹¹ 1911'de *Genç Kalemler*'de yayımlanan *Turan* manzumesi büyük yankılar uyandırmıştır. *Turan* başlıklı manzumesi, fikirlerini İslâmî unsurlardan ziyade millî menbalardan aldığını gösterir niteliktedir.¹² Ziya Gökalp'in *Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak* (1918), *Türkçülüğün Esasları* (1923) isimli eserlerinde Türkçülük ile alakalı teorik bilgilere

⁹ Mahir Ünlü – Ömer Özcan, *a.g.e.*, s. 130.

¹⁰ Prof. Dr. Recep Duymaz, *Türk Edebiyatı Tarihinde Milli Edebiyat Dönemi (1911-1923)*, 3F Yayınları, İstanbul 2008, s. 14.

¹¹ Fevziye Abdullah Tansel (Haz.), *Ziya Gökalp Külliyyatı I - Şiirler ve Masallar*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1952, s. XI.

¹² Fevziye Abdullah Tansel, *a.g.e.*, s. XIII.

ve Türk toplumunun geleceği için bir izleni niteliği taşıyan denemelere yer vermiştir.¹³

Aynı dönemde Fecr-i Âti'nin üyeleri de edebî faaliyetlerini yürütmeye devam etmektedirler. Bunun yanı sıra edebî birer arayış olarak nitelendirebileceğimiz Nev-Yunanîlik, Rübâbcılar, Nâyiler de 1912-13 yılları arasında literatürde geçen arayışlar olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁴ Beş Hececiler'in ortaya çıkışı da bu döneme tesadüf etmektedir. *Yeni Mecmua*'nın Beş Hececiler'in ortaya çıkışı için bir zemin oluşturduğunu söylemek mümkündür.¹⁵ Ziya Gökalp'in sistemleştirdiği Türkçülük anlayışını benimseyen beş şair; Orhan Seyfi Orhon, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy, Yusuf Ziya Ortaç, Faruk Nafiz Çamlıbel, I. Dünya savaşı yıllarında aruz ölçüsüne veda ederek, hece ölçüsüyle şiirler yazmaya başlamışlardır.¹⁶ Yeni Lisan hareketinin şiirde en başarılı örneklerini "Hecenin Beş Şairi" verir. "Memleket" veya "Anadolu edebiyatı" oluşturmada şiirin yanında; tiyatro, hikâye ve roman gibi türlerde de milli heyecanı yansıtan eserler verirler.¹⁷

Birinci Dünya Savaşı sırasında her alanda olduğu gibi edebiyat alanında da bir buhran yaşanmıştır. Bu dönemde varlığından söz edilebilecek bir diğer edebî arayış da Şairler Derneğidir.¹⁸ Şairler derneği üyeleri, aslında 1911'de *Genç Kalemler* dergisinde başlatılan hareketin 1917'deki takipçileridir.¹⁹ Sanatta millilik ve dilde sadelik ilkesine göre edebî eserler vereceklerini beyan eden Şairler Derneği

¹³ Mahir Ünlü – Ömer Özcan, *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı 1900-1940*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul İstanbul 2003, Cilt: 1, s. 143.

¹⁴ Öztürk Emiroğlu, *Türkiye'de Edebiyat Toplulukları*, Dergâh Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2011, s. 83-86.

¹⁵ Editör: Ramazan Korkmaz, Hülya Argunşah, "Milli Edebiyat", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*, Grafiker Yayınları, 6. Baskı, Ankara Eylül 2011, s. 215.

¹⁶ Öztürk Emiroğlu, *Türkiye'de Edebiyat Toplulukları*, Dergâh Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2011, s. 88.

¹⁷ Öztürk Emiroğlu, *a.g.e.*, s. 89.

¹⁸ Öztürk Emiroğlu, *a.g.e.*, s. 91.

¹⁹ Öztürk Emiroğlu, *a.g.e.*, s. 92.

üyelerinin Osmanlı alfabesindeki harf sırası esas alınarak Türk Yurdu'nda isimleri şöyle sıralanır: Orhan Seyfi, Hasan Zeki, Hakkı Tahsin, Sâfi Necip, Salih Zeki, Selahattin Enis, Ömer Seyfettin, Faruk Nafiz, Yahya Saim, Yusuf Ziya Beyler.²⁰ Bunların başlıca iddiaları Türk şiirinin “milli veznimiz olan” hece ile yazılması gereği idi.²¹

1921 yılında yayın hayatına giriş yapan *Dergâh* mecmuası, Yahya Kemal gibi bir edebî şahsiyetin öncülüğünde çıkarılmıştır. *Dergâh*, Milli Mücadele hareketini desteklemek ve Anadolu insanını bilgilendirmek maksadıyla çıkarılmıştır.²² Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'den başka; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Mehmet Fuat Köprülü, Halide Edip Adıvar, Ruşen Eşref Üneydin, Abdülhak Şinasi Hisar, Falih Rıfkı Atay, Mehmet Halit Bayrı, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Mehmet Emin Erişirgil, Necmettin Halil Onan, Ali Mümtaz Arolat, daha sonra Ahmet Kutsi Tecer ve Nurullah Ataç gibi isimler, *Dergâh* mecmuasında yazılar ve şiirler kaleme almışlardır. Mütareke yıllarında bir araya gelen bu guruptakiler, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda 1960'lı yıllara kadar etkili olmuş önemli isimlerdir.²³ İstiklal Savaşı'nın millî bünyede oluşturduğu yeni heyecanla, yeni edebiyatın memleketçi bir özellik taşıyacağını belirten Yahya Kemal, *Dergâh*'ta ve yazdığı diğer gazetelerde, dergilerde düşüncelerini sistemleştirir. Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının takip etmesi gereken programın, *Genç Kalemler*'den sonra ikinci bir çerçevesini belirleyen Yahya Kemal, ölümüne kadar bu anlayışla eserler vermiştir.²⁴ Bu bağlamda kaleme almış olduğu *Dergâhçılar*'ın bildirisi mahiyetini taşıyan *Üç Tepe* isimli makale dikkate değerdir. Yahya Kemal, *Üç Tepe* isimli makalesinde, Türk edebiyatının

²⁰ Öztürk Emiroğlu, *a.g.e.*, s. 93.

²¹ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 1974, Cilt: 3, s. 40.

²² Öztürk Emiroğlu, *Türkiye'de Edebiyat Topulukları*, Dergâh Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2011, s. 97.

²³ Öztürk Emiroğlu, *a.g.e.*, s. 98.

²⁴ Öztürk Emiroğlu, *a.g.e.*, s. 102.

dünyaya son elli yıldır iki tepeden baktığına dikkatleri çekmektedir: Çamlıca Tepesi ve Tepebaşı. Yahya Kemal'e göre millî edebiyatın âleme baktığı tepe Metris Tepe'dir.²⁵

Ülkemizde 1920-1923 yılları arası Millî Mücadele, 1923 sonrası ise Cumhuriyet dönemidir. 1923-1938 arası Atatürk dönemidir. Özellikle ilk on bir yıla yayılan devrimler aracılığıyla devlet ve toplum yapısı köktenci bir anlayışla değiştirilir. Akılcılığa ve bilime dayalı bir dünya görüşünün ürünü olan bu devrimlerle çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşabilmek amacı güdülmüştür. Ayrıca, ulusalcı bir tutumla endüstriyel ve kültürel çalışmalar da bu düzenlemelerle birlikte yürütülerek topyekûn bir kalkınma hamlesine girişilir.²⁶

Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı, Türklerin millet halinde istek ve iradesi etrafında vücut bulan edebiyata verilen addır. Tanzimat Edebiyatı'nda, aklî zihniyetin varlığını hissederiz. II. Meşrutiyet sonrası Türk Edebiyatında, bu zihniyet varlığını açıkça ortaya kor. Cumhuriyet'i ilân eden irade de gücünü, söz konusu zihniyetin olgunlaşmasından alır. Bu iradenin Atatürk'te sembolleştiği gözden uzak tutulmamalıdır. Cumhuriyet'in ilânı ve bu döneme karakteristiğini veren inkılâplar da aklî zihniyeti hayata kaim kılma istek ve iradesi olarak değerlendirilmelidir.²⁷

Bu devirde dikkati ilk çeken şey, Cumhuriyet'in kuruluş safhasını ihtiva eden devrede asırlardan beri batı karşısında sürekli mağlubiyetlerin doğurduğu aşağılık kompleksinin sona ererek, onun yerini "kendine güven duygusu"nun almasıdır.

²⁵ Yahya Kemal'in *Üç Tepe* isimli makalesi için bkz. Öztürk Emiroğlu, *a.g.e.*, s. 102-107.

²⁶ Hakan Sazyek, "Cumhuriyet Dönemi: Şiir (1920-1950), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2007, Cilt: 4, s. 21.

²⁷ Şerif Aktaş, "Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı", *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1992, Cilt: 3 s. 503-504.

Düşmanlarını savaş meydanlarında yenen Atatürk, Türk milletinde doğan “millî irade” ve “yaratıcı hamle”nin sembolüdür.²⁸

Devrin ruhu, o günlerde vücuda getirilen sanat ve edebiyat eserlerine de akseder, bunun sonucu olarak, bundan sonra yazılacak olan edebiyat tarihlerinde kendisine ayrı bir yer ayrılması gereken bir edebiyat doğar.²⁹

Atatürk devri edebiyatında İstiklâl Savaşı, esnasında bin bir türlü örnekle kendini gösteren “destanî tuh” devam eder. Bu ruh Türk tarihine şekil veren en eski, en sürekli ve en kuvvetli duygunun bir devamıdır. Atatürk devrinde bu ruhun tarihî veya aktüel tecellilerini şiir, piyes, roman, hikâye ve destan nevilerinde ifade eden pek çok eserler yazılmıştır. Bazı eserlerde Atatürk’ün şahsiyeti, tarihî kahramanların şahsiyetiyle birleşir. Atatürk’ün şahsında tecelli eden ruh, bu tarihî-destanî Türk ruhundan başka bir şey değildir.³⁰

Cumhuriyet devrinde eser veren şahsiyetlerden çoğu, II. Meşrutiyet devrinde yazı hayatına atılan insanlardır. Bu yazarlar ve şairler, Atatürk ile beraber aynı havayı teneffüs eden, aynı duyguyu ve düşüncüyü paylaşana insanlardır.³¹ Bu sanatkârların en mühimleri arasında Abdülhak Hamit Tarhan, Ziya Gökalp, Halide Edip, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Orhan Seyfi, Ahmet Rasim, Hüseyin Rahmi, Süleyman Nazif, Yusuf Ziya, Falih Rıfkı, Faruk Nafiz, Peyami Safa, Ahmet Kutsi, Ahmet Muhip Dırnas, Behçet Kemal Çağlar, Yaşar Nabi ve Vasfi Mahir’in isimlerini zikretmek mümkündür.

²⁸ Prof. Dr. Mehmet Kaplan, “Önsöz”, *Atatürk Devri Türk Edebiyatı I*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s. XXV.

²⁹ Gös. yer.

³⁰ Prof. Dr. Mehmet Kaplan, *a.g.e.*, s. XXVI-XXVII.

³¹ Prof. DR. Mehmet Kaplan, *a.g.e.*, s. XXVIII.

Atatürk devri edebiyatına, bir bütün olarak, muhteva ve sanat anlayışı bakımından bakılırsa çeşitli temayüller, gruplaşmalar görülür. Bunlardan birincisi memleketçiliktir. Bu temayülde yazılan şiirler Faruk Nafiz Çamlıbel, Kemalettin Kamu, Ömer Bedrettin Uşaklı, Ahmet Kutsi Tecer gibi şairler tarafından kaleme alınmıştır. Söz konusu temayüllerden ikincisi mistiklikdir. Anadolu ve Anadolu insanı tasvir eden yazarlardan çoğu, daha ziyade realist akıma bağlı oldukları ve dine karşı menfi bir tavır takındıkları için, Anadolu insanının derunî hayatını, manevi yönünü ihmal etmişlerdir.³² Mistik tarzda yazılan şiirlerde ön plana çıkan en önemli isim şüphesiz Necip Fazıl Kısakürek'tir. Sembolizm de bu temayüllerin üçüncüsüdür. En olgun eserlerini Atatürk döneminde veren Ahmet Haşim ile Yahya Kemal, çiğ gerçekçiliğe karşı hayal ve şiirin üstün değerlerini temsil eden şahsiyetlerdir. Şiirlerini hece ile yazan şairlerden çoğu onların tesiri altında kalmışlardır.³³ Söz edilen temayüllerin dördüncüsü *Yedi Meşaleciler*'dir. Bu isim altında toplanan genç şairler ve bir hikâyeci de şiir ve hülyanın ağır bastığı eserler vücuda getirirler.³⁴ Mitolojik tarz da söz konusu temayüllerin beşincisi olarak zikredilmektedir. Salih Zeki, Yahya Kemal'in gençlik yıllarında denediği fakat daha sonra vazgeçtiği eski Yunan efsanelerine dayanan şiirler yazmıştır. Mustafa Seyit Sütüven'in çok ahenkli, Anadolu tabiatının güzelliğiyle dolu bir şiirine karıştırdığı birkaç mitolojik unsur, bu akımın en başarılı örneği sayılabilir.³⁵ Destan ve tarih eğilimi de altıncı ayrı temayül olarak zikredilmektedir. İstiklâl Savaşı'nın destansı havası, İslâmlıktan önceki Türk tarihine gidiş ve halk edebiyatının tesiriyle bu devirde şiir, tiyatro ve roman türlerinde eski Türk destanlarını veya kahramanlıklarını konu alan bir hayli eser yazılmıştır. Bunlar arasında Ziya Gökalp ve Yahya Kemal'i

³² Prof. Dr. Mehmet Kaplan, *a.g.e.*, s. XXXVII.

³³ Prof. Dr. Mehmet Kaplan, *a.g.e.*, s. XXXVIII.

³⁴ Gös. yer.

³⁵ Gös. yer.

aşan bir şahsiyet yoktur. Hilmi Ziya Ülken, Behçet Kemal Çağlar, Faruk Nafiz Çamlıbel, Yaşar Nabi Nayır'ın eserleri bu bağlamda düşünülebilir.³⁶

Vasfi Mahir Kocatürk'ün edebî âleme adım attığı yıllardaki edebiyat ortamı ve o yıllardaki edebiyat ortamının temellerini oluşturan dönemin edebiyatını bu şekilde özetlemek mümkündür. Vasfi Mahir Kocatürk, Dârrüşafak'daki yıllarında, Hüseyin Siret kanalıyla edindiği bilgiler ve deneyimler doğrultusunda edebiyata, daha başka bir ifadeyle şiire olan ilgisinin doruk noktasına oldukça yaklaştığını söylemek mümkündür. Söz konusu ilgi ve aşk, işte böyle bir edebî anlayışların hâkim olduğu bir zamanda zuhur etmiştir.

Mehmet Kaplan'ın özet olarak değindiği *Yedi Meşale* edebî topluluğunu zuhurunu, basmakalıp tekerlemeler hâlini alan memleketi anlatan şiirler³⁷ ile ilişkilendirmek mümkündür. Zira *Yedi Meşale* ortak eserinde de bu duruma dikkat çekilmektedir.³⁸ İnci Enginün, *Yedi Meşale*'yi beylik edebiyat hâline dönüşen memleket edebiyatına, *Garip*'ten önceki çıkış olarak nitelemektedir.³⁹ Bununla birlikte Bâki Asiltürk de *Yedi Meşaleciler*'in öneminin, bir ortak kitapla ve bu kitaba yazdıkları bir önsözle memleket edebiyatının klişeleşmiş özelliklerine karşı çıkışlarında olduğunu belirtmektedir.⁴⁰ Dönemin hece fonlu, şairane söyleyişli, romantik edalı yaygın şiir ortamına eklenen yeni bir halkadan ibaret olan gurubun üyeleri, ortak kitabın kısa önsözünde ana ilkelerini “canlılık, samimiyet ve daima yenilik” gibi pek de estetik öz taşımayan sözcüklerle vurgulamışlardır. Dolaylı ve saygılı ifadelerle Servet-i Fünun, Fecr-i Âti ve Hecenin Beş Şairi gibi grup ve

³⁶ Gös. yer.

³⁷ Prof. Dr. İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, 11. Baskı, İstanbul Ekim 2010, s. 67.

³⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. *Yedi Meşale*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1928, s. 3-4.

³⁹ Prof. Dr. İnci Enginün, *a.g.e.*, s. 67.

⁴⁰ Bâki Asiltürk, “Cumhuriyet Dönemi: Şiir – Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Manifestolar, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2007, Cilt: 4, s. 139.

kuşakların, insanı marazî bir tutumla işleyen donuk şiir anlayışlarına eleştirel bir bakışla yaklaşımlarına karşılık, onları tekrardan öteye gidememişlerdir. Ahmet Haşim gibi bir pîrin himayesini kazanmaları bile uzun soluklu bir hareket yaratmalarına yetmemiştir.⁴¹

Şerif Aktaş'ın dönemin şiir dünyasını aydınlatıcı mahiyetteki şu cümlesi, gerçekten de, 1930'lu yıllarda şiirdeki eğilimlerin tam bir özeti şeklindedir:

*“1930’lu yıllara doğru, bir taraftan millî edebiyat dönemi şâirleri bir bakıma Cumhuriyet’in getirdiği yeni teklifleri de zenginleştirerek eserlerini vermeye devam etmekte, bir taraftan Nâzım Hikmet çevresinde yeni bir şiir hareketinin başladığı iyiden iyiye hissedilmekte; bir taraftan da II. Meşrutiyet’i takip eden yıllarda Yahya Kemâl ve Ahmet Haşim çevresinde olgunlaşan saf şiir arama faaliyetleri Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek gibi şâirlerin gayretiyle sürdürülmekte; Ziya Gökalp çevresinde başlayan şiir hareketi sadeleşen dil, benimsenen yeni âhenk ve genişleyip derinleşerek zenginleşen yeni temalarla gerçek şiire has mısraya ulaşmak üzeredir.”*⁴²

Edebiyatın şiiri nevindeki gelişmeler böyle iken, tiyatro nevinde de II. Meşrutiyet döneminde eser veren yazarlardan bir kısmı Cumhuriyet döneminde de bu faaliyetlerini sürdürmüşleridir. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte tiyatromuz, ulusal bağımsızlık ilkesini koruyarak çağdaş uygarlık düzeyine erişme olarak yeniden tanımlanmış olan kültür hareketinin organik bir parçası olmuş, Avrupa toplumlarının, kendi siyasal, kültürel koşulları içinde gelişip olgunlaştırdığı tiyatro sanatından olduğu kadar, kendi kültür kaynaklarından da beslenerek gelişmiştir.⁴³

⁴¹ Hakan Sazyek, “Cumhuriyet Dönemi: Şiir (1920-1950), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2007, Cilt: 4, s. 30.

⁴² Prof. Dr. Şerif Aktaş, *Türk Şiiri ve Antolojisi 2 (1920-1940)*, Akçağ Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2008, s. 135.

⁴³ Sevda Şener, “Cumhuriyet Dönemi: Tiyatro”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2007, Cilt: 4, s. 186.

Osman Celal Kaygılı, Halid Fahri Ozansoy, Musahipzâde Celâl, Hüseyin Suad, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu⁴⁴, Cumhuriyet döneminde tiyatro nevinde kalem oynatmış yazarlar arasındadır. Bu ediplere, Cumhuriyet'in ilk yıllarında verdikleri yazdıkları tiyatro metinleriyle, Vedat Nedim Tör, Necip Fazıl Kısakürek, Nazım Hikmet, Cevdet Kudret gibi dönemin genç yazarlarını da dâhil edebiliriz.⁴⁵ Yazarlar, Cumhuriyet'e gelinceye kadar konularını İstanbul'un dışına taşımazlar. Ancak 1917'de Halid Fahri, *Baykuş*'la Anadolu ve Anadolu'nun insanını sahneye getirir. *Baykuş*'tan sonra Anadolu, Faruk Nafiz'in *Canavar* isimli eseriyle daha gerçekçi bir tarzda ele alınır.⁴⁶ Cumhuriyet dönemi her nevi de olduğu gibi, tiyatro nevinde de kendi meselelerini beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet'in onuncu yılı kutlandığı dönemde, Millî Mücadele'yi ve inkılâpları ele alan pek çok eser yazılır. Bunlardan Aka Gündüz'ün *Köy Muallimi*, *Beyaz Kahraman*, *Gazi Çocukları İçin*, *Yarım Osman*, *Mavi Yıldırım*, *O Bir Devdi*; Yaşar Nabi Nayır'ın *İnkılâp Çocukları*; Vasfi Mahir Kocatürk'ün *On İnkılâp*; Necip Fazıl Kısakürek'in *Tohum*; Halid Fahri Ozansoy'un *On Yılın Destanı*⁴⁷ isimli eserler dikkate değerdir.

Tiyatro nevine de genel bir pencereden baktıktan sonra, dönemde edebiyat tarihçiliğindeki gelişmelere de bakmakta fayda var.

Edebiyat tarihi nesillere, devirlere, eserlere, düşüncelere tenkitçi bir gözle bakar.⁴⁸ Abdülhalim Memduh'un 1888 tarihinde yayınlamış olduğu *Târih-i*

⁴⁴ Şerif Aktaş, "Cumhuriyet Dönemi Türk Dramatik Edebiyatı", *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1992, Cilt: 3, s. 537.

⁴⁵ Gös. yer.

⁴⁶ Gös. yer.

⁴⁷ Şerif Aktaş, *a.g.e.*, s. 538.

⁴⁸ Şerif Aktaş, *a.g.e.*, s. 541.

Edebiyât-ı Osmâniye adlı eser, bizde ilk edebiyat tarihi olarak kabul görmektedir.⁴⁹ Fransız tarihçisi Lanson'un yöntemini benimsediği kabul edilen Mehmet Fuat Köprülü'nün önemli yapıtları 1923 yılından sonra yayımlanmıştır. Bu türdeki çalışmaların hem sayısal olarak arttığı, hem yeni değerler kazandığı bu dönemde Lanson'dan başka Ferdinand Brunetiére, Hippolyte Taine gibi tarihçilerin etkileri görülür.⁵⁰ 1923 yılından itibaren yayınlanan edebiyat tarihleri de, şüphesiz, önceki yıllarla iç içedir.⁵¹

Dönemin edebiyat araştırmacıları ve edebiyat tarihçileri Türk edebiyatının yanı sıra dünya edebiyatı üzerine bir takım araştırmalar yapmışlardır. İsmail Hikmet Ertaylan, Yusuf Şerif, Reşat Nuri Güntekin, Nüzhet Haşim Sinanoğlu, Halid Fahri Ozansoy, Halide Edip Adıvar Türk edebiyatı dışındaki edebiyatlara üzerine eserler neşretmiş şahsiyetler olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵² Vasfi Mahir Kocatürk'ün 1934 yılında yayımladığı *Fransız Edebiyatı* isimli eserini de bu bağlamda düşünmek mümkündür.

Son olarak Cumhuriyet döneminde çocuk edebiyatına değinmekte fayda var. Cumhuriyet döneminde bir yandan tercüme faaliyetleri sürerken, diğer yandan özgün çocuk edebiyatı örnekleri üretilir. Tanzimat döneminde Şinasi ile başlayan La Fontaine çevirileri Cumhuriyet döneminde de sürer. Siracettin Hasırcıoğlu, Mahmut Cevdet, Emil Bavan ve Vasfi Mahir Kocatürk La Fontaine masallarını Türkçe'ye kazandıran isimlerin birkaçıdır. Bunun yanı sıra ileriki yıllarda Nâzım Hikmet, Orhan Veli ve Sabahattin Eyuboğlu da La Fontaine'den masallar tercüme etmişlerdir.

⁴⁹ Yrd. Doç. Dr. Özcan Aygün, *Târih-i Edebiyât-ı Osmâniye*, Kriter Yayınları, İstanbul 2012, s. 39.

⁵⁰ Şükran Kurdakul, *Çağdaş Türk Edebiyatı*, Bilgi Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul Ocak 1994, Cilt: 4, s. 227.

⁵¹ Şerif Aktaş, "Cumhuriyet Dönemi Türk Dramatik Edebiyatı", *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1992, Cilt: 3, s. 542.

⁵² Şerif Aktaş, *a.g.e.*, s. 545.

Cumhuriyet döneminde klasiklerinin Türkçe'ye çevrilmesi konusunda yoğun bir çaba harcanır. Cumhuriyet döneminde çocuk edebiyatına yönelik, yeni değerleri çocuklara kavratma ideali ve onları bu değerler doğrultusunda erdemli insanlar olarak yetiştirme amacıyla ilgilidir.⁵³

Çocuklar için manzume yazma geleneği Cumhuriyet döneminde de sürer. Ayrıca, Ahmet Kutsi Tecer, Necmettin Halil Onan, Ömer Bedrettin Uşaklı, Kemalettin Kamu, Vasfi Mahir Kocatürk, Hasan Ali Yücel, gibi şairlerin şiirleri çocuklara yönelik kitaplarda yer almaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Millî Edebiyat akımı siyasal iktidarca benimsenip desteklendiğinden, çocuklara Anadolu'yu ve Anadolu köylüsünü yüceltirken "Anadolu romantizmi"ne yönelen ölçülü uyaklı manzumeler ezberletilmektedir.⁵⁴

Vasfi Mahir Kocatürk'ün kitap halinde eser verdiği nevilerin, Cumhuriyet devrindeki gelişmelerini, durumlarını özet olarak belirtmekle, Vasfi Mahir Kocatürk'ün, şiir, manzum piyes nevilerinde; edebiyat tarihçiliği ve edebiyat araştırmacılığı sahasında ve çocuk edebiyatı türünde kaleme almış olduğu eserler üzerine düşünce üretme yolunda bir adım atmış oluyoruz.

Vasfi Mahir Kocatürk üzerine akademik manda yapılmış geniş kapsamlı bir çalışmaya şu ana kadar tesadüf etmedik. Bunun yanı sıra, Vasfi Mahir Kocatürk, hayattayken ve Vasfi Mahir Kocatürk'ün ölümünden sonra yayımlanmış bir takım yazılarla karşılaştık. Vasfi Mahir Kocatürk, hayattayken, hakkında yazılmış en önemli yazılardan kayda değer olanlardan biri Ziya Osman Saba tarafından kaleme alınan ve *Varlık*'ın 61. sayısında yayımlanan "Tunç Sesleri" başlıklı yazıdır. Vasfi

⁵³ Tacettin Şimşek, "Çocuk Edebiyatı", *Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2007, Cilt: 4, s.553-554.

⁵⁴ Alpay Kabacalı, "Çocuk Edebiyatı", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1984, Cilt: 3, s. 608.

Mahir Kocatürk'ün *Yedi Meşale* topluluğundan arkadaşı olan Ziya Osman Saba'nın söz konusu yazısı, Vasfi Mahir'in ilk şiir kitabı olan *Tunç Sesleri* adlı eserinin adeta bir tanıtım yazısıdır. Bununla birlikte, Ziya Osman Saba, söz konusu yazısında Vasfi Mahir'in şiir anlayışına da ışık tutan açıklamalarda bulunmaktadır. Vasfi Mahir Kocatürk, hayattayken, O'nun hakkında yazılan bir diğer yazı da Cahit Öztelli tarafından kaleme alınan ve *Türk Dili* dergisinin 1 Ekim 1955 tarihli sayısında yayımlanan "Tekke Şiiri Antolojisi" başlıklı makaledir. Söz konusu makale eleştirel niteliktedir. Öztelli, Vasfi Mahir'in *Tekke Şiiri Antolojisi* isimli eserini şekil bakımından tenkit etmektedir.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün ölümünden sonra kaleme alınmış yazılardan birisi, S. Nihad Özerdim'in kaleme almış olduğu ve *Varlık'ın* 807. sayısında yayımlanan "Şiir Defteri" başlıklı yazıdır. Söz konusu yazı Vasfi Mahir'in *Şiir Defteri* başlıklı eserinin genel olarak olumlu yönlerinin zikredildiği tanıtıcı bir niteliktedir. Vasfi Mahir'in öldükten sonra kaleme alınmış yazıların arasında akademik manada bir değer sahibi olan bir makale de bulunmaktadır: Dr. Ertan Engin, *Vasfi Mahir'e Göre Türk Edebiyatı'nda Dönemler ve Şahıslar*, TÜBAR 30, Güz 2011. Ertan Engin söz konusu makalesinde, Vasfi Mahir'in Türk Edebiyatı tarihine bakışını, sanatçı ve eserleri tahlil ederken ne gibi kriterler kullandığını incelerken, Vasfi Mahir'in *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* ve *Yeni Türk Edebiyatı* isimli eserlerinden faydalandığı dile getirmektedir. Söz konusu makalede, ilk başlık *Bir Kavram Olarak Edebiyat Tarihi*'dir. Edebiyat tarihi sahasının teorik ve kuramsal bilgilerine değinen Engin, *Yeni Türk Edebiyatı* ile *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* arasında yayınlanmış edebiyat tarihlerinden de bahsetmektedir. Bundan sonra, *Vasfi Mahir'in Edebiyat Tarihi Kitapları* başlığı altında Vasfi Mahir'in edebiyat tarihi anlayışını ortaya koymaya çalışmaktadır. Bununla birlikte, makalenin başlığında geçen "devirler" lafzı doğrultusunda, Vasfi Mahir'in *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde, Türk

Edebiyatı tarihinde devirlerin nasıl ve neye göre tasnif edildiğini ortaya koyan Engin, *Tanzimat Edebiyatı* başlığı altında, devrin önemli edebî şahsiyetleri hakkında Vasfi Mahir'in malumatlarını özet olarak dile getirmeye başlamaktadır. Aynı tekniği, *Servet-i Fünûn* devrinde de izleyen Engin, *Servet-i Fünûn Dışındaki Edebiyatçılar*, *Milli Edebiyat*, *Hece Vezni İle Yazanlar*, *Yedi Meşaleciler*, 20. y.y. *Türk Edebiyatı* başlıkları altında da yine aynı yolu izlemektedir. Ertan Engin, tüm bunları yaparken hem *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*'ne hem de *Yeni Türk Edebiyatı* adlı esere atıflarda bulunmaktadır.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün ölümünden sonra, kaleme alınmış yazıların dikkate değer olanlarını dile getirdikten sonra, Prof. Dr. Nurullah Çetin'in 28 Mart 2008 tarihinde Türk Tarih Kurumu salonunda verilen bir konferansı anmadan geçemeyeceğiz. Söz konusu konferans "Türk Edebiyatında Vasfi Mahir Kocatürk'ün Yeri" başlığını taşımaktadır. Nurullah Çetin, söz konusu konferansı şifahen verdiği için ve bu konferansa katılamadığımız için adı geçen konferans hakkında bir takım şeyler söylemekten mahrumuz. Bunun yanı sıra, Atatürk Kültür Merkezi'nin süreli yayını olan *Erdem* dergisinin 51 inci sayısında söz konusu konferans hakkında bir yazı bulunmaktadır.⁵⁵

Burada adını zikrettiğimiz çalışmalar Vasfi Mahir Kocatürk'ün eserlerine ışık tutulmasında, Vasfi Mahir Kocatürk'ün sanat anlayışının algılanmasında şüphesiz ki bir değer arz etmektedir. Bunun yanı sıra Vasfi Mahir Kocatürk üzerine yayınlanmış yazı ve eserlerin azlığı, bir başka deyişe yokluğu da dikkatlerden kaçmamaktadır. Bizi böyle bir çalışma hazırlamaya sevk eden en büyük sebep de budur.

⁵⁵ *Erdem*, Ankara 2008, Sayı: 51, s. 267.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI, EDEBÎ HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1. HAYATI

1.1. Ailesi

Vasfi Mahir Kocatürk'ün babası Şeyhzade Arif Efendi, annesi Fikriye Hanım'dır. Babası, oranın yerlilerinden olup⁵⁶ kendi memleketinde bazı memurluklarda bulunmuştur.⁵⁷ Vasfi Mahir'in babası Şeyhzade Arif Efendi, 1914 yılında I. Dünya Savaşı'nda Balkan⁵⁸ cephesinde şehit olmuştur. Şeyhzade Arif Efendi'nin cenazesi Gümüşhane'ye getirilerek, Bağlarbaşı Mahallesi'ndeki mezarlığa defnedilmiştir. Vasfi Mahir'in anne tarafından dedesi Gümüşhaneli Ser Kadıoğlu Şükrü Efendi'dir. Baba tarafından dedesi Şerif Efendi'dir. Babaannesi Vesile Hanım'dır. Vasfi Mahir'in baba tarafından dedesinin babası Oflu Hattat Mustafa Efendi'dir. Vasfi Mahir'in dayısı Fikri Efendi, amcası Süleyman Efendi'dir, amcasının hanımı ise Vasiye Hanım'dır. Vasfi Mahir'in amcası da soyadı kanunu ile "Kocatürk" soyadını almıştır. Vasfi Mahir'in, üç kardeşi bulunmaktadır. Ağabeyi

⁵⁶ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1970, s. XVIII.

⁵⁷ Mehmet Behçet Yazar, "Vasfi Mahir Kocatürk", *Yedigün*, Cilt: 16, No: 395, İstanbul 1 Teşrinievvel 1940, s. 13; Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1938, s. 433.

⁵⁸ Dergâh Yayınları'ndan yayınlanmış olan *Türk Dili ve Edebiyatı* ansiklopedisinde bulunan "Kocatürk, Vasfi Mahir" maddesinde ve *İslâm Ansiklopedisi*'nde bulunan, Nazım Hikmet Polat'ın hazırlamış olduğu "Kocatürk, Vasfi Mahir" maddesinde, Vasfi Mahir Kocatürk'ün babası Şeyhzade Arif Efendi'nin Kafkas Cephesinde şehit olduğu bilgisi verilmektedir. Bununla birlikte, Mehmet Behçet Yazar'ın *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı* adlı eserinde bulunan ve bizzat Vasfi Mahir Kocatürk'ten almış olduğu mektuptaki malûmata göre kaleme aldığı Vasfi Mahir Kocatürk bölümünde ise, ayrıntı verilmeyerek, Vasfi Mahir'in babasının Umumî Harp'te asker olarak öldüğü bilgisi verilmektedir. Tüm bunlarla birlikte Vasfi Mahir'in ağabeyi Hamid Cevdet'in oğlu Ahmet Erkan Kocatürk ile yapmış olduğumuz görüşmeler neticesinde, Vasfi Mahir'in babası Şeyhzade Arif Efendi'nin Balkan Cephesinde şehit düştüğü bilgisine ulaştık.

Ayrıntılı bilgi için bkz. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, Eylül 1982 İstanbul, Cilt: 5, s. 380; "Kocatürk, Vasfi Mahir", Haz: N. Hikmet Polat, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, Cilt: 26, s. 142; Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1938, s. 433; Dinçer Atay, "Ahmet Erkan Kocatürk ile Bir Mülakat", Gümüşhane 25.06.2012.

Hamid Cevdet 1903, ablası Müdrike Hanım 1905 ve küçük kardeşi Talat 1910 yılında doğmuştur. Vasfi Mahir'in karısı Edirneli Ataözden ailesine mensup olan Nezahat Hanım'dır. Vasfi Mahir'in Muzaffer Utkan ve Alev adında iki erkek evladı bulunmaktadır. Muzaffer Utkan 1937 yılında Gümüşhane'de⁵⁹, Alev ise 1939 yılında Eskişehir'de⁶⁰ doğmuştur.⁶¹

1.2. Doğumu ve Çocukluğu

Vasfi Mahir Kocatürk, 1907⁶² yılında Gümüşhane'nin Bağlarbaşı Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Çocukluk döneminin bir kısmını Gümüşhane'nin o zamanlar en büyük mahallesi olan Bağlarbaşı Mahallesi'nde geçiren Kocatürk, Gümüşhane'nin Rus işgali tehdidini yaşaması üzerine ailesi ile Tokat'ın Zile kazasına hicret etmek zorunda kalmıştır. Rusların Gümüşhane'yi Temmuz 1916⁶³ yılında işgal ettikleri düşünülürse, Vasfi Mahir ve ailesinin bu tarihten evvel göç ettiklerini söylemek mümkündür. Bununla birlikte Vasfi Mahir ve ailesinin bu hicreti babasının vefatı olan 1914 yılı ile Gümüşhane'nin Ruslar tarafından 1916

⁵⁹ İhsan Işık, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2004, Cilt: II, s. 1134.

⁶⁰ Vasfi Mahir Kocatürk'ün küçük oğlu olan Alev Kocatürk avukattır. Alev Kocatürk ile alakalı biyografik bilgiye Edirne Barosu arşivinden ulaşılmış bulunmaktayız.

⁶¹ Vasfi Mahir Kocatürk ile alakalı bu derece ayrıntılı bilgilere, Vasfi Mahir'in ağabeyi Hamid Cevdet'in oğlu olan Ahmet Erkan Kocatürk ile Gümüşhane'de yaptığımız mülakat neticesinde ulaşılmış bulunmaktayız. Bkz. Dinçer Atay, "Ahmet Erkan Kocatürk ile Bir Mülakat", Gümüşhane 25.06.2012.

⁶² T.B.M.M Personel ve Muhasebe Daire Başkanlığı tarafından 1994 yılında yayımlanan *Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü (23 Nisan 1923-20 Ekim 1991)* isimli eserde ve Feyzi Halıcı'nın hazırlamış olduğu *Parlâmenter Şairler* isimli eserde Vasfi Mahir'in 1910 yılında doğduğu belirtilmektedir. Bu tarihin yanlış olduğunu, hem muhkem kaynaklardan, hem de Vasfi Mahir'in ağabeyi Hamid Cevdet'in oğlu Ahmet Erkan Kocatürk ile yapmış olduğumuz mülakattan anlamaktayız. Söz konusu kaynaklar arasında, Vasfi Mahir hakkında en sağlam bilgileri ihtiva eden Mehmet Behçet Yazar'ın *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı* adlı eseridir. Adı geçen eserde, Mehmet Behçet'in, Vasfi Mahir'den almış olduğu mektup doğrultusunda kaleme almış olduğu bölümde Vasfi Mahir'in 1907 yılında doğduğu yazmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. *T.B.M.M. Albümü (23 Nisan 1920 – 20 Ekim 1991)*, T.B.M.M. Yayınları, Ankara 1994, s. 189; Feyzi Halıcı, *Parlâmenter Şairler*, T.B.M.M. Yayınları, Ankara 1990, s. 180; Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1938, s. 433.

⁶³ Gümüşhane Valiliği resmi internet sitesi, <http://www.gumushane.gov.tr/tarih.asp> (16.08.2012)

Temmuz’unda işgali tarihleri arasında gerçekleştirmiş olduklarını söyleyebiliriz. O halde Vasfi Mahir’in, bu hicret sırasında 7-8 yaşlarında olması kuvvetle muhtemeldir. Vasfi Mahir ve ailesi bir dönem Zile’de kaldıktan sonra İstanbul’un Koca Mustafa Paşa semtine göç etmişlerdir.⁶⁴

1.3. Yetiştığı Ekonomik, Sosyal ve Siyasî Ortam

Vasfi Mahir Kocatürk, ailesi ile birlikte Rusların tehdidi altındaki Gümüşhane’den göçerek, Zile’ye, daha sonra da İstanbul’a gelişlerini, dönemin hem siyasî, hem de sosyal durumuna ışık tutacak cinsten bir hadise olarak algılamak mümkündür. Yokluk ile mücadele etmeye çalışan Anadolu halkı, bir yandan da vatanın dört bir tarafını sarmış olan işgal kuvvetlerine de karşı koymaya çalışmaktadır. Dört yetimi ile kalan Fikriye Hanım’ın en büyük destekçisi, o dönemde 12 yaşlarında olan büyük evlat Hamid Cevdet olmuştur. Vasfi Mahir’in en küçük kardeşi Talat, Gümüşhane’den edilen hicret sırasında vefat etmiştir. Vasfi Mahir ve ailesi Zile’de bir süre bulunduktan sonra soluğu Koca Mustafa Paşa semtinde, İstanbul’da almıştır. O dönemde ailenin geçimini sağlamak için, büyük evlat Hamid Cevdet, kendisi yapmış olduğu tahtadan bir tablada kibrit satmaktadır. Satış yapmak için Beyazıt Meydanı’na giden Hamid Cevdet, bin bir türlü zorluklara göğüs germek durumunda kalmıştır.⁶⁵ Daha sonraları manifaturacılık ve pazarcılık yapan Hamid Cevdet’e, anne Fikriye Hanım da yardım etmektedir. Vasfi Mahir’in ağabeyi Hamid Cevdet’in oğlu Ahmet Erkan Kocatürk ile yapmış olduğumuz

⁶⁴ Dinçer Atay, a.g.mü.

⁶⁵ 1920’li yılların başında İstanbul düşman kuvvetleri tarafından fiilen işgal edilmiştir. Bunun bir neticesi olarak da Beyazıt ve çevresinde müfrezeler halindeki işgal güçlerine tesadüf etmek mümkündür. Bir defasında işgal kuvvetleri mensubu bir gurup İtalyan askeri Hamid Cevdet’in sattığı kibritlerden almak ister. Para vereceklerini uman Hamid Cevdet, hem hüsrana uğrar, hem de acı içersinde yere yuvarlanır. Kibrit almak isteyen İtalyan askerleri, Hamid Cevdet’e para verecekleri yerde, dayak atmışlardır. Bununla da yetinmeyen işgalci İtalyan askerleri Hamid Cevdet’in ekmek teknesi olan tahta tablayı da devirmişlerdir. Bu bilgileri, Vasfi Mahir’in ağabeyi Hamid Cevdet’in oğlu Ahmet Erkan Kocatürk ile yapmış olduğumuz mülakattan öğreniyoruz.

görüşme neticesinde, Hamid Cevdet'in çalışarak ailesine baktığını ve kardeşi Vasfi Mahir'in tahsiline devam etmesinde ve tahsilini tamamlamasında büyük rol oynadığını öğrenmekteyiz.

Tüm bunları yanı sıra Vasfi Mahir'in okul ve sıra arkadaşı⁶⁶ ve yaşıtı olan Cevdet Kudret'in anılarının bir kısmının yayınlandığı *Edebiyatın Ağır İşçisi Cevdet Kudret* isimli eserde geçen şu cümleleri alıntılamanın, dönemin siyasi ve sosyal şartlarına ışık tutacağı kanaatindeyiz:

“Çocukluğumu hayal meyal hatırlıyorum... Benim çocukluğum I. Dünya Savaşı yıllarına rastlar. O zaman dünya savaşı demek saman ekmeği yenen devir demektir... Ben savaş yıllarında sekiz dokuz yaşlarındaydım. Yani saman yiyen neslin en küçük kuşağında idim... O devirde herkes bir yere giderken ekmeğini beraberinde götürürdü...

O döneme ait ikinci izlenimim ekmeklerin camilerden dağıtılması idi. Ya da bizim orada camiden dağıtılıyordu. Müezzinin odasında. Belli saatlerde vesikalarımızı gösteriyor, ekmeğimizi alıyorduk. O gün bir adam, ekmek arabasından ekmekler boşaldıktan sonra kendisini arabanın içine attı ve arabanın zemininde kalan ekmek unlarını yalamaya başladı. Belli ki vesikası yoktu. Öylesine aç kalmıştı ki, o unları yalayarak karnını doyurmaya çalışıyordu. Üçüncü büyük izlenimim, yine o günlerde biz Beyazıt'a güvercinlere yem atmak için gidiyorduk. Şimdiki üniversite binası Harbiye Nezareti idi. Oradaki güvercinlere belki de özel günde bir hayır işlemek için gidiyorduk. Biz yem atarken ilk defa uçaklar geldi, onlar da Beyazıt Meydanına bomba attı. Herkes kaçtı. Biz de kaçtık. O sırada ölenler, yaralananlar oldu. Çocukluğuma ait dördüncü büyük izlenimim, Sultanahmet'de

⁶⁶ Cevdet Kudret, “50. Yıldönümünde Yedi Meşale Üzerine Anılar”, *Kalemin Ucu*, Cem Yayınevi, İstanbul 1991, s. 180.

yapılan büyük miting idi. Halide Edip o mitingde konuşmuş. Biz çok uzaklardaydık. Her taraf kara bayraklarla donatılmıştı.”⁶⁷

Cevdet Kudret’in hatıra mahiyetindeki bu cümleleri, Vasfi Mahir’in bulunduğu ekonomik, siyasi ve sosyal ortamı bize sezdirecek cinsteki cümlelerdir. Şüphesiz ki bu karanlık dönem Vasfi Mahir’in şiir anlayışını etkilemiştir. *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Geçmiş Geceler 1920-1923* başlıklı bölümde bulunan şiirlerin, bu dönemin halet-i ruhîyesi tesirinde kaleme alınmış olduğunu söylemek mümkündür.

1.4. Öğrenimi

Vasfi Mahir Kocatürk, ilk eğitimine –elimizdeki son bilgilere istinaden- Tokat’ın Zile kazasında başlamıştır.⁶⁸ Bununla birlikte Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı* adlı eserinde Vasfi Mahir Kocatürk için, Orta Anadolu’nun birçok şehirlerinde azar azar okuduğunu söylemektedir.⁶⁹ Vasfi Mahir, ailesi ile birlikte İstanbul’un Koca Mustafa Paşa semtine göç ettikten sonra ilk tahsilini Koca Mustafa Paşa Numune Mektebi’nde bitirmiştir.⁷⁰ Vasfi Mahir

⁶⁷ Haz: Adnan Özyalçınar, *Edebiyatın Ağı İşçisi Cevdet Kudret*, Evrensel Basın Yayın, İstanbul Şubat 2007, s. 31-32.

⁶⁸ Dinçer Atay, a.g.mü.

⁶⁹ Mehmet Behçet Yazar’ın aktarmış olduğu bu ayrıntının sahilliğini şüphe götürmez bir gerçek olarak düşünmek mümkündür. Zira Mehmet Behçet, ilgili bölümü hazırlarken, bizzat Vasfi Mahir Kocatürk’ten almış olduğu mektuptaki malûmatı kaynak olarak almıştır. Tüm bunlarla birlikte, “Anadolu’nun çeşitli yerleri” genel ifadesini hususileştirecek bir delile tesadüf etmemekteyiz. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1938, s. 433.

⁷⁰ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1970, s. XVIII; Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1938, s. 433; “Kocatürk, Vasfi Mahir”, Haz: N. Hikmet Polat, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, Cilt: 26, s. 142.

Nazım hikmet Polat’ın hazırlamış olduğu “Kocatürk, Vasfi Mahir” maddesinin kaynaklarından biri de, Mehmet Nuri Yardım’ın *Kültür Dünyası* adlı dergide çıkmış olan “Vasfi Mahir Kocatürk” başlıklı yazısıdır. Ayrıca Mehmet Nuri Yardım’ın *Unutulmayan Edebiyatçılarımız* isimli eserinde de bulunan söz konusu yazısında, Vasfi Mahir’in ilköğrenimini memleketinde aldığını söylemektedir. Fakat

Kocatürk'ün Koca Mustafa Paşa Numune Mektebi'ni kaç yılında bitirdiği kaynaklarda belirtilmemesine rağmen, Mehmet Behçet Yazar'ın bizzat Vasfi Mahir'den aldığı malûmata göre kaleme almış olduğu, adı geçen eserindeki Vasfi Mahir Kocatürk bölümünde, N. Hikmet Polat'ın hazırlamış olduğu “Kocatürk, Vasfi Mahir” maddesinde ve Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde bulunan biyografisinde Numune Mektebi'ni bitirip 1921 yılında imtihanla Dârüşşafaka'ya girdiği bilgisi verilmektedir. Buradan kalkarak diyebiliriz ki Vasfi Mahir Kocatürk, Koca Mustafa Paşa Numune Mektebi'nden 1921 yılında mezun olmuştur. Vasfi Mahir Kocatürk, yine 1921 yılında imtihanla Dârüşşafaka'ya⁷¹ girmiştir. Orta okulu ve liseyi burada okuyan Vasfi Mahir 1927 yılında Dârüşşafaka'dan mezun olmuştur. Vasfi Mahir yüksek tahsilini Mülkiye

yapmış olduğumuz incelemeler neticesinde; Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Büyük Türk Edebiyatı* adlı eserinde bulunan biyografisinde, Mehmet Behçet Yazar'ın *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı* adlı eserinde, N. Hikmet Polat'ın hazırladığı ve *İslâm Ansiklopedisi*'nde bulunan “Kocatürk, Vasfi Mahir” maddesinde, Dergâh Yayınları'ndan çıkmış olan *Türk Dili ve Edebiyatı* adlı eserin beşinci cildinde bulunan “Kocatürk, Vasfi Mahir” maddesinden ve en nihayetinde Vasfi Mahir Kocatürk'ün ağabeyi Hamid Cevdet Kocatürk'ün oğlu Ahmet Erkan Kocatürk ile yapmış olduğumuz mülakatta elde ettiğimiz biyografik bilgilere bakarak Vasfi Mahir Kocatürk'ün ilköğrenimini memleketinde almadığını öğrenmekteyiz. Bununla birlikte, Mehmet Behçet Yazar'ın adı geçen eserden ve Ahmet Erkan Kocatürk ile yapmış olduğumuz mülakattan anladığımız göre, Vasfi Mahir, ilköğrenimine Anadolu'nun Zile kazasında başlayıp, Koca Mustafa Paşa semtinde bulunan Numune Mektebi'nde ilk tahsilini aldığını öğrenmekteyiz. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Nuri Yardım, *Unutulmayan Edebiyatçılarımız*, Nesil Yayınları, İstanbul Aralık 2004, s. 173; Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1938, s. 433.

⁷¹ *İslâm Ansiklopedisi*'nde bulunan “Dârüşşafaka” maddesinin hemen altında koyu harflerle: “Öksüz ve yetim Müslüman çocukları okutmak için Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye tarafından 1873 yılında İstanbul'da açılan mektep.” yazmaktadır. Vasfi Mahir Kocatürk'ün Dârüşşafaka'ya girişini, babasını Umûmî Harpte kaybetmiş bir yetim oluşu ile ilişkilendirmek mümkündür. Ayrıntılı bilgi için bkz.“Dârüşşafaka” Haz: Halis Ayhan-Hakkı Maviş, “Dârüşşafaka” *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, Cilt: 9, s. 7-9.

Mektebi'nde yaparak 1930 yılında mezun olmuştur.⁷² Vasfi Mahir, Koca Mustafa Paşa Numune Mektebi'nden, Dârüşşafaka'dan ve Mülkiye Mektebi'nden birincilikle mezun olmuştur.⁷³ Mehmet Behçet Yazar, *Yedigün* dergisindeki “Vasfi Mahir Kocatürk” başlıklı yazısında, Vasfi Mahir'in Mülkiye Mektebi'ne devam ettiği yıllarda bir yandan edebiyatımızdaki bilgisini genişletmeye, diğer yanda da yabancı dillere ehemmiyet vererek bu vasıta ile cihan edebiyatına ait eserler okumaya başladığını bildirmektedir.⁷⁴ Bunun yanı sıra Vasfi Mahir Kocatürk'ün Fransızca, Almanca, Farsça ve Arapça dillerini bildiğini 1994 yılında basılan T.B.M.M Albümü⁷⁵ adlı eserden, Feyzi Halıcı'nın hazırlamış olduğu *Parlâmenter Şairler*⁷⁶ adlı eserden ve Vasfi Mahir'in ağabeyi Hamid Cevdet'in oğlu Ahmet Erkan Kocatürk ile yapmış olduğumuz mülakattan öğrenmekteyiz. Mehmet Behçet'in söz konusu cümlelerinden yola çıkarak ve dönemin şartlarını⁷⁷ göz önünde bulundurarak Vasfi

⁷² Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1938, s. 433; Mehmet Behçet Yazar, “Vasfi Mahir Kocatürk”, *Yedigün*, Cilt: 16, No: 395, İstanbul 1 Teşrinievvel 1940, s. 13; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, Eylül 1982 İstanbul, Cilt: 5, s. 380; “Kocatürk, Vasfi Mahir”, Haz: N. Hikmet Polat, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, Cilt: 26, s. 142.

⁷³ Vasfi Mahir Kocatürk'ün eğitim görmüş olduğu tüm kurumlarda birincilikle mezun olduğunu, Vasfi Mahir'in ağabeyi Hamid Cevdet'in oğlu Ahmet Erkan Kocatürk ile yapmış olduğumuz mülakattan anlıyoruz. Bunun yanı sıra *İslâm Ansiklopedisi*'nde bulunan “Kocatürk, Vasfi Mahir” maddesini hazırlayan Nazım Hikmet Polat da, Vasfi Mahir'in Mülkiye Mektebi'ni birincilikle bitirdiğini belirtmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. “Kocatürk, Vasfi Mahir”, Haz: N. Hikmet Polat, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, Cilt: 26, s. 142.

⁷⁴ Mehmet Behçet Yazar, “Vasfi Mahir Kocatürk”, *Yedigün*, Cilt: 16, No: 395, İstanbul 1 Teşrinievvel 1940, s. 13.

⁷⁵ Haz: T.B.M.M Personel ve Muhasebe Daire Başkanlığı Personel ve Özlük İşleri Müdürlüğü, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü (23 Nisan 1923 – 20 Ekim 1991)*, T.B.M.M Basımevi Müdürlüğü, Ankara Nisan 1994, s. 189.

⁷⁶ Feyzi Halıcı, *Parlâmenter Şairler*, TBMM Kültür ve Sanat Yayınları, Ankara 1990, s. 180.

⁷⁷ Osmanlı Devleti'nin yüzünü Doğu'dan Batı'ya dönüşü, Tanzimat Fermanı'nın ilânından da önceye dayanmakta ve Tanzimat Fermanı ile birlikte söz konusu dönüşün derecesi git gide artmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin de en önemli ülkülerinden birinin muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak olduğunu düşünüldüğünde, Vasfi Mahir'in birer Batı dili olan Fransızca ve Almanca'yı öğrenmesi kuvvetle muhtemeldir.

Mahir'in Fransızca ve Almanca'yı Mülkiye Mektebi'ne devam ettiği yıllarda öğrenmiş olduğunu söylemek mümkündür.

1.5. Çalışma Hayatı

Vasfi Mahir Kocatürk, 1930 yılında Mülkiye Mektebi'nden mezun olur olmaz maarif mesleğine intisap eylemiştir. Ankara ve Kabataş Liselerinde staj devresini geçirdikten sonra Edirne ve Kastamonu liseleri edebiyat muallimliği ile müdür muavinliğinde ve Malatya Lisesi müdürlüğünde bulundu. 1939'da Eskişehir Lisesi edebiyat öğretmenliği ile müdürlüğüne tayin edildi.⁷⁸ Vasfi Mahir Kocatürk'ü, 1940 yılına kadar olan kısmını Mehmet Behçet Yazar'dan öğrenmekteyiz. Mehmet Behçet'in *Yedigün* dergisinin 1 Teşrinievvel 1940 tarihli sayısında çıkan ilgili yazısında belirttiğine göre, Vasfi Mahir Kocatürk ilk olarak Ankara ve Kabataş liselerinde staj görevlerini tamamlamıştır. Bunun yanı sıra, Mehmet Behçet, 1938 yılında neşretmiş olduğu *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı* adlı eserinde –ki bu eserin Vasfi Mahir Kocatürk'e ayrılmış bölümünü, Vasfi Mahir'den almış olduğu mektup doğrultusunda kaleme almıştır- ise 1930 yılında Mülkiye Mektebi'nden mezun olduktan sonra Ankara, Kabataş, Edirne, Kastamonu liselerinde görev yaptığını belirtmektedir.⁷⁹ Netice itibariyle stajdan sonraki ilk görev yerinin Edirne

⁷⁸ Mehmet Behçet Yazar, "Vasfi Mahir Kocatürk", *Yedigün*, Cilt: 16, No: 395, İstanbul 1 Teşrinievvel 1940, s. 13.

⁷⁹ Şükran Kurdakul'un hazırlamış olduğu *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* isimli eserde, Vasfi Mahir Kocatürk'ün görev yaptığı yerler arasında Bilecik vilayeti de zikredilmektedir. Bununla birlikte Malatya ve Kastamonu vilayetinden hiç bahsedilmemektedir. Burada bir bilgi eksikliği veya yanlışlığı olması muhtemeldir. Zira Mehmet Behçet Yazar'ın *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı* adlı eserinde bulunan ve bizzat Vasfi Mahir Kocatürk'ten alınan bir mektup dayanağında kaleme alınan "Vasfi Mahir Kocatürk" bölümünde Mehmet Behçet, Bilecik vilayetinden hiç bahsetmemekle birlikte; Vasfi Mahir'in mektubunu Malatya'dan gönderdiğini vurgulamaktadır. Mehmet Behçet Yazar, Vasfi Mahir'in 1940 yılına kadar olan meslekî hayatına ışık tutmasına rağmen, burada Mehmet Behçet Yazar'ın 1 Teşrinievvel 1940 tarihli *Yedigün* dergisinde çıkan "Vasfi Mahir Kocatürk" adlı yazısını da dayanak göstermek mümkündür. Zira Şükran Kurdakul, Vasfi Mahir Kocatürk'ün biyografisinde geçen Bilecik vilayetinin ismini, Eskişehir vilayetinden evvel dile getirmektedir. Vasfi Mahir Kocatürk'ün Eskişehir'e 1939 yılında tayin edildiği düşünülecek olursa, Şükran Kurdakul'a göre

Lisesi olduğunu söylemek de, ilk görev yerinin Ankara Lisesi olduğunu söylemek de mümkündür.

Tüm bunların yanı sıra hangi lisede kaç yılında görev yaptığını bazı eserlerinde bulunan yer ve tarih ibarelerinden yola çıkarak ve muhtelif kaynaklarda yer alan biyografik bilgileri birleştirerek belirlemek mümkündür. Vasfi Mahir Kocatürk'ün ilk şiir kitabı olan ve 1935 yılında neşredilen *Tunç Sesleri*'nin kapağında “Vilayet Matbaası – Kastamonu” ibaresi bulunmaktadır. Buradan hareketle Vasfi Mahir'in 1935 yılında Kastamonu Lisesi'nde görev yaptığını söylemek mümkündür. Buradan yola çıkarak, Vasfi Mahir Kocatürk'ün 1930 yılından 1935 yılına kadar, sırası ile Ankara, Kabataş, Edirne liselerinde görev yaptığını söylemek mümkündür.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün 1936 yılında yayımlanan *Yeni Türk Edebiyatı* adlı eserinin kapak kısmında “Malatya Lisesi Direktörü” yazmaktadır. Mehmet Behçet Yazar, 1938 yılında neşredilen *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı* adlı eserinde, Vasfi Mahir Kocatürk'ten 26 Şubat 1938 tarihli bir mektup adlığını söylemektedir. Bu durumda Vasfi Mahir, 1935 yılında başlayan Kastamonu Lisesi'nde görevini 1936 yılına kadar sürdürdüğünü ve 1936 yılından 1938 yılına kadar da Malatya Lisesi edebiyat öğretmenliği ve direktörlüğü görevinde bulunduğunu söylemek mümkündür.

Vasfi Mahir, 1939 yılından önce Bilecik'te görev yapmıştır. Tüm bunların yanı sıra Vasfi Mahir Kocatürk'ün biyografisinin bulunduğu –ulaşabildiğimiz- hiçbir eserde Bilecik'te görev yaptığını dair bir bilgiye tesadüf etmemekteyiz. Şükran Kurdakul'un adı geçen eserinde dikkatleri çeken bir diğer farklılık ise, Vasfi Mahir Kocatürk'ün liselerin yanı sıra, ortaokullarda da edebiyat öğretmenliği yaptığı belirtilmektedir. Bu bilgiye de ilk defa Şükran Kurdakul'un adı geçen eserinde tesadüf etmekteyiz. Ayrıntılı bilgi için bkz. Şükran Kurdakul, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*, Gözlem Matbaacılık, 4. Baskı, İstanbul 1983, s. 307.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün avukat olan küçük oğlu Alev Kocatürk'ün şahsi bilgilerine Edirne Barosu arşivinden ulaştığımızda gördük ki Alev Kocatürk, 1939 yılında Eskişehir'de doğmuştur. Bu durumda Vasfi Mahir'in 1938'de Malatya Lisesi'ndeki görevinden Eskişehir Lisesi'ndeki görevine nakledildiğini söylemek mümkündür. Bu çıkarımın yanı sıra Mehmet Behçet Yazar'ın 1 Teşrinievvel 1940 tarihli *Yedigün* dergisindeki yazısında da Vasfi Mahir'in 1939 yılında Eskişehir Lisesi edebiyat öğretmenliği ile müdürlüğüne tayin edildiği ve 1940 yılında da bu görevi ifa ettiği bilgisine ulaşmaktayız. Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde bulunan biyografisinde, Vasfi Mahir'in Eskişehir Lisesi'ndeki görevinden sonra 1944 yılında İstanbul'a yerleştiği bilgisine ulaşmaktayız. Bu durumda Vasfi Mahir Kocatürk'ün 1939-1944 yıllarında Eskişehir Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği ve lise müdürlüğü görevinde bulunduğunu söylemek mümkündür.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün İstanbul'a yerleştikten sonra, Haydarpaşa Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği ve Dârüşşafaka Lisesi'nde de müdürlük yaptığını yine Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde bulunan biyografisinden öğrenmekteyiz. Şu durumda 1944-1948 yılları arasında Haydar Paşa Lisesi edebiyat öğretmenliği ve Dârüşşafaka Lisesi müdürlüğü görevlerine bulunduğu sabittir. Vasfi Mahir Kocatürk, Dârüşşafaka Lisesi'ndeki müdürlük görevinden sonra, 1948 yılında maarif müfettişliğine getirilmiş, bir sene sonra Ege Bölgesi müfettişliği ile İzmir'e tayin edilmiştir. 1948-1950 yılları arasında maarif müfettişliği görevinde bulunan Vasfi Mahir Kocatürk, 1950-1954 yılları arasında siyasete atılmış ve 1954 yılından Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'ne edebiyat öğretmeni olmuştur.⁸⁰ Vasfi Mahir Kocatürk, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki

⁸⁰ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1970, s. XVIII.

görevine, vefat ettiği tarih olan 17 Temmuz 1961 tarihine kadar devam etmiştir. Bununla birlikte Vasfi Mahir Kocatürk'ün isminin, milletvekilliği döneminden sonra, yani 1954 yılında, Haydar Paşa Lisesi müdürlüğü için zikredildiğini dönemin ulusal gazetelerinden öğreniyoruz.⁸¹

1.6. Milletvekilliği Dönemi

Vasfi Mahir Kocatürk, Türkiye'nin ilk demokratik seçimi diye nitelendirebileceğimiz ve %90 gibi bir katılımın sağlanmış olduğu 1950 genel seçimlerinde⁸² Demokrat Parti'nin Gümüşhane milletvekili seçilerek 9. Dönem milletvekili olmuştur. Vasfi Mahir Kocatürk, 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimlerinde⁸³ Cevdet Baybura, Raşit Gürgen, Halis Tokdemir, Kemal Yörükoğlu ve Halit ZARBUN ile birlikte 9. Dönem Gümüşhane milletvekili olarak T.B.M.M.'ye girmiştir. O dönem Gümüşhane'den alt vekil seçildiğini *Yurt Ansiklopedisi*'nin Gümüşhane maddesinden öğrenmekteyiz.⁸⁴ Demokrat Parti'den Gümüşhane milletvekili seçilen Vasfi Mahir Kocatürk'ün, 2 Mayıs 1954 genel seçimleri ile birlikte milletvekilliği görevi sona ermiştir.

Vasfi Mahir'in Gümüşhane vekili seçilme safhasının ayrıntılarını, Vasfi Mahir'in ağabeyi Hamid Cevdet'in oğlu Ahmet Erkan Kocatürk ile yapmış olduğumuz mülakattan öğrenmekteyiz. Ahmet Erkan Kocatürk'ün söylediğine göre, Vasfi Mahir Kocatürk, seçimi, Torul'dan gelen oylarla son anda kazanmıştır.

⁸¹ İlgili haber metni aynen şu şekildedir: “Bir müddetten beri münhal bulunan Haydar Paşa Lisesi Müdürlüğü'ne, eski Gümüşhane mebusu Vasfi Mahir Kocatürk'ün tayin edileceği söylenmektedir. Bu husustaki kararnamenin yakında tebliği edilmesi beklenmektedir.” Söz konusu gazetenin künyesi şudur: “Vasfi Mahir Kocatürk Haydar Paşa Lisesi'ne Müdür Oluyor”, *Milliyet Gazetesi*, 23.05.1954, s. 2.

⁸² http://tr.wikipedia.org/wiki/1950_T%C3%BCrkiye_genel_se%C3%A7imleri (18.08.2012)

⁸³ http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secim_sorgu.genel_secimler (18.08.2012)

⁸⁴ *Yurt Ansiklopedisi*, Anadolu Yayıncılık A.Ş., Ankara 1982, Cilt: 5, s. 3224

Torul'dan gelen oyların büyük çoğunluğu Vasfi Mahir lehine olmasında, Vasfi Mahir'in müfettiş olmuş bir öğrencisinin tesirinin büyük olduğunu söyleyen Ahmet Erkan Kocatürk, Vasfi Mahir'in vekil olmasında babası Hamid Cevdet'in rolünün de yadsınamayacağını dile getirmektedir. Bu ayrıntıların yanı sıra, dönemin başbakanı Adnan Menderes'in, Vasfi Mahir Kocatürk'e "Hocam" diye hitap ettiğini ve Adnan Menderes tarafından dönemin Milli Eğitim Bakanlığı'nı görevinin Vasfi Mahir'e teklif edildiğini yine Ahmet Erkan Kocatürk ile yapmış olduğumuz mülakattan öğrenmekteyiz. Vasfi Mahir Kocatürk'ün, Adnan Menderes'in bu teklifini kabul etmeyişinden sonra dönemin Milli Eğitim Bakanlığı'na Tevfik İleri getirilmiştir. Ahmet Erkan Kocatürk, Vasfi Mahir Kocatürk'ün, Milli Eğitim Bakanlığı görevini niçin kabul etmediğini, Gümüşhane'nin Bağlarbaşı Mahallesi'ndeki evlerinde babası Hamid Cevdet ve amcası Vasfi Mahir arasında geçen diyalogdan öğrendiğini belirtir. Söz konusu diyaloglarda Hamid Cevdet, Vasfi Mahir'e "Milli Eğitim tam senin mevzuundu Vasfi, niçin kabul etmedin?" diye sorduğunda, Vasfi Mahir'den "Evet, ağabey tam benim mevzuumdur. Bu işte muvaffak da olurum. Fakat Milli Eğitim'in üst kademesinde bulunanların hemen hepsi arkadaşımıdır. Eğer Milli Eğitim Bakanlığı teklifini kabul etseydim, Demokrat Parti'nin ve Adnan Menderes'in tüm dediklerine evet demek zorunda kalacaktım. Ben bunu yapamazdım ağabey" cevabını almıştır.⁸⁵

Vasfi Mahir Kocatürk'ün ağabeyi Hamid Cevdet'in oğlu Ahmet Erkan Kocatürk ile yapmış olduğumuz mülakat neticesinde bir ayrıntıya daha ulaşmış bulunmaktayız. Ahmet Erkan Kocatürk'ün söylediğine göre, Vasfi Mahir Kocatürk, vekilliğinin son iki senesinde vekillik maaşından feragat etmiştir. Fakat Vasfi

⁸⁵ Söz konusu diyaloglar temsili olup, Ahmet Erkan Kocatürk bize şifahi anlatmış olduğu meseleyi açık bir biçimde ortaya koyma amacıyla oluşturulmuştur. Dinçer Atay, "Ahmet Erkan Kocatürk ile Bir Mülakat", Gümüşhane 25.06.2012.

Mahir'in ne sebeple böyle bir davranışta bulunduğu bilgisine sahip değiliz. Yine Ahmet Erkan Kocatürk ile yapmış olduğumuz mülakattan öğrendiğimiz bir diğer ayrıntı da, Vasfi Mahir'in sıradan bir vekil olmadığı ve bilgisine güvendiği hemen her mevzuda fikri beyan ettiği. Bunun yaşanmış bir örneğini de, T.B.M.M.'deki bir oturumda Vasfi Mahir'in, Tefvik İleri ile girmiş olduğu bir tartışmadır. Karşılıklı söz alımlarını neticesinde alevlenen bir tartışmayı yatıştıran, dönemin Başbakan'ın Adnan Menderes'in: "Hocam (Vasfi Mahir) bu konuda haklıdır. Fakat hükümetimizin uygulamış olduğu politika Tefvik İleri'nin savunduğu görüş doğrultusundadır." cümleleri olmuştur.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün, Ahmet Erkan Kocatürk'ün de söylediği gibi sıradan ve olaylara kayıtsız bir vekil olmadığını dönemim ulusal gazetelerinden de öğrenmekteyiz. Dönemin *Milliyet* gazetesinde yer alan bazı haberlerde, Vasfi Mahir Kocatürk, Remzi Oğuz Arık, Reşat Şemsettin Sirer ve diğer bazı vekillerin, Milli Eğitim bütçe görüşmeleri sırasında, "orta ve teknik tedrisatta terfi zamanı geldiği halde terfi edememiş öğretmenlerin bulunup bulunmadığını, Bakanlığın lise açmaktaki düşüncesinin ne olduğunu, lise tahsilinin bugünkü durumunun liselerde ders okutan ortaokul mezunu öğretmenlerin olup olmadığını, eğitim enstitüleri ve muallim mektebi mezunlarının vaziyetlerinin ne olduğunu, yeniden gezici köy kurslarının açılıp açılmayacağını sormuşlar, ayrıca Doğu üniversiteleri hakkında izahat verilmesini" istedikler yazmaktadır.⁸⁶ Bunun yanı sıra Vasfi Mahir, dönemin meclis toplantılarında son derece ateşli tartışmalara sebep olan "Anayasa'nın Dili" mevzuunda da görüş bildirenler arasındadır. Yalnız görüş bildirmekle yetinmeyen Vasfi Mahir Kocatürk, zaman zaman ateşli tartışmaların da başkahramanı olmuştur. 9 Aralık 1952 tarihli *Milliyet* gazetesinde çıkan habere göre Vasfi Mahir, Fuat

⁸⁶ "Dün M. Eğitim, Bayındırlık ve Ticaret Bakanlıkları Bütçesi Kabul Edildi", *Milliyet Gazetesi*, 28.02.1952, s. 1, 7.

Köprülü, Tevfik İleri gibi isimlerin aksine 1340 Anayasası'nın dilinin geri getirilmesi taraftarıdır.⁸⁷

Vasfi Mahir Kocatürk'ün milletvekilliği dönemine dair ayrıntılar bu şekildedir.

1.7. Ölümü

Vasfi Mahir Kocatürk, 17 Temmuz 1961 tarihinde kalp krizi sonucunda hayatını kaybetmiştir. 18 Temmuz 1961 tarihli *Tanin* ve *Dünya* gazetelerinde, Vasfi Mahir'in sabaha karşı öldüğü belirtilmektedir.⁸⁸ Bu durumda Vasfi Mahir Kocatürk'ün 17 Temmuz'u 18 Temmuz'a bağlayan gece, sabaha karşı öldüğünü söylemek mümkündür. Ahmet Erkan Kocatürk'ten öğrendiğimize göre, Vasfi Mahir Kocatürk, hayatı boyunca yok denecek kadar az ilaç kullanmıştır. Vasfi Mahir'in kalp krizi neticesinde ölümü, ailesi ve sevenleri tarafından ani olarak nitelendirilmiştir. Bununla birlikte, Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde bulunan biyografisinde "...kesif bir çalışmanın yorgunluğu neticesinde..." vefat ettiği belirtilmektedir.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün cenaze namazının, 18 Temmuz Salı günü Hacı Bayram-ı Veli Camii'nde öğle namazını müteakip kılındığını *Ulus* gazetesinden öğrenmekteyiz.⁸⁹ Vasfi Mahir Kocatürk'ün naaşı kılınan cenaze namazının ardından Cebeci Asri Mezarlığı'nda defnedilmiştir.

⁸⁷ Vasfi Mahir'in görüşlerini dile getirdiği konuşmasının yer aldığı haber ve ilgili tartışmanın tam manasıyla idrak edilebilmesi için bkz. "Meclisin Dünkü Toplantısı", *Milliyet Gazetesi*, 09.12.1952, s. 7.

⁸⁸ "Vasfi Mahir Kocatürk vefat etti", *Tanin Gazetesi*, 18.07.1961, s. 3; "Vasfi Mahir Kocatürk vefat etti.", *Dünya Gazetesi*, 18.07.1961, s. 1,7.

⁸⁹ İlgili haber metni aynen şöyledir: "Nezahat Kocatürk'ün eşi, Dr. Utkan Kocatürk ve Alev Kocatürk'ün babaları, Tanınmış Maarifçi ve Edebiyatçı, Eski Gümüşhane Milletvekili, Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Öğretmeni VASFİ MAHİR KOCATÜRK, hakkın rahmetine kavuşmuştur.

1.8. Dış Görünüşü ve Mizacı

Vasfi Mahir Kocatürk'ün dış görünüşü ile ilgili bir takım bilgileri, Gümüşhane Bağlarbaşı Mahallesi'ne yapmış olduğumuz ziyaret neticesinde, Cumhuriyet Devri öğretmenlerinden 95 yaşındaki Zihni Gümüştekin'den öğrenmekteyiz. Zihni Gümüştekin, söz konusu gözlemlerinin, Vasfi Mahir'in Gazi Eğitim Enstitüsü'nde görevde olduğu yıllarda gerçekleştirmiş olduğu ziyaretler neticesinde olduğunu bildirmektedir. Zihni Gümüştekin, Vasfi Mahir'in dış görünüşü için, "Uzuna yakın boylarda, yakışıklı, görene itimat duygusu veren bir görünüştedir. Saçları genç yaşına rağmen bembeyazdır. Neredeyse tek bir siyah kıl yoktur." Cümlelerini sarf etmektedir.⁹⁰

Vasfi Mahir Kocatürk'ün, kişiliği hakkında sınırlı bilgiler elde etmiş olsak da; O'nun maddiyata önem vermeyen, sağlam karakterli bir kişiliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu çıkarımları, Vasfi Mahir Kocatürk'ün ağabeyi Hamid Cevdet'in oğlu Erkan Kocatürk'le, Gümüşhane Bağlarbaşı Mahallesi'nde yapmış olduğumuz mülakattan yola çıkarak yapmış bulunmaktayız. Vasfi Mahir'in sahibi olduğu, Ankara Denizciler Caddesi'nde bulunan Buluş Yayınevi'nde, kendi eserlerini ve muhtelif kitapları ilgili şahıslara parasız bir şekilde verdiğini, yine adı geçen mülakattan öğrenmekteyiz. Söz konusu durum, Vasfi Mahir'in maddiyata önem vermediğinin bir delili olarak algılanabilir. Bunun yanı sıra, yine Erkan Kocatürk'ten öğrendiğimize göre, Vasfi Mahir, milletvekilliği döneminin son iki yılında maaş almamıştır. Bu durumu da aynı bağlamda düşünmek mümkündür. Erkan Kocatürk, amcası Vasfi Mahir Kocatürk'ü, "Tam bir devlet adamıdır. Kalender, geniş gönüllü, maddiyata önem vermeyen, dostluklara önem veren,

Cenazesi 18.07.1961 Salı günü öğle namazını müteakip Hacı Bayram Camiinden kaldırılacaktır." Bkz. *Ulus Gazetesi*, 18.07.1961, s. 2.

⁹⁰ Dinçer Atay, "Ahmet Erkan Kocatürk ile Bir Mülakat", Gümüşhane 25.06.2012.

vefalı... Vatani, milletini seven, millete hizmeti en başa koyan bir adamdır.” şeklinde tarif etmektedir. Tabi söz konusu nitelendirmeler, öznel nitelendirmelerdir. Tüm bunların yanı sıra, Erkan Kocatürk, Vasfi Mahir sağlığında neredeyse hiç ilaç kullanmadığını; grip olduğu vakitlerde camları açarak uyduğunu dile getirmektedir. Erkan Kocatürk, bunun sebebini amcası Vafi Mahir’e sorduğunda, “hastalığı kendisiyle tedavi edeceksin, soğuğu soğukla...” anlamına gelen bir cevap aldığını belirtmektedir.

Vasfi Mahir Kocatürk’ün, oldukça duygusal bir yapıya sahip olduğunu şiirlerinden anlamaktayız.

Vasfi Mahir Kocatürk’ün kişiliği ile alakalı burada dile getirmemiz gereken bir başka husus da, Vasfi Mahir’in vekilliği döneminde (1950) ve okul kitapları furçasının baş gösterdiği yıllarda (1950 - 1955), Cevdet Kudret ile arasında cereyan eden bir takım tatsız olayların varlığıdır. Söz konusu olaylar, Vasfi Mahir ile Cevdet Kudret’in aralarının, Vasfi Mahir’in vefatına kadar bozuk olmasına sebep olmuştur. Bu olaylara istinaden Cevdet Kudret, Vasfi Mahir’in şahsiyeti hakkında hükümlerde bulunmaktadır. Söz konusu hükümler menfi manada olup, öznel olarak nitelendirilebilecek cinstedir.⁹¹

⁹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Cevdet Kudret, *Kalemin Ucu*, Cem Yayınları, İstanbul 1991, s. 180; Atilla Birkiye, “Bir Aydınlanmacı”, *Varlık*, İstanbul 1 Aralık 1991, Yıl: 58, Sayı: 1011, s. 9-10.

2. EDEBİYAT HAYATI

2.1. İlk Alakalar, Etkilenmeler ve İlk Denemeler

Vasfi Mahir Kocatürk'ün Türk edebiyatı sahnesine çıkışı şiir türü ile olmuştur. Pekiyi Vasfi Mahir ilk olarak kimlerden etkilenmiştir? Bu soruya verilecek ilk yanıt, ağabeyi Hamid Cevdet Kocatürk olacaktır. Vasfi Mahir Kocatürk'ün ağabeyi Hamid Cevdet'in oğlu Ahmet Erkan Kocatürk ile yapmış olduğumuz mülakat neticesinde, Hamid Cevdet'in de halk şairleri tarzında şiirler kaleme almış olduğunu öğrendik. Vasfi Mahir Kocatürk'ün sanatının bir kaynağının da halk edebiyatı geleneği olduğunu düşünürsek, söz konusu etkileşimi daha da somutlaştırmış olacağız. Bunun yanı sıra söz konusu etkileşimin Vasfi Mahir'in sanatında ne derece tesir sahibi olduğunu söylemek güçtür. Zira Vasfi Mahir, *Divan* dergisinin altıncı sayısında yayımlanan “Yedi Meş’ale Nasıl Toplanmıştı?” başlıklı yazısında şiir ile olan ilk ciddi alakasının, ilişkisinin, Dârüşşafaka yıllarında, Hüseyin Siret kanalı ile olduğunu dile getirmektedir.

Vasfi Mahir Kocatürk Koca Mustafa Paşa Numune Mektebi'nden mezun olduktan sonra, 1921 yılında imtihanla Dârüşşafaka'ya girmiştir. Vasfi Mahir Kocatürk'ün Dârüşşafak'daki edebiyat öğretmenlerinin de, Vasfi Mahir üzerinde tesir sahibi olduğunu söylemek mümkündür. Zira Vasfi Mahir Kocatürk'ün gerçek manadaki şiirlerle tanışmasının orta ve lise eğitimin aldığı Dârüşşafaka'da olduğu söylenebilir. Vasfi Mahir'in Dârüşşafak'daki edebiyat öğretmenleri ve dersleri ile alakalı ayrıntılı bilgiye Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Divan* isimli mecmuanın altıncı sayısında çıkan “Yedi Meş’ale Nasıl Toplanmıştı?”⁹² başlıklı yazısından

⁹² Vasfi Mahir Kocatürk, “Yedi Meş’ale Nasıl Toplanmıştı?”, *Divan*, İstanbul Mayıs 1945, Sayı: 6, s. 12.

öğreniyoruz. Bunun yanı sıra Hikmet Dizdaroğlu'nun *Yedi Meşale*'nin 20. Yıldönümü vesilesiyle kaleme almış olduğu “Yedi Meşale Hareketi” başlıklı yazısında geçen şu cümleleri alıntulamakta fayda var:

“*Dârüşşafakadaki edebiyat öğretmenleri Hüseyin Siret Özsever, onlara güzel şiir yazmayı değilse de, güzel şiiri tanımayı öğretmişti. Son sınıfta edebiyat öğretmenleri değişti. Yeni edebiyat öğretmenleri Tahir Olgun, dersleriyle yetinmiyor, edebiyata hevesli öğrencileri Taşkasap'taki evinde toplayarak onlarla edebiyat sohbetleri yapıyordu.*”⁹³

Vasfi Mahir Kocatürk'ün, *Divan*'da yayınlanan “Yedi Meş'ale Nasıl Toplanmıştır?” başlıklı yazısında, Dârüşşafaka'daki edebiyat hocaları Hüseyin Siret'in, kendisini ve Cevdet Kudret'i ayrı bir şekilde sevdiğine ve yetişmeleri için emek sarf ettiğine dikkatleri çekmektedir. Ayrıca Hüseyin Siret'in kendilerine, “şiirde az, öz” prensibini telkin ettiğini ve güzel şiir yazmayı değilse de güzel şiiri tanımayı öğrettiğini dile getirmektedir. Buradan hareketle, Vasfi Mahir'in Dârüşşafak'da şiirle ilk yakın münasebetlerinin bu vesileyle olduğunu söylemek mümkündür. Vasfi Mahir, lise son sınıfta edebiyat hocalarının değiştiğini ve Tahir Olgun olduğunu söylemektedir.⁹⁴ Vasfi Mahir, *Yedi Meşale*'nin kuruluş safhasını anlattığı yazısında, Taşkasap'taki evine giderek Tahir Olgun'un sohbetinden istifade ettiğini ve üstadın meclisinde bulunmak için can atanlardan biri olan Muammer Lütfi'yi bu toplantılarda tanıdığını dile getirmektedir.

⁹³ Hikmet Dizdaroğlu, “Yedi Meşale Hareketi”, *Varlık*, İstanbul 1 Ocak 1954, Sayı: 402, s. 6.

⁹⁴ Hikmet Dizdaroğlu'nun “Yedi Meşale Hareketi” başlıklı yazısında belirtmiş olduğu, Tahir Olgun'un Taşkasap'taki evindeki toplantıların yapıldığını gibi birçok ayrıntı bilgiye, Vasfi Mahir'in “Yedi Meş'ale Nasıl Toplanmıştır?” başlıklı yazısından ulaştığını söylemek mümkündür. Zira Vasfi Mahir Kocatürk'ün ilgili yazısı, Hikmet Dizdaroğlu'nun ilgili yazısından daha evvel yayınlanmıştır. Böyle bir açıklama yapmamızın gereği, Hikmet Dizdaroğlu'nun, *Yedi Meşale*'nin toplanmasın safhasını dile getirirken her ne kadar Vasfi Mahir'in ilgili yazısında dipnot vermiş olsa da, yazısın daha başlarında yer verdiği ayrıntıları dile getirirken kaynak belirtmeyişidir.

Cevdet Kudret'in ortaokuldaki Türkçe öğretmeni hakkındaki cümleleri, dönemin eğitim kurumlarında görev yapan edebiyat öğretmenlerinin şiir telakkileri hakkında fikir sahibi olmamızı sağlayacak cinstedir. Zira Cevdet Kudret, Vasfi Mahir'in hem yaşıtı, hem de okul arkadaşıdır:

“Sanatla ilgili ilk denemeler ortaokulda başlar. Bizim Bedri Kemal Bey adında bir Türkçe hocamız vardı. Bu zat “buluş” meraklısı idi. Birtakım şeyleri kendi buluşlarınızla söyleyeceksiniz, herkesin söylediği gibi söylemeyeceksiniz, söylenmiş bir şeyi tekrarlamayacaksınız. Eğer söylenecekse onu başka türlü söylemeli, derdi. Mesela birisi ‘şimşekler kayaları dövüyordu’ diye yazmışsa, siz de ‘Şimşekler kayaların üzerinde oynuyordu’ diye yazacaksınız. Bir defa ‘Yıldız titriyordu’ diye yazmışlarsa, siz de kafanızı yorun, ‘Yıldızlar asabi gözler gibi açılıp kapanıyordu’ gibi bir cümle yazın, derdi. Biz işte böyle bir eğitimden geçtiğimiz için çocukluğumuzda, ki bu kötü bir eğitimidir, hiçbir zaman olayları, doğayı ve herhangi bir şeyi düz bir anlatımla anlatma yolunu seçemedik ilk zamanlarda...

Ben Shakespeare'in Romeo ve Juliet'ini okuyabilmek için Abdullah Cevdet'in çevirisi Şehbal isimli bir dergide tefrika edilmiş vaktiyle, Ali Emiri Kütüphanesi'nde dergiyi buldum ve haftalarca okuldan kaçarak onu okudum. Biz böyle kaçamak şeylerle okuma fırsatını elde ettik. Bunlar şimdiki kuşaklar için hayal ve masal gibi geliyor. Biz edebiyatın kapılarını açmak için adeta kapıları zorladık.”⁹⁵

Cevdet Kudret'in ortaokulu Dârüşşafaka'da okuduğunu, daha sonra İstanbul Lisesi'ne geçtiğini⁹⁶ düşünürsek, Türkçe öğretmeni Bedri Kemal Bey'in Vasfi Mahir'in ortaokul Türkçe derslerine girmiş olma ihtimali bulunmaktadır. Zira Cevdet Kudret, Vasfi Mahir'den; okul, sınıf ve sıra arkadaşım⁹⁷ diye söz etmektedir. Bunun yanı sıra Vasfi Mahir Kocatürk, kendi çıkarmış olduğu *Divan* isimli derginin altıncı

⁹⁵ Haz: Adnan Özyalçınar, *Edebiyatın Ağır İşçisi Cevdet Kudret*, Evrensel Basın Yayın, İstanbul Şubat 2007, s. 32.

⁹⁶ Hikmet Dizdaroğlu, “Yedi Meşale Hareketi”, *Varlık*, İstanbul 1 Ocak 1952, Sayı: 402, s. 6.

⁹⁷ Cevdet Kudret, *Kalemin Ucu*, Cem Yayınevi, İstanbul 1991, s. 180.

sayısında bulunan ve “Yedi Meşale Nasıl Toplanmıştı?” başlığını taşıyan yazısında, Cevdet Kudret ile Dârüşşafak’dan sınıf arkadaşı olduğunu belirtmektedir.⁹⁸ Dönemin maarif hayatından bir kesit sunması bakımından söz konusu alıntılar önem arz etmektedir.

Vasfi Mahir Kocatürk’ün ilk şiirlerinin Servet-i Fünûn dergisinde yayımlandığı bilgisine, Nazım Hikmet Polat’ın *İslâm Ansiklopedisi* için hazırlamış olduğu “Kocatürk, Vasfi Mahir” maddesinde⁹⁹, Arslan Tekin’in *Edebiyatımızda İsimler*¹⁰⁰ adlı eserinde tesadüf etmekteyiz. Vasfi Mahir’in Servet-i Fünûn’da çıkan ilk şiiri, aynı zamanda *Yedi Meşale* ortak kitabında da bulunan *Istırap* başlıklı şiiridir. *Istırap* başlıklı şiiri, Servet-i Fünûn dergisinin 5 Kanunisanı 1928 tarihli 1638. sayısında yayımlanmıştır. Bununla birlikte adı geçen şiirin Vasfi Mahir’in bir edebî mecmuada yayımlanan ilk şiiri olduğunu söyleyemeyeceğiz. Zira Vasfi Mahir’in yayımlanan ilk şiirinin *İçtihad*’ta çıktığını; Vasfi Mahir’in *Divan* mecmuasının altıncı sayısında yayımladığı “Yedi Meş’ale Nasıl Toplanmıştı?”¹⁰¹ başlıklı yazısından öğrenmekteyiz. O dönemde Vasfi Mahir, Cevdet Kudret ile birlikte Dârüşşafaka’da eğitimini sürdürmekteydi ve Cevdet Kudret sıkı bir edebî dostluğu vardı. -Bunun yanı sıra, Vasfi Mahir’in bu sıralardaki ilk sanat telakkisinin oluşmasında Hüseyin Siret’in de tesir sahibi olduğunu belirtmekte fayda var.- Vasfi Mahir’in yayımlanan ilk şiiri *Issız Gecelerde* başlığını taşımaktadır ve *İçtihad*’ın 1

⁹⁸ Vasfi Mahir Kocatürk’ün, Cevdet Kudret ile Dârüşşafaka’dan arkadaş olduğunu dile getirdiği cümle aynen şu şekildedir: “Bundan yirmi iki yıl kadar evvel Cevdet Kudretle Dariüşşafakada sınıf arkadaşı idik.” Ayrıntılı bilgi için bkz. Vasfi Mahir Kocatürk, “Yedi Meş’ale Nasıl Toplanmıştı?”, *Divan*, İstanbul Mayıs 1945, Sayı: 6, s. 12.

⁹⁹ Haz: N. Hikmet Polat, “Kocatürk, Vasfi Mahir”, *İslâm Ansiklopedisi*, Ankara 2002, Cilt: 26, s. 142.

¹⁰⁰ Arslan Tekin, *Edebiyatımızda İsimler*, Elips Yayınları, İstanbul Kasım 2005, s. 333.

¹⁰¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Vasfi Mahir Kocatürk, “Yedi Meş’ale Nasıl Toplanmıştı?”, *Divan*, İstanbul Mayıs 1945, Sayı: 6, s. 12-13.

Kanunusani 1927 tarihli sayısında¹⁰² yer almaktadır. Bunun yanı sıra Vasfi Mahir'in *İçtihad*'da çıkan diğer şiirleri şu başlıkları taşımaktadır ve dergininin şu sayılarında çıkmıştır: *Ölen Sevgiliye*, 15 Kanunusani 1927, Sene: 22, Numara: 220, s. 4224; *Güzel Kız*, 1 Şubat 1927, Sene: 22, Numara: 221, s. 4249. Vasfi Mahir'in bu şiirlerinin *Servet-i Fünûn*'da yayımlanan *Istırap* başlıklı şiirden evvel yayımlandığını bir kez daha belirtmekte fayda var.

Mehmet Nuri Yardım'ın *Unutulmayan Edebiyatçılarımız*¹⁰³ adlı eserinde, *Türk Ansiklopedisi*'nin¹⁰⁴ yirmi ikinci cildinde bulunan “Kocatürk, Vasfi Mahir” maddesinde ve İhsan Işık'ın hazırladığı *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*'nin¹⁰⁵ ikinci cildinde bulunan “Kocatürk, Vasfi Mahir” maddesinde, Vasfi Mahir Kocatürk'ün sanat hayatına Yedi Meşale şairi olarak başladığı ve Mehmet Nuri Yardım'ın adı geçen eserinde ise ilk şiirinin *Meşale* dergisinde yayınlandığı bilgilerine tesadüf etmekteyiz. Buna mukabil yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde Vasfi Mahir Kocatürk'ün ilk şiirinin *İçtihad* dergisinde yayımlandığı bilgisine ulaştığımızı bir kez daha dile getirme gereği duymaktayız. Bu durumu, Vasfi Mahir'in edebiyat hayatının başlangıç tarihinin *Yedi Meşale* ortak kitabından öncesinde olduğunun bir göstergesi olarak algılamak mümkündür.

Sonuç olarak Vasfi Mahir'in yayımlanan ilk şiirinin *Servet Fünun*'un 5 Kanunusani 1928 tarihli 1638. sayısında yayımlanan *Istırap* şiiri olmadığını; *İçtihad*'ın 1 Kanunusani 1927 tarihli nüshasında yayımlanan *İssız Gecelerde* başlığını taşıyan şiir olduğunu söylemek mümkündür.

¹⁰² Ayrıntılı bilgi için bkz. Vasfi Mahir, “İssız Gecelerde”, *İçtihad*, 1 Kanunusani 1927, Sene: 22, Numara: 219, s. 4216.

¹⁰³ Mehmet Nuri Yardım, *Unutulmayan Edebiyatçılarımız*, Nesil yayınları, İstanbul Aralık 2004, s. 173.

¹⁰⁴ *Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1975, Cilt: XXII, s. 147.

¹⁰⁵ İhsan Işık, Elvan Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2004, Cilt: II, s. 1135.

Bu arada Vasfi Mahir'in bir edebî mecmuada yayımlanan ilk şiirinin lirik tarzda olduğunu belirtmeden geçemeyeceğiz.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Servet-i Fünûn*'da şiirlerini yayınladığı dönemde var olan bir takım edebî arkadaşlıklara yenilerini eklemiştir. Hikmet Dizdaroğlu'nun *Varlık*'ta yayımlanan “Yedi Meşale Hareketi” başlıklı yazısında geçen bir takım cümleler Vasfi Mahir'in edebiyatla olan ilk ilişkisine ışık tutacak cinstedir:

“Yeni edebiyat öğretmenleri Tahir Olgun, dersleriyle yetinmiyor, edebiyata hevesli öğrencileri Taşkasap'taki evinde toplayarak onlarla edebiyat sohbetleri yapıyordu.

Vasfi Mahir, bu toplantılarda hukuk öğrencilerinden Muammer Lûtfi ile tanıştı. Muammer Lûtfi Şehzadebaşı camii medresesinde bir odada kalıyordu. Vasfi Mahir; hafta tatillerinde ona uğruyor, uzun boylu konuşuyor, oradan Divanyolu'ndaki Amerikan kütüphanesine gelerek Cevdet Kudret'le buluşuyordu. Bir gün Cevdet Kudret'i Muammer Lûtfi'ye götürdü. Karanlık taş odanın müdavimleri üçe çıkmıştı. Cevdet Kudret, İstanbul Lisesi'nden arkadaşı olan Kenan Hulûsi ile öbürlerini tanıştırdınca, grup bir üye daha kazandı. Şimdi Muammer Lûtfi'nin yeni taşındığı evde, Gedikpaşa'daki pansiyonda toplanıyorlardı. Bunlara, zamanla Yaşar Nabi, ve onun delâletiyle, Ziya Osman, ve nihayet, Sabri Esat katıldı. Artık Yedi Meş'ale'nin kurucuları tamamlanmıştı.”¹⁰⁶

Vasfi Mahir Kocatürk'ün edebiyat ile olan ilk ilişkilerini yukarıdaki gibi vermek mümkündür.

2.2. Yedi Meşale Yılları

Yedi Meşale topluluğunun kurulmasından evvelki toplantıları, istişareleri, Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Yedi Meşale* dönemindeki edebiyat hayatının içinde

¹⁰⁶ Hikmet Dizdaroğlu, “Yedi Meşale Hareketi”, *Varlık*, İstanbul 1 Ocak 1954, Sayı: 402, s. 6.

düşündük. Bu sebeple *Yedi Meşale* topluluğunun oluşum safhasını bu başlık altında ele almanın daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

Yedi Meşale edebî topluluğunun oluşum safhasını ayrıntılı bir biçimde anlatan iki önemli metinden ve *Yedi Meşale* ortak eserindeki metinlerden hareketle Vasfi Mahir'in *Yedi Meşale* dönemi edebiyat hayatına ışık tutmaya çalışacağız. Söz konusu iki metnin önemi, olayı bire bir yaşayan şahıslar tarafından kaleme alınmış olmasından kaynaklanmaktadır. Adı geçen iki metin, Vasfi Mahir Kocatürk'ün, *Divan* dergisinin altıncı sayısında yayınlanan “Yedi Meş’ale Nasıl Toplanmıştır?” ve Cevdet Kudret'in, *Varlık* dergisinin 847. sayısında yayımlanan ve daha sonra Cevdet Kudret'in *Kalemin Ucu* adlı eserinde de yer verilen “50. Yıldönümünde Yedi Meşale Üzerine Anılar” başlıklarını taşımaktadır.

Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan* dergisindeki yazısında, şiirle olan ilk yakın münasebetlerinin, Dârüşşafaka'daki edebiyat hocaları olan Hüseyin Siret kanalı ile olduğunu dile getirdikten sonra, *Yedi Meşale* topluluğunun üyelerinin toplanışlarından ve yapılan edebiyat sohbetlerinden bahsetmektedir. Vasfi Mahir, söz konusu sohbetleri “dehşet” sıfatı ile nitelemekle birlikte, gece yarısına kadar oturup şiirler okuduklarını ve münakaşa ettiklerini dile getirmektedir. Münakaşalarının esasını sanat telakkilerinin teşkil ettiğini söyleyen Kocatürk, bu hususta her birinin ayrı fikirler taşımalarına rağmen tartışmalarının hiçbir vakit kavga derecesinde olmadığını vurgu yapmaktadır. Vasfi Mahir Kocatürk, *Yedi Meşale* edebi topluluğu hakkındaki görüşlerini ise şu cümlelerle dile getirmektedir:

“Ahmet Haşim'in dediği gibi Meş’alecilerin en büyük muvaffakiyeti kendilerinden bahsettirebilmek olmuştur. Yedi Meş’ale ne muayyen bir san’at telâkkisinin ifadesi, ne bir edebî okul, ne de fevkalâde bir kıymettir. Yedi

Meş'aleciler ondan sonra muhtelif sahalarda eser verdiler[.] Velhasıl değerlerini bundan sonra göstermeleri beklenebilir

Biz, gençliğin birçok havaî ve geçici temayülleri üstünde asîl bir san'at heyecanı taşıyorduk..”¹⁰⁷

Vasfi Mahir Kocatürk'ün bu cümlelerinden o dönemdeki edebî hayatlarının pek de ehemmiyet arz edici düzeyde olmadığını anlamak mümkündür.

Cevdet Kudret'in “50. Yıldönümünde Yedi Meşale Üzerine Anılar” başlıklı yazısında da, Cevdet Kudret'in buna benzer bir çıkarımda bulunduğunu hatırlatmakta fayda var.

Tüm bunların yanı sıra *Yedi Meşale* toplu eserinin “Ön söz”ünde geçen fikirleri, *Yedi Meşale* topluluğunu oluşturan gençlerin sanat telakkisi olarak algılamak mümkündür. Burada “Ön söz”ün tamamında geçen fikirleri irdelemek yerine, Cevdet Kudret'in adı geçen yazısında dile getirdiği bir takım tespitler üzerinde duracağız. Cevdet Kudret, “Ön söz”de geçen cümlelerin ayrı ayrı kimlere ait olduğundan bahsetmektedir. “Ön söz”de geçen “*dünün mızımız ve soluk hisleri...; kendi dar hususiyetimiz, aşkımız, sevinç ve kederlerimiz...*”¹⁰⁸ sözleri Yaşar Nabi ile Vasfi Mahir'e ait olduğunu söyleyen Cevdet Kudret, Yaşar Nabi ve Vasfi Mahir'in toplumsal konulara girmenin eşiğinde olduğunu dile getirmektedir. *Yedi Meşale*'nin muakaddimesinde “kendi dar hususiyetimize, aşkımıza, sevinç ve kederlerimize ne kadar az yer verilmiş olduğunu göreceksiniz” sözlerini kanıtlamak istermiş gibi Vasfi Mahir *Taşçı, Sesimi Duymayana(Bir Çulsuz)* gibi şiirler kaleme almıştır diyen Cevdet Kudret, toplumsal konulara yönelik şiirlerde toplumsal adaletsizliğin, acı ve

¹⁰⁷ Vasfi Mahir Kocatürk, “Yedi Meş'ale Nasıl Toplanmıştır?”, *Divan*, İstanbul Mayıs 1945, Sayı: 6, s. 12.

¹⁰⁸ *Yedi Meşale*, Muallim Ahmet Halit Kitabhanesi, İstanbul 1928, s. 3-4

sert bir anlatımla yerildiğine dikkat çekmektedir.¹⁰⁹ Diyebiliriz ki Vasfi Mahir Kocatürk, *Yedi Meşale* döneminde genel manada şahsî meselelerden uzak durmaya çalışmış, daha umumî meseleleri şiirlerinde işlemiştir demek mümkündür. *Yedi Meşale* ortak kitabında yer alan şiirlerinde de bunu görmek mümkündür. Umumî ile kastettiğimiz hususları, toplumsal meseleler, folklorik malzemelerdir. Vasfi Mahir'in *Yedi Meşale* toplu eserinde yer alan şiirlerine baktığımızda, *Dağların Derdi*, *Garip Öldüren Çeşmesi*, *Cellâdın Kitabesi* başlıklı manzumeleri bu bağlamda düşünmek mümkündür. Bununla birlikte şahsî ıstıraplarına yer vermemiş değildir. *Istırap*, *Sürüden Ayrılan*, *Bahar*, *Denizler İlahesi* başlıklı şiirleri de şahsî meselelerin işlendiği şiirler olarak karşımıza çıkmaktadır. Vasfi Mahir'in *Yedi Meşale* dönemindeki edebî hayatından kastımız yalnızca *Yedi Meşale* ortak eserinden ibaret değildir. *Meşale* dergisinde çıkan şiirlerini de bu bağlamda düşünmek gerekmektedir. Vasfi Mahir'in, *Meşale*¹¹⁰ dergisinde çıkan şiirleri, *Taşçı*, *Şairin Ölümü*, *Sesimi Duymayan*, *Nöbetçi*, *Serenad*, *Alevden Mısralar* başlıklarını taşımaktadır. Söz konusu şiirlerden, *Taşçı*, *Sesimi Duymayana*, *Nöbetçi*, *Serenad* başlıklı manzumelerde gayri şahsî meselelerin tema olarak işlendiğini söyleyebiliriz. Buna mukabil *Şairin Ölümü* ve *Alevden Mısralar* şiirlerinde ise şahsî meseleler tema olarak işlenmiştir. Vasfi Mahir'in *Yedi Meşale* ortak eserinde ve *Meşale* dergisinde yayınlanmış şiirlerini tema olarak değerlendirdiğimizde, gayri şahsî meseleleri tema olarak işlendiği şiirlerin sayısının, şahsî meselelerin tema olarak işlendiği şiirlerin sayısından uçuk bir farkla olmasa da fazla olduğunu söylemek mümkündür.

Bununla birlikte *Yedi Meşale* ortak eserinin ön sözünde bulunan fikriyatın Vasfi Mahir'in bazı şiirlerinin kaleme alınış safhasında da tesir sahibi olduğunu

¹⁰⁹ Cevdet Kudret, *Kalemin Ucu*, Cem Yayınevi, İstanbul 1991, s. 171.

¹¹⁰ *Meşale* dergisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yasemin Ulutürk, *Meşale Dergisi (İnceleme – Metin)*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2011.

düşündüğümüz için, Vasfi Mahir'in ilk şiir kitabı olan *Tunç Sesleri* adlı eserde ve daha önceden yazmış olduğu şiirlerine yer verdiği *Geçmiş Geceler* adlı eserinde bulunan bazı şiirlerin de *Yedi Meşale* döneminde veya müteakibinde yazıldığını söylemek mümkündür. Zira Vasfi Mahir'in *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinin ilk sayfalarında bulunan “Eserleri” başlığı altında, *Geçmiş Geceler*'de bulunan şiirlerin, *Tunç Sesleri*'nde bulunan şiirlerden daha önce kaleme alındığı belirtilmektedir.¹¹¹ Bu tarihin de hemen hemen *Yedi Meşale* dönemine tekabül etmektedir.

Yedi Meşale mensubu gençler “Buluş” adını verdikleri bir takım yeni mecazlar, yeni söyleyişler peşinde koşmuşlardır. Hemen hepsi, üç dizeli bentlere ve hece ölçüğünün 7+7 kalıbına aşırı düşkündürler.¹¹² Aynı şeyleri Vasfi Mahir Kocatürk için de söylemek mümkündür. Zira Vasfi Mahir'in o dönemde yazılmış pek çok şiirinde 14'lü hece ölçüsüne tesadüf etmek mümkündür.

Netice itibarıyla, Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Yedi Meşale* dönemindeki edebî hayatı için; *Yedi Meşale* kitabının mukaddimesinde bulunan düşünceler ekseninde şiirler kaleme aldığını, bunun yanı sıra gençliğin verdiği coşkunlukla birlikte şahsî ıstıraplarını tema olarak işlediği şiirler de kaleme aldığını söylemek mümkündür. Bu iki mevzu arasında yapılacak bir kıyaslamada ise, gayri şahsî meselelerin tema olarak işlendiği şiirlerin sayısının biraz daha fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte genel olarak hece vezninde şiirler kaleme aldığını dile getirmekte fayda var.

¹¹¹ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1970, s. V.

¹¹² Cevdet Kudret, *Kalemin Ucu*, Cem Yayınevi, İstanbul 1991, s. 178.

2.3. *Yedi Meşale*'den Sonra

Vasfi Mahir Kocatürk, *Yedi Meşale* döneminden sonra bir müddet daha şiirle meşgul olmaya devam etmiştir. Bunun yanı sıra, didaktik mahiyette manzum piyesler de kaleme alan Vasfi Mahir Kocatürk'ün, kitap halindeki ilk eseri 1933 yılında yayınlanan *10 İnkılâp* ismini taşıyan manzum piyestir. Bu kitaptan sonra aynı yıl çıkan diğer kitap da manzum piyes olan *Yaman*'dır.¹¹³ Vasfi Mahir Kocatürk, 1933 yılında iki adet manzum piyes yayınlamasının yanı sıra *En Güzel Türk Manileri* adlı eserini de yayınlamıştır. Söz konusu eser, Vasfi Mahir'in topladığını beyan ettiği 306 maniyi ihtiva etmektedir.¹¹⁴ Vasfi Mahir Kocatürk'ün ilk şiir kitabı ise 1935 yılında Kastamonu'da basılan *Tunç Sesleri* isimli eseridir. Söz konusu eserde bulunan şiirleri tamamen epik şiir özelliği göstermektedirler. Vasfi Mahir'in ikinci şiir kitabı olan *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabında bulunan şiirlerin, *Tunç Sesleri*'ndeki şiirlerden daha önce yazılmış olduğunu, Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* isimli eserinin ilk sayfalarında bulunan "*Eserleri*" kısmından öğrenmekteyiz.¹¹⁵ Vasfi Mahir, ilk üç şiir kitabını art arda yayımlamıştır: *Tunç Sesleri* (1935), *Geçmiş Geceler* (1936), *Bizim Türküler* (1937). Dördüncü şiir kitabı ise 1941 yılında yayınlanan *Ergenekon* adını taşımaktadır. Şairin ölümünden evvel kaleme aldığı ve tertiplelediği *Hayat Şarkıları* ise vefatından sonra, 1965 yılında yayınlanmıştır. Vasfi Mahir, söz konusu şiir kitaplarında bulunan şiirlerini genellikle halk şiir geleneğinden, milli destanlardan ve Türk tarihinden beslenerek kaleme almıştır. Şahsî meselelerini işlediği şiirleri de yok değildir. Bu bağlamda Vasfi Mahir, bir şairin şiirlerinin, bulunduğu cemiyetin kültürünü yansıtması gerektiği fikri

¹¹³ Mehmet Behçet Yazar, "Vasfi Mahir Kocatürk", *Yedigün*, İstanbul 1 Teşrinievvel 1940, Cilt: 16, No: 395, s. 13.

¹¹⁴ Gös. yer.

¹¹⁵ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1970, s. V.

düşturunca şiirler kaleme aldığı söylemek mümkündür. Birçok şiirini de bu ekseninde kaleme alan Vasfi Mahir, 1941 yılından sonra uzun bir müddet şiir kitabı neşretmemiştir. Bu durumu Vasfi Mahir'in şiir türünden uzaklaşması olarak değerlendirmek mümkündür.

Vasfi Mahir Kocatürk, şiir ve manzum piyeslerin yanı sıra edebiyat araştırmacılığı alanında da eser neşretmiş bir edebî şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, Almanca'dan ve Fransızca'dan yapmış olduğu bir takım çevirileri de mevcut olan Kocatürk, son şiir kitabı olan *Ergenkon*'un yayın tarihinden itibaren büyük ölçüde şiirden uzaklaşarak, edebiyat incelemeleri ve edebiyat tarihçiliği alanlarına doğru yönelmiştir.

Vasfi Mahir Kocatürk, Türk edebiyatına vâkıf olmakla birlikte dünya edebiyatları hakkında da bilgi sahibi idi. 1934 yılında hazırlamış olduğu *Fransız Edebiyatı* isimli inceleme eseri bu duruma delalet olacak cinstedir. Kocatürk'ün adı geçen eseri, adeta yakın dönem Fransız edebiyatının muhtasar bir tarihidir.

Vasfi Mahir Kocatürk, yayınlandığı dönemde pek çok olumsuz eleştiriye maruz kaldığını bir takım yazılardan öğrendiğimiz *Yeni Türk Edebiyatı* adlı inceleme eserinde, Türk edebiyatına farklı bir perspektiften yaklaşmaktadır. Kocatürk, söz konusu eserini 1936 yılında neşretmiştir. Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile birlikte tam bir yenileşmenin söz konusu edilemeyeceğini savunan Kocatürk'ün, adı geçen eserinde dikkatleri çeken bir diğer husus da “Üç Büyük Öncü” meselesidir. Kocatürk, söz konusu tabire, *Yeni Türk Edebiyatı* isimli eserinde bir başlık olarak yer vermiş ve bu başlık altında, Mehmet Emin Yurdakul, Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp edebiyat tarihimizdeki önemi üzerine düşüncelerini dile getirmekle birlikte, onları yeni Türk edebiyatının üç büyük öncüsü olarak kabul ettiğine dikkatleri çekmektedir.

Vasfi Mahir Kocatürk, ilk çevirilerini, muhtelif yazarların çevirileriyle birlikte *Şaheserler Antolojisi* adı altında toplayarak iki cilt halinde yayınlamıştır. Söz konusu eserler 1933 ve 1934 yıllarında Maarif Vekâleti Yayınları'ndan çıkmıştır.

Vasfi Mahir Kocatürk, bazılarını *Divan* dergisinde de yayınladığı Henrich Heine'nin şiirlerinde çevirilerini, 1948 yılında toplayarak *Şarkılar Kitabı – Aşk ve İstirap Şiirleri* adıyla yayınlamıştır.

Vasfi Mahir Kocatürk, İstanbul'da öğretmen olarak görev yaptığı sıralar, bir başka deyişle Haydar Paşa Lisesi'nde görev yapmaktayken, 1945 yılında *Divan* isimli bir edebî dergi de çıkarmıştır. Söz konusu dergi yedi sayı çıkmış olup, Kemaletin Kamu, Salih Zeki Aktay gibi tanınmış edebiyatçıların yanı sıra, Nafiz Danışman, Yahya Saim Ozanoğlu, Refet Sadettin Tok gibi Milli Eğitim'de görevli öğretmenler derginin yazarları arasındadır.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Divan* dergisinden başka, *Ocakbaşı* namında bir edebî dergi daha çıkarmış olduğunu Nurullah Ataç'ın *Dergilerde*¹¹⁶ isimli eserinde bulunan bir yazıdan öğrenmekteyiz. Göstermiş olduğumuz tüm çabalara rağmen söz konusu derginin nüshalarına ulaşamamış bulunmaktayız. Bu sebeple *Ocakbaşı* isimli dergi hakkında ayrıntılı bilgi sahibi değiliz. Bunun yanı sıra Nurullah Ataç, *Ocakbaşı* dergisinin “*Cumartesi günleri çıkar siyasi ilmi edebi gazete*” olduğunu ve 15.01.1952 tarihine kadar iki sayı çıkmış olduğunu ve dergide yayımlanana yazıların çoğunu tek başına Vasfi Mahir Kocatürk'ün kaleme aldığını belirtmektedir.

1950'li yıllardan sonra Vasfi Mahir Kocatürk'te, bir edebiyat tarihi hazırlama arzusu ortaya çıkmıştır. Vasfi Mahir Kocatürk, kendisinde böyle bir arzunun ortaya

¹¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Nurullah Ataç, *Dergilerde*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul Eylül 2000, s. 29-30.

çıkışını ve söz konusu çalışmayı hazırlamada onu neleri beklediğini, adı geçen eserin önsözünde bulunan şu cümlelerle ifade etmektedir:

*“Orta Asya’daki ilk türk edebiyatı mahsullerinden başlayarak zamanımıza kadar her sahada ve her lehçedeki bütün eserleri kavrıyan, geniş mânada, bir türk edebiyatı tarihi meydana getirmek... Bu sevda, birçok edebiyatçılarımız gibi benim de hayalim bir müddet işgal etti. Fakat, bu zamanda, bugünkü ilmî tetkik ve doküman kıtlığı içinde, bir şahsın başaramıyacağı, bir ömrün yetemeyeceği, bu işin imkânsızlığını çok geçmeden anladım.”*¹¹⁷

Kapsamlı bir Türk edebiyatı tarihi hazırlamanın zorlukları üzerine düşünceleri bu şekilde dile getiren Kocatürk, Türk edebiyatı hakkındaki görüşlerini dile getirmektedir:

*“Müslümanlıktan önceki türk edebiyatının tahminimizden çok geniş, bizce ve hattâ dünyaca son derece mânalı olduğuna inanyorum. Fakat benim için, madde ve malzeme üzerinde, bunu geniş ve tam bir şekilde tetkike imlân yok. Müslümanlıktan sonraki çağatay ve azeri lehçeleri edebiyatı hakkında da düşüncem aynıdır. Kala kala Anadolu lehçesi edebiyatı kalıyor ki ancak buna elim az çok uzanabilir ve şüphesiz bizim için de en mühimi budur. Fakat, ne olursa olsun, hiç olmazsa toplu ve umumi bir Türk Edebiyatı Tarihi meydana getirmek sevdasından kendimi kurtaramadım.”*¹¹⁸

Vasfi Mahir Kocatürk, daha sonraki cümlelerinde bu sahada tam ve değeri müspet bir eserin olmayışının da, Türk Edebiyatı Tarihi hazırlama isteğini kamçıldığını dile getirmektedir.¹¹⁹

¹¹⁷ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1970, s. XV.

¹¹⁸ Gös. yer.

¹¹⁹ Göz. yer.

İşte bu düşünceler doğrultusunda hareket eden Vasfi Mahir Kocatürk, Anadolu'nun pek çok kütüphanesi ve birçok sahafi dolaşarak, gerek kendi kütüphanesine dâhil ettiği, gerekse yerinde incelediği pek çok eser üzerine notlar almaya başlamıştır. Yapmış olduğu araştırma ve incelemeleri dosyalayan Vasfi Mahir Kocatürk, başlangıçtan XIII. yüzyılın sonuna kadar olan kısmı, yayınlanacak hale getirebilmiş ve 17 Temmuz 1961 tarihinde vefat etmiştir.

Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eseri hazırlamadaki amacını ise şu cümlelerle ifade etmektedir:

*“Edebiyatımızın başlangıçtan bugüne kadar bütün kolları, çığırları ve akış yollarıyla toptan kavrayıp tertipleme ve mahsulleri bu teselsül içinde inceliyerek değerlerini belirtmek kitabımın esas gayesi olmuştur.”*¹²⁰

Türk edebiyatı tarihi hazırlama yolunda topladığı malzemeleri ve metinleri değerlendirmeyi ihmal etmeyen Kocatürk, ayrıca birçok antoloji hazırlamıştır.

Özetle belirtilecek olursa; Vasfi Mahir Kocatürk, *Yedi Meşale* döneminden sonra, şiir türünde eserler neşretmekle birlikte, ilk kitabı bir manzum piyes olmuştur. Edebiyat incelemelerinde de bulunan Kocatürk, 1941 yılından sonra ilgi alanını daha ziyade, edebiyat incelemelerine ve edebiyat tarihçiliğine kaydırmıştır. Bunun yanı sıra yapmış olduğu çevirileri de, düzene sokarak yayınlamıştır. Bir dönem edebî bir dergi de çıkaran Vasfi Mahir Kocatürk, için *Yedi Meşale* yıllarından sonra şiirden giderek uzaklaştığını ve edebiyat incelemelerine, edebiyat tarihçiliğine doğru meylettiğini söylemek mümkündür. En nihayetinde Vasfi Mahir Kocatürk'ün, -

¹²⁰ Vasfi Mahir Kocatürk, *a.g.e.*, s. XVI.

Mehmet Nuri Yardım'ın dediği gibi- Türk edebiyatının *velut bir kalemi*¹²¹ olduğunu söylemek pek isabetli olacaktır.

3. SANATI

Vasfi Mahir Kocatürk, 1907 yılında doğması hasebiyle, bir cihan devleti olan Osmanlı'nın yıkılışına ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna tanıklık etmiştir. Dönemin eğitim kurumlarının şekillenmesinde tesir sahibi olan bu iki önemli olay, devrin şahsiyetleri üzerinde de büyük tesirler doğurmuştur. Söz konusu durumlar Vasfi Mahir'in sanat telakkisini etkileyen en önemli gelişmeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vasfi Mahir'in sanat telakkisinin oluşumunu gözler önüne sererken kronolojik bir sıra takip edeceğiz. Bu durumda Vasfi Mahir'in eğitimini sürdürdüğü yıllara değinmek zaruridir.

Vasfi Mahir, *Divan* dergisinde yayımladığı “Yedi Meş‘ale Nasıl Toplanmıştı?” başlıklı yazısında Dârüşşafaka'daki edebiyat hocaları olan Hüseyin Siret'in kendisi üzerinde emeği olduğunu belirtmekle beraber, sınıf arkadaşı Cevdet Kudret'e ve kendisine “şiiirde az, öz” prensibini telkin ettiğini ve güzel şiiir yazmayı değilse de, güzel şiiiri tanımayı öğrettiğini dile getirmektedir.¹²² *Yedi Meş‘ale*'nin teşekkülünün altında yatan tetikleyici sebebi işte burada aramakta fayda var. İnci Eginün de *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* adlı eserinde *Yedi Meş‘ale*'den, kitabının “Öz şiiir” bölümünde bahsetmektedir.¹²³ Şu halde Vasfi Mahir'in ilk şiiir telakkisinin oluşumunda bu durum tesir sahibi olmuştur. Sanat görüşünün oluştuğu ilk yıllarda “Öz şiiir”in peşinde olan Vasfi Mahir, *Yedi Meş‘ale* yıllarındayken bile,

¹²¹ Mehmet Nuri Yardım, *Unutulmayan Edebiyatçılarımız*, Nesil Yayınları, İstanbul, s. 173.

¹²² Vasfi Mahir Kocatürk, “Yedi Meş‘ale Nasıl Toplanmıştı?”, *Divan*, Mayıs 1945, Sayı: 6, s. 12.

¹²³ İnci Eginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, 11. Baskı, İstanbul Ekim 2010, s. 67.

toplumsal meselelere ve sosyal adaletsizliklere kayıtsız kalamamıştır. Vasfi Mahir'in, *Meşale* dergisinde yayımladığı *Taşçı* ve *Sesimi Duymayana (Bir Çulsuz)* başlıklı manzumelerini bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Vasfi Mahir ve diğer altı arkadaşlarının katıldığı edebî toplantılarda konuştukları ve kavga etmeksizin tartıştıkları her türlü edebî mevzunun da Vasfi Mahir'in sanat telakkisinin oluşumunda tesir sahibi olduğu göz ardı edilemez.

Cumhuriyet devri Türk edebiyatçılarının birçoğu II. Meşrutiyet döneminde ve sonrasında eser ortaya koymuş kişilerdir. II. Meşrutiyet döneminde ve sonrasında eser ortaya koymayanların kaynak noktası şüphesiz Millî Edebiyat döneminde yazılmış eserler olmuştur. Millî Edebiyat akımı ile birlikte, edebî eserlerin mahiyetinde, muhtevalarında ve dillerinde bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Mehmet emin Yurdakul'un *Türkçe Şiirler* isimli eserinde bulunan *Biz Nasıl Şiir İsteriz*¹²⁴ başlıklı manzume, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte kati zaferine kavuşacak olan Milli Edebiyat'ın ilk habercisi niteliğini taşımaktadır:

“ ...

Bir şiir ki şehidlerin al kanıyla yazılmış;

Bir kılıç ki bir kitabın alt yanına asılmış;

Bir altundan heykeldir ki bir odaya kpnulmuş.

Biz o şi'ri isteriz ki çifte giden babalar,

Ekin biçen genç kızlarla, odun kesen analar,

¹²⁴ Fevziye Abdullah Tansel, *Mehmet emin Yurdakul'un Eserleri I – Şiirler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Ankara 1989, s. 21.

Yanık sesin dinlerken gözyaşların silsinler.

Başlarını açık, beyaz sinesine koysunlar;

Yüreğinin özleriçün çarpındığın duysunlar;

Bu çarpıntı, bu ses nedir; neler diyor? Bilsinler.

İşte bu ses Vasfi Mahir Kocatürk'ün sanatını besleyen yegâne sestir. Bunun yanı sıra, Vasfi Mahir'in *Yeni Türk Edebiyatı* adlı eserinde “Üç Büyük Öncü”nün en büyüğü olarak zikredilen Ziya Gökalp'in sistemleştirmiş olduğu Turan ülküsü ve Türkiye milliyetçiliği de Vasfi Mahir'in sanatını besleyen bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki Vasfi Mahir adı geçen eserinde Ziya Gökalp'in, gözlerimizi Mekke'den, tarih dünyası üzerine yayılan geniş ve sonsuz Türk ırmağının ilk kaynaklarının olduğu Turan'a çevirdiğini söylemektedir.¹²⁵ Bunun yanı sıra şu cümleleri alıntulamakta fayda var:

*“Türk filozofu tarihini ve içtimaiyatı ele alarak yola koyuldu. [Ziya Gökalp] Türk milletinin Osmanlı İmparatorluğundan ve İslâmdan çok daha evvel parlak bir tarihi ve zengin bir içtimaiyatı olduğunu ispat etti. Bu ülküyü yaymak için, tıpkı Namık Kemal'in vatan duygusunu aşılamağa isterken yaptığı gibi, edebiyata başvurdu. Eski Türk destanlarını nazmederek hem yeni nazım diline örnekler verdi, hem de Türklük duygusunu bir sevi, bir din haline getirmek istedi”*¹²⁶

Vasfi Mahir'in, Ziya Gökalp için dile getirdiği söz konusu cümleler, Vasfi Mahir'in şiirinin istikametini belirleyen fikirler olmuştur. Bu bağlamda Vasfi Mahir'in sanatını besleyen en önemli kaynak olarak, “Türklük Sevgisi”ni kabul

¹²⁵ Vasfi Mahir Kocatürk, *Yeni Türk Edebiyatı*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1936, s. 33.

¹²⁶ Gös. yer.

etmek mümkündür. Bunun bir neticesi olarak da Halk edebiyatını da Vasfi Mahir'in sanatının bir başka kaynağı olarak algılamak mümkündür. Hatta söz konusu tesirin “Türklük sevgisi” derecesinde olduğunu söyleyebiliriz. Zira Vasfi Mahir'in pek çok şiirinde, Anadolu'yu ve Anadolu halkının her türlü yaşayışını bulmak pek güç değildir. Bu durumu gözlemleyebilmek için *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında bulunan *Öyküler* namı bölümdeki şiirlere bakmakta fayda var.

İslâmlıktan önceki ve İslâmlıktan sonraki sözlü gelenek de Vasfi Mahir'i besleyen bir diğer husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Vasfi Mahir'in sanat anlayışını belirleyen en temel hususları bu şekilde dile getirmek mümkündür. Bu durum, Vasfi Mahir'in, Ziya Gökalp'in hem fikrî dünyasından, hem de kaleme almış olduğu şiirlerinden etkilenişi ile yakından ilişkilidir. Bu etkilenişi Vasfi Mahir'in *Mavi Kuş*¹²⁷ şiirinde yakından gözlemlemek mümkündür. Vasfi Mahir'in söz konusu şiirini, Ziya Gökalp'in *Ala Geyik*¹²⁸ şiiriyle mukayeseli bir biçimde okuduğumuzda söz konusu etkilenişi daha açık bir biçimde gözlemlemek mümkün olacaktır.

Vasfi Mahir, son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları* adlı şiir kitabında bulunan, *O'na Dair Hatıralar* başlıklı manzumesinde Atatürk ile olan anılarını ve diyaloglarını işlemiştir. Söz konusu şiirde dikkatleri çeken diyaloglara bir bakalım:

“... ”

Sonra geldik Halkevine.

Gök gözünde mavi ateş kaynıyordu.

¹²⁷ Bkz. *Bizim Türküler*, s. 19.

¹²⁸ Bkz. Fevziye Abdullah Tansel, *Ziya Gökalp Külliyyatı I – Şiirler ve Halk Masalları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1952, s. 52.

Orda bana bir ebedî sual sordu:

-Dileğın ne, söyle yavrum!

Bana başka türlü gözle bakıyorsun,

Belli, temiz yürekli bir Türk oğlusun,

Bakışını tanıyorum.

Dedim: - Senden dileğim çok, ben şairim.

Türklük dolu gözüm gönlüm, aklım, fikrim;

Yüreğime ışık doldur!

Dedi: - türkün ülküsünü güzelce yay,

Çocuklara Türkte ne var hepsini say,

Kablere dök millî gurur!

Öyle yaz ki şiirleri sonsuz zaman

Türkülerle çağıldasın hiç durmadan

Ebediyete kadar...

(Hayat Şarkıları, s. 75.)

Söz konusu mısralar, Vasfi Mahir'in sanatının en önemli kaynaklarından biri "Türklük Sevgisi" olmasının, nereden geldiğini açık ve net bir biçimde gözler önüne sermektedir. Diyebiliriz ki Vasfi Mahir'in sanatının önemli diğer bir kaynağı da Atatürk'ün gözlerindeki ışıktır.

Şimdi de Mehmet Behçet Yazar, bizzat Vasfi Mahir Kocatürk'ten aldığı bir mektuptan yola çıkarak hazırlamış olduğu bir yazısında Vasfi Mahir'in kendi sanat talakkisini ihtiva eden şu cümlelere bakalım:

*"Ben şahsî ve hususî olarak yalnız şiirle, daha doğrusu manzum eserlerle meşgulüm. Bu cins eserler içinde de en fazla epik olanlarını severim. Yalnız epopeye modern ve geniş vasıfları verebilmek şartıyla. Sosyal heyecanlar, ulusal duygular, tarih ve tabiat beni çok alâkadar eder. Sihatli ferdî ruh terennümlerine de değer veririm. San'atta baş düşmanı olduğum şey anormalliktir. Boyuna ölümden, karanlıktan, hastalıktan hattâ ufaktefek şeylerden bahseden şiirleri hiç sevmem."*¹²⁹

Vasfi Mahir'in "sosyal heyecanlar" ile kastettiği hususu, tüm milleti derinden etkileyen meseleler şeklinde algılamak mümkündür. Vasfi Mahir'in sanat hayatına atıldığı ve sanat yaşamını devam ettirdiği devrin şartları topyekûn olarak düşünüldüğünde ve durum müspet olarak algılandığında, bu sosyal heyecanın Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu olduğu söylenebilir. Zira Vasfi Mahir'in şiirlerinde büyük bir meblağ tutan şiirler vardır ki; Atatürk'ü, Atatürk ilke ve inkılâplarını ve O'nun yeni kurmuş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni mevzu olarak işlenmiştir. Vasfi Mahir'in sosyal heyecan ile kastettiği durumu menfi olarak algılayacak olursak, Türk milletinin varlığını sürdürdüğü topraklar olan Anadolu'nun işgalini düşünmek mümkündür. Zira Vasfi Mahir'in sanatını tetikleyen bir diğer durum da, Anadolu'nun düşman işgali altında oluşudur. Bu durumu gözlemek için

¹²⁹ Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1938, s. 435.

Geçmiş Geceler isimli şiir kitabında bulunan “İlham Perisi – Şair” diyaloglarına ve *Ergenekon* isimli şiir kitabında bulunan şiirlere bakmak kâfidir. Bunun yanı sıra Vasfî Mahir, tabiatın kendisini oldukça alakadar ettiğini dile getirmektedir. Vasfî Mahir’in son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan ilk dokuz şiirin bu eksende kaleme alındığı söylenebilir. Bununla birlikte, Vasfî Mahir’de tabiatın bir tutku halinde vücut bulduğunu düşündürecek şiirlerle birlikte, Vasfî Mahir’in tabiatla varlığını yitirme isteğini açık bir şekilde ortaya koyduğu şiirleri de bulunmaktadır. Vasfî Mahir, sıhhatli ferdî ruh terennümlerine de değer verdiğini belirtmektedir. Bu durumu gözlemleyebilmek için de *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan pek çok şiire bakmakta fayda var. Söz konusu şiirlerde psikolojik tahlillere de tesadüf etmek mümkündür.

Vasfî Mahir Kocatürk’ün bir takım şiirlerinde Klasik Türk Şiiri’nin, bir başka deyişle Divan şiirinin havasını –sınırlı olmak kaydıyla- solumak mümkündür. O’nun bazı şiirlerinde Divan şiirinde sıkça karşımıza çıkan mazmunların kullanıma tesadüf etmekle birlikte, sevgiliye duyulan aşk neticesinde zuhur eden melankolik havayı teneffüs etmek, gözlemlemek de mümkündür. Tüm bunların yanı sıra, Vasfî Mahir’in Divan şiiri hakkındaki fikirleri dile getirdiği bazı nesirlerinden kalkarak da, Divan şiirinin, kısmen de olsa, Vasfî Mahir’in sanatı üzerinde tesir sahibi olduğunu söylemek mümkündür.

Vasfî Mahir Kocatürk’ün, sanat telakkisinin oluşmasında tesir sahibi olan isimler üzerinde ve bazı edebî şahsiyetlerin Vasfî Mahir’in sanatı hakkındaki görüşleri üzerinde durmakta fayda var. Vasfî Mahir’in Dârüşşafaka’dan edebiyat hocası olan Hüseyin Siret’in, Cevdet Kudret ve Vasfî Mahir’e ayrı bir ilgi gösterdiğini, onlara “şiirde az, öz”ü telkin ettiğini ve güzel şiirin ne olduğunu öğrettiğini Vasfî Mahir’in Mayıs 1945’te *Divan* dergisinde yayımlanan “Yedi

Meş‘ale Nasıl Toplanmıştı”¹³⁰ adlı yazısından öğrenmekteyiz. Lise son sınıftayken edebiyat hocalarının değişerek Tahir Olgun olduğunu dile getiren Vasfi Mahir, Tahir‘ül Mevlevî‘nin Taşkasap‘taki evinde edebî sohbetlere iştirak ettiğini dile getirmektedir. Söz konusu toplantılarda genellikle hangi edebî mevzular üzerinde durulduğuna dair ayrıntılı bir bilgiye sahip değiliz.

Lise eğitimini Dârüşşafaka‘da tamamlayan Vasfi Mahir, yükseköğretimini tamamlamak üzere Mülkiye Mektebi‘ne girmiştir. Buradaki eğitimi esnasında da Türk edebiyatı hakkındaki bilgileriyle yetinmeyerek, dünya edebiyatı hakkında da birinci elden bilgi sahibi olmak amacıyla, yabancı diller öğrenmiştir.¹³¹ Vasfi Mahir‘in 1934 yılında *Fransız Edebiyatı* isimli eserini yayımladığını düşüncecek olursak, bize, o dönemde Fransız edebiyatı ile meşgul olduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte Ziya Osman Saba yazmış olduğu “Tunç Sesleri”¹³² başlıklı yazısında, Vasfi Mahir‘in “*Birer ürkek kuş gibi, taç taşıyan prensler, / Kaçıyor sürü sürü Osterliç kartalından; / Önümde açılıyor sonsuz beyaz ovalar, / Yakıyor kendisini korkudan Moskovalar.*” mısralarını örnek vererek, Victor Hugo‘nun da böyle yazdığını dile getirmektedir. Bunun yanı sıra Saba, Vasfi Mahir‘in bir takım şiirlerin Victor Hugo‘larla, Namık Kemal‘lerle olan akrabalığını hissettirdiğini vurgular.

Halid Fahri Ozansoy da, Vasfi Mahir‘in üslubunu “erkekçe”¹³³ sıfatı ile nitelemektedir. Yaşar Nabi, Vasfi Mahir‘in ahenkli fakat sert olan mısralarında ulusal konuları haykırırken, kulaklarda gerçekten de tunç seslerinin yankılandığını vurgu yapmaktadır. Bunun yanı sıra, Vasfi Mahir‘in Türk askerini öven mısralarında,

¹³⁰ Vasfi Mahir Kocatürk, “Yedi Meş‘ale Nasıl Toplanmıştı?”, *Divan*, İstanbul 1945, Sayı: 6, s. 12.

¹³¹ Söz konusu yabancı dillerin Fransızca ve Almanca olduğu kanaatindeyiz. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Behçet Yazar, “Vasfi Mahir Kocatürk”, *Yedigün*, İstanbul 1 Teşrinievvel 1940, Cilt: 16, Sayı: 395, s. 13.

¹³² Ziya Osman Saba, “Tunç Sesleri”, *Varlık*, İstanbul 1936, Sayı: 61, s. ?.

¹³³ Vasfi Mahir Kocatürk, *Yeni Türk Edebiyatı*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1936, s. 74.

tozu dumana katarak geçen Türk ordusunu bütün heybetiyle gözler önüne serdiğini dile getiren Yaşar Nabi, Vasfi Mahir'in Atatürk'ü seyrederkenki duyguları tesirinde kaleme aldığı mısralarında, kelimelerin taşkın bir akışla şairin içinden döküldüğüne dikkatleri çekmektedir.¹³⁴

Namık Kemal'de var olan hitabet üslubu, topluluğa seslenen bir hatip veya askerlerini cenge hazırlayan bir komutan edasını, Vasfi Mahir'de de görmek mümkündür. Ayrıca Mehmet Akif'in konuşma şeklindeki manzumelerinin üslubuna yakın bir üsluba da tesadüf etmek mümkündür.

Vasfi Mahir'in, "sıhhatli ferdî ruh terennümleri"ni işlediği şiirlerinde, Servet-i Fünun şairlerinin melankolik havasını sezmekle birlikte, uzak diyarlara veyahut tabiatın kalbinde bulunan hayalî mekânlara giderek edebî mutluluğa ulaşabileceğine inanma hâlini de, Vasfi Mahir'in "hayalî mekânlar"ı tema olarak işlediği şiirlerinde gözlemlemek mümkündür.

Vasfi Mahir'in tabiatı ve hayalî mekânları tema olarak işlediği şiirlerinin bazılarında, Ahmet Haşim'in *Göl Saatleri*'nde görülen tasvirlerle benzer tasvirlerle ve kelimelere tesadüf edilebilir. Söz konusu kelimeler arasında "kuğu, kamer, yıldızlar"ı dile getirmek mümkündür.

Vasfi Mahir'in bazı şiirlerinde yer verdiği, Eski Yunan medeniyetine dair unsurları, Vasfi Mahir'in *Büyük Türk Edebiyatın Tarihi* adlı eserinde Salih Zeki Aktay için söylediği cümlelere¹³⁵ istinaden, Nev-Yunanîlik'in Cumhuriyet dönemindeki temsilcisi diye nitelendirebileceğimiz Salih Zeki'nin şiirini tesirinde kalış durumu ile ilişkilendirebiliriz. Bunun yanı sıra, Yahya Kemal'in *Sicilya*

¹³⁴ Vasfi Mahir Kocatürk, *a.g.e.*, s. 75.

¹³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1970, s. 832.

*Kızları*¹³⁶ başlıklı manzumesinde tasvir edilen ortama benzer, bir ortamı Vasfi Mahir'in son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları* adlı eserinde bulunan *Bahçe* başlıklı manzumesinde de gözlemlemek mümkündür. Tüm bunlarla birlikte, Vasfi Mahir'in bir takım şiirlerinde Eski Yunan mitolojisine ait unsurlara yer verişini Vasfi Mahir'de vücut bulan Eski Yunan mitolojisine, medeniyetine olan ilgiyle ilişkilendirilebilir. Bunun şiire yansımış hali gözlemlemek için, Vasfi Mahir'in *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Eleji* şiirine bakmakta fayda var.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün bir dönem Nâzım Hikmet'in şiir telakkisinin tesirinde kaldığını Cevdet Kudret'in "50. Yıldönümünde Yedi Meşale Üzerine Anılar"¹³⁷ isimli yazısından öğrenmekteyiz. Vasfi Mahir'in *Meşale* dergisinde yayımladığı *Taşçı ve Sesimi Duymayana (Bir Çulsuz)* başlıklı manzumelerinin yanı sıra, *Hayat Şarkıları* isimli son şiir kitabında bulunan -kısmen de olsa- *İşçi Türküsü* isimli manzumesini söz konusu etkilenişin neticesinde kalem aldığını söylemek mümkündür. Söz konusu şiirlerde dikkatleri çeken unsur, toplumsal adaletsizliklere sert bir eleştiri yöneltmiş olmasıdır.

Vasfi Mahir'in *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan "İlham Perisi – Şair" diyaloglar halindeki manzumelerine *Mayıs Gecesi*, *Ağustos Gecesi*, *Eylül Gecesi* isimlerini vermiştir. Fransız romantikler şairlerinden Musset'in en meşhur şiirlerinin bulunduğu *Les Nuits (Geceler)* isimli şiir kitabında dört büyük şiir olduğunu Vasfi Mahir'in 1934 yılında yayımladığı *Fransız Edebiyatı* adlı eserinden öğrenmekteyiz. Söz konusu dört şiirin en meşhuru *La nuit de mai (Mayıs Gecesi)* başlığını taşımaktadır. Bu şiirinde Musset, ilham perisi ile konuşmaktadır.¹³⁸ Vasfi

¹³⁶ Kenan Akyüz, *Batu Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları, Ankara 1953, s. 614.

¹³⁷ Cevdet Kudret, *Kalemin Ucu*, Cem Yayınevi, İstanbul 1991, s. 180.

¹³⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Vasfi Mahir, *Fransız Edebiyatı*, Resimli Ay Matbaası T. L. Şirketi, İstanbul 1934, s. 21.

Mahir'in *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Mayıs Gecesi*, *Ağustos Gecesi*, *Eylül Gecesi* isimli manzumelerinde "İlham Perisi" ile "Şair"i konuşurması durumunu, Musset'in *Les Nuits (Geceler)* isimli şiir kitabında bulunan *La nuit de mai (Mayıs Gecesi)* şiiri ile ilişkilendirmek mümkündür. Denilebilir ki Vasfi Mahir'in söz konusu şiirleri bu şekilde kaleme alışı, Musset'in söz konusu eserinin payı bulunmaktadır.

Vasfi Mahir'in şiir sanatına tesir eden meseleleri ve edebî şahısları bu şekilde dile getirmek mümkündür.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün manzum tiyatro eserlerinde ise, sanata rastlamak pek güçtür. Zira söz konusu manzum tiyatroların hemen hemen hepsi didaktik nitelikte olup, sanat gayesi ile yazılmamıştır. Bunun yanı sıra, Vasfi Mahir'in *Sanatkâr* isimli manzumesini kaleme alırken sanat kaygısı güttüğünü söyleyebiliriz. Söz konusu manzum eserindeki kurgu, diğer manzum piyeslerine nazaran daha edebî mahiyettedir.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün sanatını, bir veya birden fazla sanat akımı ile ilişkilendirmek mümkündür. Bunun yanı sıra Kocatürk'ün sanatının, en yakın ilişkiyi romantizm ile kurduğunu söylemek mümkündür. Romantizmin, insanın duygu tecrübesini edebiyatın özü olarak kabul edişini kısmen, Vasfi Mahir'in "sıhhatli ferdi ruh tahlillerini" tema olarak işlediği şiirleri ile ilişkilendirebiliriz. Bunun yanı sıra, Vasfi Mahir'in *Yedi Meşale* yıllarında kaleme almış olduğu *Taşçı* ve *Sesimi Duymayana (Bir Çulsuz)* başlıklı şiirlerini kaleme alışı, romantizm içinde düşünebileceğimiz toplumun sahip olduğu problemler üzerinde durma ve

romantiklerin gördükleri olumsuz durumları eleştirme¹³⁹ hususları ile yakından ilişkilendirmek mümkündür.

Vasfi Mahir'in "sıhhatli ferdî ruh terennümleri"ni ve aşkı tema olarak işlediği bazı şiirlerinde, romantizmin bir diğer özelliği olan melânkoli, kötümserlik hâlleri gözlemlenebilir. *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan ilk şiirlerin yanı sıra, yine *Geçmiş Geceler*'de bulunan "İlham Perisi – Şair" diyalogları ve *Alevden Mısralar* adlı bölümde bulunan şiirler; *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında bulunan *Melânkoli* başlıklı manzumeler bu hâllerin gözlemlenebileceği şiirler arasındadır. Tüm bunlarla birlikte romantiklerin eserlerinde yer verdikleri kaçış temasına, Vasfi Mahir'in şiirlerinde de tesadüf etmek mümkündür. Vasfi Mahir'in hayalî mekânları tema olarak işlediği şiirlerinde söz konusu durum gözlemlenebilmektedir. Sözü edilen kaçışın sebebi, tıpkı romantiklerde olduğu gibi, Vasfi Mahir'de de içinde yaşadığı toplumla barışık olmama¹⁴⁰ durumudur.

Romantizmin ihmal edilemeyecek bir başka önemli tarafı, "tabiat"a bakışları; ona verdikleri değer ve anlamdır. "Tabiat" romantikler için dış dünya ve doğa manasındadır.¹⁴¹ Romantizmin bu özelliğini Vasfi Mahir'in *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan *Tabiat* başlıklı dokuz şiirde, hayalî mekânları tema olarak işlediği şiirlerinde somut bir biçimde gözlemlemek mümkündür. Bunun yanı sıra muhtelif temaları işlediği bazı şiirlerinde de romantiklerin "tabiat"a bakış açılarıyla yakından ilişkilendirilebilecek durumlara tesadüf edilebilir.

Romantiklerin bir başka özelliği millî ve milliyetçi oluşlarıdır. Onlar, bir taraftan içinde yaşadıkları çağın sosyal ve siyasî gelişmelerini izleyip geleceğe

¹³⁹ Prof. Dr. İsmail Çetişli, *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar*, Akçağ Yayınları, 9. Baskı, Ankara 2008, s. 73.

¹⁴⁰ Prof. Dr. İsmail Çetişli, *a.g.e.*, s. 74.

¹⁴¹ Prof. Dr. İsmail Çetişli, *a.g.e.*, s. 75.

yönelirlerken, bir taraftan da kendi millî geçmişlerine yönelirler. Söz konusu geçmişte yer alan kültür değerlerine, halk edebiyatına, folklorla, mahallî ve millî renklere büyük alâka duyarlar. Üstelik geçmiş onlara geniş hayal imkânı hazırlar. Romantiklerde güçlü bir geçmiş veya tarih duygusu vardır.¹⁴² İsmail Çetişli'nin dile getirdiği tüm bu vasıflara Vasfi Mahir'de de tesadüf etmekteyiz. Vasfi Mahir'de söz konusu niteliklerin bulunmasının en önemli sebebinin, Vasfi Mahir'in Osmanlı Devleti'nin yıkılışına ve “Milliyetçilik” ilkesi üzerine temellendirilen Türkiye Cumhuriyeti'nin yıkılışına tanıklık etmesi olduğunu dile getirmekte fayda var. Bunla sebeplerle birlikte Atatürk'ün kişiliğinin ve icra etmiş olduğu inkılâplarının da söz konusu niteliklerin Vasfi Mahir'de vücut bulmasında tesir sahibi olduğunu belirtmeden geçemeyeceğiz.

Vasfi Mahir'de, Serveet-i Fünun şairlerinininkine benzer bir içe kapanıklık ve uzak beldelerde mutluluğu arama hâllerine tesadüf etmenin mümkün olduğunu daha evvel de dile getirmiştik. Söz konusu hallerle birlikte Vasfi Mahir'in ilgili şiirlerinde geçen geniş tabiat tasvirleri de dikkatleri çekmektedir. Romantiklerin bir diğer özelliği de tasvire geniş yer vermeleridir. İsmail Çetişli, romantiklerin tasvirlerle bu derece geniş yer verişlerinin sebebinin, onların içe kapanık olmalarıyla ilişkilendirmektedir. Sözü edilen tasvirlerin, dış dünyanın gerçekliğinden ziyade, o mekâna insanın duygu dünyasını sezdirecek mahiyette olduğunu yine Çetişli'den öğrenmekteyiz.¹⁴³ Vasfi Mahir'in “tabiat” temalı şiirlerinde ve “hayalî mekânlar”ı tema olarak işlediği şiirlerinde söz konusu durumu gözlemek mümkündür.

Ahmet Haşim, *Meşale* dergisinin birinci sayısında yayımlamış olduğu olduğu takdim mahiyetindeki yazısında, *Yedi Meşaleciler*'i şair kaleminden ziyade ressam

¹⁴² Prof. Dr. İsmail Çetişli, *a.g.e.*, s. 76.

¹⁴³ Prof. Dr. İsmail Çetişli, *a.g.e.*, s. 77.

fırçasıyla çalışan sanatkârlara benzetmektedir.¹⁴⁴ Ahmet Haşim kast etmiş olduğu bu durumu, parnesyen şairlerin eserlerinde dikkatleri çeken tasvirî şiiri akıllara getirmektedir. Bu yedi gencin, parnesyenlerle aynı derece objektif kalarak tasvirî şiirler kaleme aldıklarını söyleyemesek de, bunlara yaklaştıklarını iddia etmek mümkündür.

Çoğu zaman sembolizmle iç içe görülen empresyonizm, dış dünya ile sanatkârın iç dünyası arasındaki ilişkiyi esas alır. Bu ilişkide asıl olan, dış dünyanın sanatkârın ruhunda bıraktığı intibalardır. Bir başka söyleyişle empresyonist şiir, dış dünyanın, sanatkârın iç dünyası perspektifinden görünüşünün ifadesidir.¹⁴⁵ Bu durum, romantiklerin yoğun tasvirlerle birlikte ruh terennümlerini de sezdirdikleri şiirlerindeki hâle benzetilebilir.

Yapmış olduğumuz tüm bu tespitleri toparlayacak olursak; Vasfi Mahir’i romantik bir parnesyen şair veya romantik bir empresyonsit şair olarak nitlemek mümkündür.

En nihayetinde, Vasfi Mahir’in şiirle ilk münasebetlerinin öz şiir bağlamında olduğunu, daha sonra toplumsal meselelerle birlikte dönemim sosyal ve siyasî olaylarının; Millî edebiyat mensubu sanatkârların edebî ve siyasî görüşlerinin, bilhassa Mehmet Emin Yurdakul’un ve Ziya Gökalp’in sanat telakkisinin ve bu durumun tabîî neticeleri olarak da, Halk edebiyatı unsurlarının, Anadolu’nun ve Anadolu insanının her türlü yaşayışının yanı sıra, İstiklâl Savaşı’nın; O’nda tutku derecesine varan “tabiat” sevgisinin; “sıhhatli ferdî ruh terennümleri”nin Vasfi Mahir’in sanatını besleyen en önemli hususular olduğunu bir kez daha tekrar etmekte fayda var.

¹⁴⁴ Ahmet Haşim, “Yedi Meşaleciler”, *Meşale*, İstanbul 1 Temmuz 1928, Sayı: 1, s. 1.

¹⁴⁵ Prof. Dr. İsmail Çetişli, *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar*, Akçağ Yayınları, 9. Baskı, Ankara 2008, s. 117.

4. ESERLERİ¹⁴⁶

Vasfi Mahir Kocatürk'ün eserleri hakkında kapsamlı bilgi verirken elimizde bulunan nüshalarından faydalandık ve bazı eserler için muhtelif kaynaklarda yazılmış olan tanıtıcı mahiyetteki yazılara gerektiği yerde başvurmayı tercih ettik. Bunun yanı sıra Vasfi Mahir Kocatürk'ün yalnızca şiir, piyes ve inceleme eserleri hakkında detaylı bilgiler vermiş bulunmaktayız.

4.1. ŞİİR

Tunç Sesleri

Vasfi Mahir'in ilk şiir kitabı olan *Tunç Sesleri*, 1935 yılında Kastamonu Vilayet Basımevi'nde basılmıştır. Söz konusu eserde on bir adet şiir olup ve eser 39 sayfadır. *Tunç Sesleri* adlı şiir kitabının ilk bölümü *On yılın Bayramında* ismini taşımaktadır. İlgili bölüm, Roma rakamları ile numaralandırılmış dört adet şiiri ihtiva etmektedir. Bu bölümden bağımsız olarak, *Heykelin Karşısında* ve *Türkümüz* başlıklı manzumeler yer almaktadır. *Tunç Sesleri* adlı şiir kitabının son bölümü ise *Atılanın Ölümü* ismini taşımaktadır. Yine Roma rakamları ile numaralandırılan şiirlerin sayısı beştir. Denilebilir ki Vasfi Mahir'in ilk şiir kitabı olan *Tunç Sesleri* tamamen epik tarzda kaleme alınmış şiirleri ihtiva etmektedir. *Tunç Sesleri* adlı eserde toplamda on bir adet şiir bulunmaktadır. Ayrıca *Tunç Sesleri* isimli eser Vasfi Mahir'in en kısa şiir kitabı özelliğini taşımaktadır. Vasfi Mahir'in bu eserine *Tunç Sesleri* ismini vermesini, eserde bulunan şiirler ile ilişkilendirmek mümkündür. Zira söz konusu

¹⁴⁶ Vasfi Mahir Kocatürk'ün tüm eserlerini eksiksiz bir şekilde tespit etme aşamasında, temel kalkış noktamız *Yeni Yayınlar* dergisinin Ocak 1962 tarihli sayısı olmuştur. İlgili derginin bu sayısında Muharrem Mercanlğıl'in derlemiş olduğu 79 adetlik bir liste bulunmaktadır. Ayrıca biz bununla yetinmeyerek, Kültür Bakanlığı'nın elektronik ortamda sunduğu bir hizmet olan katalog tarama sisteminden de yararlanmayı uygun gördük. Bunun yanı sıra Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde bulunan eserler kataloğundan da yararlandık. Tüm bunların neticesinde Vasfi Mahir Kocatürk'ün eserlerinin listesini güncelmiş şekilde ortaya koyduk. Mercanlğıl'in hazırlamış olduğu liste için bkz. Muharrem Mercanlğıl, "Vasfi Mahir Kocatürk" *Yeni Yayınlar*, Ocak 1962 Ankara, Cilt: VII, Sayı: 1, s. 21-24.

şiiirlerde İslâmlıktan önceki Türk tarihinin çeşitli unsurlarına sıkça tesadüf etmek mümkündür.

Geçmiş Geceler

Vasfi Mahir'in ikinci şiir kitabı olan *Geçmiş Geceler*, İstanbul'da bulunan Muallim Ahmet Halit Kitabevi'nden çıkmış olmakla birlikte, 1936 yılında İzmir'deki Ticaret Basımevi'nde basılmıştır. *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan ilk bölüm *Geçmiş Geceler 1920-1923* namındadır. Vasfi Mahir'in burada 1920-1923 tarihlerini kullanmasını iki şekilde yorumlamak mümkündür: Birincisi; şair, bu bölümde yer alan şiirlerini 1920-1923 yılları arasında kaleme almıştır. İkincisi; söz konusu bölümdeki şiirler şairin, 1920-1923 yılları arasındaki halet-i ruhîyesini yansıtmaktadır. Bu durumu açıklığa kavuşturacak bilgiliye ise Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinden öğrenmekteyiz.¹⁴⁷ Söz konusu bölümde bulunan şiirler yine Roma rakamlarıyla numaralandırılmış olup, beş adettirler. Bunun yanı sıra şairin *Mayıs Gecesi*, *Ağustos Gecesi*, *Eylül Gecesi* başlıkları altında kaleme aldığı “İlham Perisi – Şair” diyaloglarından oluşan otuz altı adet şiiri ve *Teşrinievvel Gecesi* başlıklı şiiri de *Geçmiş Geceler 1920-1923* isimli bölüme dâhil ettiğimizde, söz konusu bölümdeki şiir sayısı kırkı iki olmaktadır. *Geçmiş Geceler 1920-1923* başlıklı bölümdeki şiirler lirik ağırlıkta olmak üzere, bazı şiirlerde epik tarza ait bir takım hususlara tesadüf etmek de mümkündür. Vasfi Mahir'in *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan ikinci bölüm ise *Yollarda Soneler* başlığını taşımaktadır. Adından da anlaşılacağı üzere Vasfi Mahir, bu

¹⁴⁷ Vasfi Mahir'in oğulları *Geçmiş Geceler 1920-1923* bölümündeki şiirler için, 1920-23 yıllarında yazdığı şiirlerinden seçmeler şeklinde nitelemektedirler. Fakat 1907 yılında doğmuş olan Vasfi Mahir'in 13-16 yaşları arasında bu tarz şiirler kaleme alabilecek bir yetkinliğine sahip olduğunu düşünmemekteyiz. Vasfi Mahir'in söz konusu şiirlerini, 1920-1923 yıllarında yaşadığı olayların muhayyilesinde yoğurarak 1923 yılından sonraki dönemlerde kaleme adlığını söylemek mümkündür. Bkz. Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, 2. Baskı, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1970, s. V.

bölümdeki şiirleri sone tarzında kaleme almıştır. Bu bölümde beş adet şiir bulunmaktadır. Ayrıca söz konusu şiirler lirik tarzda kaleme alınmıştır. *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan üçüncü bölüm ise *Yanımdan Geçenler*'dir. Şair, bu bölümde harici âlemden gözlemlediği bazı hususları tema olarak işlediği şiirler kaleme almakla birlikte kendi hususiyetlerini işlediği şiirlerine de yer vermektedir. *Geçmiş Geceler* isimli eserin elimizde bulunan baskısında¹⁴⁸ sayfa yüz ona kadar *Geçmiş Geceler 1920-1923* ve *Yolarda Soneler* bölümleri haricinde bir bölüm ismine tesadüf etmemekteyiz. Yüz on birinci sayfa ise, tıpkı önceki bölüm adlarının yazıldığı gibi tamamen boştur. Fakat herhangi bir bölüm adı da yazılmış değildir. Bunun yanı sıra yüz on iki, yüz on üç ve yüz on dört numaralı sayfalarda herhangi bir numara veya şiir bulunmamaktadır. Bu durumu iki şekilde izah etmek mümkündür: Birincisi; boş kalan sayfalara basılacak olan şiirler ve bölüm adı basılmamıştır. Yani kitap eksiktir. İkincisi; yüz on beşinci sayfada bulunan şiir *I* rakamı ile birlikte *Dağların Derdi* ismini taşımaktadır. Dolayısıyla *Dağların Derdi* ayrı bir bölümdedir. Zira *Dağların Derdi* başlıklı manzumedan sonra genelde şiir de *II* numarasını ve *Bahar* başlığını taşımaktadır. Buradan anlaşıldığı üzere şair, bölüm isimlerini kitabın sağ tarafındaki sayfalara vermekte ve bölüme ait ilk şiiri üç sayfa atlayarak bölümün adının yazıldığı sayfanın hizasına denk getirmektedir. Bu durum diğer bölüm isimlerinin ve ilgili bölümlerde bulunan ilk şiirlerinin yazıldığı sayfalara bakıldığında açık bir biçimde görülecektir. Elimizde baskıda bulunan beşinci¹⁴⁹ bölüm *Sahilde Şarkılar* ismini taşımaktadır. Bu bölümde toplam beş şiir bulunmaktadır. Şair bu bölümde bulunan *V* başlıklı manzumedan sonra gelen *Dönüş* başlıklı manzumeye

¹⁴⁸ Vasfi Mahir Kocatürk, *Geçmiş Geceler*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, Ticaret Matbaası İzmir 1936.

¹⁴⁹ *Dağların Derdi* başlıklı şiirin üzerinde *I* numarasından ve ilgili manzumenin üç sayfa öncesinde bölüm adının yazılması için boş bırakılan kısımdan dolayı, *Dağların Derdi* başlıklı manzumedan *VII* numaralı *Türkü* manzumesine kadar olan dördüncü bölüm olarak kabul ettiğimiz için, *Sahilde Şarkılar* adlı bölüme beşinci bölüm demiş bulunmaktayız.

herhangi bir numara vermediği için, *Geçmiş Geceler* adlı eserin 145 ila 154. sayfalarında bulunan şiirleri *Sahilde Şarkıları* bölümüne dâhil etmiyoruz. *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan son bölüm *Alevden Mısralar* başlığını taşımaktadır. İlgili bölümde yine Roma rakamlarıyla numaralanmış olan altı adet şiir bulunmaktadır. *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan son şiir ise *İtiraf* başlığını taşımaktadır. Şair, bu şiirinde, *Geçmiş Gecelerinde* yer verdiği şiirlerinin hiçbirinin O'nun duygu ve düşüncelerini, derdini ve kederini tam manasıyla ifade edemediğini adeta itiraf etmektedir.

Mehmet Behçet Yazar'ın *Yedigün* isimli derginin 1 Teşrinievvel 1940 tarihli 395. sayısında belirttiğine göre, *Geçmiş Geceler* toplamda dokuz bölümden oluşmaktadır. Buna göre Mehmet Behçet Yazar sıralamayı şu şekilde yapar: Birinci bölüm, *Geçmiş Geceler 1920-1923*, ikinci bölüm *Yollarda Soneler*, üçüncü bölüm *Yanımdan Geçenler*, dördüncü bölüm *İçimden Fısıltılar*, beşinci bölüm *Dağlarda Türküler*, altıncı bölüm *Sahilde Şarkılar*, yedinci bölüm *Kapısında Akşamlar*, sekizinci bölüm *Alevden Mısralar* ve dokuzuncu bölüm *İtiraf* şeklinde sıralamaktadır.¹⁵⁰ Mehmet Behçet Yazar'ın, *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabı için yaptığı bu tasnifi kabul etmek mümkündür.¹⁵¹ Zira kendisi hem Vasfi Mahir ile birebir tanışmış biridir, hem de ilgili eserin hatasız / eksiksiz bir nüshasına sahiptir. Bununla birlikte Vasfi Mahir'in ölümünden sonra oğulları tarafında tertiplenerek yayınlanan *Büyük Türk Edebiyatı*

¹⁵⁰ Mehmet Behçet Yazar, "Vasfi Mahir Kocatürk" *Yedigün*, Cilt: 16, No: 395, İstanbul 1 Teşrinievvel 1940, s. 13.

¹⁵¹ M. Behçet Yazar, söz konusu tasnifinde *Geçmiş Geceler*'de bulunan son şiir olan *İtiraf* başlıklı manzumeyi de bir bölüm olarak kabul etmiştir. Bununla birlikte Vasfi Mahir'in oğulları da *Büyük Türk Edebiyatı* adlı eserinde *Geçmiş Geceler*'de bulunan bölümler için aynı şeyleri söylemektedir. Kanaatimizce söz konusu manzume bir bölüm olmaktan ziyade müstakil bir manzumedir. M. Behçet Yazar'ın yapmış olduğu tasnife bu noktada karşı çıkmaktayız. Geri kalan noktalarda ise M. Behçet Yazar'ın vermiş olduğu bölüm isimleri ile ilgili bölümlerde bulunan şiirler anlam bakımından da tutarlılık göstermektedir.

adlı eserinde *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabının bölümleri hakkında söylenenler Mehmet Behçet'ininki ile aynı doğrultudadır.¹⁵²

En nihayetinde *Geçmiş Geceler*'in toplamda elli üç manzumeyi ihtiva ettiği ve 172 sayfa olduğunu söylemekte fayda var. Bu arda *Geçmiş Geceler 1920-1923* bölümünde yer alan *Mayıs Gecesi*, *Ağustos Gecesi*, *Eylül Gecesi* başlıklı şiirlerinin içinde bulunan “İlham Perisi – Şair” diyaloglarının da müstakil birer şiir olarak düşünülürse, *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan şiir sayısı seksen altı olacaktır.

Bizim Türküler

Vasfi Mahir'in üçüncü şiir kitabı olan *Bizim Türküler* isimli eser, 1937 yılında İstanbul'da Muallim Ahmet Halit Kitap Evi'nden çıkmıştır. Kitabın sayfa sayısı 64'tür. *Bizim Türküler* adlı eserdeki ilk şiir *Bizim Türküler* ismini taşımaktadır. Kitapta daha sonra *Türküler* namındaki bölüm gelmektedir. Söz konusu bölümde on üç adet şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin lirik ve pastoral tarzda kaleme alındığını söylemek mümkündür. *Bizim Türküler* adlı eserin son bölümünün adı *Öyküler*'dir. Söz konusu bölümde kırsal yaşama ait, halk arasında yaygınlaşmış bir takım efsanevî hikâyeler manzum bir biçimde anlatılmaktadır. İlgili bölümde de on üç adet şiir bulunmaktadır. Buna göre *Bizim Türküler* adlı şiir kitabında toplamda yirmi dört tane şiir bulunmaktadır. *Avşar Dayı* başlıklı manzumenin ihtiva ettiği şiirleri de katacak olursak şiir sayısının yirmi yediye çıktığı görürüz. Vasfi Mahir'in, *Bizim Türküler* şiir kitabını ismini verirken, halk şiirinin ve Anadolu insanına olan sevgisinin yoğun tesiri altında kaldığını düşünmekteyiz. Son olarak *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında

¹⁵² Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, 2. Baskı, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1970, s. V.

bulunan şiirlerin genel manada lirik ve pastoral tarzda olduğunu söylemekte fayda var.

Ergenekon

Vasfi Mahir Kocatürk'ün dördüncü şiir kitabı olan *Ergenekon* 1941 yılında İstanbul'da Ahmet Halit Halit Kitabevi'nden çıkmıştır. Söz konusu eserde bulunan ilk şiir beşinci sayfada bulunmaktadır ve *Prelüd* başlığını taşımaktadır. İkinci şiir ise ön deyiş manasında gelen *Prolog* başlıklı manzumedir. Vasfi Mahir, bundan sonra her birini Roma rakamlarıyla numaralandırdığı yirmi altı adet şiir kaleme almıştır. Pek çok antolojide kendisine yer bulabilen bir şiir olan X numaralı şiir, alındığı antolojilerde *İstiklâl Savaşı Destanı*'ndan tabiri ile karşımıza çıkmaktadır. Fakat Vasfi Mahir'in *Ergenekon* eserinin elimizde bulunan nüshasında böyle bir başlığa tesadüf etmemekteyiz. Bununla birlikte Roma rakamları ile numaralandırılmış olan şiirleri okuduğumuzda, söz konusu şiirlerde *İstiklâl Savaşı*'nın kronolojik bir sıra ile işlendiği görmek mümkündür. Mehmet Kaplan ve Necat Birinci'nin hazırlamış olduğu *Atatürk Şiirleri Antolojisi*'nde¹⁵³ de kendisine yer bulan şiirin ilk olarak *Gençlik*¹⁵⁴ dergisinde çıktığını, ilgili eserdeki dipnottan anlamaktayız. Verdiğimiz uğraşlara rağmen *Gençlik* dergisinin ilgili sayısına ulaşamamış bulunmaktayız. Fakat söz konusu tarih Vasfi Mahir'in sağ olduğu dönem tekabül ettiği için, Roma rakamlarıyla numaralandırılmış olan ilgili şiirlerin *İstiklâl Savaşı Destanı* başlığı altında kaleme alındığını düşünmek mümkündür. Son olarak *Ergenekon* adlı şiir kitabında toplamda yirmi sekiz adet şiir bulunmaktadır. Söz konusu eser 61 sayfadır.

¹⁵³ Haz: Mehmet Kaplan – Necat Birinci, *Atatürk Şiirleri Antolojisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 79.

¹⁵⁴ *Gençlik*, nr. 4, 1 Temmuz 1938.

Hayat Şarkıları

Vasfi Mahir Kocatürk'ün son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları* 1965 yılında Ankara'da Edebiyat Yayınevi'nden çıkmıştır. Söz konusu tarih şairin ölümünden sonraya tekabül etmektedir. Fakat *Hayat Şarkıları* isimli eserin bizzat Vasfi Mahir tarafından düzenlenip isimlendirildiğini, Vasfi Mahir Kocatürk'ün ölümünden sonra oğulları Alev ve Muzaffer Utkan Kocatürk tarafından derlenerek yayınlanan *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserden öğrenmekteyiz.¹⁵⁵ *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabı *İthaf* şiiri ile başlamaktadır. Söz konusu şiir, Vasfi Mahir'den oğullarına ithafen yazılmıştır. Vasfi Mahir, *Hayat Şarkıları* isimli eserde *Tabiat* başlığı altında bulunan dokuz adet şiiri tabiata karşı hissettiği yoğun duygular tesirinde kaleme almıştır. Bu şiirlerde dikkatleri çeken en önemli unsurlar sonsuzluğa ve özgürlüğe ulaşma arzusuyla birlikte tabiatta varlığını yitirme isteğidir. Vasfi Mahir'in söz konusu eserine isim verirken tabiatın eşsiz şarkısının tesiri altında kaldığını söylemek mümkündür. Zira *Tabiat VI* başlıklı şiirinde “Hayat Şarkıları” diye bir tabir kullanmaktadır. Söz konusu kullanım tesadüfî olmamakla birlikte son derece keyfî bir kullanıştır. Vasfi Mahir, *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında bulunan *Mayıs Sabahı*, *Gecenin Pınarı*, *Salıncak*, *Sabah Türküsü*, *Fırtına*, *Taraklı Kuş*, *Avşar Dayı I, II, III, IV*, *Öküzün Ölümü*, *Kara Koyun Su İçmedi*, *Ağladı*, *Sel*, *Geyik Avı*, *Garip Öldüren Çeşmesi*, *Kandilin Masalı*, *Dervişin Gönlü*, *Bizim Köy*, *Mavi Kuş*, *Özleyiş I*¹⁵⁶, *Özleyiş II*¹⁵⁷, *Özleyiş II*¹⁵⁸, *Melânkoli*, *Ölüm Türküleri* başlıklı manzumelere *Hayat Şarkıları* adlı eserinde de yer vermiştir. Bununla birlikte Vasfi Mahir, *Tunç Sesleri*'nde bulunan *On Yılın Bayramında I*¹⁵⁹, *On yılın Bayramında II, III ve IV*¹⁶⁰,

¹⁵⁵ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, 2. Baskı, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1970, s. V.

¹⁵⁶ Söz konusu şiir *Hayat Şarkıları* adlı eserde *Ufuklar* olarak isimlendirilmiştir.

¹⁵⁷ Söz konusu şiir *Hayat Şarkıları* adlı eserde *Yayla* olarak isimlendirilmiştir.

¹⁵⁸ Söz konusu şiir *Hayat Şarkıları* adlı eserde *Akşam* olarak isimlendirilmiştir.

¹⁵⁹ Söz konusu şiir *Hayat Şarkıları* adlı eserde *Türklüğe Kaside* olarak isimlendirilmiştir.

*Türkümüz*¹⁶¹, *Atılanın Ölümü I, II, III, IV, V* başlıklı şiirlere *Hayat Şarkıları* adlı eserinde de yer vermiştir. En nihayetinde *Ergenekon* adlı eserinde bulunan *Prelüd* başlıklı manzume haricindeki tüm manzumeleri *Mavi Kurt* bölümünde tekrar yayınlamıştır.

Sonuç olarak Vasfi Mahir Kocatürk, son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları* adlı eserinde daha önce yayınlanmamış olan otuz dört yeni şiirine yer vermiştir. Söz konusu eserde bulunan diğer elli yedi şiir daha önce yayınlanmış olan şiir kitaplarında da bulunmaktadır. Nihayetinde *Hayat Şarkıları* doksan bir adet şiiri ihtiva eden 167 sayfalık bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2. MANZUM PİYESLERİ VE MANZUM OLMAYAN PİYESLERİ

Vasfi Mahir Kocatürk, döneminde de sıkça rastlanan bir tür olarak karşımıza çıkan manzum piyesler de kaleme almıştır. Söz konusu manzum piyeslerinde sanat kaygısından ziyade Atatürk inkılâplarını çocuklara sevdirmeye kaygısı ve dönemin siyasî şartlarını yansıtmaya amacı güdülmüştür.

On İnkılâb

Vasfi Mahir'in kitap halindeki ilk eseri¹⁶² olan *On İnkılâp* 1933 yılında Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi'nden çıkmıştır. Bu piyesi diğerlerinden ayıran en belirgin özellik manzum olmayışıdır. Söz konusu piyes, 16 sayfalık tek perdelik bir piyes olup, ilkokullar için bir Cumhuriyet Bayramı temsilidir. Bu piyesin şahıs kadrosu on öğrenci ve bir muallimden mürekkeptir. Şahıs kadrosu eserin ikinci sayfasında kız çocuk: Filiz, Fidan, Meral, Ceylân, Pınar; erkek çocuk: Çınar, Bulut,

¹⁶⁰ Söz konusu şiir *Hayat Şarkıları* adlı eserde *O'nun Sanatkârı* olarak isimlendirilmiştir.

¹⁶¹ Söz konusu şiir *Hayat Şarkıları* adlı eserde *Hepimizin Türküsü* olarak isimlendirilmiştir.

¹⁶² M. Behçet Yazar, *On İnkılâp* adlı manzum piyesinin Vasfi Mahir'in kitap halindeki ilk eseri olduğunu dile getirmektedir. Bkz. Mehmet Behçet Yazar, "Vasfi Mahir Kocatürk", *Yedigün*, Cilt: 16, No:395, 1 Teşrinievvel 1940 İstanbul, s. 13.

Coşan, Yıldız, Gündüz; muallim: Ayhan şeklinde verilmektedir. Muallim, öğrencilerin araştırıp hazırlamaları için bir ödev vermiştir. Söz konusu ödev, Ulu Önder Atatürk'ün yapmış olduğu inkılâpların, kendilerine göre en önemlilerinin araştırılıp sınıfta anlatılmasıdır. Bu piyesin olayının cereyan ettiği mekân sınıftır. Bu piyeste dikkatlerimiz çeken en çarpıcı olay, Filiz'in bu ödevi hazırlanmayı unutmuş olmasına rağmen kendinden gayet emin bir tavra sahip olması ile birlikte, arkadaşları arasında, Atatürk'ün kadınlara verdiği değerler neticesinde icra ettiği inkılâpları etraflıca anlatabilmesidir. Burada Vasfi Mahir'in, çocuklara vermek istediği mesaj, herhangi ayrı bir hazırlığa sahip olmaksızın Ulu Önder'in inkılâplarının etraflıca bilinebilmesi gerektiğidir. Eserin adı bir tesadüf değildir. Zira eserin yayın tarihi Cumhuriyetin ilânının 10. Yıl dönümüne tekabül etmektedir. Bununla birlikte sınıfta on öğrenci bulunmakta ve her biri birer inkılâptan etraflıca bahsetmektedir. Vasfi Mahir'in eserinin adını da bu şekilde izah etmek mümkündür.

Yaman

Mehmet Behçet Yazar'ın *On İnkılâp* adlı manzum piyesin, Vasfi Mahir'in kitap halindeki ilk eseri olduğunu söylemesine istinaden, Vasfi Mahir'in *Yaman* isimli dört perdelik piyesinin, Vasfi Mahir'in ikinci eseri olduğunu anlamaktayız. Zira *Yaman* adlı dört perdelik piyes de 1933 yılında Kültür Bakanlığı Yayınları'nda neşredilmiştir. İstanbul Devlet Matbaasında basılan eser, az evvel belirttiğimiz üzere dört perdelik manzum bir piyes olup 48 sayfadır. Söz konusu eserin üçüncü sayfasında şahıs kadrosu şöyle verilmektedir: Yaman, Pervin, Paşa, Matmazel, Dadı, İkbâl, Celâl, Faruk, Cemil, Misafirler, Yabancı Jeneral ve zabitler, tercümanlar. Vasfi Mahir'in vakanın Kurtuluş Harbi zamanlarında ve ondan sonra İstanbul'da geçtiğini belirtmektedir. Paşa, Yaman'ın amcasıdır. Pervin de Paşa'nın kızıdır. Yaman ile Pervin arasında duygusal bir münasebet söz konusudur. Pervin, Yaman ile tez vakitte

evlenme arzusunda olmasına karşın, Yaman, vatanın işgal altında iken evlenemeyeceğini dile getirir. Pervin, matmazel ile arkadaşlık yapmaktadır. Bunun yanı sıra sinsi planlarını icra etmenin de peşindedir. Pervin'i, Yaman'ın hovarda bir adam olduğuna ikna etme derdine olan Matmazel, Yaman'a da sahte bir ilgi duymakla beraber bu sahte ilgiyi alenen Yaman'a da hissettirmektedir. Amacı Yaman'ı özel bir randevuya çağırıp öldürtmektir. Anlaşılacağı üzere Yaman vatanperver bir Osmanlı delikanlısıdır. Bununla birlikte ideal sahibi bir Türk milliyetçisi olma yolunda ilerlemektedir. Paşa ise "Hasta Adam" Osmanlı'nın bir daha eski haşmetli günlerine kavuşamayacağı inancındadır. Bunun bir neticesi olarak da yabancı generallerle arkadaşlık kurmaktadır. Paşa'nın amacı kızı Pervin'i yabancı bir generalle evlendirip kendisini ve kızını –zannınca- kurtarmaktır. Pervin ise, Paşa Babasına kızmakla birlikte Yaman'ın ona olan sevgisinden şüphe duymaktadır. Bu arada Yaman bir süre ortadan kaybolmuştur. Herkes Yaman'ı merak etmekle birlikte O'nun cepheye gitmiş olduğunu tahmin etmektedirler. Gel zaman git zaman, Atatürk komutasındaki Türk ordusu düşmanları Anadolu'dan temizleyerek denize döker. Pervin'in Paşa Babası yabancı generallerle kaçmıştır. Pervin de evden kaçarak babası ile kaçma fikrine yanaşmamıştır. İstanbul'un da yabancı işgal kuvvetlerinden temizlenmesi ile birlikte Pervin evine dönmüştür. Cepheden dönen Yaman da eve döner ve gelir gelmez duvarda asılı olan Paşa'nın resmi bir hamlede indirir. Yine duvarda asılı olan Son padişahın resmi karşısına geçerek O'na olan öfkesini kusar. Pervin, Yaman'a, dünyayı şaşırtan bu mucizenin nasıl odluğu sorar ve kimin yaptığını anlatmasını ister. Yaman'ın cevabı nettir: "*Bunu yapan bir millet ve bir gök gözlü adam. İşte o kadar...*"

Sanatkâr

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Sanatkâr* isimli manzum piyesinin, yazarın *Yaman*'dan sonra yayınladığını eserin girişinde yayınevi tarafından düşülen nottan anlamak mümkündür:

*“Bu piyes Vasfî Mahir Kocatürk tarafından Yaman piyesini takiben 1935 yılında yazılmış, fakat bugüne kadar yayımlanmamıştır. Şairin en orijinal eserlerinden biri olduğunda şüphe götürmeyen bu eseri, ölümünün dördüncü yıldönümünde yayımlamakla manevî bir vazifeyi yerine getirmiş oluyoruz.”*¹⁶³

Bu yayımlayıcı notundan da anlaşılacağı üzere *Sanatkâr* Vasfi Mahir'in üçüncü manzum piyesidir. Söz konusu piyes yine tek perdelik olup şahıs kadrosu şu şekildedir:

Sanatkâr: Hicrani / Karısı: Nadide Hanım / Kızı: Çiçek / Oğlu: Ümit / Hizmetçisi: İkbâl / Doktor / Sütçü / Ekmekçi Çırağı / Bakkal Çırağı.

Sanatkâr isimli manzum piyes, yayımlayıcı notunda da belirtildi gibi, Vasfi zannımızca da Mahir'in en başarılı manzum piyesidir. Zira Vasfi Mahir'in diğer manzum piyeslerine kıyasla daha iyi kurulmuş sağlam bir olay örgüsüne sahiptir. Söz konusu piyes 32 sayfadır.

Vasfi Mahir, sahneyi şu şekilde tasvir etmektedir:

“Bir fakir aile odası. Köşede bir yatak. Ayak ucunda üzeri ilaç şişeleri ile dolu küçük bir masa. Baş tarafta daha büyükçe bir masa üstünde karmakarışık kitaplar ve kâğıtlar. Önünde bir sandalyeye oturmuş Hicrani, hastalıklı, sıksa, sakallı kırkbeşlik bir adam, müthiş bir meşguliyetle söylenerek, dalgın hareketler

¹⁶³ Vasfi Mahir Kocatürk, *Sanatkâr*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1965, s. 3.

*yaparak yazı yazar. Biraz sonra ayağa kalkar. Gözleri dumanlı, titrek, bir rüyada gibi.*¹⁶⁴

Vasfi Mahir'in dediği gibi Hicrani bir rüyadadır. Zira yazdıklarından para kazanacağını umarak bakla hiçbir işle meşgul olmamaktadır. Mahalle esnafı sürekli olarak alacakları için eve gelip gitmektedir. Hicrani'nin biraz züppe bir kızı vardır. Bir cemiyette giydiği kıyafeti başka bir cemiyette giymemektedir. Bilakis oğlu ise mülayim bir mizaca sahip ve hasta olan babasına şefkatle yaklaşan biridir. Hicrani'nin hanımı Nadide Hanım da, yaşadığı hayattan bezmiş, yokluktan sıkılmış devamlı şikâyetçi olan bir tiptir. Öyle ki kocasının bin bir emekle yazarak, para kazanacağını umduğu şiir kitaplarını bir bir sobaya atmaktadır.

Vasfi Mahir, *Sanatkâr* isimli bu manzum piyesinde, bir sanatkârın yazdıkları ile geçimini sağlayamadığına ve sanatkâra hak ettiği değer verilmediğine dikkatleri çekmektedir.

Altın Kalem

Vasfi Mahir Kocatürk'ün dördüncü manzum piyesi olan *Altın Kalem* 1941 yılında İstanbul'da Ahmet Halit Kitabevi'nden çıkmıştır. *Altın Kalem*, bir perdelik ilkokul piyesidir. Vasfi Mahir, bu piyesinde de çocuklara iyi, güzeli ve vatani sevgisini aşıl原因 bir amaç içerisindedir. *Altın Kalem* piyesinin şahıs kadrosu eserin üçüncü sayfasında verilmiştir: Öğretmen, talebeler, Sevük, Ülkü, Doğan, Tan, Aktay, Elçi, Güler, İnci ve Can'dır. Söz konusu tek perdelik piyeste olaylar sınıfta vuku bulmaktadır. Yazar, bu piyesini kaleme alırken, çocuklara hırsızlığın ve iftiranın kötü bir şey olduğunu anlatma amacındadır. Bunun yanı sıra milli duyguları da çocuklara aşıl原因yı ihmal etmemektedir. Söz konusu piyesteki olaylar kısaca şöyle vuku bulmaktadır; Öğretmen sınıfta, ertesini günün 23 Nisan olduğunu ve güzel şiir

¹⁶⁴ Vasfi Mahir Kocatürk, *Sanatkâr*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1965, s. 5.

okuyacak öğrencilerin seçileceğini duyurmaktadır. Bu durumu sevinçle karşılayan öğrenciler sırası ile Hasan Ali Yücel'in *Atatürk*¹⁶⁵ başlıklı manzumesini okur. Bundan sonra bir öğrenci de *İnönü* manzumesini okur. Son olarak da Doğan isimli öğrenci Vasfi Mahir'in *23 Nisan*¹⁶⁶ isimli şiirini okur. Daha sonra ders arasına çıkarken öğrencilerden biri ağlayarak kaleminin kayıp olduğunu ve birinin çaldığını söyler. Kaybolan kalem altındır ve Can'a dayısından armağandır. Aktay, Elçi ve Güler alanın kim olduğunu bildiğin iddia ederek atılırlar. Öğretmen arkadaşlar arasında hırsızlığın olmayacağına, bunun bir şaka olduğuna vurgu yapar ve bir oyunla durumu en az zararla kapatmaya çalışır. Bütün öğrenciler dışarı çıkar ve herkes yalnız olmak şartı ile içeriye girerler ve çıkarlar. Öğretmene göre kalemi alan kişi kalemi herhangi bir sıraya koyacaktır. Bu sırada araka sıranın altına birkaç çocuk saklanmıştı ve kalemi bırakacak olanı görmeye çalışmaktadır. Can kendi altın kalemini sıraya bırakır bırakmaz sıranın altına saklanan öğrenciler yaygarayı basar ve Öğretmen içeri girer. Saklanan öğrencilere sözlerinde durmadıkları için kızar. Can'a dönerek der ki: “*Sen bunu şakadan adlın değil mi Can?*” Can almadığını söyler. Bazı talebeler hırsız diye Can'a hırsız diye bağırmaya başlar. Bu sırada sınıfa kalemini kaybetmiş olan Tan girer ve bağıra bağıra kalemi bulduğunu söyler. Tan, kalemi paltosunun cebinde unutmuştur. Öğretmen, Can'a niçin böyle bir şey yaptığını sorar. Can'ın cevabı ise: “*İyilik gizli yapılır, / Onu göstermek ayıptır./ Doğrudan doğruya versem / Kim bilir bu kalem / Tan'a çok ağır gelirdi. / Hem de reddedebilirdi. / Farz edelim ki etmedi, / Bana karşı borçlu gibi / Kalması doğru mu?.. Hayır, / İyilik saklı yapılır.*” olur. Buna mukabil, Can'a hırsız diye bağırانlar ondan özür diler. Son olarak öğretmen çocuklara, gözleri ile görmeden hiç kimseye iftira atmamaları konusunda çocuklara nasihat eder ve ekler: “*Gördünüz mü? Sizin*

¹⁶⁵ <http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/siirlerdensenecmeler/haliaturk.htm> (07.08.2012)

¹⁶⁶ Vasfi Mahir Kocatürk, *Allo! Gel Oynayalım*, Necmettin Salman Kitap Yayıncılık, İstanbul Ocak 1947, s. 18.

hırsız, / Kalem çaldı sandığınız / Arkadaş en büyük insan. / Böyle yapar insan olan. / Türk çocuğu kalem çalmaz, / Hiçbir zaman hırsız olmaz.”

Küçük Çocuk Piyeleri

Küçük Çocuk Piyeleri, Vasfi Mahir Kocatürk'ün küçük çocuklara hitaben yazmış olduğu altı küçük piyesi ihtiva eden eseridir. Bu toplu eser 1970 yılında Ankara'da Edebiyat Yayınevi'nden çıkmıştır. Bu eserde bulunan piyeslerin bir özelliği de manzum olmayışlarıdır. *Küçük Çocuk Piyeleri* adlı eser; *Çocuk* (İki kişi tarafından konferans), *İmtihanlar* (Bir Perde), *Kırmızı Şapkalı Kız* (Üç Sahne), *Küçük Çamaşırcılar* (Üç Sahne), *Bir İstirahat Günü* (Bir Perde – Yirmi İki Sahne), *On İnkılâp* (Tek Perde) isimli küçük piyesleri ihtiva etmektedir. Bu esere *On İnkılâp*'ın da dâhil edilmesine istinaden, söz konusu piyeslerin 1933 yılından sonra yazıldığını söylemek mümkündür. Son olarak küçük piyeslerin sayfa sayılarını da vermekte fayda var: *Çocuk* (7 sayfa), *İmtihanlar* (8 sayfa), *Kırmızı Şapkalı Kız* (8 sayfa), *Küçük Çamaşırcılar* (7 sayfa), *Bir İstirahat Günü* (18 sayfa) olmak üzere *Küçük Çocuk Piyeleri* adlı eser toplamda 62 sayfadır.

4.3. İNCELEME - ARAŞTIRMA

Vasfi Mahir Kocatürk'ün şairlik yönünün yanı sıra araştırmacılık yönü de 1940'lı yıllardan sonra ön plana çıkmaya başlamıştır. Söz konusu araştırmalar genellikle Türk edebiyatı üzerinedir. Tarih üzerine yapılmış bir araştırma olarak, Vasfi Mahir'in *Osmanlı Padişahları* adlı eserini zikretmek mümkündür.

Büyük Türk Edebiyatı Tarihi

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinin ilk baskısı 1964 yılında Ankara'da bulunan Edebiyat Yayınevin'nden yapılmış olup,

XII+856 sayfadır. Söz konusu eserin elden geçirilmiş ikinci baskısı 1970 yılında yine Edebiyat Yayınevi'nden çıkmıştır.

Vasfi Mahir Kocatürk, hayattayken çok kapsamlı bir edebiyat tarihi hazırlama isteği taşımaktaydı. Vasfi Mahir'i böylesine bir çalışma yapmaya iten sebeplerden biri de, O'na göre bu sahada tam ve değeri müspet bir eserin bulunmayışıdır.¹⁶⁷ Vasfi Mahir, bu amaç doğrultusunda topladığı pek çok yazma eserleri inceleme imkânı bulmuştur. Bununla birlikte, söz konusu nadir eserlerle şahsî kütüphanesi hatırı sayılır bir hâl almıştır. Ömrünün son yıllarını bu esere vakfeden Vasfi Mahir, amacına ulaşmadan yoğun çalışma temposunun da etkisiyle kalp krizi sebebiyle vefat etmiştir. Vasfi Mahir, ölene kadar, başlangıçtan XIII. yüzyılın sonuna kadar olan kısmını tam manasıyla hazır edebilmiştir. XIV. yüzyıldan zamanımıza kadar olan kısım ise, orijinaleri eski yazı ile yazılmış olarak az çok kronolojik bir sıra teşkil etmek üzere dosyalar halinde tanzim edilmiş vaziyetteydi.¹⁶⁸ Vasfi Mahir Kocatürk'ün ölümünden sonra oğulları Avukat Alev Kocatürk ve Doktor Muzaffer Utkan Kocatürk tarafından müsveddeler bir bütün haline getirilerek 1964 yılında baskıya verilmiştir.

Vasfi Mahir Kocatürk, *Yeni Türk Edebiyatı* adlı eserinde de belirttiği üzere, Mehmet Fuat Köprülü'nün Türk edebiyatını tasnifine, "İslâm Medeniyeti Tesirindeki Türk Edebiyatı"nı Tanzimat'a kadar getirmesi hususunda karşı çıkmaktaydı. Vasfi Mahir, Türk edebiyatının, Tanzimat'ın ilânı ile birlikte tamamen Batı Medeniyeti tesirine girmediğini, kısmen İslâm Medeniyeti tesirinde bulunmaya devam ettiğini ve Batı Medeniyeti tesirine tam manasıyla girişin Türkiye Cumhuriyeti'nin ilânı ile olduğunu savunmaktaydı. Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı

¹⁶⁷ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1970, s. XV.

¹⁶⁸ Vasfi Mahir Kocatürk, *a.g.e.*, s. XI.

eserini bu esas üzerine temellendirdiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte, Vasfi Mahir, söz konusu eserinde Türk edebiyatını tasnif ederken, Türklerin tarih boyunca yaşamlarını sürdürdükleri coğrafi bölgeleri göz önünde bulundurmuştur. Bu durumda O'nun temel tasnif noktasının Türklerin yaşadıkları coğrafyaya bağlamında olduğunu söyleyebiliriz. Zira ilgili eserin “İçindekiler” kısmında Türk edebiyatının tasnifinin “ORTA ASYA'DA TÜRK EDEBİYATI (Müslümanlıktan önce: VIII – X. Yüzyıl)” örneğindeki gibi yapıldığını görmekteyiz. Vasfi Mahir, daha sonra “ANADOLU'DA TÜRK EDEBİYATI” başlığından sonra –Türklerin bundan sonra Anadolu'da kalıcı olmaları hasebiyle olsa gerek- tasniflerini yüzyıllara göre yapmıştır.

Vasfi Mahir'e göre, bir edebiyat tarihi usul bakımından tasvirsiz, tahlilsiz ve tenkitsiz olamazdı. Bu sebeple de eserinin tam adını “*Büyük Türk Edebiyatı Tarihi – Başlangıçtan Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Tarihi, Tahlili ve Tenkidi*” olarak vermiştir.

Yeni Türk Edebiyatı

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Yeni Türk Edebiyatı* adlı eseri 1936 yılında İstanbul'da Muallim Ahmet Halit Kitap Evi'nden çıkmıştır. Kitap 144 sayfadan mürekkeptir. Vasfi Mahir, bu eserini Malatya Lisesi'ndeki müdürlük görevi esnasında kaleme almıştır. Vasfi Mahir, söz konusu eserde Yeni Türk edebiyatının hudutlarını belirme gayretine girmiş ve Mehmet Fuat Köprülü'nün Türk edebiyatını tasnif edişine¹⁶⁹ karşı çıkmıştır. Vasfi Mahir Kocatürk, Fuat Köprülü'nün İslâm Medeniyeti Tesiri Altında Türk Edebiyatı devresini Tanzimat Fermanı ile neticelendirmesi hususunda farklı düşünmektedir. Kocatürk'e göre İslâm Medeniyeti

¹⁶⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ord. Prof. Dr. Mehmet Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, 6. Baskı, Ankara 2004, s. 30.

Tesiri Altında Türk Edebiyatı'nın nihayet noktası Türkiye Cumhuriyeti'nin ilânı olan 1923 yılıdır. Zira Kocatürk, Tanzimat ile birlikte Türk cemiyetinin tam manası ile İslâm medeniyetinden kurtulup Avrupa medeniyeti tesirine girdiğini düşünmemektedir. Bunun yanı sıra Kocatürk'e göre, Avrupa Medeniyeti Tesiri Altında Türk Edebiyatı'nın hazırlanış safhasının Millî Edebiyat döneminde üç büyük öncü ile gerçekleştiğini savunmaktadır. Kocatürk'e göre bu üç büyük öncü Mehmet Emin Yurdakul, Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp'tir. Kocatürk'e göre Bunlar arasında ise, öncülükte en önemli olanı Ziya Gökalp'ten başkası değildir.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Yeni Türk Edebiyatı* adlı eserinin yayınlandığı dönemde olumsuzlar ziyade olmak üzere, pek çok eleştiri aldığı dönemin muhtelif edebî dergilerinden ve dönem hakkındaki bir takım yazılardan öğreniyoruz.

Yeni Türk Edebiyatı isimli inceleme eserinde, öncelikle üç sayfalık bir Giriş dikkatleri çekmektedir. Daha sonra İlk Müjdeciler başlığı gözden kaçmamaktadır. Kocatürk, kitabının bu bölümünde ilk müjdecilerin kim olduğundan bahsetmektedir. Yeni edebiyatın ilk müjdecisi olarak, Divan edebiyatının son mümessili olan Ziya Paşa'yı görmektedir. Bunun yanı sıra, sırasıyla Namık Kemal, Abdülhak Hâmid, Sami Paşazade Sezai, Ahmet Vefik Paşa Recaizade Mahmut Ekrem, Halid Ziya, Tevfik Fikret, Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'ide ilk müjdeciler arasında zikretmektedir.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Yeni Türk Edebiyatı* adlı eserinde bulunan diğer başlıkları zikretmede fayda var. “Üç Büyük Öncü” – 1. Mehmet Emin, 2. Ömer Seyfettin, 3. Ziya Gökalp. “Hece Vezni İlk İşleyenler”, “Ömer Bedrettin ve Yerli Duygu”, “Necip Fazıl ve Ruhun Şiiri”, “Yedi Meşale ve Meşaleciler”, “Nâzım Hikmet ve Serbest Nazım”, “Elenizm ve Salih Zeki”, “Kadın Şairler”, “Nesi Halinde Şiirler”, “Roman ve Hikâye”, “Tiyatro”, “Hitabet ve Konferans, Tarih, Tenkid -

Müşahabe - Tedkik - Hatırat - Seyahat”, “Son Söz”. Vasfi Mahir, kitabın sonunda bir de bibliyografya vermeyi de ihmal etmez.

Vasfi Mahir Kocatürk’ün *Yeni Türk Edebiyatı* eserini o dönemde yayımlanan ve yakın geçmiş edebiyat tarihimize ışık tutan muhtasar bir edebiyat tarihi olarak nitelenebilir. Bununla birlikte eserinde savunduğu görüşlerin bazılarının son derece öznel nitelikte olduğunu söylemekte fayda var. En nihayetinde bu eserin o dönemde, üstelik böylesine farklı edebî görüşlerin savunularak yayınlanması başlı başına bir medenî cesarettir.

Fransız Edebiyatı

Vasfi Mahir Kocatürk’ün *Fransız Edebiyatı* adlı eseri 1934 yılında İstanbul’da Resimli Ay Matbaası T. L. Şirketinde basılmış ve yayınlanmıştır. Söz konusu kitap 57 sayfadan mürekkeptir. Vasfi Mahir, ilgili eserine “Fransız Edebiyatı” başlığı altında Fransız edebiyatının kısa bir özetini vererek başlamaktadır. Vasfi Mahir’in *Fransız Edebiyatı* adlı eserindeki ikinci başlık ise “XIX. Asır”dır. Muhtelif edebî akımlardan ve muhtelif ediplerden bahseden yazar, önemli gördüğü şahsiyetler ve o şahsiyetlerin önemli eserleri hakkında zaman zaman ayrıntılı bilgiler de vermektedir. Vasfi Mahir’in bu eserinde kullandığı üçüncü başlık ise “Parnasiyen’ler”, dördüncü başlık “Sembolizm” beşinci başlık “En Son Cereyanlar”, altıncı başlık “XIX. Asır Edebiyatında Roman” yedinci başlık “XIX. Asır Fransız Edebiyatında Tiyatro”, sekizinci ve son başlık ise “Komedi”dir. Vasfi Mahir Kocatürk, *Fransız Edebiyatı* adlı eserinin son sayfalarında yazmış olduğu eserde isimleri geçen şairlerin portre tarzındaki küçük fotoğraflarını ilave etmeyi ve söz konusu fotoğrafları her bir asrı ayrı bir şekilde vermeyi ihmal etmemiştir. En nihayetinde kitabın sonunda “İçindekiler” kısmı yer almaktadır.

Namık Kemal'in Şiirleri

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Namık Kemal'in Şiirleri* adlı eserinin birinci baskısı 1957 yılında Ankara'dadır. Kitabın ilk baskısı Vasfi Mahir'in sahibi olduğu Buluş Yayınevi'nden çıkmış ve Ankara Kültür Matbaası'nda basılmıştır. Kitabın ilk baskısı 168 sayfadır. Kitabın ikinci baskısı 1959 yılında yine Ankara'dadır. Bu baskıya dair ayrıntılı bilgiye sahip değiliz. Fakat Buluş Yayınevi'nden çıktığını söylemek mümkündür. Zira kitabın ikinci baskısı Vasfi Mahir'in yaşadığı bir dönemdedir. Kitabın üçüncü baskısı 1966 yılında Ankara'daki Edebiyat Yayınevi'nden çıkmış olup Ay Yıldız Matbaası'nda basılmıştır. Kitabın üçüncü baskısı 164 sayfadır. Kitabın dördüncü ve son baskısı 1971 yılında yine Ankara'daki Ay Yıldız Matbaası'nda basılmıştır. Kitabın bu baskısı 119 sayfadır. Elimizdeki nüsha da kitabın dördüncü baskısıdır. Elimizdeki baskıda yayımlayıcı, önsöz başlığı vermesine rağmen, önsöz namına bir şeylere yer vermemiştir. Bunun hemen altına “Namık Kemal'in Hayatı” başlığı verilmiştir. Kısaca Namık Kemal'in hayatından bahsedildikten sonra “Namık Kemal'in Şiirleri” başlığı verilmiştir. Sekizinci sayfadan yirmi üçüncü sayfaya kadar Namık Kemal'in şiirlerinden örneklerle, onun şiiri hakkında incelemeler bulunmaktadır. Daha sonra Namık Kemal'in şiirleri muhtelif başlıklarla sınıflandırılarak verilmiştir. Söz konusu başlıklar; Âşıkane Şiirler, Hakîmane Şiirler, Vatan Şiirleri, Çeşitli Şiirler şeklinde sıralamak mümkündür. Elimizdeki dördüncü baskının en sonunda da içindekiler kısmı bulunmaktadır.

Namık Kemal

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Namık Kemal* isimli eserinin ilk baskısı da Vasfi Mahir'in sahibi olduğu Buluş Yayınevi'nden 1955 yılında çıkmış olup Örnek

Matbaası'nda basılmıştır. Elimizde bulunan ilk baskının Önsöz'ünde Vasfi Mahir, bu eseri yayımlamadaki amacını şöyle ifade eder:

*“Namık Kemal’in hayatı kendi haliyle, en meraklı ve heyecanlı romanlardan daha romantik ve o, kendi gerçek varlığıyla, en büyük sanatkârların hayallerinde yarattıkları tiplerden daha zengin bir roman kahramanıdır. Yakın ve çok enterean bir devrin en kuvvetli mümessillerinden olan bu büyük adamın tarihini yaparken veya romanını yazarken, onu içi ve dışı ile birlikte yaşatmak, ruhi, fikrî, edebî, oluşu içinde göstermek istedim. Benim Namık Kemal'im işte bu.”*¹⁷⁰

Bununla birlikte Vasfi Mahir, bu eserini hem tarihî bir kitap, hem de bir roman olarak nitelemektedir. Namık Kemal'in hayatını adeta bir roman havasında anlatan yazar, Namık Kemal'in yaşamını şu şekilde tasnif eder: “Dünyaya Gelişi”, “Harika Çocuk”, “İlk Buhranlar”, “Şair, Avcı, Âşık”, “Eski Şairler Arasında”, “Uyanış”, “Fedayi Kemal Bey”, “Vatan Yolunda Gurbet”, “Avrupa’da”, “Gelibolu Mutassırifi Kemal Bey”, “Rüya”, “Vatan Piyesinin Temsili”, “Magosa Mahkumu”, “Zalimin Devrilişi”, “Sukut u Hayal”, “Eski İnkılâpçı ve Yeni Müstebit”, “Midilli Sürgünü”, “Şeytan Padişah”, “İstibdat ve İntikam”, “Aslanın Ölümü”. Son olarak da “Son Söz” mukabilinde bir başlık bölüm bulunmaktadır. Kitabın ilk baskısı 162 sayfadır.

Namık Kemal adlı eserin ikinci baskısı, yine Buluş Yayınevi'nden 1957 yılında Ankara'da çıkmış olup 168 sayfadır. Bu eserin üçüncü ve son baskısı ise 1969 yılında Ankara'daki Edebiyat Yayınevi'nden çıkmıştır.

Ziya Paşa'nın Şiirleri

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Ziya Paşa'nın Eserleri* isimli eserinin ilk baskısı 1959 yılında Vasfi Mahir'in sahibi olduğu Buluş Yayınevi'nden çıkmış olup

¹⁷⁰ Vasfi Mahir Kocatürk, *Namık Kemal*, Buluş Yayınevi, Ankara 1955, s. 6.

Rüzgârlı Matbaa'da basılmıştır. Eser 135 sayfadır. Söz konusu eserin elimizde bulunan ilk baskısında tıpkı *Namık Kemal'in Şiirleri* adlı eserinde olduğu gibi, Vasfi Mahir'in Önsöz başlığı altında küçük bir incelemesi bulunmaktadır. Üçüncü sayfadan yirmi sekizinci sayfaya kadar devam eden bu küçük inceleme yazının akabinde Ziya Paşa'nın, Terci-i Bent ve Terki-i Bentlerine, gazellerine, Zafernâme ve Harabat Mukaddimesi'ne yer verilmiştir. *Ziya Paşa'nın Şiirleri* adlı eseri ikinci baskısı Vasfi Mahir'in ölümünden sonra 1967 yılında Edebiyat Yayınevi'nden çıkmış olup 128 sayfadır.

Eski Yunan ve Lâtin Şiirleri

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Eski Yunan ve Lâtin Şiirleri* adlı eseri 1965 yılında Ankara'daki Edebiyat Yayınevi'nden çıkmış olup Ay Yıldız Matbaası'nda basılmıştır. Kitap 156 sayfadır. Vasfi Mahir, bu eserinde bazı ünlü Yunan şairleri hakkında kısa mütalaalarda bulunduktan sonra bazı eserlerinden parçalar aktarmaktadır. Vasfi Mahir'in bu eserinde yer verdiği Yunan şairlerini; Orfe, Homer, Heziyod, Kallinos, Tirte, Mimnerm, Solon, Teognis, Simonid, Alse, Safo, Anakreon, Alkman, Stezihor, İbikos, Bakşilid, Pindar, Kallimak, Apollions, Teokrit, Bion, Moskos, Oppianus, Trifiyodoros, Kullutos, Muzaiyos, Süneziyos şeklinde sıralamak mümkündür.

Nedim

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Nedim* isimli eserinin ilk baskısı 1961 yılında Ankara'daki Erol Matbaasında basılmıştır. Bu eserin ilk basımı muhtemelen Vasfi Mahir'in sağlığında yapılmıştır. Söz konusu eserin ikinci baskısı ise 1968 yılında Ankara'da bulunan Edebiyat Yayınevi'nden çıkmış olup Ay Yıldız Matbaası'nda basılmıştır. Elimizde bulunan ikinci baskının iç kapağında "Vasfi Mahir'in tertibi ve önsözüyle" ibaresi bulunmaktadır. Vasfi Mahir'in bu eserini, bu

başlık altında verişimizin sebebi, Vasfi Mahir'in, bu eserde "Nedim ve Şiiri" başlıklı bir yazı kaleme almasıdır. Yüzeysel olarak değerlendirilebilecek olan bu yazının ardından Nedim'in divanından seçilmiş şiirlere yer verilmektedir.

Osmanlı Padişahları

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Osmanlı Padişahları* adlı eserinin ilk basım tarihi 1949 yılıdır.¹⁷¹ Bu eserin ilk basımı Rafet Zaimler Kitabevi'nden çıkmış olup, il baskı 302 sayfadan ibarettir. Eserin ikinci baskısı –ki elimizde bulunan nüsha bu ikinci baskıdır- 1954 yılında Vasfi Mahir'in sahibi olduğu Buluş Yayınevi'nden çıkmış olup 370 sayfadır. Vasfi Mahir'in, ikinci baskının önsözünde yer alan şu cümleleri dikkate değerdir:

"... Onların hayatlarını gözden geçirmek insanlık tarihinin çok enteresan bir kısmını incelemek demektir.

En meraklı maceralarla dolu kocaman bir cinayet romanını andıran bu tarih parçası, ne yazık ki bugüne kadar tam bir tarafsızlıkla ciddi bir ölçüye vurulmadı.

...yüz on dokuz çocuk babası bir Üçüncü Murad, kırk günlükten yirmi beş yaşına kadar on dokuz kardeşini bir gecede boğduran bir üçüncü Mehmed, yirmi dört saat içinde yirmi kadına temas eden bir Deli İbrahim'e mukabil ayak sesiyle kadınları etrafından kaçırtmak için papuçlarının altına gümüş çiviler çaktırna bir anormal Üçüncü Osman nekadar hayretle ve hattâ ürperişle seyredecek garip ibret levhalıdır...

Artık ebediyen tarihe karışmış otuzaltı osmanlı padişahının sıra ile hayatları incelenirken, devrin büyük hâdiselerine de temas eden bu kitapta hiçbir iddia yoktur. Eser meydana getirilirken eski bütün tarihlerimizden ve bazı Avrupa tarihlerinden de istifade edilmiştir. Bütün insan eserleri gibi bu kitabın da kusurlu olduğunda şüphe

¹⁷¹ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1971, s. IX.

edilemez. Değerli ve salâhiyetli meslektaşların bu sahada üstün eserler meydana getirmeleri müellifin en samimî temennilerindedir.”¹⁷²

Vasfi Mahir Kocatürk’ün söz konusu cümleleri, kitabı kaleme alış amacından tutun da, kitabın hazırlanışındaki bir takım unsurları ve kitabın bir nevi tanıtımını ihtiva edecek cinstedir.

Tüm bunların yanı sıra, Vasfi Mahir’in *Osmanlı Padişahları* adı eserle hiçbir iddiayı gütmediğini söylese de, söz kitabın bazı kısımlarında böyle bir anlayışa bağlı kaldığını söylemek oldukça güçtür. Bununla birlikte, “...*eski yeni bütün tarihlerimizden ve bazı Avrupa tarihlerinden de istifade edilmiştir.*” cümlesi ile söz konusu eserin hazırlanışındaki kaynaklara işaret eden Vasfi Mahir, bizlere içi boş bir kaynakça listesi vermiş oluyor. Dolayısıyla bu eserin tarafsızlığından söz etmek kanaatimizce güçtür.

Vasfi Mahir’in *Osmanlı Padişahları* adlı eserinde padişahların hayatlarını kaleme alırken, ilk olarak soy kütüklerini verir. Daha sonra padişah oldukları dönemin siyasî koşullarından bahseden yazar, ilgili padişahın tahta çıkışı hikâyesini de verdikten sonra, ilgili padişahın devrinde olup bitenlerden bahseder. Son olarak ilgili padişahın tahttan inişinin nasıl odluğunu ifade eden yazar, ilgili padişahın fiziki özelliklerinden, halkla olan ilişkisinden karakteristik özelliklerinden bahseder.

Vasfi Mahir Kocatürk’ün, *Osmanlı Padişahları*’nın üçüncü baskısı 1957 yılında yine Buluş Yayınevi’nden çıkmış olup 400 sayfa; dördüncü baskısı 1962 yılında buluş Yayınevi’nden çıkmış olup 371 sayfa; beşinci ve son baskısı ise 1968 yılında Edebiyat Yayınevi’nden çıkmış olup 381 sayfadır.

¹⁷² Vasfi Mahir Kocatürk, *Osmanlı Padişahları*, Buluş Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1954, s. 3-4.

Öğretmenliğin Ruhu

Vasfi Mahir Kocatürk'ün inceleme mahiyeti taşıyan bir diğer eseri de *Öğretmenliğin Ruhu* ismini taşımaktadır. Vasfi Mahir, söz konusu eserde, genel manada, öğretmenlik mesleği hakkında tavsiye niteliği taşıyan cümleler sarf etmiştir. Adı geçen eser 1965 yılında, Ankara'daki Edebiyat Yayınevi'nden çıkmış olup 69 sayfadır.

Mevlid-i Şerif (İnceleme-Metin-Tercüme)

Vasfi Mahir Kocatürk'ün böyle bir eseri olduğunu, *Büyük Türk Edebiyatı* isimli eserin ilk sayfalarında “Eserleri” başlığından öğrenmekteyiz. Yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde, Vasfi Mahir'in söz konusu eserinin metnine ulaşamadık. Vasfi Mahir'in *Büyük Türk Edebiyatı* adlı eserinde, *MEvlid-i Şerif* isimli eser için şu cümlelere yer verilmiştir:

*“Süleyman Çelebi'nin hayatını ve şahsiyetini tahlil eden bir incelemenin ışığı altında hazırlanan bu eserde, mevlid metni en eski yazma nüshalar tetkik edilerek tesbit olunmuş, halk arasında okunma şekilleri gösterilmiştir. Kitabın ikinci bölümünde Mevlid metni bugünkü dile çevrilerek nesir halinde verilmiştir. İlk basım 1946'da yapılmıştır”*¹⁷³

4.4. ANTOLOJİ

Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinin hazırlanışı için topladığı malzemeleri değerlendirme amacıyla pek çok antoloji ortaya çıkarmıştır.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün hazırlamış olduğu antolojilerin künyelerini vermekle yetineceğiz.

¹⁷³ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1970, s. VIII.

- ❖ Vasfi Mahir Kocatürk, *Türk Edebiyatı Antolojisi*, Buluş Yayınevi, Ankara 1961. / 2. Baskı, Buluş Yayınevi, Ankara 1963, 720 sayfa. / 3. Baskı, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1967, 823 sayfa.
- ❖ Vasfi Mahir Kocatürk, *Türk Nesri Antolojisi*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1963, 580 sayfa.
- ❖ Vasfi Mahir Kocatürk, *Şaheserler Antolojisi* – 1. Kitap, Maarif Vekâleti Devlet Matbaası, İstanbul 1934, 441 sayfa. / 2. Kitap, Maarif Vekâleti Devlet Matbaası, İstanbul 1939, 441 sayfa. / İki cildin bir arada olduğu baskılar: *Şaheserler Antolojisi*, 2. Baskı, Buluş Yayınevi, Ankara 1958, 659 sayfa. / 3. Baskı, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1967, 652 sayfa.
- ❖ Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri Antolojisi – Tercümeleriyle*, (Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri 1), Varlık Yayınları, İstanbul 1947, 143 sayfa. / 4. Baskı, Ankara 1959, 5. Baskı, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1963, 409 sayfa. (Söz konusu eserin 2. ve 3. baskılarının yıllarına dair bilgiye ulaşılmış değildir.)
- ❖ Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri –Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1967, 240 sayfa. (Elimizde mevcut olan bu baskıda eserin beşinci baskısı olduğu yazmaktadır. Bununla birlikte söz konusu eserin önceki baskılarına dair bilgiye ulaşılmış değildir.)
- ❖ Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiirinde Meşhur Beyitler*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1963, 96 sayfa.
- ❖ Vasfi Mahir Kocatürk, *En Güzel Türk Manileri*, Resimli Ay Basımevi, İstanbul 1933, 72 sayfa. / 2. Baskı, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1967.
- ❖ Vasfi Mahir Kocatürk, *Tekke Şiiri Antolojisi*, Buluş Yayınevi, Ankara 1955, 567 sayfa. / 2. Baskı, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1968, 564 sayfa.

- ❖ Vasfi Mahir Kocatürk, *Saz Şairleri Antolojisi*, (Başlangıcından Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Saz şiir Tarzında Yazılmış En Güzel Şiirleri), Edebiyat Yayınevi, Ankara 1963, 544 sayfa.
- ❖ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Yazarların Çocuk Hikâyeleri*, (Vasfi Mahir Kocatürk'ün başkanlığı altında bir öğretmen heyeti tarafından hazırlanmıştır.), Buluş Yayınevi, Ankara 1959, 283 sayfa. / 2. Baskı, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1967, 278 sayfa. / 3. Baskı, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1971, 240 sayfa.
- ❖ Vasfi Mahir Kocatürk, *Hikâye Defteri*, (Dede Korkut'tan Bugüne Kadar Türk Edebiyatından Seçilmiş En Güzel Hikâyeler. Eskiler Bugünkü Dille.), Buluş Yayınevi, Ankara 1956, 324 sayfa. / İlaveli 2. Baskı, Buluş Yayınevi, Ankara 1958, 340 sayfa.
- ❖ Vasfi Mahir Kocatürk, *Şiir Defteri*, (Yunus Emre'den Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Her Çeşitten En Güzel Şiirleri, Buluş Yayınevi, Ankara 1954, 248 sayfa. / 2. Baskı, Buluş Yayınevi, Ankara 1956, 319 sayfa. / 3. Baskı, Buluş Yayınevi, Ankara 1957, 360 sayfa. / 4. Baskı, Buluş Yayınevi, Ankara 1961, 304 sayfa. / 5.(?) Baskı, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1963 301 sayfa. / 6.(?) Baskı, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1965, 304 sayfa. / 7.(?)Baskı, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1969, 306 sayfa. / 10. Baskı, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1971, 308 sayfa.

4.5. ÇEVİRİ VE AKTARMA

Vasfi Mahir Kocatürk, Fransızca'dan, Almanca'dan ve Farsça'dan muhtelif eserleri dilimize kazandırmıştır. Yapmış olduğu kimi çeviriler, ilk olma özelliğini taşımaktadır. Ayrıca *Şaheserler Antolojisi* ve *Eski Yunan ve Lâtin Şiirleri* adlı

eserlerinde bulunan birçok parçaları da Vasfi Mahir'in çevirdiği eseler arasında düşünmekte fayda var. Tüm bunların yanı sıra Vasfi Mahir, bir takım Osmanlıca eserleri de Latin harflerine aktarmıştır.

- ❖ *Ömer Hayyam'ın Rubaileri*, Buluş Kitabevi, Ankara 1954, 86 sayfa. / 2. Baskı Buluş Yayınevi, Ankara 1955, 95 sayfa. / 3. Baskı, buluş Yayınevi, Ankara 1962, 71 sayfa. (Bu eserdeki rubailer Farsça'dan çevrilmiştir.)
- ❖ Goethe, *Faust*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1965, 228 sayfa. / 2. Baskı Edebiyat Yayınevi, Ankara 1968, 228 sayfa. ,
- ❖ Charles Baudelaire, *Elem Çiçekleri*, Buluş Yayınevi, Ankara 1957, 280 sayfa.
- ❖ Clement Vautel, *Bayan Çocuk İstemiyor*, Semih Lûtfi Kitabevi, İstanbul 1945, 192 sayfa.
- ❖ Heinrich Heine, *Şarkıları Kitabı – Aşk ve İstirap Şiirleri*, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1948, 93 sayfa.
- ❖ *Lâfonten'den Hikâyeler*, Işık Kitabevi, İstanbul 1934, 95 sayfa. / 2. Baskı, Işık Kitabevi, İstanbul 1944, 60 sayfa. / 3. Baskı, 96 sayfa. / 4. Baskı, Ankara 1961, 160 sayfa
- ❖ Walt Disney, *Pinokyo*, Necmettin Salman Kitap Yayıma Odası, İstanbul 1947, 32 sayfa.
- ❖ Cervantes, *Don Kişot*, Necmettin Salman Kitap Yayıma Odası, İstanbul 1947, 31 sayfa.
- ❖ *Kralın Yeni Elbiseleri*, Işıl Kitabevi, İstanbul 1947, 16 sayfa.
- ❖ Comtesse de Ségur, *Bir Yaramazın Başına Gelenler*, Kenan Matbaası, İstanbul 1946, 53 sayfa.
- ❖ *Ay ile Ayı*, Necmeddin Salman Kitap Yayıma Odası, İstanbul 1947, 32 sayfa. / 2. Baskı, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul, 24 sayfa.

- ❖ *Maymunlar Ülkesinde*, Necmeddin Salman Kitap Yayma Odası, İstanbul 1946, 32 sayfa. / 2. Baskı, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul, 31 sayfa.
- ❖ Walt Disney, *Nuh'un Gemisi*, Necmeddin Salman Kitap Yayma Odası, İstanbul 1946, 32 sayfa.
- ❖ *İnanılmaz Hikâyeler*, Necmeddin Salman Kitap Yayma Odası, İstanbul 1946, 32 sayfa.
- ❖ *Altın Kuş*, Işıl Kitap ve Basımevi, İstanbul 1947, 16 sayfa.
- ❖ *Tılsımlı Düdük*, Kültür Kitabevi, İstanbul 1947, 31 sayfa. (*En Güzel Çocuk Hikâyeleri* isimli eserde de bulunmaktadır.)
- ❖ *Altakkecik*, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul 1953, 32 sayfa.
- ❖ *Kurt ile Yedi Keçi Yavrusu*, Işıl Kitabevi, İstanbul 1961, 16 sayfa.
- ❖ *Beyaz Ayılar ve Buzlar Arasında*, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul, 1952, 32 sayfa.
- ❖ Anderssen'den Masallar, *Çirkin Ördek Yavrusu*, Necmettin Salman Kitap Yayma Odası, İstanbul 1949, 23 sayfa.
- ❖ *Aslanın Kaptığı Çocuk*, Necmeddin Salman Kitap Yayma Odası, İstanbul 1945, 31 sayfa.
- ❖ *Vahşi Hayvan Kavgaları*, Necmeddin Salman Kitap Yayma Odası, İstanbul 1947, 31 sayfa.
- ❖ *Kaplan ile Çoban*, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul 1953, 23 sayfa.¹⁷⁴

Vasfi Mahir Kocatürk, çevirilerin yanı sıra Osmanlıca kaleme alınmış olan bazı eserleri günümüz alfabesine aktarmıştır. Vasfi Mahir, manzum olan eserleri mensur biçimde aktarmıştır.

¹⁷⁴ Vasfi Mahir Kocatürk'ün Çeviri eserlerini listelerken çoğunlukla, Muharrem Mercanlıgil'in hazırlamış olduğu listeden yararlanmış bulunuyoruz. İlgili makale için bkz. Muharrem Mercanlıgil, "Vasfi Mahir Kocatürk", *Yeni Yayınlar*, Cilt: 7, Sayı: 1, Ankara Ocak 1962, s. 21-23.

- ❖ Taşlıcalı Yahya, *Yusuf ile Zeliha*, Işık Matbaası, İstanbul 1944, 126 sayfa.
- ❖ Şeyh Galip, *Hüsn ile Aşk*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1944, 92 sayfa.
- ❖ Fuzulî, *Leylâ ile Mecnûn*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1943, 94 sayfa.

4.6. ÇOCUK EDEBİYATI

Vasfi Mahir Kocatürk, çocuk edebiyatı alanında da eserler kaleme almıştır. Söz konusu eserlerin çoğu didaktik özellik gösteren küçük hikâyelerdir. Bunun yanı sıra bir takım şiirlerini de çocuk edebiyatı sahasında düşünmek mümkündür.

Vasfi Mahir, bazı masalları O'nun farklı eserlerinde tekrar tekrar rastlamak mümkündür. Biz burada eserleri listelerken, ayır bir şekilde basılmış olmaları kaidesine bağlı kalmaya çalıştık.

Buna göre bu başlık altında Vasfi Mahir'in masallarının ve çocuklar için öğretici küçük hikâyelerinin yer aldığı, birbirinden farklı 29 eseri listeledik.

- ❖ *En Kuvvetli Adam*, Kültür Kitabevi, İstanbul 1947, 32 sayfa. (*En Güzel Çocuk Hikâyeleri* isimli eserde de bulunmaktadır.)
- ❖ *Allo! Gel Oynayalım*, Necmeddin Salman Kitap Yayıma Odası, İstanbul 1947, 30 sayfa. (Bu eser şiirlerden mürekkeptir.)
- ❖ *Kelile ve Dimne*, Kültür Kitabevi, İstanbul 1947. (Bu eserde bulunan uyarlama hikâyeler, Aslanla Öküz, Hilekâr Çakalın Âkibeti, Kargalarla Baykuşların Muharebesi isimlerini taşımaktadır.)
- ❖ *Aslanla Öküz*, Kültür Kitabevi, İstanbul 1947, 31 sayfa. (Kelile ve Dimne'den uyarlama.)

- ❖ *Kargalarla Baykuşların Muharebesi*, Kültür Kitabevi, İstanbul 1947, 32 sayfa. (Kelile ve Dimne'den uyarlama.)
- ❖ *En Güzel Çocuk Hikâyeleri*, Kültür Kitabevi, İstanbul 1947.
- ❖ *Kolomb Kaptan'ın Maceraları*, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul 1953, 45 sayfa.
- ❖ *Fedakâr Maymun*, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul 1954, 32 sayfa.
- ❖ *Nasrettin Hoca*, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul 1954, 32 sayfa.
- ❖ *Şeytanın Köprüsü*, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul 1953, 24 sayfa.
- ❖ *Tavşanla Ördek*, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul 1953, 24 sayfa.
- ❖ *Faydalı Çocuk Hikâyeleri*, Necmettin Salman Kitap Yayıma Odası, İstanbul 1947.
- ❖ *Keloğlan*, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul 19553, 31 sayfa.
- ❖ *Ali Baba ve Kırk Haramiler*, Rafet Zaimler Kitabevi, İstanbul 1953, 32 sayfa.
- ❖ *Kayık Çeken Arslan*, Rafet Zaimler Kitabevi, İstanbul 1953, 32 sayfa.
- ❖ *Hayvanları Öğreniyorum*, Rafet Zaimler Kitabevi, İstanbul 1953, 21 sayfa.
- ❖ *Dokuz Başlı Ejderha*, Rafet Zaimler Kitabevi, İstanbul 1953, 31 sayfa.
- ❖ *Akıllı Bücür*, Rafet Zaimler Kitabevi, İstanbul 1953, 24 sayfa.
- ❖ *Gülmeyen Sultan*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 194?. (Bu eserdeki Sümüklü Böcek, Çingene Kızı ile Hanım, Çavuş başlıklı masallar Vasfi Mahir'e aittir.)
- ❖ *Ayşe Fatma Tandıra*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 194?. (Bu eserdeki Nazik Hanım ile Tenzik Hanım başlıklı masal Vasfi Mahir'e aittir.)
- ❖ *Kadın Fena Olmasın*, Türkiye Masalları, İstanbul 194?. (Bu eserdeki Keloğlanın İntikamı isimli masal Vasfi Mahir'e aittir.)

- ❖ *Muradına Eremeyen Güzel*, Türkiye Masalları, İstanbul 194?. (Bu eserdeki Dünyaya Küsen Kedi ve Üç Sağır isimli masallar Vasfi Mahir'e aittir.)
- ❖ *Zümrüdüanka*, Türkiye Masalları, İstanbul 194?. (Bu eserdeki Hiç Hiç isimli masal Vasfi Mahir'e aittir.)
- ❖ *Önde mi? Sonda mı?*, Türkiye Masalları, İstanbul 194?, (Bu eserdeki Kedinin Yaptıkları ve Keloğlan ile Alabalık adlı masal Vasfi Mahir'e aittir.)
- ❖ *Haticenin Hocası*, Türkiye Masalları, İstanbul 194?, (Bu eserdeki Bir Padişahın Üç Oğlu ve Kaygı Kamer isimli masallar Vasfi Mahir'e aittir.)
- ❖ *Kiraz Ali*, Türkiye Masalları, İstanbul 194?. (Bu eserde bulunan Üvey Kız ve Şıp Şıp Hoca adlı masallar Vasfi Mahir'e aittir.)
- ❖ *Keşişim Nereden Geliyorsun?*, Türkiye Masalları, İstanbul 194?. (Bu eserde bulunan Dokuz Köyün Bir Eşeği isimli masal Vasfi Mahir'e aittir.)
- ❖ *Tenbel Ahmet*, Türkiye Masalları, İstanbul 194?. (Bu eserde bulunan Keçi ile Ayı isimli masal Vasfi Mahir'e aittir.)
- ❖ *Maymunla Kaplumbağa*, Kültür Kitabevi, İstanbul 1947, 32 sayfa. (Buradaki hikâyeler *En Güzel Çocuk Hikâyeleri* isimli eserde de bulunmaktadır.)
- ❖ *Ali Baba*, Necmettin Salman Kitap Yayıma Odası, İstanbul 1945, 32 sayfa.
- ❖ *Akıllı Fare*, Necmeddin Salman Kitap Yayıma Odası, İstanbul 1945, 32 sayfa.

4.7. DERS KİTAPLARI

Vasfi Mahir Kocatürk, milletvekilliği döneminde ve vekilliği döneminden sonra Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde görev yapmaktayken, bir dizi ders kitapları kaleme hazırlamıştır. Söz konusu kitapların çoğu liselerde okutulmak maksadıyla hazırlanmıştır. Yalnızca *İzahlı Türkçe Metinler* 1945 yılında yayınlanmış olup, diğer tüm kitaplar, 1953-1955 yılları arasında yayınlanmıştır. Buna göre Vasfi Mahir toplamda dokuz farklı ders kitabı hazırlamıştır.

- ❖ *Metinlerle Türk Edebiyatı I*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1953, 148 sayfa.
- ❖ *Metinlerle Türk Edebiyatı II*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1953, 164 sayfa. / 2. Baskı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1954, 164 sayfa.
- ❖ *Metinlerle Türk Edebiyatı III*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1953, 176 sayfa.
- ❖ *Metinlerle Türk Edebiyatı IV*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1953, 191 sayfa.
- ❖ *Metinlerle Edebiyat I*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1955, 206 sayfa.
- ❖ *Metinlerle Edebiyat II*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1955, 278 sayfa.
- ❖ *Türk Edebiyatı Şaheserleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1955, 228.
- ❖ *İzahlı Türkçe Metinler*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1945, 208 sayfa.
- ❖ *Batı Edebiyatı Şaheserleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1955, 175 sayfa.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

1. ŞİİRLERİNİN BİÇİM AÇISINDAN İNCELENMESİ

1.1. NAZIM BİÇİMLERİ

Vasfi Mahir Kocatürk, şiirlerinde mısra kümelenişi bakımında genel itibariyle dörtlüklere yer vermekle birlikte, üçlüklere, beşliklere, altılıklara ve sekizliklere de yer vermiştir. Bununla birlikte, Vasfi Mahir'in bir takım şiirlerinde karışık düzenli biçimlere ve serbest nazım biçimlerine de tesadüf etmek mümkündür. Vasfi Mahir'in şiir dünyasının en önemli kaynak noktalarından biri de Halk şiiri geleneğidir. Bu durumun bir neticesi olarak O, bazı şiirlerinde koşma nazım biçimini de kullanmıştır. Tüm bunların yanı sıra Vasfi Mahir, bize Batı edebiyatından gelmiş olan sone nazım biçimiyle de şiirler kaleme almıştır. Dile getirmiş olduğumuz söz konusu şiirlerin başlıca örneklerini şu şekilde vermek mümkündür.

1.1.1. Beyitlerle Kurulan Nazım Biçimlerine Sahip Olan Şiirler

Gazel Tarzı

Vasfi Mahir Kocatürk'ün tam manasıyla gazel nazım biçimine uygun olarak şiirler kaleme aldığını söylemek güçtür. Fakat bununla birlikte, gazel nazım biçiminin kafiye düzenini andıran şiirler kaleme aldığını söylemek mümkündür. Bu şiirler arasında *Ergenekon*'da bulunan *On Yılın Bayramında I, II* başlıklı şiirler dile getirilebilir. Tabi bu şiirlerin hece vezni ile yazıldığını ve yalnızca kafiye şeması bakımından gazel kafiye şekli ile benzerlik gösterdiğini belirtmekte fayda var.

Kaside

Vasfi Mahir Kocatürk, ilk şiir kitabı olan *Tunç Sesleri*'nde *On Yılın Bayramında* başlığı altında yer alan şiirlerin *I* numaralı olanını, *Türklüğe Kaside* başlığıyla son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında yer vermiştir.

Divan edebiyatında kasideler, en az 31 beyitten meydana gelmekle birlikte bundan daha az beyitten mürekkep kasidelere de rastlamak mümkündür. Bunun yanı sıra kasidenin altı adet bölümü bulunmaktadır.¹⁷⁵ Vasfi Mahir'in sözünü ettiğimiz şiiri de yedi adet sekizli bentten mürekkep olup, Divan şiirindeki klasik kaside tarzından ayrı olarak ilgili bölümlere ayrılmamıştır. Bununla birlikte Vasfi Mahir'in ilgili şiirinde bağlı kaldığı kafiye düzeni, kasideninkine benzemektedir.

Kıt'a Tarzı

Vasfi Mahir Kocatürk'ün, kıt'anın kafiye düzenine benzeyen şiirler kalem aldığı söylemek mümkündür. Fakat Vasfi Mahir, ilgili şiirlerinin ilk dört mısraında kıt'anın kafiye düzenine bağlı kalmış, şiirlerin devamında ise farklı uyaklar kullanmıştır. Vasfi Mahir'in *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Ağustos Gecesi* başlığı altında yer alan *İlham Perisi VI* başlıklı şiiri bu duruma bir örnek teşkil edecek mahiyettedir.

1.1.2. Halk Şiiri Nazım Biçimlerine Sahip Olan Şiirler

Koşma Tarzı

Vasfi Mahir Kocatürk'ün sanatının beslenme noktalarından birinin de Halk şiir geleneği olduğunu daha evvel de dile getirmiştik. Bu durumun bir neticesi olarak da, Vasfi Mahir'in koşma şekline benzer şiirler kaleme almıştır. Vasfi Mahir'in *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Yolcu* ve *Son Söz* başlıklı şiirleri 6+5 ölçüsü ve koşma kafiye düzenindedir. Bunun yanı sıra yine *Geçmiş Geceler* adlı eserde bulunan *Deniz Gibi Derin Gözlüm* mısraı ile başlayan şiir, 4+4 ölçüsü ve koşma kafiye düzenine uygun şekildedir. Vasfi Mahir'in *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında *Öyküler* bölümünde bulunan *Dervişin Gönü, Ninni* şiirlerinin kafiye

¹⁷⁵ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 9. Baskı, Ankara 2009, s. 123.

düzeni de koşma tarzındadır. Tüm bu şiirlerin yanı sıra, Vasfi Mahir, koşma kafiye düzenine benzetmeye çalışarak kaleme aldığı şiirleri de mevcuttur.

Destan Tarzı

Vasfi Mahir Kocatürk, Halk edebiyatının en uzun nazım biçim olan destan tarzında şiirler kaleme almıştır. Zira O'nun *Ergenekon* adlı şiir kitabında bulunan ve Roma rakamlarıyla numaralandırılan şiirlerinden X numaralı şiir, pek çok şiir antolojisinde *İstiklâl Savaşı Destanı*'ndan diye alıntılanmıştır. *Ergenekon* adlı eserde böyle bir başlık olmamasına karşın, söz konusu şiirlerin içeriğine bakıldığında, *İstiklâl Savaşı*'nın mevzu olarak işlendiğini ve ilgili şiirlerde bir destan havası sezilmek mümkündür. Vasfi Mahir'in *Ergenekon* adlı eserindeki ilgili şiirleri, Cem Dilçin'in *Savaş Destanları*¹⁷⁶ diye tabir ettiği sınıf içinde düşünmek mümkündür. Bununla birlikte *Ergenekon* adlı eserde bulunan ilgili şiirlerin hepsinin destan tarzının kafiye düzenine ve şekline uyduğunu söylemek güçtür.

1.1.3. Yeni Türk Şiiri Nazım Biçimlerine Sahip Olan Şiirler

Düzenli Nazım Biçimleri

Sone Tarzı

Sone, önceleri İtalyan edebiyatında kullanılmış, oradan Fransız edebiyatına geçmiştir.¹⁷⁷ Bizim edebiyatımıza ise Fransız edebiyatından geçtiğini söylemek mümkündür. Vasfi Mahir Kocatürk, *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Yollarda Soneler* bölümündeki şiirlerin yanı sıra, *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında yer alan *Öküzün Ölümü* isimli şiirini de sone tarzında kaleme almıştır. Vasfi Mahir *Yollarda Soneler* bölümünde bulunan şiirleri, sonenin daha uygun olduğu lirik mevzularda kaleme almıştır. *Öküzün Ölümü* isimli şiirde ise daha çok epik bir hava

¹⁷⁶ Cem Dilçin, *a.g.e.*, s. 315.

¹⁷⁷ Cem Dilçin, *a.g.e.*, s. 368.

sezilmektedir. Vasfi Mahir'in söz konusu şiirlerinin kafiye düzenleri, sone tarzının kafiye düzenine tam olarak uymasa da, büyük oranda sone kafiye düzeniyle aynıdır.

Çapraz Uyak Tarzı

Vasfi Mahir Kocatürk, *Tunç Sesleri* isimli şiir kitabında bulunan *On Yılın Bayramında IV*, *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Ağustos Gecesi – İlham Perisi II* başlıklı manzumeleri çapraz uyak tarzındadır. Bununla birlikte Vasfi Mahir, aynı şiir kitabında bulunan *Türkümüz* ve *Heykelin Karşısında*, *Geçmiş Geceler III* başlıklı manzumelerin ilk bentlerinde çapraz uyak tarzına bağlı kalmakla birlikte, söz konusu şiirlerin ikinci ve devamındaki bentlerinde zaman zaman çapraz uyak tarzına bağlı kalmadığını gözlemlemek mümkündür.

Sarma Uyak Tarzı

Vasfi Mahir'in *Bizim Türküler* isimli şiir kitabının ilk şiiri olan *Bizim Türküler* ve *Gecenin Pınarı* başlıklı manzumelerinin ilk kıtası sarma uyak şeklinde olmasına rağmen, Vasfi Mahir'in şiirin devamında sarma uyak şekline bağlı kalmadığı görülmektedir.

Düz Uyak Tarzı

Vasfi Mahir Kocatürk, *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında bulunan *Öyküler* bölümünde yer alan *Kara Koyun Su İçmedi*, *Ağladı*, *Garip Öldüren Çeşmesi*, *Kandilin Masalı* başlıklı manzumelerinde mesnevi kafiye düzeni olan “aa-bb-cc-dd...” düzenine bağlı kalmıştır. Bunun yanı sıra, *Ergenekon* isimli şiir kitabında *Prelüd*, *Prolog*, *I*, *II*, *III*, *IV*, *VI*, *VII*, *IX*, *XII*, *XIII*, *XIV*, *XV*, *XVII*, *XVIII*, *XIX*, *XX*, *XXI*, *XXII*, *XXIII*, *XXVI* başlıklı şiirlerinin kafiye düzenlerinin, düz uyak tarzında olduğunu söylemek mümkündür. Adını zikrettiğimiz şiirlerin bazılarının sonlarına doğru, düz uyak tarzına bağlı kalıştan söz etmek mümkün değildir.

Serbest Düzenli Nazım Biçimleri

Üçlüler

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında bulunan *Salıncak*, *Ergenekon* isimli şiir kitabında bulunan *VIII*, *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan *Gecenin Bahçesi* isimli manzumelerini bu guruba dâhil etmek mümkündür.

Beşliler

Vasfi Mahir Kocatürk, *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Teşrinievvel Gecesi*, *Hayat Şarkıları* adlı şiir kitabında bulunan *Uyku Türküsü* başlıklı şiirlerini bu beşliler kafiye düzenine ve biçimine uyacak şekilde kaleme almıştır.

Altılılar

Vasfi Mahir Kocatürk, *Ergenekon* isimli şiir kitabında bulunan *XXIV* başlıklı şiirinin altılılar kafiye düzenine uygun biçimde kaleme almıştır.

Sekizliler

Vasfi Mahir Kocatürk'ün, sekizlik bentlerden mürekkep olan şiirleri mevcut olmakla birlikte, söz konusu şiirlerin kafiye düzenleri, tam manasıyla sekizlilerin kafiye düzenine uygunluk göstermemektedir. İlgili şiirler arasında, *Tunç Sesleri* isimli şiir kitabında bulunan *On Yılın Bayramında I, II*, *Atılanın Ölümü II*, *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Ağustos Gecesi – İlham Perisi V*, *Şair V* gibi şiirlerin isimlerinin zikretmek mümkündür.

Karışık Düzenli Biçimler

Vasfi Mahir Kocatürk'ün karışık düzenli biçimlere yer verdiği şiirlerinin sayısı bir hayli fazladır. Söz konusu şiirler, *Tunç Sesleri* isimli şiir kitabında bulunan *On Yılın Bayramında III, Attilanın Ölümü I, III, IV, V; Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Mayıs Gecesi - İlham Perisi I, Ağustos Gecesi - Şair I, Eylül Gecesi - Şair III, V, Dağda Yatanlar, Kayalar, Yol, Hayat, Serenat; Bizim Türküler* isimli şiir kitabında bulunan *Bir Şarkı, Taraklı Kuş, Kara Koyun Su İçmedi, Ağladı, Sel, Geyik Avı, Garip Öldüren Çeşmesi, Kandilin Masalı; Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan *Tabiat III, IV, VI, VII, VIII, IX, Mavi Tilki, Ankara Türküleri, Atatürk* başlıklı manzumeleridir.

Dizelerinin Hece Sayısı Değişik Olanlar

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında bulunan *Fırtına* başlıklı manzumesinin bentleri eşit sayıda olmakla birlikte, mısralarının hece sayıları birbirinden farklıdır.

Serbest Nazım

Ölçülü – Uyaklı Olanlar

Uzun ve Kısa Dizeleri Düzenli Olan Şiirleri

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında bulunan *Taraklı Kuş* ve *Avşar Dayı; Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan *O'na Dair Hatıralar* başlıklı manzumelerinin ölçülü – uyaklı olanlar ve uzun ve kısa dizeleri düzenli olan şiirler gurubuna dâhil olduğunu söylemek mümkündür.

Uzun ve Kısa Dizeleri Düzensiz Olan Şiirleri

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan *Tabiat I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, Atatürk; Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında

bulunan *Yol* başlıklı manzumelerini ölçülü – uyaklı olanlar ve uzun ve kısa dizeleri düzensiz olanlar gurubuna dâhil etmek mümkündür.

1.2. NAZIM TÜRLERİ

Vasfi Mahir Kocatürk'ün ilk şiirlerinde sezilen havanın lirik şiirlerde sezilen hava ile aynı olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte, Vasfi Mahir'in, *Yedi Meşale* toplu eserinde yer alan bazı şiirlerin de pastoral nitelikte olduğu söylenebilir. Vasfi Mahir Kocatürk, İlk şiir kitabı olan *Tunç Sesleri* adlı şiir kitabındaki bütün şiirlerinin hepsi epik şiir tarzındadır. Vasfi Mahir'in bundan sonra kaleme adığı şiirler, lirik ve didaktiklerin sayısının az olmasıyla beraber, genel olarak epik ve pastoral şiirlerdir. En nihayetinde Vasfi Mahir'in en çok epik şiir tarzında şiirler kaleme aldığını söylemeden geçemeyeceğiz.

Lirik Şiirleri

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabına bulunan ilk şiirleri ve aynı eserde bulunan *Yollarda Soneler* bölümünde yer alan şiirleri lirik tarzda kaleme alınmıştır. Bununla birlikte şairin son şiir kitabı olan *Hayat Şarkılarında* yer alan *Bülbül*, *Melânkoli*, *Nedamet* gibi şiirler de lirik tarzda kaleme alınmıştır.

Pastoral Şiirleri

Vasfi Mahir Kocatürk'ün sanatının bir kaynağının da Anadolu ve Anadolu insanının hayatı, başka bir deyişle kırsal yaşamın olduğunu söyleyebiliriz. Vasfi Mahir'in *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında bulunan *Fırtına*, *Mayıs Sabahı*; aynı eserde bulunan *Öyküler* bölümünde yer alan *Avşar Dayı*, *Sel*, *Kara Koyun Su İçmedi*, *Ağladı*, *Garip Öldüren Çeşmesi* başlıklı şiirleri pastoral nitelikteki şiirler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlara ilaveten, *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan

Tabiat I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX başlıklı şiirlerin de pastoral nitelikte olduğunu söyleyebiliriz.

Didaktik Şiirleri

Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Tunç Sesleri* adlı eserinde bulunan *Türkümüz; Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan *İşçi Türküsü, Uyku Türküsü, Köylü Türküsü* başlıklı şiirlerini didaktik nitelikteki şiirler olarak düşünmek mümkündür.

Epik Şiirleri

Vasfi Mahir Kocatürk'ün şiirlerinin birçoğu epik şiir niteliğindedir. Vasfi Mahir'in ilk şiir kitabı olan *Tunç Sesleri* isimli şiir kitabında bulunan bütün şiirler ve *Ergenekon* isimli şiir kitabında bulunan bütün şiirler epik şiir tarzında kaleme alınmıştır. Bununla birlikte diğer şiir kitaplarında da epik tarzda şiirlere tesadüf etmek mümkündür.

1.3. VEZİN

Vasfi Mahir Kocatürk, *Yedi Meşale* ortak eserinde yayımlanan şiirlerinden *Denizin İlahesi* ve *Istırap* başlıklı şiirlerinin aruz vezni ile kaleme almıştır. Yine *Yedi Meşale* ortak eserinde bulunan *Dağların Derdi, Sürüden Ayrılan, Bahar, Cellâdın Kitabesi, Garip öldüren Çeşmesi* başlıklı manzumelerinde hece veznini kullanan Vasfi Mahir, *Meşale* dergisinde yayımlanan ve *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Sahilde Şarkılar* bölümündeki ilk manzumesini “mütefâ’iletün” vezni ile yazmıştır.¹⁷⁸ Vasfi Mahir'in aruz vezninde pek de başarılı olduğunu söylemek güçtür.

¹⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Behçet Yazar, “Vasfi Mahir Kocatürk”, *Yedigün*, İstanbul 1 Teşrinievvel 1940, Cilt: 16, no 395, s. 13.

Vasfi Mahir Kocatürk, son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları*'nın yayınlanmasına kadar ki olan dönemde kalem adlıği şiirlerinin hemen hepsinde hece vezni ile kaleme almıştır. Son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları* ilk defa yer alan şiirlerinin de hemen hepsinde serbest vezindedir.

Vasfi Mahir Kocatürk, hece vezninin hemen her ölçüsünde şiirler kaleme almıştır. 7'li, 8'li, 11'li, 13'lü ve 14'lü kalıplarını kullanmıştır. Bu kalıplar arasında en çok başvurduğu ise 14'lü olanıdır.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün bazı şiirlerinde ölçü hatasına düşmüştür. *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan ve aynı zamanda *Yedi Meşale* ortak kitabında da yer alan *Bahar* başlıklı manzumesi 14'lü kalıbındadır. Söz konusu şiirin üçüncü dördlüğünün üçüncü mısraı 13'lü kalıptadır. Şüphesiz ki bu bir vezin hatasıdır.

Sonuç olarak, Vasfi Mahir Kocatürk'ün şiirlerinde kullanılan vezinleri, sıklıkla tercih edilenden nadiren tercih edilene doğru bir sıralama yapacak olursak; söz konusu sıralama “Hece Vezni”, “Serbest Vezin” ve “Aruz Vezni” şeklinde olacaktır.

1.4. UYAK

Vasfi Mahir Kocatürk, şiirlerini genel olarak belli bir uyak düzeninde kaleme almıştır. Yazmış olduğu son şiirlerde serbest vezin anlayışı gütmüş olsa bile yine de uyaklı mısralar sıralamaya dikkat etmiştir.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün şiirlerinde en çok rastlanan uyak tam uyaktır. Bununla birlikte yarım uyak ve zengin uyaklı şiirleri de mevcuttur.

Vasfi Mahir Kocatürk, şiirlerinde redife sıklıkla başvurmuştur.

Vasfi Mahir Kocatürk, pek sık olmamak kaydıyla tunç kafiyeye de şiirlerinde yer vermiştir.

“...
... çiçekleri
... sanat eri
... İleri
...”

(Tunç Sesleri, s. 23)

1.5. EDEBÎ SANATLAR

Vasfi Mahir Kocatürk, şiirlerinde genel manada açık ve sade bir dili tercih etmesine rağmen söz sanatlarından da yararlanmayı ihmal etmemiştir.

Teşbih

Vasfi Mahir Kocatürk, teşbih sanatının teşbih-i mufassal, teşbih-i muhtasar, teşbih-i müekked ve teşbih-i beliglere şiirlerinde yer vermiştir.

Teşbih-i mufassal: “*Uçtu bir kuş gibi uykum.*” (Bizim Türküler, s. 13)

Vasfi Mahir, burada dağılan uykusunu, uçan bir kuşa benzetmektedir. Bunu yaparken de teşbihin bütün unsurlarını kullanmıştır. Benzeyen uyku, kendisine benzetilen kuş, benzetme yönü uçmak fiili, benzetme edatı gibidir.

Teşbih-i muhtasar: “*Düşmüş gibi bir dağın gölgesi öbür dağa / Alevlenen başımı dayadım mermerine.*” (Tunç Sesleri, s. 20)

Şair, Atatürk'ün heykelinin mermerine dayanışını, yan yana duran iki dağdan birinin gölgesinin bir diğersinin üstüne düşmesi hâline benzetmektedir. Şairin Atatürk'ün mermerine dayanışı benzeyen, iki dağın gölgesinin düşmesi kendisine benzetilen, “gibi” de benzetme edatıdır.

Teşbih-i Mükked: “*Bir ummanız, ucumuz görünmüyor dumandan,*” (Tunç Sesleri, s. 21)

Şair, Türk milletini ucu bucağı görünmeyen bir ummana benzetmektedir. Türk milleti benzeyen, umman kendisine benzetilen, uçsuz olma ise benzetme yönüdür. Görüldüğü üzere benzetme edatı yoktur.

Teşbih-i belîğ: “*Şair! Kartal kanatlı...sanatkâr,*” (Tunç Sesleri, s. 18)

Vasfi Mahir, şairi kartala benzetmektedir. Yalnızca benzeyenin ve kendisine benzetilenin kullanıldığını görmek mümkündür.

İstiare

Vasfi Mahir Kocatürk, şiirlerinde istiare sanatını da kullanmıştır. Söz konusu kullanışları abartısız ve yerinde olarak nitelenebilir.

Açık İstiare: “*Büyük güneş de ancak büyük sanatkâr ister.*” (Tunç Sesleri, s. 19)

Vasfi Mahir Kocatürk, bu mısraında Atatürk'ü büyük bir güneşe benzetmektedir. Görüldüğü üzere yalnızca kendisine benzetilen kullanılmıştır.

Kapalı İstiare: “*Renkler yüzüyor dereye,*” (Bizim Türküler, s. 13)

Vasfi Mahir, dereye yansıyan doğanın renklerinin yüzen bir insana benzetmektedir. Görüldüğü üzere yalnızca benzeyenin kullanılmıştır.

Mecaz-ı Mürsel

Vasfi Mahir Kocatürk, mecaz-ı mürsel sanatına da pek sık olmamak kaydıyla şiirlerinde yer vermiştir.

“Ruhlar üstünde akan ırmağı var.” (Hayat Şarkıları, s. 5)

Vasfi Mahir, oğluna nasihatte bulunduğu bu şiirinde, kendisinin hiçbir mal varlığının olmadığını, yalnızca ruhlar üstünde akan bir ırmağının olduğunu söylemektedir. Ruh denen oldu, gözle görülebilen bir şey değildir. Dolayısıyla ruhların üstünden akan bir nehrin varlığından söz etmek güçtür. Şair, burada, oğluna bırakmış olduğu manevi mirası vurgulamak için böyle bir yola başvurmuştur.

Kinaye

Vasfi Mahir Kocatürk, vermek istediği anlamı tam manasıyla okuyucuya verebilmek için zaman zaman kinaye sanatına da başvurmuştur.

“Taş kırarken sen insan denen arkadaşına” (Geçmiş Geceler, s. 76)

Şair, burada şiirine mevzu konusu ettiği taşçının hazin durumuna ve onun halinden anlamayıp, onun emeğine saygı duymayanları “insan” sıfatı ile niteleyerek kinayeli bir anlatımda bulunmuştur.

Teşhis

Vasfi Mahir Kocatürk'ün şiirlerinde teşhis sanatına sık sık tesadüf etmek mümkündür. Vasfi Mahir Kocatürk, benliğinde bir tutku hali almış olan tabiat sevgisinin bir neticesi olarak, tabiat unsurlarına şiirlerinde sıkı sıkı yer vermekle birlikte onlara bir takım insanî vasıflar da yüklemektedir.

Teşhis: *“Güneş güldü pencerede, / Uçtu bir kuş gibi uykum. / Renkler yüzüyor dereye,”* (Bizim Türküler, s. 13)

Mübalâğa

Vasfi Mahir Kocatürk, Atatürk'e beslediği derin duyguları dile getirirken zaman zaman mübalâğa sanatına da başvurmuştur.

“Peygamber Tanrısına duymadı bu hasreti, / Vermedi bu kudreti Tanrı Peygamberine..” (Tunç Sesleri, s. 21)

Telmih

Vasfi Mahir Kocatürk, Atatürk'ü övdüğü şiirlerinde sıklıkla telmih sanatına başvurmaktadır.

“Asasile suları yaran peygamber gibi, / Sonsuz, açık yollara seriyor ışığını;”
(Tunç Sesleri, s. 14)

Tezat

Vasfi Mahir Kocatürk, şiirinde arzuladığı manaya ulaşabilmek için zaman zaman tezat sanatına başvurmuştur.

“Birdenbire ince sesi gür sevinçlerle yükseldi,” (Ergenekon, s. 17)

Leff ü Neşr

Vasfi Mahir Kocatürk, tabiat temini işlediği bazı şiirlerinde leff ü neşr sanatına başvurmaktadır.

“Alaca kargalar uçar yaylada, / Peşlerinden göğe varasım gelir. / Binip bir at gibi yelin üstüne / Pamuk bulutları yarasım gelir.” (Hayat Şarkıları, s. 37)

1.6. DİL VE ÜSLUP

Vasfi Mahir Kocatürk'ün şiirlerinde hâkim olan dil anlayışını Ömer Seyfettin'in 1911 yılında *Genç Kalemler*'de yayınladığı “Yeni Lisan” makalesi ile ilişkilendirmek mümkündür. Ömer Seyfettin'in “*Yeni Lisan, bizim konuştuğumuz bugünkü Türkçedir.*”¹⁷⁹ cümlesi, söz konusu ilişkinin dayanak noktası olarak kabul edilebilir.

Ömer Seyfettin'in “Yeni Lisan” isimli makalesini, Millî Edebiyat'ın dil anlayışını belirleyen en önemli metin olarak kabul etmek mümkündür. Bunun yanı sıra, Ziya Gökalp'in *Lisan*¹⁸⁰ başlıklı manzumesinin de bu hususta en az “Yeni Lisan” makalesi kadar ehemmiyet arz ettiği söylenebilir. Ziya Gökalp'in, Vasfi Mahir'i etkileyen en önemli isimlerden biri olduğunu düşündüğümüzde, Vasfi Mahir'in dil hususunda nasıl bir görüşe sahip olduğunu anlamamız daha da kolaylaşacaktır.

Tüm bu tespitler ışığında Vasfi Mahir'in şiirlerinde kullandığı dili son derece sade ve açık sıfatları ile nitelemek mümkündür. Vasfi Mahir'in bu derece sade ve açık bir dil anlayışını benimsemesini, az evvel dile getirdiğimiz hususların yanı sıra Vasfi Mahir'in benimsemiş olduğu sanat anlayışı ile de yakından ilişkilidir. Vasfi Mahir, bir sanatkârın, bulunduğu cemiyetin, halkın her türlü yaşayışını eserlerinde yansıtması gerektiğini savunmaktadır. O'nda böyle bir anlayışın hâkim olmasında Millî Edebiyat'ın tesiri tartışılmaz.

¹⁷⁹ Ömer Seyfettin, “Yeni Lisan”, *Dicle*, Yıl: 1, S. 23, 4 Ağustos 1327/17 Ağustos 1911, s. 1-3. Ayrıntılı bilgi için bkz. Haz: Hülya Argunşah, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri – Makaleler 1*, Dergâh Yayınları, Ocak 2001, s. 137.

¹⁸⁰ Fevziye Abdullah Tansel, *Ziya Gökalp Külliyyatı I – Şiirler ve Masallar*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1952, s. 111-112.

Vasfi Mahir Kocatürk, şiirlerinde Anadolu halkının yaşamına dair her türlü unsuru şiirlerinde kullanmıştır. Kırsal yaşamdan kesitler, Anadolu halkı nezdinde Türk milletinin her türlü yaşayışından parçalar, Vasfi Mahir'in şiirlerinde tema olarak işlenmiştir. Bunun bir neticesi olarak da O'nun şiirlerinde, yerel deyişlere tesadüf etmek mümkündür. Örneğin, imlası “duvar” olan kelime, Vasfi Mahir'in şiirinde “dıvar”¹⁸¹ olarak karşımıza çıkmakta ve O'nun şiirinde “yunmak” ve “çimmek” kelimelerine dahi tesadüf etmekteyiz.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün şiirlerine hâkim olan üslupların, tahkiye üslubu, hitabet üslubu ve konuşma üslubu olduğunu söylemek mümkündür.

Vasfi Mahir, epik tarzda kaleme adlıği şiirlerinde adeta bir komutan edası ile okuyucuya, Anadolu insanına ve Türk askerine seslenmektedir. Söz konusu şiirlerde coşkun bir havayı solumak mümkündür. Bununla birlikte Atatürk'e ve O'nun inkılâplarına duyduğu aşkla birlikte daha da coşan şair için Yaşar Nabi şu düşünceleri aktarmaktadır:

*“Vasfi Mahir'in ahenkli fakat sert mısraları ulusal konuları haykırırken, kulaklarımızda gerçekten tunç seslerinin yankılarını uyandırmıyor değil. Belli ki, şair büyük devrimi çok candan duyarak yazmış. Hele Türk askerini öven mısraları, tozu dumana katarak geçen ordumuzu bütün heybetiyle gözlerimizin önünde canlandırıyor. Vasfi Mahir, daha ilk şiirlerindenberi, gür sesiyle temayüz etmiştir... Sonra Atatürk'ü seyrederken şairin duyguları ne kadar coşuyor ve kelimeler ne taşkın bir akışla içinden dökülüyor.”*¹⁸²

Yaşar Nabi'nin söz konusu cümleleri Vasfi Mahir'i yakından tanıyan bir şair arkadaşı olarak, Vasfi Mahir'in üslubuna ışık tutacak cinstedir.

¹⁸¹ Bizim Türküler, s. 6.

¹⁸² Vasfi Mahir Kocatürk, *Yeni Türk Edebiyatı*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1936, s. 74-75.

Vasfi Mahir'in *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında bulunan şiirlerin birçoğunda tahkiye havası sezilmek mümkündür. *Bizim Türküler* isimli şiirde Vasfi Mahir, dedesinden kalma bir sazın hikâyesini anlatmaktadır. Bununla birlikte şair, aynı şiir kitabında *Öyküler* isimli bir bölüme de yer vermiştir. Söz konusu bölümde kırsal yaşama, halk inanışlarına dair pek çok hikâye anlatılmaktadır. Vasfi Mahir'in genellikle pastoral tarzdaki şiirlerinde tahkiye üslubuna yer verdiğini söyleyebiliriz.

Son olarak Vasfi Mahir'in konuşma üslubunda kaleme aldığı şiirleri belirtmekte fayda var. Vasfi Mahir'in söz konusu şiirlerinin bazılarında Mehmet Akif'in şiirlerini kaleme alırken benimsediği tarza benzerliği dikkatleri çekmektedir. Vasfi Mahir, söz konusu şiirlerinde zaman zaman seslenişlerde de bulunmaktadır. Şair, kimi zaman Atatürk'e, kimi zaman Osmanlı padişahına, kimi zaman Anadolu insanına, kimi zaman Türk milletine, kimi zaman Türk ordusuna ve kimi zaman da sevgiliye seslenmektedir. O'nun şiirleri arasında konuşma üslubu en net bir biçimde; *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan *O'na Dair Hatıralar* başlıklı şiirinde, *Ergenekon* isimli şiir kitabında bulunan VI başlıklı şiirinde yer verdiği iki ihtiyarın konuşmalarında, yine aynı şiir kitabında bulunan XIV, XVI başlıklı şiirlerinde ve son olarak *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında *Mayıs Gecesi*, *Ağustos Gecesi*, *Eylül Gecesi* başlıklarının altında kaleme aldığı "İlham Perisi – Şair" diyaloglarının yer aldığı manzumelerde gözlemlenebildiği söylemek mümkündür.

Tüm bu tespitlerden sonra Vasfi Mahir Kocatürk'ün dili ve üslubu için "özgün" sıfatını kullanmak pek güçtür. Bir başka deyişle Vasfi Mahir'in kendine özgü bir dil tercihinin ve üslubunun olduğunu iddia etmek mümkün değildir.

2. ŞİİRLERİNİN TEMATİK AÇIDAN İNCELENMESİ

2.1. AŞK

Aşk, insanoğlunun yaradılış hamurunda var olan, kimine göre akılla kavranması güç ve manevi âlemlle alakalı, kimine göre daha ziyade beşerî özellikleri barındıran bir olgudur. Aşk, hem dünya şiirinde hem de Türk şiirinde, şiirin ilk ortaya çıkışından günümüz modern şiirine değin tema olarak yaygın bir biçimde işlenmiştir. Fuzulî'den Ahmet Hâşim'e, Yahya Kemâl Beyatlı'dan Halid Fahri'ye kadar pek çok şair “aşk” olgusunu şiirlerinde tema olarak işlemiştir. Vasfi Mahir de bu geleneğin bir takipçisi olarak şiirlerinde aşk temine yer vermiştir. Söz konusu yer veriş her ne kadar yoğun olmasa da şairin aşk temini işlediği şiirlerinin sayısı otuz beşi bulunmaktadır. Biz de bu başlık altında Vasfi Mahir Kocatürk'ün doğrudan veya dolaylı yoldan “aşk”ı konu edindiği şiirleri üzerinde duracağız.

Vasfi Mahir'in “aşk” olgusunu tema olarak işlediği şiirlerini şu şekilde tasnif edebiliriz; Vasfi Mahir, otuz iki şiirinde “sevgili aşkı” nı müstakil bir tema olarak işlemiştir. Bu şiirlerin pek çoğunda melankolik bir hava sezilmektedir. Bununla birlikte söz konusu ettiğimiz yirmi beş şiirde genel itibariyle “sevgili aşkı” tema olarak işlenmiş olsa da, Vasfi Mahir'in Anadolu'ya ait motiflere duyduğu ilgiye, bir başka deyişle “aşk”a zaman zaman rastlamak mümkündür. Bunların yanı sıra Vasfi Mahir, beş şiirinde hem sevgiliye olan duygularını hem de Anadolu ve Türklük olguları karşısındaki hislerini bir arada tema olarak işlediği açık bir şekilde görülmektedir. Ayrıca şair, “manzum halk hikâyesi” diyebileceğimiz üç şiirinde de olayı “aşk” olgusu üzerine oturtmuştur. Son olarak eklemekte fayda var; Vasfi Mahir, söz konusu ettiğimiz otuz iki şiirinin birçoğunda, duygularını dile getirebilmek için “tabiat unsurları” ndan da sıkça yararlanmıştı. Söz konusu durumu

Vasfi Mahir'in kadına hep tabiat içinde yaşamış, daima tabiatla hemhal olmuş bir ruhun göz ile bakıyor¹⁸³ olması ile; bir başka deyişle halk şairinin bakış açısından bakıyor olması ile ilişkilendirmek mümkündür. Bu hususu ayrıca belirtmemizin altında yatan sebep; Vasfi Mahir'in "Tabiat ve Tabiatta Varlığını Yitirme" konularını müstakil birer tema olarak işlediği şiirlerinin sayısının azımsanamayacak derecede olmasıdır.¹⁸⁴ Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda "Vasfi Mahir Kocatürk bir aşk şairidir" dememiz kanaatimizce pek de yerinde bir ifade olmaz. Vasfi Mahir bütün şiirlerinde okunduğu takdirde bu durum açıkça gözler önüne serilecektir. Ayrıca bu durumu, "Yedi Meşale"nin önsözünde geçen ve aralarında Vasfi Mahir'in de bulunduğu yedi gencin şiir anlayışına ışık tutan şu cümlelere dayandırabiliriz:

*"Yazılarımızı tedkik ediniz; kendi dar hususiyetimize, aşkımıza, sevinç ve kederlerimize ne kadar az yer verilmiş olduğunu göreceksiniz. Hem artık bugünkü nesil hislerin aynen terennümünden zevk almıyor"*¹⁸⁵

Bunlarla birlikte onun şiirleri, ondaki en büyük aşkın özellikle "yurt/memleket" ve "tabiat" aşkı olduğunu bize açık bir biçimde göstermektedir. İşte bu sebeptir ki Vasfi Mahir'in sevgiliye olan aşkı tema olarak işlediği şiirlerinde memlekete ve tabiatla dair unsurlara sıkça rastlamak pek tabidir. Biz de tüm bu durumları göz önünde bulundurarak "aşk şiirleri" başlığı altında, Vasfi Mahir'in esas itibariyle "Sevgili Aşk"ı'nı tema olarak işlediği şiirleri üzerinde duracağız. Bununla birlikte, söz konusu ettiğimiz şiirlerin doğduğu muhayyileyi daha iyi açıklayabilmek

¹⁸³ Prof. Dr. Sabri Esat Siyavuşgil "Türk Halk Şiirinde Tabiat", *Türk Edebiyatında Tabiat*, Haz: Prof. Dr. Şükrü Elçin, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1993, s. 17.

¹⁸⁴ Vasfi Mahir'in "Tabiat ve Tabiatta Varlığını Yitirme" doğrultusunda yazdığı şiirlerini ayrı bir başlık altında inceleyeceğiz. Bu sebeple "Aşk" başlığı altında "tabiat aşkı" diye ayrı bir alt başlık açmanı karmaşıklığa sebep olacağını düşündük.

¹⁸⁵ *Yedi Meşale*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1928 İst. s.3.

için üç alt başlık açma gereği duyduk. Bunlardan birincisi “Sevgili Tasviri” adını taşımaktadır. Bu alt başlığı açmaktaki amacımız; Vasfi Mahir’in muhayyilesindeki “sevgili tipi”ni gözler önüne sermektir. Bu bağlamda Vasfi Mahir’de “aşk” duygusunun ortaya çıkışına sebep olan “Sevgili Portresi”ni açıkça belirtmiş olacağız. “Aşk” başlığı atındaki ikinci alt başlığımız ise “Sevgili Aşk” ismini taşımaktadır. “Aşk” duygusu denildiğinde aklımıza ilk gelecek varlığın “sevgili” olduğu söylemek mümkündür. Biz de bu sebeple ikinci alt başlığımızın “Sevgili Aşk” olmasının isabetli olacağını düşündük. Vasfi Mahir’in “Sevgili Aşk”ı’nı dile getirirken dahi “Anadolu”ya ve “Anadolu insanı”na karşı beslediği duygulara da yer verdiğini dile getirmiştik. Söz konusu yer verişin bir alt başlıkta incelenebilecek mahiyette olduğunu düşünerek, “Aşk” başlığı altında üçüncü alt başlığımıza “Anadolu – Türklük ve Sevgili Aşk” ismini vermeyi uygun bulduk. Bu sebeptendir ki; bazı cümlelerimizden “Aşk” başlığı altında olduğumuzu unuttuğumuz sezilebilir. Fakat yukarıda da dile getirdiğimiz üzere; Vasfi Mahir’in şiirlerinde sevgili aşkı ile memleket sevgisi ayrılmaz bir terkip halindedir. Dolayısıyla şiirde esas dile getirilmek istenileni açıkça anlatma amacıyla zaman zaman Anadolu’nun muhtelif vasıflarına değinme zarureti hissettik.

2.1.1. Sevgili Tasviri

Sevgiliye karşı hislerini dile getiren her şairin muhayyilesinde muhakkak belirli bir sevgili tasviri mevcuttur. Şaire “Sevgili Aşk”ı’nı tema olarak işlemesine sebep olan “sevgili” yi daha iyi idrak edebilmek için, “Aşk” başlığı altında ilk olarak “Sevgili Tasviri” alt başlığını açmayı uygun bulduk. İlham perisi kalemin ucundan dökülerek mısralarda can bulduğunda, şair, aklındaki fikirleri bilinç süzgecinden geçirmeden, -genel itibariyle- kalemin ucuna nasıl gelirse o şekilde kâğıda döktüğü için, bu mevcudiyetin belki de farkında değildir. Fakat bu durumun tam tersi de

düşünülebilir. Yani şair, şiirini kaleme alırken “sevgili tasviri”ni bilinçli bir biçimde gerçekleştirebilir. Yahya Kemal’in *Açık Deniz* adlı şiirini uzun bir müddet sonunda, gayet şuurulu bir şekilde yazdığını hatırlatmak, bu hususta örnek teşkil edecektir.

Vasfi Mahir’in hayal dünyasındaki sevgili modeli veya sevgilinin özellikleri nedir? Bu sorunun cevabını Vasfi Mahir’in muhayyilesinin ürünleri olan eserlerinde, daha net bir ifadeyle, aşk duygusunu ve sevgiliyi tema olarak işlediği şiirlerinde aramak pek isabetli olacaktır. Şairin aşkı ve sevgiliye duyulan hislerini dile getirdiği şiirlerine baktığımızda, onun zihnindeki sevgilinin, bazen “sırma saçlı, güneş renginde saçları olan ince bir kız” olduğunu, bazen “aşkı ateş, saçı alev ve gözleri kor” olduğunu, bazen “gün bakışlı, yüzü(nün) siyah gecelere beyaz bir ay gibi” olduğunu görebiliriz. Tüm bunlarla birlikte, Vasfi Mahir’in şiirlerinde yer verdiği “ince kız” sıfat grubuna, Vasfi Mahir’in şiirlerinden kalkarak tesiri altında kaldığını söyleyebileceğimiz Salih Zeki Aktay’ın bazı şiirlerinde de rastlamaktayız. Salih Zeki’nin *İğde Dalları* başlıklı manzumesini söz konusu şiirler arasında zikretmek mümkündür. Diyebiliriz ki; “ince kız” sıfat tamlaması dönemin şairlerinin başvurduğu bir sıfat grubu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Divan şiirindeki sevgili için kullanılan “ince belli” sıfat grubunun bu dönemdeki karşılığı “ince kız” sıfat grubu olmuştur demek mümkündür.

Alıntıladığımız şu mısralarda, Vasfi Mahir’in hayal dünyasındaki “sevgili tasviri”ni daha iyi idrak etmek mümkündür:

“... ”

Aşk ateş, saç alev ve gözleri kor,

...

Gün bakışlı bir sevgili doğdu içimden:

...

Yüzü siyah gecelere beyaz bir aydı;

Boyu suna, beli ince ve saçları sel...

...

İçimde bir güneş yüz, bir bembeyaz ten

...

Onun sesi biraz titrek ve benzi uçuk,

...”

(Geçmiş Geceler, s. 53-54)

Vasfi Mahir *Alevden Mısralar I* başlığını taşıyan manzumesinde, sevgilinin saçını yelpazeye, kollarını da salıncağa benzetmektedir:

“...

Ey dün saçı yelpazem, kolları salıncağım!

...”

(Geçmiş Geceler, s.157)

Vasfi Mahir’in *Türkü* başlıklı manzumesi “sevgilinin tasviri” özelliklerini ihtiva eden bir şiir olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu manzumeyi okuduğumuzda, sevgilinin özelliklerinin alenî bir şekilde tasvir edildiğini görebiliriz:

Türkü

Elâ gözlüm! Gözlerinin yaşına

Kurban olam, kurban olam, yak beni!

Keman kaşım! Kaşlarının başına,

Kurban olam, bir gül diye tak beni.

Sırma saçım! Saçlarının teline

Kurban olam, kurban olam, sar beni.

Fidan boylum! Daldan ince beline

Kurban olam, kuşak de, var sar beni

Gül dudaklım! Dudağının alına

Kurban olam, dök kanımı, at beni.

Mor yeleklim! İbrişimli şalina,

Kurban olam, bir yama yap, kat beni.

Taş gönüllüm! Ak sedeften gönlüne,

Kurban olam, kurban olam, al beni.

Usanırsan Gareysarın gölüne

Bir yalancı inci diye sal beni!

(Geçmiş Geceler, s. 131-132)

Görüldüğü üzere alıntıladığımız şiir neredeyse tamamen sevgilinin tasvirinden oluşmaktadır. Şairini zihnindeki sevgili, elâ gözlü, keman kaşlı, fidan boylu, gül dudaklı, sırma saçlı, mor yelekli, taş gönüllüdür. Söz konusu güzellik unsurları için, Divan edebiyatındaki sevgilinin özelliklerinin daha çağdaş halleridir diyebiliriz. Divan şiirinde göz, şekli itibariyle Arapçadaki “sad” harfine benzetilirken, Vasfi Mahir’in şiirinde ise gerçek hayattan alındığı sezilmekte ve daha somut bir biçimde sunulduğu görülmektedir. Divan şiirinde sevgilinin boyu “servi” ağacına benzetilirken, Vasfi Mahir’in şiirinde hem genç hem de ince olan “fidan”a benzetilmektedir. Servi ağacının en muayyen özelliği uzun boylu oluşudur; fidan ise uzun ve ince olmasının yanında gençliği, tazeliği de simgeler; ayrıca Anadolu halkının dilinde daha çok galat olmuş bir deyiş olarak vücut bulmuş bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. Divan şiirinde saçları kapkara olan sevgilinin, Vasfi Mahir’in şiirinde karşımıza tam tersi bir durumda çıkar: sırma, güneş sarısı. Görüldüğü üzere alenî bir tezatlık söz konusudur: aydınlık ve karanlık, ümit ve karamsarlık. Divan şiirinde sevgilinin kıyafetine dair mazmunlar pek de kullanılmamaktadır. Fakat Vasfi Mahir’in şiirindeki sevgili, Anadolu’da bir köylü güzeli olması hasebiyle karşımıza “yelek” ile, Anadolu’nun bin bir renkteki kır çiçeklerinden alınan “mor” rengiyle karşımıza çıkmaktadır. Divan edebiyatında sevgilinin dudakları gül goncasına benzetilirken, Vasfi Mahir’in şiirinde ise goncanın açılmış hali olan güle benzetilmektedir. Diyebiliriz ki; Divan şiirinin lâl dudaklı sevgilisi, Vasfi Mahir’in şiirinde konuşmaya başlamıştır. Vefasız sevgilinin “taş gönüllü” olması ise ezelden beridir mutad olunan bir vasıftır.

Vasfi Mahir her ne kadar modern dönem şairi olsa da, sevgiliye duyulan hisler hususunda Divan Şiiri geleneğine bağlı kalmıştır. Vasfi Mahir’in “Sevgili Aşkı” tesirinde yazmış olduğu şiirlerine baktığımızda, bu durumu net bir biçimde görebiliriz. Bununla birlikte yukarıda yaptığımız çıkarımda ise; Vasfi Mahir’in

muhayyilesindeki sevgilinin vasıfları itibariyle Divan edebiyatı geleneğinden farklı olduğu kanısına varmış bulunmaktayız. Burada bir çelişki olduğu sezilmemelidir. Bilakis şu sonucu çıkarmak mümkündür; Vasfi Mahir, sevgiliye karşı hisleri hususunda –melankolik ve hasta bir ruh hali- Divan edebiyatı geleneğini doğrultusunda bir yol izlemiştir. Fakat bu izleyiş, sevgilinin vasıflarına gelindiğinde farklılık göstermektedir.

“Gül”, malumunuz üzere, Divan şiirinde sevgilinin güzellik unsurlarını sezdirmekte sıkça kullanılan bir mazmundur. “Gül” mazmunu için İskender Pala dile getirdiği şu cümleleri alıntılar, Vasfi Mahir’in *Âşık*¹⁸⁶ başlığını taşıyan şiirindeki “gül yaprağı” kullanımını izah etme hususunda son derece yerinde bir iş olacaktır:

*“Gülün yaprağı, dalı ve fidanı da güzeldir. Tazelik, tarâvet, incelik, nârinlik, nazlılık bunların da özelliğidir. Bunlar aynı zamanda sevgilinin boyu, yüzü, yanağı vs. olurlar.”*¹⁸⁷

Vasfi Mahir de sözünün ettiğimiz şiirinde sevgilinin vücudunu “gül yaprağı”na benzetmektedir:

“... ”

Vücudun inceyse gül yaprağından

Solmadan bir kere kucaklasam yeter.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 129)

¹⁸⁶ İlgili şiir için bkz. *Geçmiş Geceler*, s. 128-129.

¹⁸⁷ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 14. Basım, İstanbul Ekim 2005, s. 172.

Vasfi Mahir'in muhayyilesindeki sevgilinin en belirgin ve en çok tekerrür edilen özelliği ise “sırma saçlı” oluşudur. Vasfi Mahir'in birçok şiirinde sevgili “sırma saçlı”dır:

“... ”

Bir sırma saçlı kıızı serdi yerlere... Öldüm.

...”

(Yedi Meşale, s. 69)

“... ”

Ben bir sırma saçlı kız sevmiştim ta küçükken,

...”

(Geçmiş Geceler, s. 61)

“... ”

Ah! Sırma saçlım, sırma gönüllüm, sırma tenlim...

...”

(Geçmiş Geceler, s. 66)

“... ”

Sırma saçlı, altınla nişanlı sevgililer

...”

(Geçmiş Geceler, s. 68)

“...
 Dün karşıma yepyeni bir sırma saçlı geldi,
 ...”

(Geçmiş Geceler, s. 69)

Vasfi Mahir’in hayal dünyasındaki sevgilinin “sırma saçlı” olmasını, aydınlığın bir simgesi olarak algılamak mümkündür. Bu bağlamda Vasfi Mahir’in aydınlık dünyasının simgesinin de, aydınlatıcı ışığın kaynağının da “sırma saçlı” sevgili olduğunu söylemek mümkündür. Vasfi Mahir’in muhayyilesindeki sevgilinin özelliklerinden en muayyen olanın da yine “sırma saçlı” sıfat grubu olduğunu son olarak zikretmekte fayda var.

2.1.2. Sevgili Aşkı

Vasfi Mahir’in gönlünde “Sevgili Aşkı”nın doğuşuna sebep olan “O Sevgili”yi tasvir ettikten sonra ikinci olarak, Vasfi Mahir’in “Sevgili Aşkı”nı konu edindiği şiirlerini inceleyeceğiz. Vasfi Mahir’in “Sevgili Aşkı”nı tema olarak işlediği şiirlerini incelediğimizde görürüz ki şair; bazen vefasız bir sevgiliye serzenişte bulunur, bazen gurbet ellerdeki erini sadıkâne bir bekleyişin verdiği hoşnutluk karşısındaki duygularını dile getirir, bazen de “sırma saçlı ince bir kızı” anlatır, en nihayetinde de aşkın dünya yüzündeki somutlaşmış halini okuyucuya sezdirir. Vasfi Mahir’in, “Sevgili Aşkı”nı tema olarak işlediği şiirlerinde; sevgiliden ayrı olma ve ıstırap / iç sıkıntısı hallerine düşme, köylü güzellerine sevdalanma ve karşılık bulamama, sevgiliyi cinsel bir obje olarak algılama¹⁸⁸ durumlarıyla birlikte, sevgiliye sesleniş havası dikkatlerimizi çekmektedir. Bunlarla birlikte, Vasfi Mahir’in sevgiliye karşı melankolik derecesinde hisler beslediğini ve söz konusu şiirlerinin

¹⁸⁸ Bu durumu gözlemleyebilmek için bkz. *Yabancılar - Geçmiş Geceler* s. 81-82.

pek çoğunu bu ekseninde kaleme aldığını da ilave etmekte fayda var. Tüm bunlara ilave olarak; Vasfi Mahir'deki aşkın genel itibarıyla beşerî olduğunu söyleyebiliriz.

Vasfi Mahir, ikinci şiir kitabı olan *Geçmiş Geceler*¹⁸⁹ ismini verdiği eserinde bulunan *Alevden Mısralar* bölümündeki şiirlerinde melankoli dercesine ulaşan aşkını dile getirmektedir. Bu bölümün ilk şiiri olan ve “*Geçtin bir yangın gibi gönlümün üzerinden.*”¹⁹⁰ mısraıyla başlayan manzumesinde şair, sevgilisine seslenmektedir. Sevgilinin onun terk etmemesi için hislerini dile getiren şair, sevgilisi gittiğinde neler olacağını sevgilisine sezdirmeye çalışmaktadır. Çarpıcı benzetmelerle kelimelere işlevsellik kazandıran şair, sevgiliden ayrı olmayı ölümlerle bir tutmaktadır. Söz konusu ettiğimiz şiir için, Vasfi Mahir'in şairliğinin zirveye ulaştığı şiirlerden birisidir demek pek de yanlış olmaz. Bunun sebebini, söz konusu şiirin, hem samimi duygular doğrultusunda söylenmiş olmasına, hem de kelimeler arasındaki ritmin, kulağı ve gönlü doldurmasına bağlayabiliriz. Bu husus, *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabının *Alevden Mısralar* bölümündeki metinlerde belirgin bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Bu şiirin bir kısmını alıntılamanın, şairin samimi duygularla yazdığı bu şiirin daha iyi kavranmasında faydalı olacağını düşündük:

“... ”

Aşkım deli bir çocuk, derdin ikiz kardeşi,

Ömrüne bir yaş ekler her baharın güneşi.

Dudağından alnıma akseden bu ateşi

Ak saçımın külüyle sarıp saklayacağım.

¹⁸⁹ Vasfi Mahir Kocatürk, *Geçmiş Geceler*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İzmir 1936.

¹⁹⁰ İlgili şiir için bkz. *Geçmiş Geceler*, s. 157-158.

Uzaklaşsan da benden, kalbim yakındır aşka:

Bir ateş zencir olur, uzanır halka halka.

Kalbim ki senden ayrı yaşamaz bir dakika:

Sen gidersen yerini dolduracak bıçağım.

...”

(Geçmiş Geceler, s.157-158)

Aşkını “deli bir çocuk” olarak nitelendiren Vasfi Mahir, sevgilinin aşkıyla tutuşan gönlünün heyecanını, neşesini ve mutluluğunu anlatmayı amaçlamıştır. Bununla birlikte şairin gönlü, dertle, kederle arkadaş hatta “ikiz kardeş” olmuştur. Vasfi Mahir, bu benzetmelerle bir nevi, aşkın tarifinin yapmaktadır. Ona göre aşk; heyecan, mutluluk, bir çocuk gibi yerinde duramama ve dertle, ıstırapla yoldaş olmaktır. Sevgilinin olmadığı gönül, susuz kalmış çorak topraklar gibidir ve orada ne gül biter ne de diken. Şair, sevgilinin olmadığı gönlü “suyu çekilmiş bir denize” benzetmekte ve varlığının ancak sevgili ile mana kazandığını dile getirmektedir. Sevgilinin olmadığı bir gönlün yaşamasının da bir manası olmadığını düşünen şair, kendi benliğini sevgilinin varlığında eritmiştir. Bu durumda “âşık - maşuk” ilişkisini söz konusu etmek mümkün olabilir. Daha evvel de dile getirdiğimiz üzere; Vasfi Mahir, modern dönem Türk şairlerinden olmasına rağmen, O’nun Divan şiiri ile – melankolik bir ruh hali bakımından- sıkı bir münasebet içerisinde olduğun söylemek mümkündür. Şiirini melankolik duygular içinde kaleme alan şair, sevgilisiz bir hayatı arzulamamakta ve sevgilisiz bir ömür yerine ölmeyi yeğlemektedir. Bu hususu da “bıçak” metaforu ile dile getirmektedir: “*Sen gidersen yerini dolduracak bıçağım.*”

Vasfi Mahir, aynı eserinin, yine aynı bölümünde bulunan ikinci şiirinde de sevgiliye seslenmektedir: “*Gel, ömrü baharın üç gündür ancak,*”¹⁹¹. Yaptığı mübalağa ve teşhisler şiire renk katmış ve canlılık getirmiştir. Aynı zamanda Vasfi Mahir’in bu şiirinde de kelimeler arasındaki ahenk dikkatimizi çekmektedir:

“... ”

Gidersen gözyaşım keser yolunu,

Dereler gönlümün sesiyle inler.

Takılır dikenler eteklerine,

Ayağında zencir olur yeminler.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 159)

Bir önceki şiirde olduğu gibi Vasfi Mahir’in bu şiirinde de melankolik bir hava, sevgiliye kavuşamama ve ondan ayrı olma durumu dikkatlerden kaçmamaktadır. Şair, sevgilinin gelmesi uğruna ömrünü yollarına feda ettiğini söyler ve durmaksızın sevgiliye seslenir. Sevgilinin uğruna benliğini yitirme, kendinden vazgeçme durumu burada da karşımıza çıkmaktadır:

“... ”

Ömrümü döşedim yollarına: gel!

Gel güneş batarken, gel yarına gel!

... ”

¹⁹¹ İlgili şiir için bkz. *Geçmiş Geceler*, s. 159.

Gölgede sararıp solacağına

Sarıl kollarımın salınacağına!

Bu bahar aşkın gel kucağına:

Kuru dallar çiçek açtı desinler.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 160)

Hemen hemen her şair, sevgiliye dair hislerini şiir yoluyla dile getirirken tabiata ait muhtelif unsurlardan yararlanmaktadır. Bu durum son derece tabii bir durumdur. Söz konusu durum, Vasfî Mahir’de de gözlemlenebilmektedir. Vasfî Mahir de sevgiliye olan hislerini dile getirirken tabiat unsurlarından yararlanmaktadır. Vasfî Mahir’de bu unsurlara yer veriş ziyadesiyle vücut bulmaktadır. Bununla birlikte şairin “tabiatta benliğini yitirme” eksenini etrafında kaleme aldığı çok sayıda şiirinin bulunması, bizde, “tabiat sevgisinin” Vasfî Mahir’in muhayyilesinde bir tutku halini aldığı izlenimini uyandırmaktadır. Dolayısıyla yukarıda alıntıladığımız şiirde geçen “bahar” kelimesini; güzelliğin, mutluluğun, ümit dolu geleceklerin simgesi olarak algılayabiliriz. Üzerinde durduğumuz şiir ile alakalı bu durumu da belirttikten sonra nihayet diyebiliriz ki; Vasfî Mahir’in bu şiirinde dikkatlerimizi celbeden yegâne durum, sevgiliye duyduğu aşk ve onun uğruna benliğini yitirmesidir. Vasfî Mahir’in, tabiat sevgisinin müstakil bir tema olarak işlediği şiirlerinin üzerinde ayrı bir başlık altında duracağımız için burada pek de ayrıntıya girme gereği görmüyoruz.

Vasfî Mahir’in, *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Âşık* başlıklı manzumesini de “Sevgili Aşkı” alt başlığı içinde incelemek mümkündür. Şair, söz

konusu şiirinde muhtelif tabiat varlıklarını mısraların içine yerleştirmiş ve sevgiliye olan hislerinin dile getirişinde, söz konusu unsurları araç olarak kullanmış durumdadır. Bu şiir için denilebilir ki; tabiat unsurları araç, “Sevgili Aşk” amaç konumundadır. Bunun yanı sıra, bahsi geçen tabiat unsurları oldukça mutad olunan şeyler olmasına rağmen, bu unsurlar şiirdeki kullanımlarıyla hiç de eğreti durmamaktadır.

Bununla birlikte şairin bu şiirinde halk ozanlarının, âşıkâne, Anadolu’nun bin bir motifiyle süslenmiş vaziyette olan şiirlerindeki havayı sezme mümkündür:

“... ”

Gönlünü ellere verse de ne var:

Saklarım derdini ölene kadar,

Köyünden ayrılan telli turnalar:

O gülden âşka bir selâm yeter.

Şifadır düşünmek seni seherde

Elinden bir çare bekleyen derde

Bülbüller öterken şen bahçelerde

Yardan ayrılana sade gam yeter

Yadigârın olsun bahar çağından:

Bir gül esirgeme gönül bağından!

...

(Geçmiş Geceler, s.129)

Şair, sevgilisini şüphesiz her zaman düşünmektedir, çünkü şairin varı yoğu, aşu suyu her şeyi sevgilidir. Sevgiliyi düşünmek aşığın gönül yaralarına bir nebze olsa da ilaç olur. Görüldüğü üzere, yine “sevgilide benliğini yitirme” ve “gam ile yetinme” hali dikkatlerden kaçmamaktadır. Şair hüsn-i ta’lil sanatına da başvurarak seher vaktinde sevgiliyi düşünmenin bir başka olduğunu, hatta bu durumun yaralı gönlüne şifa verdiğini dile getirmektedir. Şairin muhayyilesinde kurguladığı ortam tabiatın kalbidir. Bahçeler şendir, bülbüller kendince aşklarını öterek dile getirmektedir ve böyle mutlu olmaktadır. Ancak yardan ayrılan şairin gamını tüm bunlar dindiremez, şairi ancak bir nebze olsun teselli edebilirler.

Öte yandan şair, sevgilinin vücudunu ince bir gül yaprağına benzetmektedir. Gül bitkisi kısa ömürlü bir bitkidir ve tez zamanda solmaktadır. Şair de sevgilinin vücudunu ince gül yaprağına benzeterek dünyanın kısılalığına vurgu yapmaktadır. Üç günlük dünyada sevgilisine bir kez olsun doyunca sarılamamanın hasretini çekmektedir:

“...

Vücudun inceyse gül yaprağından

Solmadan bir kere koklasam yeter.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 129)

Söz konusu şiiri halk ozanların yazdıkları âşık tarzı şiirlerle ilişkilendirmiştik. Bu ilişkilendirmenin yanı sıra, şiirde kullanılan bazı tabiat unsurlarını toplu bir şekilde ele aldığımızda, şairin “Divan Edebiyatı”ndaki bazı mazmunlardan esinlendiğini söyleyebiliriz. Söz konusu etmek istediğimiz mazmunlar “gül, sabâ”dır. Şair, hem sevgilisini hem de sevgilisinin vücudunu “gül”e, benzetmektedir. Bununla birlikte şair, “sabâ” mazmununu açık bir biçimde kullanmasa da, “sabâ” mazmununun Divan şiirindeki kullanımından esinlendiğini söylemek mümkündür. Bu durumu şairin “*Şifadır düşünmek seni seherde*” mısraıyla ilişkilendirmek mümkündür. Seher vaktinde bir “yel” estiği hem halk arasında yaygın bir kanaattir, hem de halk şairlerinin şiirlerinde mutad olunan bir deyiş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun şairin zihninde de bu şekilde yer edindiğini söylemek pek de hayal mahsulü bir düşünce olmayacaktır. Dolayısıyla diyebiliriz ki; seher vakti esen yel, şaire sevgilinin kokusunu ve sevgiliden haber getirmektedir.¹⁹² Bu çıkarımımızı Vasfi Mahir ile yapılan ve Varlık dergisinin 60. ve 61. sayılarında yayımlanan bir mülakattaki şu cümlelere de dayandırmak mümkündür:

*“Ulusumuzu ebedîyete kadar övündürecek ve bütün cihan şairlerine sanat dersi verebilecek eserleri Divan Edebiyatı içinde bulabiliriz. Bu edebiyat, Eski Yunan ve Lâtin edebiyatları, modern Fransız, İngiliz ve Alman edebiyatları gibi büyük bir insanlık destanı, koca bir medeniyet eseridir ve onlardan hiç aşağı kalmaz. Bazı kimselerin sandıkları gibi ‘gayr-i millî, gayr-i içtimaî, gayr-i hayatî’ Arap ve Acem taklidi falan değildir. Aynı kültür ve aynı estetiğin mahsulü olan Arap ve Acem edebiyatlarından çok başkadır. Tıpkı aynı kaideler ve aynı estetik altında meydana gelen Alman, Fransız ve İngiliz edebiyatlarının birbirinden başka olduğu gibi.”*¹⁹³

¹⁹² İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 14. Basım, İstanbul Ekim 2005, s. 383.

¹⁹³ Vasfi Mahir Kocatürk, “Divan Edebiyatı, Halk Edebiyatı”, *Varlık*, Sayı 61, İstanbul 1936, s. ?.

2.1.3. Anadolu - Türklük Aşkı

Üçüncü olarak inceleyeceğimiz şiirler, sevgiliye ve Anadolu nezdinde tüm millete duyulan aşkın tema olarak birlikte işlendiği şiirler olacaktır. Vasfi Mahir'in hem "sevgili" ye karşı hislerini hem de "Anadolu-Türklük" olgularına olan hislerini tema olarak bir arada işlediği şiirlerinde, söz konusu işleyiş, Vasfi Mahir'in "Anadolu/taşra" kızları ile "şehirli kızları" kıyaslama ve "Anadolu/taşra" kızlarını tercih etme, onlara karşı "aşk" duygusu besleme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu kıyaslamalarla birlikte "sevgili aşkı" dikkatleri çeken ön önemli husus olarak dikkatimizi çekmektedir. Bununla birlikte Vasfi Mahir, "şerhli kızları" karşısında kendisini kimi zaman hor ve hakir görmektedir. Bu aşağılama hissini, "şehirli insanlar"ın, "Anadolu/taşra insanları"nın ve "Anadolu"yu ön yargılarından sıyrılmadan "aşağı" olarak addetmeleriyle ilişkilendirmek mümkündür. Tüm bu söylediklerimizin yanı sıra, Vasfi Mahir'in hem "sevgili"ye hem de "Anadolu – Türklük" olgularına karşı olan hislerinin tema olarak işlendiği şiirlerinde, "Kurtuluş Savaşı" öncesi ve sonrasında Türk milletinin yaşadığı sıkıntılı zamanlar da "Sevgili Aşk" ile birlikte dikkatlerimizi celp eden bir başka husustur¹⁹⁴.

Vasfi Mahir'in hem "Sevgili Aşk"ını hem de "Anadolu-Türklük" olgularına karşı olan hislerini bir arada tema olarak işlediği şiirlerinin sayısını beş ile sınırlandırmıştık. Bununla birlikte Vasfi Mahir, "Sevgili Aşk"ını müstakil bir tema olarak işlediği şiirlerinde de söz konusu olgulara yer verdiğini de dile getirmiştik. Biz de, söz konusu edilen beş şiiri ele almanın yanında; Vasfi Mahir'in "Sevgili Aşk"ını müstakil bir tema olarak işlediği şiirlerinde Anadolu-Türklük sevgisine yer verdiği kısımları da ele alma ihtiyacı hissettik. Bu durumun izahı, "Aşk" temalı şiirlerin sayısında yaşanacak karmaşayı önlemeye yöneliktir.

¹⁹⁴ İlgili şiir için bkz. *Geçmiş Geceler*, s. 52-56.

Vasfi Mahir, ikinci şiir kitabı olan *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabının ilk şiirinde¹⁹⁵ –bu şiire bir isim vermemiştir- sevgiliden ayrılmanın verdiği ıstırabı ve karmaşık duygularını en veciz bir şekilde ifade eder. Vasfi Mahir, bu şiirinde duygu ve düşünce dünyasının karmaşık halleriyle birlikte sevgiliden ayrılmanın verdiği acıyı bir terkip halinde sunduğu için bu şiiri “Aşk” başlığı altında incelemeyi uygun bulduk. Şairin mısralarından anladığımız kadarıyla, giden sevgili bir daha geri dönmeyecektir ve bu durum şairin yüreğindeki yangını kat ve kat arttırmaktadır. Bununla birlikte teselliye memleketin, Anadolu’nun muhtelif unsur ve safî insanına sığınmakta bulan Vasfi Mahir’de memleket sevgisi adeta bir tutku halindedir. Bu sebeple onun şiirlerinde sevgilinin derdi ile memleket sevdası doğal bir terkip halinde karşımıza çıkmaktadır. Bazen Anadolu’nun eşsiz bir özelliği, bazen tabiatın tarif edilemez güzelliği, sevgilinin aşkıyla günden güne artan acısına ortak olmaktadır. Vasfi Mahir sözünü ettiğimiz şiirinde de sevgilinin derdine ortak olan unsur Anadolu’nun, dünyada başka hiçbir yerde olmayan kültürel bir motiftir:

“... ”

Kütahya’dan getirdiğim

Camgöbeği bir vazoda

Son demlerini yaşıyor

Onun verdiği çiçekler...

...”

(*Geçmiş Geceler*, s.11)

¹⁹⁵ İlgili şiir için bkz. *Geçmiş Geceler* s. 9-11.

Şair, sevgiliden ayrıldığı için adeta “*Onun verdiği çiçekler...*” gibi “*Son demlerini yaşıyor.*” Sevgilinin verdiği çiçekleri, şair ile sevgili arasındaki aşkın bir simgesi olarak düşünürsek bu aşkın da söz konusu çiçekler gibi son vakitlerini yaşadığını söyleyebiliriz. Yukarıda da zikrettiğimiz üzere şair teselliyi Anadolu insanında, Anadolu motiflerinde aramaktadır. Bu nedenle şair, Anadolu’nun çinileriyle özdeşleşmiş olan Kütahya beldesini de anmayı ihmal etmez, hatta bu durumu, bir sığınak, acısını hafifleten bir teselli kaynağı olarak görür. Vasfi Mahir’in şiirlerinde Anadolu, farklı motifleriyle karşımıza çıkmaktadır: kimi zaman işgal altındaki memleket, kimi zaman aslına dönüşün son durağı, kimi zaman da Yahya Kemal’in deyişiyle “mektepten memlekete dönüş”.¹⁹⁶

Vasfi Mahir’in *Geçmiş Geceler* adlı eserinde bulunan *Yollarda Soneler* bölümünde “I ” başlığı taşıyan şiirinde de aşkla birlikte karşımıza çıkan unsur Anadolu insanıdır. Şair, kendine eş olacak kızın “çatlak tabanlı” Anadolu kızı olduğunu düşünmektedir. Ona göre çok sevdiği Anadolu’nun, acıya dayanıklı, erine hizmet etmekten zevk alan kızları, şehrin kibar hanımefendilerine nazaran eş olarak daha uygundur. Her türlü sıkıntıya göğüs geren, gerektiğinde bir kuru ekmeğe bile razı olan Anadolu insanın yetiştirdiği elleri kınalı Anadolu kızı, şüphesiz şehirli yosmalardan, varlık içinde büyüyen, yokluk nedir bilmeyen yapay güzelliklere sahip olan kızlardan hem daha güzel, hem de sıkıntıya, kedere ve yokluğa daha bir aşinadır. Şairin gönlü de aklı da, kocalarına kurban olsun diye elleri kınalanan Anadolu’nun toprak bilekli, çatlak tabanlı kızlarındadır:

“... ”

O ipekten saçlılar olur mu senin karın?

¹⁹⁶ Öztürk Emiroğlu, *Türkiye’de Edebiyat Toplulukları*, Genişletilmiş 4. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara 2011, s. 98.

Bağrına basmak için, kör müsün yok mu senin

Toprak bileklilerin, çatlak tabanlıların?

...

(Geçmiş Geceler, s.62)

Şairin bu tercihinde kendisini hor görmesi de etkin bir rol oynamıştır diyebiliriz. Yukarıda alıntıladığımız üçlükten önceki bentte şair, kendisini “çorapsız” olarak nitelemektedir. Bu yüzden kendini taşranın bir parçası olarak görür ve şehirli insanlarla kıyas eder. Şairin kendini “çorapsız” diye nitelemesi şüphesiz fakir ve yorgun Anadolu insanının bir özelliğidir. Zira Anadolu insanı, ayağındaki çorabı, patiği kar kış dinlemeden vatanın kurtulması uğrunda savaşıyor Mehmetçiğe yollamıştır.

Ayrıca burada bir kültürel bir çatışma durumu sezilmektedir. Bu çatışmayı “şehir-taşra” çatışması olarak adlandırmak mümkündür. Mehmet Kaplan’ın bu hususta yaptığı şu tespiti alıntılanmak son derece isabetli olacaktır:

“... İstanbullular, Anadolu’yu, hemen daima gidilmesi hoş olmayan bir yer telakki etmişlerdir. Hüzünlü, hatta trajik bir mana taşıyan ‘taşra’ kelimesi bu davranışı çok iyi anlatır.”¹⁹⁷

“Çatlak tabanlı” sıfat tamlaması, Vasfi Mahir’in *Geçmiş Geceler* ismini taşıyan şiir kitabında bulunan *Yollarda Soneler* bölümünde yer alan “V” başlıklı şiirinde de zikredilmektedir. Bu simgenin temsil ettiği mefhum yine Anadolu’nun gün görmemiş, yüzleri adeta nurdan bir portre olan kızlarıdır:

¹⁹⁷ Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 2 (Cumhuriyet Devri Türk Şiiri)*, 19. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul 2009, s. 22.

“... ”

Onlar için gel beni al, avut dizlerinde!

Gel! Yetiş: gözlerinin mavi denizlerinde

Çatlak tabanlıların yüzünü seyredeyim...

...”

(Geçmiş Geceler, s. 69)

Şair, buna benzer bir durumu, yani Anadolu'nun vefakâr ve cefakâr kızlarını şehrin duygusuz ve tahammülsüz kızlarına tercih edişini yine *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabında bulunan *Dönüş* başlıklı şiirinde de konu eder. Fakat bu şiirde farklı bir nokta dikkatimizi çekmektedir. Şair, şehirde hayatını sürdürürken gönlünü şehirli güzellere kaptırır. Bu kaptırış tıpkı şehirli kızların dünyası gibi maddi haz ve isteklere dayanmaktadır. Nefsini ve maddi yönünü tatmin eden şairin belki de asıl niyeti Anadolu kızlarına duyduğu özlemi gidermektir. Fakat bu özlem maddiyat abidesi yapmacık güzellerin dudaklarında dincecek kadar basit ve aşağı bir özlem değildir. Şair, hasretle dolu günlünü bu şekilde teskin edemeyeceğini anlar ve en nihayetinde aslına döner. Anadolu güzeli, çatlak tabanlı, elleri kınalı vefakâr sevgilisine, teselliye ve mutluluğu Anadolu'daki ilk göz ağrısı sevdiceğinde bulur:

“... ”

Nice günler ve aylar senin busen yerine

Yurdumun toprak kokan kızlarıyla öpüştüm.

Fakat en sonra senin şefkatli dizlerine

Istıraptan yapılmış bir şaheserle düştüm...

...

(Geçmiş Geceler, s.145)

Görüldüğü üzere şair, huzuru ve özleminin nihai durağını Anadolu dilberinin şefkatli dizlerinde bulmaktadır. Şair, söz konusu özlemden kaynaklanan ıstırabın, kederin, adını ne koyarsak koyalım tüm bu unsurların mimarı olduğu “acılar abidesi” şeklinde özüne dönmüştür. Şair, doğduğu ve büyüdüğü, mayasının atıldığı yere, Anadolu topraklarına dönünce, Anadolu hatununun dizlerine başını koyarak sonsuz mutluluğa ulaşacağını düşünür. Bu dönüşü Yahya Kemâl’in “mektepten memlekete” şeklinde tabir ettiği durumla bir nebze olsun ilişkilendirmek mümkündür.

Vasfi Mahir aşk temasını işlediği bir başka şiirinde de, “Sevgili Aşk” ile birlikte “Anadolu insanı”nın hayatının farklı bir kesitini ele almaktadır. İmkânsızlıklarla mücadele eden Anadolu’nun yiğit eri, kendisinin eline bakan ev ahalisine karşı mahcup olmamak için geçimini sağlamak amacıyla gurbet ellere gider. Buna karşılık hatun kişi, tam yedi yıl gurbet ellerde çalışıp rızkını kazanmaya gayret eden erine vefakârlığını kanıtlamak istercesine, eri sıladan ayrılmadan evvel saçını yedi düğümlerle bağlar. Şair, bu tabloyu gözler önüne sermekle Anadolu kadınının vefakârlığına bir kanıt sunmayı amaçlamaktadır. Söz konusu vefakârlığın arkasında da eşe duyulan aşk, sevgi ve Anadolu kadınının mayasında var olan sadakat vardır. Ailesini ele güne muhtaç etmeyip yardan, evlattan uzakta yedi yıl çalışan er kişi memleketine döndüğünde görür ki, giderken bir kez düğümlenen yârinin saçları, döndüğünde yedi kez düğümlenmiştir. Öyle ki Anadolu kadını simgeleyen sevgili, sadıkâne bir şekilde erinin yollarını gözleyerek tam yedi yıl saçının tek telini bile kimseye koklatmamış ve her yıl saçına bir düğüm atmıştır. Sonuç olarak tüm bunlar Anadolu kadınının aynı zamanda vefalı bir sevgili olduğunu kanıtlayan birer simgedir. Gurbete giden erini sabırla, itaatle bekleyen yâr, en

sonunda erine kavuşur ve erine vefasını kanıtlamak için her yıl birer düğüm attığı saçını, sıla dönüşü erine açtırır. Bu durumu daha iyi bir şekilde anlatabilmek için söz konusu şiirin tamamını almayı uygun gördük:

Saçında Düğümler

Ayrılrken nazlının yüzünün gördüğümde

Gözüm takıldı kaldı saçındaki düğümde.

Ondan başka anlayan yokken beni köyümde

Saçının büklümünü, sordum, anlayamadım...

İçimde şüphe denen alev yandı derinden:

Bu saçı bağlamıştım kaç kere kaç yerinden.

Sır vermemek kastıyla kapanan gözlerinden

Öperken sürüklendim gurbete adım adım...

Ölmez bir gün elbet gelir sılaya giden:

Yedi yılın üstüne köye döndüm yeniden.

Açıldı kollarımda o gülden oyma beden,

Yedi düğüm saçına baktım: yazılı adım...

(Geçmiş Geceler, s.121-122)

Vasfi Mahir, sevdiğinin sadıklığı karşısındaki mutluluğunu dile getirirken, İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası Türk inanisında ayrı bir yeri olan ve kutsal kabul edilen “yedi” sayısına da telmih yapmaktadır. Vefalı sevgili aynı zamanda sadık, sabırlı, her zorluğa göğüs germesini bilen, gerektiğinde ailesi uğruna varını yoğunu ortaya koyan, samimi, içten ve saf Anadolu insanını da temsil eder. Hem yâr aşkı... Hem Anadolu insanına duyduğu sevgi... Hem de Türklüğün getirdiği geleneğe bağlılık... Görüldüğü üzere bu üç ayrı unsura duyulan aşk ve ilgi Vasfi Mahir’in şiirinde harmanlanarak karşımıza çıkmaktadır. Edebiyat âleminde şairliğinden ziyade edebiyat tarihçiliği ile anılan Vasfi Mahir’in şairliğinin kuvvetini, bu şiirinde de gözlemleyebilmek kanaatimizce mümkündür.

Vasfi Mahir’e göre Anadolu’nun hemen her köyünde muhakkak bir dilber vardır ki; cümle köy delikanlısının gönlüne sevda ateşini nakşeder. Öyle bir ateş ki; yürekleri derdin cümlesine gark eder. Nitekim Anadolu’nun kaderinde de acı, hasret ve keder her zaman varlığını sürdürmüştür ve Anadolu insanı bu acıyla, hasretle, sabırla, tevekkülle yoğrulmuştur. Anadolu’nun köylerinde büyüyen Vasfi Mahir de tıpkı Anadolu delikanlıları gibi köyün en güzel dilberine gönlünü kaptırmıştır:

“... ”

Bakışlar büyülü, boy bos yerinde,

Eşi yok cihanın güzellerinde.

Herkesin kalbi bu köylü dilberinde

Her kalbe çünkü ok attı Güldalı...

... ”

(Geçmiş Geceler, s. 126)

“ *Güldalı* ” şiirinin ana teması nedir diye soracak olursak, alacağımız cevap; “vefasız sevgiliye edilen sitem” olacaktır. Fakat kanaatimizce burada esas üzerinde durulması gereken durum, şiirin Anadolu’daki yaşamdan, “aşk”ın Anadolu’daki halinden bir kesit sunmasıdır. Köy dilberine duyulan karşılıksız aşk, Anadolu’nun hemen her köyünde rastlayabileceğimiz bir durumdur. Vasfi Mahir’in şiir anlayışını göz önünde bulundurduğumuzda, esas vurgulamak istenenin, bu durum olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Ayrıca Vasfi Mahir, aynı şiirin dördüncü bendindeki “*Geziyor peşinde yediler, dedim*” mısraıyla, biraz evvel yukarıda da zikrettiğimiz telmih durumunu tekrar karşımıza çıkarmaktadır. İslamiyet öncesinde ve sonrasında kültürümüzde ayrı bir ehemmiyeti olan “yedi” rakamını bir motif olarak şiirindeki diğer unsurlarla harmanlamıştır.

Vasfi Mahir, ilk olarak *Yedi Meşale* ortak kitabında yayımlanan, ikinci olarak da *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabında yayımlanan *Sürüden Ayrılan* başlıklı manzumesi de sevgiliye olan duygularıyla birlikte Anadolu’nun köy yaşantısını da sezdiren bir şiir olarak karşımıza çıkmaktadır. Köy yaşantısı denilince aklımıza ilk gelecek unsurlar tabiat unsurları olacaktır. Şair, sevgilisine o kadar âşıktır ki tabiat unsurları da adeta bu aşka ortak etmektedir. Tabiat unsurları, onun kaleminde adeta canlı birer varlık görünümü kazanmaktadır. İntak sanatına başvuran şair, sevgiliye karşı hissettiği duyguları dile getirebilmenin en güzel yollarını aramakta ve bu arayışın neticesinde bittabi tabiat unsurlarından yararlanmaktadır:

“... ”

Sular: “Nerdesin?” diyor, Dağlar aşkınla deli,

Kırların benzi soldu sen bu köyden gideli;

... ”

(Geçmiş Geceler, s. 124)

Burada dikkatleri çekmek istediğimiz esas nokta; sevgilinin yine bir köylü güzeli oluşudur. Şüphe yok ki bu köy Anadolu'nun herhangi bir yeridir. Belki, şairin memleketi olan Gümüşhane'nin yüksek dağları arasında unutulmuş bir köy, belki işgalden yeni kurtulan Ege'nin bir ova köyü, kim bilir belki de Urfa'nın şanlı bir köyüdür.

Vasfi Mahir'in Anadolu'nun saf, sadık, elleri kınalı, saçları sırma güzellerine duyduğu sevgiyi işlediği diğer şiirlerini dile getirecek olursak; “*Türkü*”, “*Âşık*” gibi şiirlerini söylemek pek yerinde olacaktır.

Vasfi Mahir'in gençlik yılları Kurtuluş Savaşı'na tesadüf etmektedir. Malum, vatan düşman işgali altındadır. Evlerini yurtlarını terk etmek zorunda kalan Anadolu ve Rumeli ahalisi, tüm bunlar yetmezmiş gibi, bir yandan cepheye yardıma koşmakta, öbür yandan da yokluk ve sefaletle mücadele etmektedir. Genç Vasfi Mahir hem vatanın bu durumunun verdiği ıstırapla hem de “...elinde keman, / Bir ince kız...”a kaptırdığı gönlünün ateşiyle yanmaktadır. Bu durumun şairin zihninde ve gönlünde bıraktığı derin izlerini görmek, şairin yıllar sonra yazdığı “*Teşrinievvel Gecesi*” isimli şiirinde mümkündür. Vasfi Mahir “*Teşrinievvel Gecesi*” ismini taşıyan şiirinin ilk dokuz beşliğinde sevgiliye karşı beslediği duygularını dile getirmektedir:

“... ”

Kapıda bir genç, dayanmış soğuk mermere,

Gün alçalmış, bahçelerde bir ince duman.

Çivilenmiş gibi mahzun gözleri yere,

Karşı yoldan, yorgun argın, elinde bir keman,

Bir ince kız yaklaşıyor merdivenlere...

Bu çocuğu tanıyorum, bana benziyor;

Bu kız benim ilk sevdiğim, sevmediğim.

Aşk ateş, saç alev ve gözleri kor,

Bir gün “Seni seviyorum” diyemediğim...

Bu çocuğu tanıyorum, bana benziyor...

...”

(Geçmiş Geceler, s.52)

Şair, adeta zihninde geçmişe bir yolculuk yapmaktadır ve o dönemde olup bitenleri yabancı bir gözle izlemektedir. Söz konusu şiire bakacak olursak; görürüz ki şair, bazen bir yabancı bir gözlemci kıyafetini giymekte, bazen de gözlemediği gencin, gerek gençlik dönemindeki gerekse yıllar sonraki olgunluk dönemindeki kıyafetini giymektedir. Şair, sevgisini dile getirememenin acısını, pişmanlığını yaşamakta ve yıllar sonra maziye hatırladığında da yine bu ateşle kavrulmaktadır. Yıllar sonra bile böyle bir aşkın yürekte açtığı yaralar ve pişmanlık, kişide hala acı uyandırabilmektedir. Şair, geçmişle an arasında gelgitler yaşamaktadır ve şiirini de bu doğrultuda kaleme almıştır. Şiirin bu bendinde bir pişmanlık, geçmişe özlem sezilmektedir:

“... ”

Bu kadını tanıyorum, yirmi yıl evvel,

Yüzü siyah gecelere beyaz bir aydı;

Boyu suna, beli ince ve saçları sel...

Şimdi, ne olur, şakağına dayanan o el

Benim ateş şakağımı, ah! Okşasaydı.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 53)

Şair, bir yandan sevgilinin aşkının ve ona sevdiğini söyleyememenin pişmanlığının verdiği acıyla “...*kurtarıcı sabahları*...” beklerken, diğer yandan da uzaklardan gelen yanık ve garip türkünün zihninde uyandırdıklarına kalemiyle can vermektedir.

Şiirin onuncu bendi olan aşağıdaki bent, “Sevgili Aşk”ndan “Anadolu Aşk”na geçişin yapıldığı bir bent olarak karşımıza çıkmaktadır. Yüreği eski günlerdeki sevgili için yanan Vafî Mahir, o günlerde işgal altındaki vatanını da bir türlü aklından çıkaramaz. Adeta hangi derdine yanacağını bilemez olur:

“... ”

Işık sönmüş ay örtülü, gönül muzdarip,

Kurtarıcı sabahları beklemek ne zor:

Uzaklarda bir türkü var: yanık ve garip,

Bir el mavi pencereme bir perde çekip

Bana başka bir sahneyi seyrettiriyor:

...”

(Geçmiş Geceler, s. 54)

Bu sahne düşman işgali altındaki vatanın, memleket topraklarının üzerinde çekilen acının, yokluk içerisinde işgal kuvvetleri ile mücadele etmeye çalışan Anadolu insanının çilesinin, hayatta kalma mücadelesinin ta kendisidir:

“...

Bir yaralı koca aslan zincirle bağlı,

Bilinmiyor kim gelecek, kurtaracak kim.

Bu aslana köleleri hâkim olalı

Kayalardan hız alacak kızıl kartalı

Gözetliyor milyonla göz, milyonla yetim...

...”

(Geçmiş Geceler, s. 55)

Vasfi Mahir’in şiirlerinde muhtelif temaların iç içe olduğunu daha önce de dile getirmiştik. Bu durumun sebebini Vasfi Mahir’deki “aşk” anlayışının farklı unsurlardan oluşan bir terkip halinde oluşuyla ilişkilendirmek mümkündür. Yukarıdaki bendi aldığımız *Teşrinievvel Gecesi* isimli şiirde de durum, izah etmeye çalıştığımız üzeredir. Söz konusu bentteki “*kızıl kartal*” tabiri Gazi Mustafa Kemal’i, “*milyonla göz*” de Türk milletini simgelemektedir. Türk milleti tarihte var olduğu ilk

günden bu yana hiçbir milletin boyunduruğu altında kalmayı kabul etmemiş, bağımsızlığı için her daim savaşmıştır. Nice canlar bu uğurda gerektiğinde canını bile gözünü kırpmadan cesurca feda etmiştir. Şüphesiz Osmanlı Devleti de Türk tarihinin en büyük devletlerinden birisidir. Üç kıtada yüz yıllar boyu hüküm süren Osmanlı Devleti, adeta “*yaralı bir koca aslan*” gibi son demlerini yaşamaktadır. Tarihte bir Türk devleti ne vakit sıkıntıya düşse, ne vakit yıkılma tehlikesi yaşasa muhakkak bir kahraman sahneye çıkmıştır. Ama Kürşat... Ama Ertuğrul Gazi... Ama I. Mehmet Çelebi... Ama Gazi Mustafa Kemal... Osmanlı Devleti’nden sonra da kati suretle bir Türk devleti kurulacaktır. Bu tarih boyunca böyle olmuştur ve bundan sonra da böyle olacaktır. Beklenen kahraman Atatürk’tür. Bu şiirin bu bendinde, Vasfi Mahir’in Atatürk’e olan sevgisi de devreye girmiştir ve sevgili aşkıyla yanan genç Vasfi Mahir’in yüreğinin teselli kaynağı olmuştur. Şairin Atatürk temalı şiirlerini ayrı bir başlık altında inceleyeceğimiz için, söz konusu durumun üzerinde burada geniş bir şekilde durmamakta fayda görmekteyiz.

“Anadolu – Türklük ve Sevgili Aşk” alt başlığı altında incelemeye gayret gösterdiğimiz şiirlerin sayısı, en önce belirtmiş olduğumuz beş sayısından fazla olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. “Anadolu – Türklük ve Sevgili Aşk” alt başlığının girişinde belirttiğimiz üzere, bahsi geçen beş şiirin yanı sıra, “Sevgili Aşk”ın tema olarak işlendiği yirmi beş şiirden bazılarını da, içinde bulundurduğu bir takım unsurlardan dolayı, “Anadolu – Türklük ve Sevgili Aşk” alt başlığı altında inceleme gereği duyduk. Açıklama mahiyetindeki bu cümlelerin, incelemeye tabi tuttuğumuz söz konusu şiirlerin sayısı konusunda olası bir karmaşıklığı önleyeceğini düşünüyoruz.

“Aşk” başlığı altında değinme ihtiyacı duyduğumuz bir başka hususu da dile getirmekte fayda var. Bu bağlamda “*Yedi Meşale*” ortak kitabının önsözünde geçmekte olan şu cümleyi alıntılama pek yerinde bir iş olacaktır:

*“Yazılarımızda ne dünün mızımız ve soluk hislerini, ne son zamanların renksiz ve dar Ayşe, Fatma terennümünü bulacaksınız.”*¹⁹⁸

Bu durumda Vasfi Mahir’in “Aşk” teması altında incelemeye çalıştığımız şiiirlerinin muhtevası ile önsözdeki ilgili cümleler arasında bir çelişki sezilebilir. Ayrıca Cevdet Kudret’in *Varlık*’ta çıkan bir yazısında geçen şu cümleleri alıntılama, söz konusu hususu izah etme yolunda son derece yerinde bir hareket olacaktır:

*“Buradaki ‘dünün mızımız ve soluk hisleri...; kendi dar hususiyetimiz, aşkımız, sevinç ve kederlerimiz...’ sözleri Yaşar Nabi ile Vasfi Mahir’in olsa gerek. Her ikisi de toplumsal konulara girmenin eşiğinde idiler.”*¹⁹⁹

Söz konusu cümlelerin kime ait olduğunu kesin olarak anlamak güç gözükse de, Vasfi Mahir’in şiiirlerinde işlediği temalara genel olarak baktığımızda, bu ifadelerin Vasfi Mahir’e ait olma ihtimalinin bir hayli yüksek olduğunu görürüz. Zira Vasfi Mahir’in şahsî (“*mızımız*”) hislerini dile getirdiği şiiirlerinin sayısı, şahsî hislerini dile getirmediği şiiirlerinin sayısı ile karşılaştırılamayacak kadar azdır. Dolayısıyla bu durumda bir çelişki halinin olmadığını söylemek mümkündür.

“Aşk” başlığı altında, Vasfi Mahir’in “Aşk” anlayışına ışık tutacak nitelikteki şiiirleri inceleme gayreti gösterdik. Vasfi Mahir, hem sevgiliye karşı olan hislerini, hem “Anadolu ve Türklük” olgularına karşı beslediği duygularını hem de

¹⁹⁸ *Yedi Meşale*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1928, s.3.

¹⁹⁹ Cevdet Kudret Solok, “50. Yıldönümünde Yedi Meşale Üzerine Anılar”, *Varlık*, Sayı 847, İstanbul 1978, s. 6.

tabiata duyduğu hislerini; kimi zaman müstakil bir tema biçiminde, kimi zaman da bir terkip halini almış bir tema biçiminde şiirlerinde işlemiştir. Bizim buradaki amacımız, ele aldığımız şiirlerin altında yatan muhayyileyi net bir şekilde ifade edebilmektir.

2.2. CİNSELLİK

Vasfi Mahir, iki şiirinde “Cinsellik ve Şehvet” olgularına tesadüf etmekteyiz. Bunlardan bir tanesinde “cinsellik” açık olarak “cinsel bir fantezi” şeklinde sunulmaktadır. Söz konusu diğer şiirinde ise, “kadın vücudu” bir “cinsellik ve şehvet” objesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şairin ikinci kitabı olan *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabında bulunan *Yabancılar* başlıklı şiiri “cinsellik” olgusu etrafında kaleme alınmıştır. Şair, bu şiirinde adeta hayal dünyasındaki bir fanteziyi dile getirmektedir. Öyle ki söz konusu şiirde, birbirini tanımayan iki şahsın arasında yaşanan cinsel ilişkisi, çeşitli tasvirlerle konu edinilmiştir:

“... ”

İçimde hapsederek vicdanımın sesini

Dedim: “bugün de zevkin duy en mülevvesini:”

İsmi öğrenmeden istedim busesini,

Hemen dudaklarını dudağıma bıraktı.

Duydum can verir gibi bağıma sızdığını:

O bir testi serin su, ben bir ateş yığını.

Hazırladı yosunlu kayalar yastığını,
 Vücuduna sanki yer ipekten bir yataktı.
 ...”

(Geçmiş Geceler, s. 81)

Vasfi Mahir *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabının *Sahilde Şarkılar* bölümünün üçüncü şiirinin²⁰⁰ de, şehvet ve adına aşk diyemeyeceğimiz bazı duygular içerisinde kaleme alındığı söylenebilir. Muhayyilesinde kurguladığı kadın çıplak bir kadındır. Bu durumda şüphesiz ki tesir kaynağı cinsî duygulardır:

“...
 Soyun, atıl denize, aya karşı gerin de:
 Kaçırılmaz geceler böyle yaz demlerinde!
 ...
 Görün: Fısıldasın su her yana “Susun!” diye,
 “Billur bir kadeh gibi vücudunu sun!” diye.
 ...”

(Geçmiş Geceler, s. 139)

2.3. YALNIZLIK

Yalnızlık, insana ait bir histir. İnsan, muhtelif sebeplerden dolayı yalnızlık hissine kapılabilir. Yalnızlık, kimi zaman sevgiliden ayrıldıktan sonraki dönemde, kimi zaman bir ailenin yok olup gittiği feci bir olay sonrasında, kimi zaman fikir

²⁰⁰ İlgili şiir için bkz. *Geçmiş Geceler*, s. 139.

uyuşmazlığı içinde olduğumuz bir cemiyette, kimi zaman da gurbet ellerde bulunulduğunda hissedilebilen, insana has bir duygudur.

İnsana özgü bu umumî his, edebiyatımızda pek çok edîb tarafından edebî eserlerde, ilk edebî eserlerin ortaya çıkışından günümüze değin işlene gelmiş bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Vasfi Mahir de hemen her şairin şiirlerinde işlediği gibi “yalnızlık” hissini şiirlerinde tema olarak işlemektedir.

Vasfi Mahir’de “yalnızlık” hissi, kimi zaman sevgilinin yokluğunda, kimi zaman can dostundan uzak oluştta, kimi zaman da doğduğu, büyüdüğü diyarlardan uzaklarda, gurbette olduğu vakitlerde ortaya çıkmaktadır. Vasfi Mahir’in “yalnızlık” temasına yer verdiği şiirlerine baktığımızda, yalnızlık temasının işlenişinin zikrettiğimiz sebepler doğrultusunda olduğunu söyleyebiliriz.

Vasfi Mahir’in “yalnızlık”ı tema olarak işlediği şiirlerini incelediğimizde, O’nda “yalnızlık” hissini ortay çıkışına sebep olan ilk durumun, “gurbette olmak ve can dostundan uzak olmak” olduğunu gözlemledik. Vasfi Mahir’in ikinci şiir kitabı olan *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabında bulunan *Yollarda Soneler* bölümündeki *II* başlıklı manzumesinde “yalnızlık” duygusu sezilmektedir. Sözünün ettiğimiz “yalnızlık”ın sebebi olarak da “gurbette olma” duygusu karşımıza çıkmaktadır. Şair, memleketinden uzak bir diyarda Edirne’dedir. Söz konusu hislerin tesirinde olan şair, tabiat unsurlarından da yararlanarak Edirne’yi karamsar, hastalıklı bir şekilde tasvir etmektedir:

II

Sevgilisiz bir evi andırıyor Edirne:

Her taraf tozlu, her yer solgun, her yan karışık.

...

Harap olmuş camiler, türbeler günden güne.

Batan güneş Meriç'te yüzdürüyor bir ışık.

...

Her akşam dolaştığım yollar aynı biçimde

Her akşam üstümüze çöken aynı gariplik

Yalnız şimdi bir dostun hasreti var içimde.

Ne olur! Şurada bulsam o candan arkadaşı;

Omzunda benim başım, omzumda onun başı,

Söyler, şikâyet eder, anlatır dertleşirdik.

(Geçmiş Geceler, s. 63-64)

Dosta duyulan özlem, şiirin herhangi bir mısraında muayyen olarak gözler önüne serilirken, yalnızlık olgusunun mevcudiyeti ise şiirin tümü okunduğunda sezilmektedir. Daha ilk mısradan anladığımız üzere şair, Edirne'de gurbettedir ve can arkadaşından uzakta kendisini “yalnız” hissetmektedir. Edirne’yi “Sevgilisiz bir ev”e benzeten şair, “can dostundan uzak olmak” durumunu daha çarpıcı bir biçimde vurgulama isteği içersindedir. “Sevgili” kelimesi bu şiirde hem gerçek manasında hem de yan mana olarak bir dost, bir can arkadaşı olarak kullanılmıştır diyebiliriz. Bu duyguların tesiri altında olan şair, Edirne’yi de melankolik bir biçimde tasvir etmektedir. Camiler ve türbeler yıpranmış bir vaziyettedir. Güneş Meriç nehri

üzerinden batmaktadır. Şüphesiz ki bu iki durum da doğaldır; fakat şair, o anki psikolojisinin tesiri ile bu durumları vahamet sebebi saymaktadır. Eğer şair olumlu bir psikolojide olsaydı güneşin batışını değil de doğuşunu tasvir edebilirdi; camilerin ve türbelerin harap vaziyetlerinin değil de haşmetli görünüşlerini şiirine taşıyabilirdi.

Vasfi Mahir'in yalnızlık temasına yer verdiği şiirlerinde, yalnızlığın bir diğer sebebi de "sevgiliden uzak olma" veya "sevgiliden ayrı olma" şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Şair, sevgilide benliği yitirecek derecede sevgilisine bağlıdır. Vasfi Mahir'in, sevgili karşısında takındığı tavır; benliğini onun uğrunda yitirmesi, candan geçip canana ermek istemesini, Divan şiiri geleneğine bağlılık olarak değerlendirmek mümkündür. Fakat söz konusu geleneğe olan bağlılığın yalnızca "melankolik ruh hali" ve "sevgilide benliğini yitirme" ile sınırlı kaldığını dile getirmekte fayda var. Sevgilinin şairin yanında olmayışı, şairin gönlünde ve zihninde "yalnızlık" hissinin ortaya çıkışına yol açmaktadır:

"...

Bir kadın gözüdür gözümde gülen,

Bir kadın kalbidir ben de ağlayan

Onu ne ay görür, ne güneş vurur,

Beni yazlar yakar, kışlar dondurur.

Bir adımın benim, biri onundur:

Dayan, ey kimsesiz dizlerim, dayan!

..."

(Geçmiş Geceler, s. 152)

Yalnızlık temasının varlığını, “kimsesiz” sıfatının şiirde kullanılmasından sezmemek pek tabidir. Sevgiliden yoksun olan şairin gözü hiçbir insanı görmemekte ve şair, teselliyi hiçbir insanda bulamamaktadır. Bu sebeptendir ki şair, kendisini “kimsesiz” olarak addetmektedir.

Vasfi Mahir’in *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Deniz Feneri* başlıklı manzumesinde de “yalnızlık” hissi muayyen bir biçimde okuyucuya sezdirilmektedir. Söz konusu şiiri incelediğimizde “yalnızlık”ın sebebi olarak “sevgiliden ayrı olma” durumunu karşımıza çıkmaktadır. Şair, sevgilisi uğrunda göğsünü gamın rüzgârına germiş, ıstırapların nicesine gark olmuştur ve “*En nihayet bağrında simsiyah*” izler kalmıştır. Şair, söz konusu “yalnızlık”ını “deniz feneri”nin yalnızlığına benzetmektedir. “deniz feneri” de tıpkı şair gibi “kimsesiz, yalnız, garip yarsız”dır. Öyle ki “deniz feneri” bu durumuyla şairin bağrına da benzemektedir. Tüm bu benzetmelerin yanında şair, içinde bulunduğu “yalnızlık” halini veciz bir biçimde dile getirebilmek için “deniz feneri”nin halini “sürgünde ufuklara bakan bir cihangir”e ve “Allah’a yalvaran kimsesizler” e benzetmektedir. Hem “sürgündeki bir cihangir”in hem de “Allah’a yalvaran kimsesizler” in ortak özelliği, ortak duygusu “yalnızlık” tır.

“... ”

Ufka böyle bakınır sürgünde bir cihangir,

Her gün böyle yalvarır Allaha kimsesizler

...

Garip bir benzeyişin var şairin bağrına:

Harcadı göz nurunu o da yar yollarına;
 Göğsünü gerdi gamın rüzgârına, karına,
 En nihayet bağrında kaldı simsiyah izler.

(Geçmiş Geceler, s. 80)

2.4. ÖZLEM

“Özlem” duygusu da tıpkı “yalnızlık” duygusu gibi insana has bir his, bir duygu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan, kimi zaman yalnız kaldığında, kimi zaman da toplum içersinde bulunduğu vakitlerde bir takım şeylere “özlem” duyabilir. Bununla birlikte “özlem” duygusu, bazen bir şeyin arzulanıp da ulaşılamadığında, bazen dosttan uzak düşüldüğünde, bazen sevgiliden ayrı düşülen vakitlerde ortaya çıkabilmektedir. Bununla birlikte “özlem”, olgunluk çağlarında çocukluk dönemlerine de insan benliğinde ortaya çıkabilmektedir.

“Özlem” duygusu / hissi edebiyat tarihimizde hemen her şairin şiirlerinde tema olarak kendisine yer bulabilmiştir. Bakî, arzuladığı devlet mevkiine ulaşma özlemi içersinde olup, bu doğrultuda şiirler yazarken; Ziya Gökalp de Turan’ın özlemiyle şiirler kaleme almıştır. Ahmet Hâşim, “O Belde”ye ulaşamamanın verdiği yalnızlığın içindedir ve “O Belde”ye ulaşabilme özlemiyle doludur. Cahit Sıtkı, gurbet ellerde yalnızlıkla boğuşmakta ve memleket hasretiyle yanmaktadır. Edebiyatımızdaki bu silsileyi çoğaltmak mümkündür. Diyebiliriz ki; dünya veya Türk edebiyat tarihinde hemen her şair, bu umumî duyguyu, tema olarak şiirlerinde işlemiştir. Vasfi Mahir de bu umumî, insanî duyguyu şiirlerinde tema olarak işleyen bir şairimizdir.

Vasfi Mahir, kimi zaman doğduğu ve büyüdüğü taşra hayatına, kimi zaman çocukluğuna, kimi zaman Tefik Fikret ve Ahmet Haşim gibi hayalî bir beldeye gidebilmenin “özlem”ini hissetmekte, kimi zaman da sevgiliye karşı “özlem” duymaktadır. Tüm bunların yanı sıra, tabiatta varlığını yitirme arzusundan kaynaklanan “özlem” duygusuyla da mısralar kaleme almıştır.²⁰¹

İlk olarak üzerinde duracağımız şiir, Vasfi Mahir’in *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabındaki “Yol” başlıklı manzumesidir. Söz konusu şiirinde Vasfi Mahir, “taşra hayatı”na duyduğu “özlem”i tema olarak işlemektedir. Şair, “taşra hayatı”na o kadar özlem duymaktadır ki taşrada bulunan muhtelif tabiat unsurlarının kendisini çağırdığını varsaymaktadır:

Yol

Yazın güneş

Kışın yağmur

Bir uzun yolda seni bekliyor,

Yürü!

Dikenli taşlar

İki yanda fısıldayan ağaçlar

Bir uzun yolda seni bekliyor,

Yürü!

²⁰¹ İlgili şiir için bkz. *Hayat Şarkıları*, s. 15

...”

(Geçmiş Geceler, s. 94)

Şair, doğduğu topraklardan ayrıлып, kendisini yalnız hissettiği gurbete gitmenin pişmanlığını yaşamakta ve memleket hasreti çekmektedir. Taşradaki insanların, kendinden daha mutlu, daha huzurlu olduğunu düşünen şair, onların gülüşlerini daha gerçekçi ve daha manalı bulmaktadır:

“... ”

Fakat neme lazımdı benim

Yıllarca yayan dolaşmak

Doğduğum yerden uzak

Diyarlarda.

Mademki parayladır kitap,

Madem bunu duymaktır ıstırap,

Ne olur, ah!

Yarın sabah

Köyümde uyansam.

Benden daha bahtiyardır elbet

Toprak lekeli elleri yorgun

Alnının terini silenler.

Benden daha müsterihtir elbet

Yırtık yamalı çulların içinde

Gülmeyi bilenler.

...

(Geçmiş Geceler, s. 95)

Şair, bu şiirini, “*Mademki parayladır kitap / Madem bunu duymaktır ıstırap*” mısraından anladığımızı göre, öğrencilik yıllarındaki hisler doğrultusunda kaleme almıştır. Sıladan ayrılmanın verdiği ilk ıstıraplar, doğduğu diyarlara “özlem” duymasına ve neticesinde de şairin, bu mısraları kaleme almasına sebep olmuştur. Ayrıca dikkatimiz çeken bir diğer durum da Vasfi Mahir’in pek çok şiirinde yer verdiği “Anadolu insanı” motifini bu şiirde de işlemiş olmasıdır. “Anadolu insanı”, tarlada, bahçede çalıştığı için elleri hem nasırlıdır hem de toprak izleriyle doludur ve alın teriyle ekmeğini topraktan çıkarmaktadır. Dolayısıyla bu durumun verdiği hazla candan yürekten bir tebessüm, terli alınlarda, abidevî çehrelerde kendine yer bulabilmektedir. Şair, şehir hayatının verdiği sıkıntılardan, yapmacık gülüşlerinden sıyrılıp, kendi toprağına kavuşmayı arzulamakta ve Anadolu insanının yüzündeki hakikî tebessüme “özlem” duymaktadır. Aslında bu tebessüm “Anadolu insanı”nın en belirgin özelliğı olan “samimiyet”in en belirgin alameti ve ifadesidir. Şair, bu duyguların tesirinde şiirini şu mısralarla devam ettirmektedir:

“...

Benden daha çok rahattır

Elinde orak

Güneşte yanarak

Tarlada ot biçen güzeller.

Niye ayrıldım onlardan?

Gurbet yaman,

Yaman acıya taşlara çarpan

Nasırlı ayaklar.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 96)

Şair, gurbette olduğunu dile getirmekte ve gurbete gidişini sorgulamaktadır. Bir ümitsizlik, karamsarlık içersinde olan şair, yine “Anadolu insanı”nın yaşamından bir kesit sunmaktadır.

“Özlem” duygusuna karşı kullanılacak en büyük silah “sabır”dır. Şair, “sabır” hususuna atıfta bulunurken iki büyük peygamberin adını da zikretmektedir: Hz. İsa ve Müslümanlar tarafından sabır peygamberi olarak addedilen Hz. Muhammed. Şair, bu iki peygambere seslenmektedir. Onların telkinlerinin aksine sabrı, hayatı yıpratmak olarak tanımlamakta ve sabrın sonunu selâmet görmemektedir. Bu durum adeta bir isyan belirtisidir. Buradan anladığımızı göre şair, gurbette olmanın verdiği acıya, hasret duygusuna katlanamamakta ve isyanvarî duygularını şiirinde dile getirmektedir.

Vasfi Mahir’in “özlem” duygusunu tema olarak işlediği bir diğer şiiri de, *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında bulunan *Salmcak* başlığını taşıyan manzumesidir. Şair, bu şiirinde çocukluk yıllarına duyduğu özlemi dile getirmektedir. Çocukluğun verdiği hislerle hiçbir derde, sıkıntıya aldırış etmeden

çocukların o saf ve masum yüzlerinde canlanan o gülüşleri özlemektedir. Tabiat unsurlarını ustaca kullanan şair, çocukların toplanma yeri olduğunu anladığımız çardağın bulunduğu yeri şairane bir üslupla tasvir etmektedir:

“... ”

Bahçeleri boydan boya

Benzetirdi durgun suya

İpekli zümrüt çimenler.

... ”

Ay bile üstte kalırdı,

Yalnız ondan renk alırdı,

Kızıl yakuttan elmalar.

... ”

(Bizim Türküler, s. 11)

Vasfi Mahir’in şiirlerinde tabiat unsurlarına sıkça rastladığımızı daha önce de dile getirmiştik. Buradaki tasvirî kullanım ise, tam manasıyla şairin çocukluğundaki psikolojisini anlatması hususunda, yardımcı bir unsur olarak muvaffak olmuştur. “Üstünde yapraklar yeşil / İcini mavi gök değil / Görmezdi yoldan geçenler.” Mısralarından oluşan bentten, o muhitin yalnızca çocuklara ait olduğunu ve yabancı hiç kimsenin, bahar havası esen bu muhiti görebilmesinin, bu muhite girebilmesinin mümkün olmadığını anlıyoruz. Diyebiliriz ki; bu muhit dış dünyaya kapılarını kapatmıştır. “Durgun su bilmezdi poyraz / Oraya hiç girmezdi yaz / İçinde gülerdi bahar.” Mısralarından oluşan bentten anladığımıza göre çocukların toplandığı

çardağın bulunduğu muhitte daima bahar mevsimi hâkimdir, öyle ki yaz mevsimi hiç gelmemektedir. Yaz mevsiminin hiç gelmemesi, hem baharın hiç bitmediğine ve mevsimlerin doğal seyrini o muhitte izleyemediğine, hem de yaz mevsiminin bunaltıcı sıcağının ve insanı bezdirici özelliğinin bu muhitte hiç yaşanmadığına delâlettir. Bahar mevsimi malumumuz olduğu üzere güzelliklerin, neşenin, insanın içindeki yaşama sevincinin kaynağıdır. Baharda çimenler “ipekli zümrüt” gibidir; çiçekler açar, temiz kır havası ciğerleri doldurur ve insanlar, bilhassa çocuklar, kış mevsiminin insanı evlere zincirleyen mahpusluğundan kurtulmanın verdiği hazzı doyusya hissederler. Şairin kullandığı bu mecazî anlatımlara ilave olarak diyebiliriz ki; poyraz rüzgârı kuzeydoğudan esen sert bir rüzgârdır. Bu bağlamda, bu simgesel kullanımın, zorlukların ve olumsuzlukların o muhitte hiç bulunmadığını anlatma amacıyla kullanıldığını söylemek mümkündür. Vasfi Mahir, bu duyguları yaşadığı çocukluk yıllarına ve çocukluk döneminin geçirdiği, huzur ve mutluluk kaynağı o muhite duyduğu “özlem”i işte bu hisler etrafında dile getirmiştir diyebiliriz.

Şiirde sözü edilen çardak, çocukların toplanma yeridir. Bunun yanı sıra kızlı erkekli gruplar çardağın olduğu muhitte bulunan salıncakta güven içersinde, her türlü korkudan, tehlikeden arınmış bir şekilde sallanarak tadılmaz hazlar yaşamaktadırlar:

“... ”

Oynadıkça taze dallar

Kayardı ince sandallar

Gibi uzun bir salıncak.

Vermeden bir korku izi

Hep uçururlardı bizi

Gözetleyerek dört yanı.

Duymazdık başka sesleri,

Çünkü kaplardı her yeri

Bir kahkaha çağlayanı.

(Bizim Türküler, s.12)

Salıncak objesi çocuklar için korunaklı bir sığınak niteliğindedir. Salıncağın kurulduğu taze dallar, çocuklar için hem koruyucu bir bekçi, hem de taze olmalarına rağmen sağlam bir dayanaktır. Salıncakta sallanmanın verdiği hazla kahkahalar içinde yüzen çocukların, o salıncakta daha fazla sallanmaktan başka hiçbir sıkıntıları yoktur. Görüldüğü üzere çocuklar, kendilerini dış dünyaya soyutlamış vaziyettedirler. Vasfi Mahir de bu çocukluk ortamına, yıllarına özlem duymaktadır. Tüm bunlarla birlikte hüsrana ve mutlu olamama durumu söz konusudur; şairin gönlü, nereye gittiyse, ne yaptıysa gülmemiştir. Şair, işte bu durumdan dolayı geçmiş günlere, tasasız, dertsiz çocukluk dönemine özlem duymaktadır:

“... ”

Bir, iki, üç yıl arayla

Kızların düştü sırayla

Her birisi bir kucağa.

Ben de çok günler geçirdim,

Gülmedi bir yerde içim,

Hasretim o salıncağa.

(Bizim Türküler, s.12)

Vasfi Mahir, yine *Bizim Türküler* adlı şiir kitabında bulunan *Özleyiş I* başlıklı manzumesini incelediğimizde, “hayalî bir ülke”ye duyduğu “özlem”i sezmem mümkündür. Şair, günlük hayatın hayhuyundan bunalmış bir vaziyette söz konusu hayalî ülkeye “özlem” duymaktadır. Şair, dünyanın her türlü sıkıntısından ve yaşantısından sıyrılıp zihninde kurguladığı ülkede sonsuz mutluluğa ermenin, ölümsüzlüğe ulaşmanın hayalini kurmaktadır. Ona göre böyle bir ülkede bulunmak, ebedî bir saadete ulaşmaktan başka bir şey değildir. Şairin hayatındaki tüm olumsuzluklara, ümitsizliklere rağmen, hayalinde kurguladığı ülkedeki aydınlık, neşe, ebedî mutluluk, ümit, sürekli yenilenen ve insanı cezbeden bir yaşam dikkatleri çekmektedir. Şair, muhayyilesinde kurguladığı ülkenin bazı niteliklerini şiir metninde zikretmektedir; ufkunda hiç akşam olmayan, ak pınarları olan, kedere yer olmayan, ölümsüz bir âleme ait bir ülke. Şair, söz konusu “hayalî ülke”nin hususiyetlerini dile getirirken tabiat unsurlarından da yararlanmaktadır:

“... ”

Ak pınarlarda yıkansam,

Yeşil dallara dokunsam,

Başıma güller takınsam,

Dudağıma kahkahalar.

...

(Bizim Türküler, s. 20)

Öyle bir ülke düşünelim ki; oraya gidiş ufukta bulunan gizli bir geçitle olsun, orada neşe, şarap misali içilip onun sarhoşluğuyla doyasıya mutlu olunsun ve bu mutluluk ebedî bir mahiyet kazansın. Öyle bir ülke düşünelim ki; “o ülke” de cennet gibi ölümsüz bir yaşam olsun, nuranî/ışıklı bir rüyayla birlikte güneşe çıkarılmış buz misali eriyen dertler, kederler, kaygılar, bir an bile varlık gösteremesin. Öyle bir ülke düşünelim ki; monotonluktan, sıkıcılıktan uzak, rengârenk bir ahengi, rengârenk bir yaşamı olsun.

Bunlara ek olarak diyebiliriz ki; şiirde kullanılan, “serap, şarap, rüya” kelimeleri zihnimizde hemen hemen aynı çağrışımları uyandırmaktadır: bilincin ve şuurun zayıf olduğu, hatta kaybolduğu anlar, en nihayetinde de insan benliğinin hayal dünyasında varlık bulduğu anlar. Şair, insanın tam da bu deminde, kendinden geçme hallerinde bulunmak istemektedir. Öyle ki; bu durumda bulunan bir insan, ne derdi, ne de olumsuz bir durumu umursamaktadır.

Vasfi Mahir, buna benzer bir durumu yine *Bizim Türküler* adlı şiir kitabında bulunan *Özleyiş III* adını taşıyan manzumesinde de dile getirmektedir. Vasfi Mahir, tabiat unsurlarına, *Özleyiş I* şiirine nazaran *Özleyiş III* şiirinde daha çok yer vermektedir. Şair, tabiata o derece âşıktır ki; tabiatta benliğini yitirmek adına avcılar tarafından vurulan ördek olmayı, telli turnaların daldığı sudan içmeyi istemektedir. Hiç akşam olmasın isteyen şair, akşamın maviliğiyle birlikte engelleyemediği hüznün dolu bir hale bürünmektedir. Bu hüznün ile kendinden geçmek isteyen şair, hayalinde kurguladığı dünyalara göçmek istemektedir. Şairin söz konusu duruma

bürünmesinde, dünya hayatının bunaltıcılığı, tasası, kederi etkili olmuştur. Tutkulu bir tabiat aşkıyla dolu olan şair, refahı ve huzuru tabiatta bulmaktadır. Söz konusu ettiğimiz şiiri, Vasfi Mahir'in tabiat olgusunu tema olarak işlediği şiirlerini inceleyeceğimiz başlık altında daha detaylı tahlil edeceğimiz üzerinde daha fazla durmamakta fayda görmekteyiz.

Vasfi Mahir'in yine *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında bulunan *Özleyiş II* başlıklı şiirinde de, yukarıda incelemeye çalıştığımız şiirlerdeki gibi bir "özlem" duygusu dikkatimizi çekmektedir. Söz konusu "özlem" duygusu, "tabiat unsurlarıyla bütünleşme" isteğinden kaynaklanmaktadır.

Bu başlık altında son olarak Vasfi Mahir'in, Türk milletinin kahramanlıklarla dolu mazisine olan özlemini dile getirdiği şiirleri üzerinde duracağız. Vasfi Mahir, *Bizim Türküler* adlı şiir kitabından bulunan *Mavi Kuş* başlıklı manzumesinde -pek dolaylı bir yoldan da olsa- İslamiyet öncesi Türklüğe, Türklerin yaşayışına telmih yaparak, söz konusu duruma olan özlemini dile getirmektedir. Metnin zamanına bakacak olursak; şairin çocukluk dönemi karşımıza çıkacaktır. Şair, manzumesinde Mavi Kuş'tan söz etmektedir. Şair, çocukluk yıllarında bir bahar günü, akşamüstü vakitlerinde köyünün yaylalarında koştururken bir Mavi Kuş görmüştür. Öyle ki şair, bu kuşu Tanrısal bir hayvan olarak algılamaktadır. Kuşun ötüşünde de insana mutluluk veren bir şey mevcuttur. Mavi göklere doğru süzülen kuşun son durağı Ay olmuştur. Şair, Mavi Kuşun ötüşünün sırrına vâkıf olabilmek için kalbini bir yay yapıp ruhunu ak gümüşlerle süslü bir okla birlikte Ay'a doğru fırlatır ve bu andan itibaren bir sevgiye tutulur. O sevgi, şairin ömründeki ilk sevgisi, ilk sevme tecrübesidir. Bittabi bu sevgi, Türklük sevgisidir. Vasfi Mahir'in bu şiirinde destansı bir hal sezilmektedir. Bize bu durumu sezdirenen durumları; kuşun mavi oluşu ve mavi göklere süzülüşü, daha sonrasında şairin ruhunu ak gümüşlerle süslü bir okla Ay'a

konmuş olan Mavi Kuş'a gönderişi şeklinde sıralamak mümkündür. Bu durumların bir kısmı, fantastik olup, gerçekleşmesi mümkün olmayan olaylardır.

Burada bir tespiti daha belirtmekte fayda var. “Gümüş ok” Türk destanlarından Oğuz Kağan Destanı'nda da karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu destanda Oğuz Kağan'ın, ak sakallı, kır saçlı, uzun tecrübeli ihtiyar nazırı Uluğ Türk, rüyasında bir altın yay ve üç “gümüş ok” görmüştür. Bu bahsin geçtiği destanda geçtiği kısmı alıntılanmak pek yerinde olacaktır:

“Günlerden bir gün uykuda bir altın yay ve üç gümüş ok gördü. Bu altın yay gün doğusundan ta gün batısına kadar ulaşmıştı ve üç gümüş ok da şimâle doğru gidiyordu.”²⁰²

Vasfi Mahir'in bu şiirinde anlattığı hikâyeyi, gerçek bir olayla örtüştürmek istersek; şairin ruhunu ak gümüşlerle süslü bir okla Ay'a konmuş olan Mavi Kuş'a gönderişini, şairin çocukluğundaki bir zamanda İslamiyet öncesi Türk tarihini öğrenmesi ile ilişkilendirebiliriz. Şair, İslamiyet öncesi Türk tarihine vâkıf olduğu vakit karşı konulamaz bir sevgiye düşmüştür. Öyle ki, o andan itibaren şairin gönlünde, İslamiyet öncesi Türk yaşayışının özlemi ve İslamiyet öncesi Türk tarihini öğrenme arzusu vücut bulmuştur:

“... ”

O şen sesi içtim ben yudum yudum,

İlk sevgim budur: O sese vuruldum.

Ruhum okla gitti, kaldı vücudum,

²⁰² Haz: Doç. Dr. A. Bican Ercilasun, Prof. Dr. Fahir İz, Doç. Dr. Günay Kut, Nevzat Köseoğlu, *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985, C. 1, s. 51.

O günden beridir hasretim düne.

(Bizim Türküler, s. 19)

Tüm bu tahlillerden sonra, Vasfi Mahir'in *Mavi Kuş* başlıklı manzumesini, Ziya Gökalp'in *Alageyik*²⁰³ başlıklı manzumesinden esinlenerek yazdığını söyleyebiliriz. Ziya Gökalp'in söz konusu şiirinde de fantastik olay ve öğelerle birlikte, "Turan" ülküsü de açıkça görülmektedir. Bu durum, Vasfi Mahir'in şiirinde bu kadar aleni bir biçimde dile getirilmese de "mavi kuş – mavi gök" sıfat grupları simgesel bir biçimde kullanılarak, Türklük sevgisi okuyucuya sezdirilmektedir. Ziya Gökalp'in *Alageyik* şiirinin, metin zamanı da tıpkı Vasfi Mahir'in *Mavi Kuş* manzumesinde olduğu gibi çocukluk döneminde. Ziya Gökalp, ak bir doğanla Kaf Dağı'nı aşarken, Vasfi Mahir de ruhunu ak gümüşlerle süslü bir okla Ay'a göndermektedir. Vasfi Mahir'in, Ziya Gökalp'in tesirinde olduğunu da, Vasfi Mahir'in *Yeni Türk Edebiyatı* adlı eserinde, Ziya Gökalp'i üç büyük öncünü en mühimi olarak zikretmesinden de anlamaktayız.²⁰⁴

Vasfi Mahir'in adı geçen şiirinde sözünü ettiği "mavi kuş" Türk mitolojisinde "hümâ" olarak bilinen kuşla ilişkilendirilebilir. Ahmet Talat Onay *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü* adlı eserinde "hümâ" kuşunun muhtelif özelliklerinden bahsederken, onun "açık mavi renkli oluşunu da dile getirmektedir."²⁰⁵

Vasfi Mahir, *Bizim Türküler* adlı şiir kitabında bulunan ve *Nerde* başlığını taşıyan manzumesinde de buna benzer bir durumu dile getirmektedir. Şair, vatan topraklarının, bilhassa İstanbul'un işgal altında olmasından kaynaklanan duyguların

²⁰³ İlgili şiir için bkz. Prof. Dr. Şükrü Elçin, *Türk Edebiyatında Tabiat*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1993, s. 170-173.

²⁰⁴ Vasfi Mahir Kocatürk, *Yeni Türk Edebiyatı*, Muallim Halit Kitabevi, İstanbul 1936, s. 31.

²⁰⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Talat Onay, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, Haz: Prof. Dr. Cemal Kurnaz, H Yayınları, 1. Basım, İstanbul Ekim 2009, s. 241.

tesirinde kaleme aldığı bu şiirinde Anadolu'nun eskiden olduğu gibi renkli ve aydınlık çehresini, her yeni bir günün toz pembe umutlar getirdiği zamanları, gündüzleri “hür” bir şekilde esen meltem rüzgârını, yıldızlı bir gök gibi üzerlerinde açılan, ağır kokularla yüklü yasemin çardaklarını, deniz kıyısında bulunan evlerin bahçelerinden, lacivert denizlere dökülen gül yapraklarını, hazların sis misali usul usul yayıldığı körfezleri, adeta ateşten bir laleyi andıran gaz lambalarıyla aydınlanan huzur dolu geceleri özlemektedir. Tüm bu güzellikler, savaşla ve işgalle birlikte silinip ortadan kaybolmuştur. İşte şair de bu durumdan yakınmakta ve kaybolan güzelliklerin, kaybolan değerlerin hasretini yüreğinde hissetmektedir. Tüm bunların yanında, İslamiyet öncesi Türklüğe de özlem duyan şair, Türk milletinin en önemli destanlarından bir olan Ergenekon Destanı'na ve İslamiyet öncesi Türklerin geleneklerine de telmih yapmaktadır:

“... ”

Fakat nerde dağların yol verdiği o geçit

Köpüklü kıratların kişnediği ovalar

Meşinli bileğinden şahin uçuran yiğit

Ve kızıl kartalların hız aldığı yuvalar.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 42)

“Özlem” başlığımızın ilk cümlelerinde belirttiğimiz, Vasfi Mahir'in uzak ülkeler ve hayali mekânlara olan özlemini işlediği şiirlerini “Hayalî Mekân” başlığı altında işleyeceğimiz için söz konusu şiirlere bu başlık altında etraflıca eğilmedik.

Vasfi Mahir'in "özlem" duygusunu müstakil bir tema olarak işlediği şiirlerini inceledik ve gördük ki; Vasfi Mahir, kimi zaman candan bir dostun, kimi zaman doğduğu büyüdüğü toprakların, kimi zaman ebedî huzuru bulacağına inandığı uzak bir diyarın, kimi zaman da çocukluk yıllarının hasretini çekmektedir. Tüm bunlara ilaveten diyebiliriz ki; Vasfi Mahir'in, gurbette olması, yaşadığı anla olan kopukluğu, sosyal hayatın velvelesinden kaynaklanan yalnızlık durumları, Vasfi Mahir'de "özlem" duygusunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

2.5. KISKANÇLIK

"Kıskançlık" duygusu da –zaman zaman hayvanlarda da görülse de- tıpkı "pişmanlık" hissi gibi insana has bir durum olarak bilinmektedir. İnsanî bir özellik olan "kıskançlık" hissini muhtelif şairler gibi Vasfi Mahir'de şiirlerinde işlemiştir.

Söz konusu hissini bir tema olarak karşımıza çıktığı şiir, Vasfi Mahir'in *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan *Kıskançlık* başlıklı şiiridir. Vasfi Mahir, bu şiirinde, çevresindeki insanları kıskanmasından kaynaklanan hislerini dile getirmektedir. Bu duyguların tesiri ile gözü hiçbir şey görmeyen şairin içinde bir ateş peyda olmaktadır. Bu sebeple şair, tüm âlemin / cihanın yanmasını dilemektedir. Şair, sosyal çevresinde verilen hiçbir davete çağrılmadığını sorguladıktan sonra, insanlara olan özlemini farklı ve mecazlı bir biçimde dile getirmektedir:

"...

Neden çağrılmayayım hiçbir davete!

Öyle susamışım kana ve ete.

..."

(Hayat Şarkıları, s. 46)

Şair, Eski Yunan mitolojisinde ilk uygarlığın öncüsü olarak bilinen ve ateşi çaldığı için Tanrı Zeus tarafından Kafkas dağlarında bir kayalığa bağlanan bir mitolojik kahraman olan Promete'ye (Prometheus) telmih de yapmaktadır. Söz konusu şiiri daha iyi idrak edebilmek için Promete hakkında ansiklopedik bir bilgi alıntılamanın yerinde olduğunu düşünüyoruz:

“Eski Yunan mitolojisinde Titanlardan biri. Ateşi tanrılardan çalıp, insanlara verdiği için tanrılar tarafından Kafkasya’da bir kayaya zincirlenerek, bir kartalın, sürekli büyüyen karaciğerini kemirmesi cezasına çarptırıldığına inanılırdı. Efsaneye göre insanlara uygarlığın doğmasını sağlayan bütün bilgileri aktarmış, hatta kilden bir insan yaparak, tanrıların ateşinin bir parçasıyla ona yaşam vermiştir.”²⁰⁶

Vasfi Mahir’in kendisini “Promete”ye benzetmesinden kalkarak diyebiliriz ki; Vasfi Mahir kendisini medeniyeti insanlara bahşeden biri olarak görmektedir. Buna mukabil olarak da insanlardan farklı bir ilgi beklemektedir. Beklediği ilgiyi bulamayarak hayal kırıklığına uğrayan şair, çevresindekileri daha da kıskanmakta ve hayıflanmaktadır:

“... ”

Kayalarda bağlı ben Promete,

En aziz rüyamı yaşıyor eller.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 46)

²⁰⁶ Grolier International Americana Encyclopedia, İstanbul 1993, C. 11, s. 125.

Vasfi Mahir'e göre kendisi, hayatı boyunca oldukça sıkıntılı dönemler geçirmiştir. Böyle bir düşünceye sahip olan şairin, bu durumu şiirlerine yansıtması pek tabidir.

Vasfi Mahir'in Divan edebiyatı geleneğine olan bağlılığını, O'nun şiirlerinde zaman zaman gözlemleyebileceğimizi ve söz konusu bağlılığın “melankolik ruh hali” doğrultusunda olduğunu daha önce de dile getirmiştik. Vasfi Mahir'in bu şiirinde de Divan edebiyatında sıkça rastladığımız bir duruma; yani “rakip”i “karga”ya benzetmeye tesadüf etmekteyiz. Bu bağlamda *Şeyhî*'nin şu beyitini zikretmek pek yerinde bir hareket olacaktır:

“Karga şeker kemüre yürüye tûtî muhtâc

Bülbüle cevr güle hâr zihî devr zihî

Şeyhî

Karga şeker kemirsin, papağan da ihtiyaç içinde yürüsün; bülbüle eziyet, güle diken (düşsün); ne güzel ne hoş devir!”²⁰⁷

Vasfi Mahir de *Şeyhî*'nin bu beyitinin manasına yakın bir manayı dile getirmeye çalışmaktadır:

“... ”

Sarın ruhum! Sarın dur kederine;

Karga konmuş güle bülbül yerine.

Kapandım kalbimin bahçelerine:

²⁰⁷ Kübra Eskigün, *Klasik Türk Şiirinde Efsanevi Kuşlar*, (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2006, s. 76.

İçimde alevden, ateşten güller.

...

(Hayat Şarkıları, s. 46)

2.6. PİŞMANLIK

“Pişmanlık” hissi de “ıstırap / iç sıkıntısı” gibi insana has bir hal olarak karşımıza çıkmaktadır. Kusursuzca yaratılmış olan insan, yaşamını şekillendirirken muhtelif kararlar vermek durumunda kalmakta ve düşüncelerini icra etmektedir. Bu kararlar ve uygulamalar neticesinde de insanda çeşitli hisler, haller vücut bulabilmektedir. Pişmanlık da, söz konusu icralar ve kararlar neticesinde ortaya çıkan muhtelif hislerden biridir.

Vasfi Mahir’in pişmanlık hissini tema olarak işlediği bir şiiri mevcuttur. Vasfi Mahir’in *Hayat Şarkıları* isimli eserinde bulunan söz konusu şiir, *Nedamet* başlığını taşımaktadır. Pişmanlık ateşi ile yanan şair, bu hislerini veciz bir biçimde dile getirmek için Anadolu’da mevcut olan bir olaydan yararlanmaktadır: Anadolu’nun elleri kınalı kızlarının dere kenarında çamaşır yıkamaları. Vasfi Mahir’in “pişmanlık” hissini dile getirirken söz konusu unsurlardan yararlanmasının altında yatan sebebi, O’nda bir tutku halinde karşımıza çıkan tabiat sevgisine ve Anadolu’ya beslediği halisane hislere dayandırmak mümkündür.

Şair, söz konusu ettiğimiz şiirinin ilk kıtasında öncelikle dereyi ve derenin çevresini tasvir etmektedir. Taşların arasından akan dereye bir çoban kuşu suya dalıp çıkmaktadır. Anadolu’nun bin türlü motifini yansıtan bitmek bilmeyen türküler, dere kenarında çamaşır yıkayan kızların dilindedir. Kızların elindeki tokaçlarla çamaşırları dövmelerini, şakıyan kuşlara benzeten şair, ırmakları içse bile “pişmanlık”ın içinde doğurduğu ateşin sönmeyeceğini dile getirmektedir. Şiirin son

mısrasından anladığımızı göre söz konusu “pişmanlık”ının sebebi bir gönül işine dayanmaktadır:

“... ”

Serinlemez içsem ırmakları,

İçimde öyle bir nedamet var.

İndirin başıma tokmakları,

Yıkayın kalbimi, kızlar!

...”

(Hayat Şarkıları, s. 44)

Bu şiirde de gördüğümüz üzere Vasfî Mahir, söz konusu hislerini dile getirirken çoğunlukla tabiat unsurlarından ve Anadolu’nun muhtelif motiflerinden yararlanmaktadır. Bu durum, Vasfî Mahir’in şiirlerinde sıkça gözlenebilmektedir.

Vasfî Mahir’in şiirlerinde karşımıza çıkan “pişmanlık”ın bir diğer sebebi de gurbete çıkmış olmaktır. Şair, *Geçmiş Geceler* adlı şiiri kitabında bulunan *Yol* başlıklı manzumesinde gurbete çıkmış olmanın verdiği ıstırap ve özlem duygusunun tesiri ile “pişmanlık” yaşamaktadır:

“... ”

Fakat neme lazımdı benim

Yıllarca yayan dolaşmak

Doğduğum yerden uzak

Diyarlarda.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 95)

Vasfi Mahir’in *Nedamet ve Yol* başlıklı manzumelerinden kalkarak diyebiliriz ki Vasfi Mahir’de pişmanlık duygusunun var oluşu, ya sevgiliden kaynaklanmaktadır ya da memleketinden uzak olmaktan, bir başka deyişle gurbette bulunmanın verdiği hicranlı duygulardan.

2.7. İSTIRAP / İÇ SIKINTISI

Yaratılmışların en mükemmeli olan insan, malumumuz olduğu üzere tefekkür eden yegâne varlıktır. Bu tefekkür eylemi ile birlikte muhtelif ruh halleri de insanda vücut bulabilmektedir. “İstırap / iç sıkıntısı” olguları da tefekkür neticesinde ortaya çıkan olumsuz ruh halleridir. Nihayetinde bir insan olan şair de bazen nikbin bazen de bedbin bir ruh halleri içersinde şiirler kaleme almaktadır.

“İstırap / iç sıkıntısı” hâli, dünya edebiyatında ve Türk edebiyatında pek çok şair tarafından sıklıkla işlenen bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünya edebiyatında Baudelaire’in *Elem Çiçekleri* adlı şiir kitabı aklımıza ilk gelen timsallerden birisidir. Türk şiirinde ise; İslamiyet öncesi şiir geleneğini yansıtan ve ölüm temasının işlendiği bir nazım türü olan saguları, Divan şiirimizde saguların yerini alan mersiyeler ve çoğunlukla sevgilinin aşkıdan kaynaklanan “ıstırap / iç sıkıntısı” haliyle yazılan gazelleri, en nihayetinde modern Türk şiirinde de Abdülhak

Hâmid'in, Tevfik Fikret'in, Mehmet Âkif'in, Halid Fahri'nin²⁰⁸ Necip Fazıl'ın ve daha birçok şairin şiirlerini zikretmek yerinde olacaktır.

Vasfi Mahir de şiirlerinde “ıstırap / iç sıkıntısı” halini, bazen müstakil bir tema olarak işlerken bazen de temel olarak farklı bir temaya yer verdiği şiirlerinde söz konusu durumları okuyucuya sezdirmiştir. Vasfi Mahir'deki “ıstırap / iç sıkıntısı” halinin ortaya çıkmasına yol açan durumları, memleketten uzak oluş, yani gurbet duygusu, sevgiliyle olan ilişkiler, yaşamı boyunca aradığını bulamamayla birlikte talihinin kara olduğuna kâni oluşu, işgal altındaki Anadolu toprakları ve çocuk yaşta babasını kaybetmiş oluşu şeklinde sıralamak mümkündür.

Vasfi Mahir, ikinci şiir kitabı olan *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabında bulunan *Yollarda Soneler* bölümündeki *II* başlığını taşıyan manzumesini, gurbette olmanın tesiriyle ortaya çıkan özlem duygusunun bir getirisi olarak bedbin ve bezgin bir ruh haliyle kaleme almıştır. Söz konusu elem hali, şiirindeki tasvirî mısralardan da rahatlıkla sezilebilmektedir:

“... ”

Sevgilisiz bir evi andırıyor Edirne:

Her taraf tozlu, her yer solgun, her yan karışık.

...

Harap olmuş camiler, türbeler günden güne.

Batan güneş Meriç'te yüzdürüyor bir ışık.

²⁰⁸Abdullah Acehan, *Halid Fahri Ozansoy Hayatı-Eserleri-Sanatı*, (Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi) Kütahya 1998, s. 103.

(Geçmiş Geceler, s. 63-64)

Vasfi Mahir, *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Göklere Doğru* başlıklı manzumesinde sevgiliden kaynaklanan “ıstırap / iç sıkıntısı” halini dile getirmiştir. Vasfi Mahir, *Göklere Doğru* şiirinin ilk kıtasında, ruhunda ve gönlünde peyda olan acının kaynağını, sevgilisinin ihanetini olarak sezdirmektedir. Şair, şiirinin devamında söz konusu miskinlik durumundan kurtulmak için kendi kendini cesaretlendirmektedir. Göklere yurt kabul ettiğini dile getiren şair, şiirinin ilk bölümünde, esas gerçeği kabul etmekten kaçarak, asıl derdinin sevgili ihaneti değil de “yurtsama”, yani öz yurdundan / memleketinden uzak kalmanın verdiği hasret olduğunu vurgulamaktadır. Şair, söz konusu ettiğimiz şiirinin ikinci bölümünde ise, kendi kendisini soktuğu yurtsama havasından kopup, “ıstırap / iç sıkıntısı” durumunun esas gerçeğine, yani sevgiliye dönmekte ve sevgilisine seslenmektedir. Son durağının yine sevgilisi olacağını dile getiren şair, kişileştirme sanatına başvurarak dağlardan “*Burdan daha göklere bin dağ boyunca yol var.*” cevabını almaktadır. Göklere ulaşarak “ıstırap / iç sıkıntısı” halinden kurtulacağını uman şair, dağlardan aldığı cevapla hayal kırıklığına uğrar. Gözlemlediğimiz üzere şair, söz konusu şiirini ümitsiz bir ruh hali ile kaleme almıştır. Bununla birlikte içindeki acının günden güne nasıl arttığını tabiatta var olan bir olaydan yararlanarak şairane bir biçimde dile getirmiştir:

“... ”

Bağrımda kalmış gibi vurduğu kanlı hançer,

Yıllanmış bir sevginin acısını çekerdim.

Nasıl ilerledikçe genişlerse dereler,

İçimde günden güne uzandı gitti derdim.

(Geçmiş Geceler, s. 104)

Vasfi Mahir'in sevgiliden kaynaklanan "ıstırap / iç sıkıntısı" halini dile getirdiği bir başka şiiri de *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabının son şiiri olan *İtiraf* başlıklı şiiridir. Şair, söz konusu şiirinde kendisini "ıstırap şairi" sıfat grubuyla nitelemektedir. Bununla birlikte şair, -ona göre- sonsuz ve engin olan kederine bir arkadaş aramaktadır. Ayrıca şiirdeki "ıstırap, keder, dert, toz, solgun" kelimelerinden kalkarak diyebiliriz ki Vasfi Mahir'de bedbinlik ve yalnızlık gibi olumsuz haller zuhur etmiştir. Şair bu "ıstırap / iç sıkıntısı" hallerinin sebebini şiirinde de dile getirmektedir:

“... ”

Özlediğim bir dudak değmeden dudağıma

Ağladım dert içinde ölen gençlik çağıma.

...”

(Geçmiş Gecele, s. 172)

Sevgili konusunda yüzünün hiç gülmediğini düşünen Vasfi Mahir'in yukarıdaki mısralarından yola çıkarak, "hayattaki beklentilerine ulaşamama" durumunun da şairin teessür halinde etkili bir rol oynadığı söyleyebiliriz. Tüm bu durumlarla birlikte şairin bu şiirinde esas vurgulamak istediği, "ıstırap / iç sıkıntısı" halinin sevgili kaynaklı oluşudur. Bu durumu şiirlerinde dile getirmeye çalıştığını, fakat kaleminden dökülen mısraların kifayetsiz kaldığını vurgulayan Vasfi Mahir, bu acizlikten dolayı da sıkıntı duymaktadır:

“... ”

Gördüm, mısralarımın geçince karşısına:

Ne biri bana yakın, ne derdime aşına.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 172)

Bu şiirlerin yanı sıra Vasfi Mahir, kendisinin ve diğer altı arkadaşının eserlerinin yayımlandığı ortak kitap olan *Yedi Meşale*'de yer alan *Istırap* başlıklı şiirinde de sevgiliden kaynaklanan “ıstırap / iç sıkıntısı” halini dile getirmektedir. Sevgiliye sitemkâr bir üslupla seslenen şair, sevgiliden ayrılanın ilk tanıyacağı şeyin “ıstırap” olduğunu belirtmektedir. Dinmez bir ağrı olarak şairin yüreğini yakan bu “ıstırap”, şairin kendisini menfada hissetmesine sebep olmaktadır.

Vasfi Mahir, *Teşrinievvel Gecesi* başlıklı manzumesinde ise hem sevgiliden kaynaklanan hem de vatanın işgalinden kaynaklanan “ıstırap / iç sıkıntısı” halini şairane bir biçimde dile getirmektedir. Vasfi Mahir, uzun bir manzume olan *Teşrinievvel Gecesi* başlıklı şiirinin ilk bölümünde, eski günleri anımsamış ve sevgilisinin hasretiyle yüreğinde, tıpkı o yıllardaki gibi bir yangın peyda olmuştur. Vasfi Mahir, söz konusu şiirinin ilk sekiz bendinde sevili kaynaklı “ıstırap / iç sıkıntısı” halini dile getirdikten sonra, bir geçiş bendiyle birlikte işgal altındaki vatanın ve milyonla yüreğin “ıstırap / iç sıkıntısı” haliyle ve sabırla kahramanını, büyük kurtarıcısını, yani “Atatürk”ü beklediğini vurgulamaktadır.

Vasfi Mahir, *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabından bulunan ve IV başlığını verdiği şiirinde, vatanın işgalinden kaynaklanan “ıstırap / iç sıkıntısı” halini dile getirmektedir. Zikrettiğimiz şiir kitabın adı da şairin geçirmiş olduğu “ıstırap / iç

sıkıntısı” halinin zirveye ulaştığı gecelerden gelmektedir. Vasfi Mahir, işte öyle gecelerden birini şiirine konu etmektedir. Öyle bir gece ki; vatanın ve İstanbul işgaliyle şairin eli kolu bağlıdır. Vasfi Mahir, söz konusu şiirini, vurgulamaya çalıştığımız ruh hali etrafından kaleme almıştır. Şair, İstanbul’un işgaliyle devletin elinin kolunun bağlandığını, yokluk içinde kıvranan Anadolu halkının da –kendi şahsında- “*sol göğsünün üzerine*” yumruk yediğini, mısralarında dile getirmektedir. Bu öyle bir yumruktur ki; acısı şairin göğsüne zehir gibi işlemiştir. Buna rağmen şair, hala ümidini kaybetmemiştir. Bu yumruğun acısını elbet bir gün çıkaracağını uman şair, kendi şahsında Anadolu halkının, dolayısıyla Türk milletinin de portresini, bir noktada farklılık göstermek kaydıyla çizmektedir. Söz konusu farklılık; Anadolu insanın, İslâm dininin bir getirisi olan kaderci bir tutum sergilemesi ve şairin bu duruma karşı çıkışıdır. Bu karşı çıkışla birlikte, Anadolu insanında vücut bulan dinî taassuba karşı bir eleştiri de söz konusudur. Söz konusu eleştiri, Anadolu insanın olaylara –şaire göre- aşırı kaderci yaklaşmasıdır. Bununla birlikte şairin esas vurgulamak istediği, vatanın işgalinden kaynaklanan duyduğu “ıstırap / iç sıkıntısı”dır:

“...

Bu akşam bir yumruk yedim

Sol göğsümün üzerine,

Acısı bir zehir gibi

İşledi zerrelere.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 19)

Vasfi Mahir, “ıstırap / iç sıkıntısı” halinden kurtulmak, hayatın velvelesinden bir an olsun sıyrılıp huzura ve mutluluğa erişebilmek için, muhayyilesinde kurguladığı hayalî mekânlara gidebilme arzusu taşımaktadır. Söz konusu durum, istibdat döneminde iç dünyalarına kapanarak şahsî ıstıraplarını dile getiren ve bu ıstırap halinden uzak diyarlara giderek kurtulabileceklerini düşünen, Servet-i Fünûn döneminin en kuvvetli iki şairi olan Tevfik Fikret ve Cenab Şahabettin’de gözlemlenebilmektedir. Bu durumun ortaya çıkışı adeta bir silsile halinde Fecr-i Âtî topluluğundaki şairlerde ve Beş Hececiler’de, en nihayetinde de Cumhuriyet döneminin bazı şairlerinde de gözlemlenebilmektedir. Söz konusu tekerrürü Vasfi Mahir’in, Dârüşşafaka Lisesi’nden edebiyat öğretmeni olan Hüseyin Siret’te de gözlemlenebilir.²⁰⁹ Hüseyin Siret’teki bu durumun tesir kaynağı olarak, dönemin en kuvvetli şairlerinden biri olan Tevfik Fikret’i görmek mümkündür. Bu duruma ilaveten; gerek Vasfi Mahir’in Türkçe öğretmeninin Hüseyin Siret oluşu ile, gerekse yine lise yıllarında Vasfi Mahir ve arkadaşlarının, Halid Fahri’nin müdürlüğünü yaptığı Servet-i Fünûn dergisinde şiirlerini neşrederken Halid Fahri ile olan diyaloglarından, hem Hüseyin Siret kanalıyla Tevfik Fikret’in, hem de Halid Fahri’nin şairliğinin tesiri altında kaldığını söylemek mümkündür. Bunlarla birlikte Vasfi Mahir’in *Büyük Türk Edebiyatı* adlı eserinde Tevfik Fikret için yaptığı değerlendirmelere bakılacak olursa, Vasfi Mahir’in sanat/şiir anlayışında Tevfik Fikret’in de tesiri olduğunu daha somut bir biçimde kavranmış olacaktır.²¹⁰ Tabi söz konusu tesirler genel olmakla birlikte, “ıstırap / iç sıkıntısı” haliyle birlikte uzak ülkelere, “hayalî mekânlar” a gitme isteği şeklinde vücut bulmaktadır. Bizim de burada esas vurgulamak isteğimiz, “ıstırap / iç sıkıntısı” haliyle birlikte uzak

²⁰⁹ Şemsettin Kutlu, *Servet-i Fünûn Dönemi Edebiyatı Antolojisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1981, s. 229.

²¹⁰ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1970, s. 725-726.

ülkelere, “hayalî mekânlar” a gitme arzudur. Söz konusu arzunun sebebini olarak; hayattan bıkmak, hayattaki beklentilerin gerçekleşmemesi ve bu durumların neticesinde “ıstırap / iç sıkıntısı” haline bürünme olarak dile getirebiliriz. Vasfi Mahir’in, “hayalî mekânlar” a gitme isteğini tema olarak işlediği şiirlerini “Hayalî Mekânlar” başlığı altında inceleyeceğimiz için bu hususu üzerinde daha fazla durma gereği duymuyoruz.

Tüm bu tespitlerin yanı sıra, Vasfi Mahir’in, “ıstırap / iç sıkıntısı” halini tema olarak işlediği veya mısralarında söz konusu halleri sezdirmediği diğer şiirlerini, *Huzursuzluk* (Hayat Şarkıları, s. 45), *Deniz Feneri* (Geçmiş Geceler, s. 79-80), *Alevden Mısralar* başlıklı bölüm (Geçmiş Geceler, s. 157-167), *Geçmiş Geceler I, II, III* (Geçmiş Geceler, s. 9-18), *Ben* (Geçmiş Geceler, s. 85-86), şeklinde sıralamak mümkündür.

2.8. HAYAT OLGUSU

Hayatı, insanın doğumu ile ölümü arasındaki zaman dilimi, insanın dünyada varlığını sürdürdüğü dönem olarak tanımlamak mümkündür. Hayat, Dünya edebiyatında ve Türk edebiyatında muhtelif edipler tarafından farklı farklı idrak edilip, kimi zaman olumlu bir biçimde, kimi zaman da gelip geçici / fani olarak tanımlanarak olumsuz bir biçimde edebî eserlerde vücut bulmuştur.

Vasfi Mahir de *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Hayat* başlıklı manzumesinde “Hayat Olgusu”nu tema olarak işlemiştir. Vasfi Mahir, söz konusu şiirinde hayatını faniliğinden dem vurmaktadır. Şair, bu düşüncesi dile getirirken de “mum” metaforundan yararlanmaktadır:

“... ”

“Aman! Sönecek.” diye yaktım kederle bir mum,

“Aman! Sönmesin.” diye üstüne titriyorum.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 100)

Şair, bu mısralarından sonra hayatın kısalığını kelebeğin ömrüyle ilişkilendirmektedir.

Bazen en hafif bir rüzgâr bile mumu söndürmek için yeterli olabilir. Şair de bu sebeple mumu söndürmemek için her rüzgâra kanat germektedir. Bununla birlikte şair, bu kanat genişleri sorgulamaktadır. O’na göre “mum” elbet bir gün sönecektir; ama hafif bir rüzgâr sebebiyle, ama “küçük bir nefes” sebebiyle, ama yanmaya devam edip tükenerek... :

“... ”

Her rüzgâra bir kanat germemde sebep nedir?

Küçük bir nefes bile onu söndürebilir.

Çare yok her nefesi tutabilsem de gene:

Zaten yanıp bitiyor işte kendi kendine.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 100)

Şairin söz konusu mısralarından anladığımız kadarıyla; şair, muma benzettiği hayatını ne kadar koruyup kollasa da elbet bir gün sayılı günlerinin tükeneceğini düşünmektedir. Bu sebeple şair, onu koruyup kollamanın beyhude olacağı

kanaatindedir. Her şeyi oluruna bırakmak gerektiği fikrinin, şairin zihninde ağır basan bir düşünce olarak karşımıza çıktığını söylemek mümkündür.

2.9. HAYALÎ MEKÂNLAR

Bir duygu adamı olan şairlerin hayatları –onların deyişleriyle ve genel manada- acıyla, hüznle ve iç sıkıntılılarıyla geçmektedir. Bununla birlikte Tanzimat'ın başında İstiklâl mücadelesine kadar, Avrupalıların “hasta adam” adını verdikleri Osmanlı İmparatorluğu'nun mukadderatı, Türk münevverlerini, ümitsizlik cesaret ve korku, hayâl ve kötümserlik kutupları arasında, sürekli bir buhran içinde bırakır.²¹¹ Bu durumun bir neticesi olarak, söz konusu hallerden ve sosyal çevreden kaçmayı arzulayan şairler, muhayyilelerinde “hayalî mekânlar” kurgulamakta ve bu mekânları bir kurtuluş yeri, ebedî mutluluğu getirecek bir vasıta olarak algulamaktadırlar.

Söz konusu durum, Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âti şairlerinde -bilhassa Tefik Fikret, Cenab Şahabettin ve Ahmet Haşim'de- ziyadesiyle karşımıza çıkmaktadır.

Mehmet Kaplan, güzel bir ülkeden ayrılmış olarak bu dünyada mahkûm oluş fikrinin nereden geldiğini sorgular ve şu çıkarımı yapar:

“Bu çok eski bir hikâyedir. Eflâtun'ın İde'ler âlemi nazariyesi, Hristiyanlık ve İsmâlik'teki Âdem'in cennetten kovulması düşüncesi hep aynı şeyi anlatır. Batı'da bu fikir romantikler ve sembolistler tarafından geniş olarak işlenmiştir. Bizde, bilhassa tasavvuf edebiyatında, Mevlânâ'nın deimi ile kamışlıktan kopmuş olmak ve ney gibi daima ezeli vatana dönmek için inleme temi, yüzyıllardan beri terennüm edilmiştir.”²¹²

²¹¹ Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri I*, Dergâh Yayınları, 19. Baskı, Ağustos 2004 İstanbul, s. 220.

²¹² Mehmet Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*, Dergâh Yayınları, 8. Baskı, Ağustos 2006 İstanbul, s. 417.

Söz konusu cümleleri, “dünyada mahkûm oluş” fikrinin bir neticesi olarak edebî saadete ulaşma isteğinin ortaya çıkışı ile ilişkilendirmek mümkündür.

Vasfi Mahir’in şiir telakkisi üzerinde, Dârüşşafaka Lisesi’nden edebiyat hocası olan Hüseyin Siret kanalıyla Tevfik Fikret’in tesirini gözlemlemek mümkündür. Vasfi Mahir’in ilk şiir deneyimlerini tecrübe ettiği dönemin genç şairleri üzerinde gözle görülür bir tesiri olan Tevfik Fikret’in şiirlerini okuması ve üzerine tefekkür etmesi neticesiyle, Tevfik Fikret’in sanatçı / şair ruhundan etkilendiğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte, Vasfi Mahir’in üzerinde tesir sahibi olan bir diğer önemli şahsiyetin de Ahmet Haşim olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki Ahmet Haşim’in *O Belde*²¹³ başlıklı manzumesi ile Vasfi Mahir’in *Göl* başlıklı manzumesi karşılaştırıldığında –kısmen de olsa bir takım benzerlikler vasıtasıyla- söz konusu durum daha somut bir biçimde gözlemlenebilecektir.

Bununla birlikte Mehmet Kaplan, “Cenab Şehabeddin’in Şiirlerinde Pitoresk” adlı makalesindeki şu ifadeleri alıntılar pek yerinde olacaktır:

*“Cenab’ın şiirleri kronolojik olarak gözden geçirilirse, bütün denemelerinin gayesinin “resim yapmak” olduğu görülür... Cenab’ın bu çalışmalarından Fikret ve Haşim çok istifade etmişlerdir. Onların kendi mizaçlarına ve dünya görüşlerine göre tâdil ettikleri, normal ve tabîî bir hâle koydukları resim fikri, Yeni Türk şiirinin bünyesinin tamamıyla değiştirmiştir. Yahya Kemal ve Tanpınar’ın şiirlerinde de pitoreskin mühim bir yer tuttuğu malûmdur.”*²¹⁴

Mehmet Kaplan’ın bu cümlelerinden kalkarak, Vasfi Mahir’in tabiat temalı ve genellikle tabiat unsurlarından mürekkep olan hayalî mekânları tasvir ettiği şiirleri

²¹³ Haz: İnci Enginün – Zeynep Kerman, *Ahmet Haşim – Bütün Şiirleri*, Dergâh Yayınları, 7. Baskı, İstanbul Kasım 2004, s. 153.

²¹⁴ Mehmet Kaplan, *Edebiyat Üzerine Araştırmalar I*, Dergâh Yayınları, 8. Baskı, İstanbul Ağustos 2006, s. 344.

yazarken hangi şairlerden beslendiğini anlamak daha kolay olacaktır. Tabi söz konusu beslenmelerin, bir başka deyişle tesirlerin, kimi zaman dolaylı bir biçimde, kimi zaman da doğrudan olduğunu söylemekte fayda var.

Burada vurgu yapmamız gereken bir diğer tesir kaynağı ise ünlü Fransız şair Baudelaire'dir. Mehmet Kaplan, Ahmet Haşim *O Belde* başlıklı manzumesini tahlil ederken, Ahmet Haşim'in Cenab Şehabettin'in bir takım şiiirlerinden etkilendiğini dile getirmesinin yanı sıra, bu iki büyük şairini ortak tesir kaynağı olarak da Baudelaire'in "*L'Invitation du voyage*" isimli şiiirine dikkat çekmektedir. Tabi söz konusu etkilenişler tamamen bir esinlenme derecesinde değildir. Bir takım farklılıklar da mevcuttur. Bu hususta son olarak, Mehmet Kaplan'ın şu cümlesine vurgu yapmak yerinde olacaktır: "*Servet-i Fünun şairlerinin de tanıdığı olduğu Baudelaire, bilhassa bu temi işleyen şiiirleriyle, bizim edebiyatımıza Cumhuriyet devrinde de tesir etmiştir.*"²¹⁵

Mehmet Kaplan'ın tam olarak alıntıladığımız cümlesinden ve Vasfi Mahir'in Fransız edebiyatına olan ilgisinden²¹⁶ yola çıkarak, Vasfi Mahir'in söz konusu şiiirlerini kaleme alırken Baudelaire'den de etkilendiğini söylemek mümkündür.

Tüm bunların yanı sıra Vasfi Mahir'in söz konusu şiiirlerini kaleme alışı yalnızca bu etkilenmelere bağlamak yanlış olur. Şüphesiz ki Vasfi Mahir de birçok şair gibi "ıstırap / iç sıkıntısı" halini tecrübe etmiştir. Bu vaziyetin meydana gelmesine sebep olan unsurları, sürdürdüğü hayattan ve bulunduğu ortamlardan sıkılmasıyla ve tecrübe ettiği ruhsal bunalımlarla ilişkilendirmek mümkündür. Vasfi Mahir'in, *Göl, Bahçe, Ufuklar, Uzak Ülke* başlıklarını taşıyan manzumelerini, hem

²¹⁵ Mehmet Kaplan, *a.g.e.*, s. 416.

²¹⁶ Vasfi Mahir, Fransızca'yı bilmekle birlikte, *Fransız Edebiyatı* isiminde müstakil bir eser de kaleme almıştır. Bunun yanı sıra Vasfi Mahir, Baudelaire'nin en bilinen eserlerinden biri olan *Elem Çiçekleri* isimli şiiir kitabını, dilimize çeviren edebiyatçılardan biridir.

bu durumun bir neticesi olarak, hem de dile getirdiğimiz etkilenişler ve anlayış doğrultusunda kaleme aldığını söylemek mümkündür.

Asım Bezirci'nin Ahmet Haşim için sarf ettiği şu cümledeki manayı kısmen de olsa Vasfi Mahir'in *Göl, Bahçe, Uzak Ülke* şiirleri için de söylemek mümkündür:

*“Yollar, O Belde gibi şiirler Haşim'in yaşadığı anlayışsız çevreye, maddeci insanlığa duyduğu tiksintiyi, onlardan kaçışını ve düşsel bir ülkeye sığınışını, mutluluğu orada arayışını dile getirirler.”*²¹⁷

Vasfi Mahir, son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan *Göl* başlıklı manzumesini, hem söz konusu buhranlı hâlin etkisiyle, hem de tabiat unsurlarının kendisi üzerinde bıraktığı tesirler ekseninde kaleme almıştır. Günlük hayatın velvelesinden, umduğu hayatı yaşayamamaktan sıkılan şair, teselliyi tabiatta aramaktadır. Bunun yanı sıra şair, bir takım söz sanatlarıyla şiirine ayrı bir hava katma amacındadır.

Vasfi Mahir, mor dağların ardında, rengi altına çalan sazların içinde gümüş renginde²¹⁸ bir gölün olduğunu tasvir etmektedir. Bu göl dünyanın her türlü debdebesinden uzakta bir yerdedir. Söz konusu göl, mor dağları, Vasfi Mahir'in bulunduğu toplum ile kendisi arasına adeta bir siper yapmıştır. Bu gölün sularında ak kuğular yüzmekte, yıldızlar yıkanmakta –şairin tabiriyle yunmakta-, kıyılarında şen kızlar çırılçıplak gezmektedir.²¹⁹

²¹⁷ Asım Bezirci, *Ahmet Haşim*, Kitapçılık Limited Ortaklığı Yayınları, İstanbul Aralık 1967, s. 14.

²¹⁸ Yahya Kemal'in *Sicilya Kızları* isimli şiirinde, şadırvanlardan akan sular da gümüş rengindedir. İlgili şiir için bkz. Haz: Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1953, s. 614.

²¹⁹ Vasfi Mahir'in burada “*Kıyılarında şen kızlar / Gezer, çırılçıplak gezer.*” mısralarında dikkatleri çeken “çırılçıplak kızlar” ifadesini Vasfi Mahir'in Eski Yunan medeniyetine olan ilgisi ile ilişkilendirmek mümkündür. Yahya Kemal'in *Sicilya Kızları* isimli şiirindeki “üryan omuzlu güzeller, Vasfi Mahir'in şiirinde “çırılçıplak” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şair, bu tasvirî mısralarından sonra, el değmemiş bir tabiatın kalbinde bulunan gölün etrafını da niteleyici sıfatlarla tarif etmektedir. Akşam vakti uçan turnalar ay ışığını kanatlarında taşımakta ve gölü aydınlatmaktadırlar. Hafif ve serinletici bir rüzgâr olan meltem, söğüt dallarını titreterek adeta bir serenat çalmaktadır. Görüldüğü üzere şair, bu mısralarda kişileştirme sanatına başvurarak adeta tabiatı insanlaştırmaktadır. Bununla birlikte söz konusu göl, bir deniz misali büyüktür. Öyle ki, ufuktan bir sandal belirmektedir. Ak yelkenlerini meltem rüzgârının ittiği bu sandalın içinde ölü bir kahraman bulunmaktadır. Şairin sözünü ettiği kahramanın, kendisi olduğunu söylemek mümkündür. Zira her daim “ıstırap ve iç sıkıntısı” içerisinde bir hayat sürdüğünü düşünen şair, refaha ve ebedî saadete asla kavuşamayacağını düşünmekte ve şairin bedbin bir vaziyette olduğu sezilmektedir. Şairin, kendisine huzur ve mutluluk verebilecek böylesine güzel bir yerde asla olamayacağını veya ancak ölüsünün orada olacağını düşündüğünü söylemek mümkündür. Bu durumu, Vasfî Mahir’de bir tutku, erişilecek bir ülkü mahiyetini kazanan tabiatla, şairin gönlünde ve zihninde mevcut olan tabiat sevgisiyle ilişkilendirmek mümkündür. Tüm bunlara ek olarak, şairin yelkenleri “ak” sıfatı ile nitelemesi, saflığın, temizliğin bir temsilcisi olarak algılanabilir.

Şair, söz konusu gölü “bizim göl” diyerek sahiplenmekte ve gölün sularını cennette bir ırmak olan ve içene huzur verdiğine inanılan Kevser’e benzetmektedir. Son olarak şair, fantastik bir unsur olan perilere de şiirinde yer vermektedir. Şairin “periler” ile kastettiği esas mananın “peri kadar güzel kızlar” olduğunu düşünmek de mümkündür:

“... ”

Bizim göl ne tatlısın sen,

Suların kevsere benzer;
Genişler bir damla içen,
Kıyında periler gezer.

(Hayat Şarkıları, s. 30)

Vasfi Mahir'in *Göl* başlıklı manzumesinde geçen, "gümüş göl, ay ışığı, turnalar, titrek, bulut, ak kuğular" ifadeleri ile Ahmet Haşim'in *Göl Saatleri* adlı eserinde bulunan muhtelif şiirlerinde geçen, "Beyaz Kuşlar²²⁰, sîmîn kuşlar²²¹, Kuğular²²², nücûm²²³, lerze lerze²²⁴" ifadeleri arasındaki benzerliğe de dikkat çekmekte fayda var. Ayrıca Vasfi Mahir'in şiirinde de vakit, tıpkı Ahmet Haşim'in birçok şiirinde olduğu gibi gurup vaktinden hemen sonra Ay'ın belirginleşmeye başladığı vakitlere denk gelmektedir. Bu tespitle birlikte, Vasfi Mahir'in üzerindeki Ahmet Haşim tesirini de bir defa daha vurgulamış oluyoruz.

Mehmet Kaplan, parnesyenlerle sembolistlerin, mehtaplı gece temini çok kullandıklarını ve ay ışığı ile musiki arasında münasebetler kurduklarını bir makalesinde dile getirmektedir.²²⁵ Buradan kalkarak, Vasfi Mahir'i bir parnesyen veya bir sembolist olarak kesin bir biçimde nitelemek yanlış olur. Fakat söz konusu akımların kısmen de olsa tesirinde kaldığını söylemek mümkündür. Öyle ki Vasfi Mahir'in, *Göl* başlıklı manzumesinde, turnalar kanatlarında Ay ışığını taşıırken, meltem rüzgârı da serin bir serenat çalmaktadır.

²²⁰ Haz: İnci Enginün – Zeynep Kerman, *Ahmet Haşim – Bütün Şiirleri*, Dergâh Yayınları, 7. Baskı, İstanbul Kasım 2004, s. 138.

²²¹ Gümüş kuşlar, İnci Enginün – Zeynep Kerman, *a.g.e.*, gös. yer.

²²² İnci Enginün – Zeynep Kerman, *a.g.e.*, s. 139.

²²³ İnci Enginün – Zeynep Kerman, *a.g.e.*, gös. yer.

²²⁴ İnci Enginün – Zeynep Kerman, *a.g.e.*, s. 140.

²²⁵ Mehmet Kaplan, *Edebiyat Üzerine Araştırmalar I*, Dergâh Yayınları, 8. Baskı, İstanbul Ağustos 2006, s. 350.

Vasfi Mahir'in hayalî bir mekânı tema olarak işlediği bir diğer şiiri de *Bahçe* başlıklı manzumesidir. Şair, söz konusu şiirinde tasvirî cümleler sıklıkla yer vermiştir. *Göl* şiirinde mavi renkte karşımıza çıkan “gök” *Bahçe* şiirinde yeşil renkte karşımıza çıkmaktadır. Şair, tabiatta var olan tüm renkleri, adeta şiirine ilmek ilmek nakşetmektedir. Bu durumda şiire bir canlılık kazandırmaktadır:

Bahçe

Pembe beyaz çiçekli elma ağaçlarının

Güneşten kışkandığı yeşil ışıklı bahçe,

Yemyeşil göklerinde yıldızlar yığın yığın

Sabahı ve akşamı olmayan mesut gece.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 32)

Şair, “mesut gece”nin hiç bitmemesini dilemektedir: “*Sabahı ve akşamı olmayan mesut gece..*” Bu mısraı, Vasfi Mahir’de zuhur eden sonsuzluğa erişme arzusunun bir yansıması olarak düşünmek mümkündür. İstırap ve hüznü dolu bir hayat geçirdiğine inanan şair, ancak böyle bir “bahçe”de mesut olabileceğini, ebedî saadete ulaşabileceğini düşünmektedir. Söz konusu bahçedeki bülbül, bir dalın ucunda aya doğru terennüm etmekte / şakırmaktadır. Vasfi Mahir’in burada, Divan şiirinde sıkça karşımıza çıkan “gül –bülbül” aşkına telmih yaptığını söylemek mümkündür.²²⁶ Öyle ki şair, “*Uyanan hâtrayla sessiz ürperen çiçek*” mısraı ile “gül”ü kastetmektedir. Şairin muhayyilesinde kurguladığı bahçede; limon ağaçları

²²⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 14. Basım, İstanbul Ekim 2005, s. 172.

ve nar ağaçları bulunmakta ve hatıraları anan çiçekler sessizce ürpermektedir. Gökteki yıldızların suya aksini, sanki yıldızlar sudaymış gibi algılayan şair, kişileştirme sanatına başvurarak, insana ait bir özellik olan görme eylemini havuzun kenarında bulunan kamelyaya yüklemektedir.

Ahmet Haşim, *Kuğular*²²⁷ başlıklı manzumesinde, yıldızların suya aksini, suda yüzen kuğularla bütünleştirmektedir. Ahmet Haşim'e göre kuğular sanki yıldızlardan inşa edilmiş birer gemiydiler. Vasfi Mahir'in *Bahçe* adlı şiirinde de vakit gurup vaktidir, geceye yakın bir vakittir. Vasfi Mahir'in tahayyül ettiği bahçede bir havuz, bir su birikintisinin varlığı sezilmektedir. Ahmet Haşim'in gözlemediği²²⁸ ve şiirine yansıttığı çevrede kadın yok iken, Vasfi Mahir'in şiirinde ise, Eski Yunan ve Roma medeniyetlerinde bahçelerde bulunan süs havuzlarının kenarında bulunan yarı çıplak heykellere benzeyen müzler, heykel gibi güzel kızlar dikkatleri çekmektedir. -Vasfi Mahir'in *Göl* başlıklı şiirinde de, çıplak kızların varlığı şair tarafından dile getirilmişti.- Dolayısıyla denilebilir ki; Vasfi Mahir, *Bahçe* adlı şiirinde yer verdiği unsurlar ve tasvir ettiği ortam, -kısmen de olsa- Ahmet Haşim'in *Kuğular* isimli şiirinde kullanılan unsurlar ve Ahmet Haşim'in tasvir ettiği ortam ile benzerlik göstermektedir. Tabii yegâne ve belirgin bir farkla; Vasfi Mahir'in şiirinde, çıplak kızlar ve kuytadaki mermer çeşmenin başında ağlayan bir şairin varlığı söz konusu iken, Ahmet Haşim'in adı geçen şiirinde "insan" yoktur.

²²⁷ İnci Enginün –Zeynep Kerman, *a.g.e.*, s. 139.

²²⁸ Asım Bezirci, kaleme almış olduğu *Ahmet Haşim* isimli eserinde, Ahmet Haşim'in *Göl Saatleri* adlı eserini nasıl bir yaşantının neticesinde kaleme almış olduğunu, M. Selâhaddin'in yazmış olduğu ve *Yeni Kitap* dergisinin Haziran 1928 yılında yayımlanan 14. sayısında yayımlanan bir röportaja atıfta bulunmaktadır. Söz konusu röportajda Ahmet Haşim, *Göl Saatleri*'nin yazılış safhası ile ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarır: "*İzmir'de bulunduğum sıralarda idi. Bazı yaz akşamları Halkapınar taraflarına giderdim. Orası birçok su birikintileri ve sazlarla dolu idi. Yavru kuşlar gelir, o sazların üzerine konar ötüşürlerdi. Bu manzara üzerimde tesirini yapmağa başlamıştı. Her tenezzühte Göl Saatleri'nin mısraını hayalimde yapmak suretiyle iki ay içinde manzumemi ikmal ettim.*" Asım Bezirci, *Ahmet Haşim*, Kitapçılık Limited Ortaklığı Yayınları, Aralık 1967 İstanbul, s. 34.

Vasfi Mahir, *Bahçe* şiirinin ikinci ve üçüncü kıtalarında hatıralarına dönmektedir. Hatıralar şairin zihninde adeta akan yıldızlar gibi uçmaktadır.

Şair, mısralarını kâğıda dökerken tabiatta bulunan tüm renklerden yararlanmaktadır. Bu şiirinde öne çıkan renk ise “kıızıl”dır. Gurubun kızılılığı ile dalında parlayan nar, kıpkızıl renkli laleler bu bağlamda dikkatleri çekmektedir.

Vasfi Mahir, şiirinin devamında okuyucunun dikkatini suların sesine çekmektedir. Söz konusu bahçede bir havuz bulunmakta ve bu havuzda çıplak kızlar yıkanıp, havuz başında yatmaktadır. O kızlar, şark hamamlarından çıkmış gelinlere benzemektedir. Bunun yanı sıra, heykel misali güzeldirler. Ayrıca bahçenin kuytu bir köşesinde, hazan mevsiminde solan yapraklarla örtülü, mermer bir çeşme bulunmaktadır. Burada simgesel bir anlatım dikkatimizi çekmektedir. Çeşmenin mermer oluşu estetiğin / güzelliğin bir belirtisi olarak algılanabilir. Bununla birlikte tabiatın kalbine bulunan bu güzel çeşmenin kıymetinin bilinmediğini ve çeşmenin şairin muhayyilesinde vücut bulan hüznün bir temsilcisi olduğunu söylemek de mümkündür. Zira söz konusu çeşme, hazan mevsiminin bir getirisi olan sarı ve solgun yapraklarla kaplanmış vaziyettedir. Şair, söz konusu çeşmenin konumunu “kuytu” olarak nitelemektedir. Bu durumu şairin, kendisini yalnız ve toplumdan soyutlanmış olarak hissetmesi ile ilişkilendirmek mümkündür. Bunların yanı sıra bir şair bu çeşmenin başında tıpkı çeşme gibi gürül gürül ağlamaktadır. Tabii ki o şair, Vasfi Mahir’den başkası değildir.

Şiirin son kıtasındaki mısralarda bir tezatlık söz konusudur: sonbahar mevsiminde havuza girmek. Şairin şiirinde böyle bir tezatlığa yer vermesinin sebebini, şairin kederli halini okuyucuya sezdirmek istemesinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Şair, hazan mevsiminin gelişiyile dökülen yapraklarla örtülü, adeta unutulmuş ve soğuk mermerlerle bezeli olan bir çeşmenin başında, suyun akışı

gibi gürül gürül ağlamaktadır. Daha önce de belirttiğimiz üzere, şiirde zikredilen şair, Vasfi Mahir'in ta kendisidir. Şair, böylesine güzel bir bahçede hiçbir vakit bulunamayacağını düşünmüş olmalı ki, kendisini bu tablonun dışında bırakarak soyutlamıştır. Söz konusu durum *Göl* şiirinde de sezilmektedir:

“... ”

Bahçede akar sular şakır şakır gülüşür,

Çıplak Müzler yıkanır yatar havuz başında,

Kuytuda akan çeşme yaprakla örtülüdür

Ve şair gürül gürül ağlar mermer taşında.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 32)

Vasfi Mahir'in *Göl* ve *Bahçe* şiirlerindeki benzer istekler, *Ufuklar* başlığını taşıyan şiirinde de mevcuttur. Söz konusu yegâne arzu; ölümün, derdin, elemin var olmadığı bir ülkede tabiatla iç içe bir hayattır.

Vasfi Mahir'in *Bahçe* başlıklı manzumesinde dikkatleri çeken, “*Çıplak müzler yıkanır yatar havuz başında,*” mısraını, Vasfi Mahir'in Eski Yunan medeniyetine olan ilgisi ile ilişkilendirmek mümkündür. Bunun yanı sıra Nev-Yunanîlik²²⁹ akımının öncülerinden olan Yahya Kemal'in *Sicilya Kızları*²³⁰ adlı şiirinde de buna benzer bir havanın tasvir edildiğini gözlemlemek mümkündür.

²²⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Öztürk Emiroğlu, *Türkiye'de Edebiyat Toplulukları*, Akçağ Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2011, s. 83; Haz: Nihad Sami Banarlı, *Yahya Kemal'in Hatıraları*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1997, s. 88-89.

²³⁰ Haz: Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1953, s. 614.

Bunun yanı sıra, Nev-Yunanîlik'in Cumhuriyet dönemindeki temsilcisi olarak addedilen Salih Zeki Aktay'ın *Roma Kızları*²³¹ başlıklı manzumesinde de, Vasfi Mahir'in bu şiirindekine benzer bir kullanıma tesadüf etmek mümkündür.

İncelemeye çalıştığımız bu şiirlerin yanı sıra, Vasfi Mahir'in zihninde kurguladığı hayali ülkeyi tam olarak tasvir ettiği müstakil bir şiiri de vardır. *Hayat Şarkıları* adlı şiir kitabında bulunan bu şiirin ismi *Uzak Ülke*'dir. Şair, söz konusu şiirinde, sonsuz refaha ve mutluluğa erişeceğine inandığı Uzak Ülke'yi somut kavramlarla tasvir etmektedir.

Söz konusu şiirin ilk kıtasından anlamaktayız ki; şair, gerçek hayatın velvelesinin, zihninde kurguladığı “Uzak Ülke”ye ulaşamaması için, gerçek hayat ile “Uzak Ülke” arasına “yüksek dağları” birer set misali çekmiştir. “Uzak Ülke”de yüksek dağların ardındadır ve orada şairin hülyalarının dinlendiği, ferahladığı bir liman bulunmaktadır. Bu limanın yakınlarında bir de, kayısı ağaçlarının arasından akan bir nehir bulunmaktadır. Şairin “*Sakızlı dallarda tırtıllar gezindiği zaman*” mısraından anladığımız üzere mevsim ilkbahardır. İlkbaharın, insanı canlandıran ve hayat bağlayan malûm özelliklerini bir kez daha zikretmeye gerek duymuyoruz:

Uzak Ülke

Nerde hülyalarımın dinlendiği şehir

Ve yüksek dağların ardında kalan liman,

Kayısı ağaçlarının arasından akan nehir

Sakızlı dallarda tırtıllar gezindiği zaman.

²³¹ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, 2 Baskı, Ankara 1970, s. 833.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 39)

Şair, şiirinin ikinci kıtasında, ilk kıtadaki nehirden ayrı olarak, bir dere den bahsetmektedir. O dere ki; göç vakti sıcak diyarlara, baharın yaşandığı diyarlara durmaksızın uçan yorgun kuşların gittiği yerdedir. O dere ki; bütün ümitlerin yıkandığı yerdir. Adeta insana yeni bir hayat bahşeden bir suyu vardır. O dere ki; şairin hasretlerinin olduğu yerde akmaktadır. Bununla birlikte şair, tasviri ettiği bu mekânlara hasret kalmaktadır:

“... ”

Yorgun kuşlar ki hep uçmaktadır

Hasretlerin, hasretlerin gittiği yere.

Ah! İşte orada, oradadır

Bütün ümitlerin yıkandığı dere.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 39)

Şair şiirinin üçüncü ve son kıtasında tabiattan bir kesiti, zengin sıfat kullanımlarıyla tasvir etmektedir:

“... ”

Lacivert kanatlı altın kelebekler

Arzulu çiçeklere konar.

Olgun yemişler, kokular, usareler,

Durgun denizlerde uyuyan adalar...

(Hayat Şarkıları, s. 39)

Vasfi Mahir'in bu şiirindeki, "hayali / Uzak Ülkeye" erişebilme, orada var olabilme isteğini, özlemine, Servet-i Fünûn şairlerinden Tevfik Fikret'teki hayali bir ömür veya uzaklarda olduğuna inanılan hayali bir beldeye gitme arzusuyla ilişkilendirmek mümkündür. Daha evvel de belirttiğimiz üzere; Vasfi Mahir'in Dârüşşafaka Lisesi'nden hocası olan Hüseyin Siret, Servet-i Fünûn topluluğunun bir üyesi olmakla birlikte, Hüseyin Siret'in en çok tesiri altında kaldığı şairin Tevfik Fikret olduğunu söylemek mümkündür.²³² Henüz lise çağlarında edebiyata, bilhassa da şiire meraklı olan Vasfi Mahir ve arkadaşları, okul haricindeki zamanlarda edebî sohbetlerin yapıldığı meclisler düzenlerlerdi.²³³ Yedi genç bu edebî meclislerde muhtelif edebî meseleleri bahis konusu ederek, kendi şiirleri üzerine de konuşmayı ihmal etmezlerdi. Hem bu edebî meclislerin tertip edilışinden kalkarak, hem de Vasfi Mahir'in, edebiyat âleminde üstat kabul edilen Tevfik Fikret hakkında, *Türk Edebiyatı Tarihi ve Başlangıçtan Bugüne Açıklamalı Türk Edebiyatı Antolojisi* adlı eserlerinde sarf ettiği cümlelerine bakarak bu çıkarımı yapmak kanaatimizce mümkündür. Sözünü ettiğimiz eserlerde Vasfi Mahir, Tevfik Fikret için şu değerlendirmeleri yapmaktadır:

"Düzgün bir dili, şahsi bir üslubu vardır. Şiirimize Avrupa ruhunu ve çeşitli yeni konuları getirerek edebiyatımızı şekil ve ruh bakımından yenileştirmiştir.

²³² Şemsettin Kutlu, *Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatı Antolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1981, s. 229

²³³ Cevdet Kudret, "50. Yıldönümünde Yedi Meşaleciler", *Varlık*, Sayı: 847, Nisan 1978 İstanbul, s. 6.

*Fikret, hür ve laik ruha, müsbet insanî ahlâk prensiplerine çok bağlı, dürüst, hassas ve titiz bir adamdı. Şiirlerinde de bu ruhu göstermiş; millet ve vatan sevgisi, iyi ahlâk ve tahakkümden nefret duyguları telkin etmiştir.”*²³⁴

Vasfi Mahir yukarıdaki cümlelerinde, Tevfik Fikret’e dair genel kanaatlerini dile getirmiştir.

Vasfi Mahir, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde ise daha hususî değerlendirmelerde bulunmaktadır. Söz konusu değerlendirmelerden ve Vasfi Mahir’in üzerinde durduğumuz şiirlerinden kalkarak, Vasfi Mahir’in Tevfik Fikret’in şiir anlayışından etkilendiğini söylemek mümkündür:

“...Tevfik Fikret şahsiyetine büründüğü zaman, diline, duygusuna ve mevzuuna tamamen hâkim olgun bir şair olarak görmekteyiz.

*Fikret’in hayatındaki ikinci bir merhale Servet-i Fünûn şairliğidir. Bizim edebiyatımız, ondokuzuncu yüzyıl sonlarında hususi bir ruh hali yaşamıştır. Süt beyaz bir deniz, beyaz kayalar, kaçan ayın kanadını sürüdüğü bir yol, sâkin ve muattar bir çam ormanı, ağlıyan dere, üzerinde ayın şebnem gibi titrediği siyah bir gece... Yeşil çamlar altında münzevî bir lâne, yasemin renkli saatler, mavi bir salkımla ateşinin yelpazeleyen sevgili, kederini asûde dalgalarla avutan şair, ölüm, hicran, melâl ve infial, bu devirdeki şiir âleminin değişmez unsurlarıdır. Ayrıca içtimaî duygu ve tefekkürümüzün enteresan bir safhası olan bu edebiyatın okşayıcı bir rengi ve tatlı bir cazibesi de vardır. Fikret’e Servet-i Fünûn şairi derken işte bu edebiyatın şairliğini kastediyoruz. O, bu şiiri tam bir değerle, fakat Cenab Şahabettin ve Hüseyin Siret’le birlikte, hattâ onlarla aynı hizada bulunmak üzere temsil etmektedir. (...) O, bundan sonra daha başka ve daha geniş bir şiir âlemine ayak basmış, aile ve cemiyet şairi olmuştur.”*²³⁵

²³⁴Vasfi Mahir Kocatürk, *Başlangıçtan Bugüne Açıklamalı Türk Edebiyatı Antolojisi*, Edebiyat Yayinevi, Ankara 1967, s. 529.

²³⁵ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayinevi, 2. Baskı, Ankara 1970, s. 725-726.

Tüm bunların yanı sıra Vasfi Mahir, Yeni Türk Edebiyatı'nın doğuşunda da en büyük payı Tevfik Fikret'e vermektedir.

*“YTE'deki Fikret Portresi ise tıpkı Namık Kemal bahsi gibi ideolojiktir. Vasfi Mahir'e göre Yeni Türk edebiyatının doğuşunda en büyük pay Fikret'indir.”*²³⁶

Vasfi Mahir, *Yeni Türk Edebiyatı* isimli eserinde de Tevfik Fikret'in ruhu ile bugünkü edebiyatı hazırladığını dile getirmektedir:

*“Fikret Garba doğru gidişin milli şuura vardığını görmeden öldü. Fakat eserlerinin ruhu ile bugünkü edebiyatı en çok hazırlayan odur. Duyuş ve düşünüş itibariyle zamanından çok ileri ve günümüze çok yakındır. İlme ve fenne inancı, insanlık kudretini her şeyden üstün tutuşu, vicdana büyük bir önem vermesi, hür ve lâyük bir ruh terennüm etmesi itibariyle bugünkü cemiyetin tam mansile mübeşşiridir.”*²³⁷

Tüm bu hususları göz önünde bulundurarak Tevfik Fikret'in *Ömr-i Muhayyel* başlıklı manzumesinin ilk bendine bakacak olursak bu durumu daha iyi idrak etmiş olacağız:

Ömr-i Muhayyel

Bir ömr-i muhayyel... Hani gülbünler içinde

Bir kuşcağızın ömr-i baharîsi kadar hoş;

Bir ömr-i muhayyel... Hani göllerde, yeşil, boş

O göllerde, o sâfiyet-i vecd-âver içinde

Bir dalgacığın ömrü kadar zaîl ü muğfel

²³⁶ Dr. Ertan Engin, “Vasfi Mahir'e Göre Devirler ve Şahsiyetler”, *TÜBAR-XXX-/2011-Güz*, s. 87. http://www.tubar.com.tr/TUBAR%20DOSYA/engin_ertan%2073-97.pdf (14.09.2012)

²³⁷ Vasfi Mahir Kocatürk, *Yeni Türk Edebiyatı*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1936, s. 13.

Bir ömr-i muhayyel

...²³⁸

Gördüğümüz üzere, Tevfik Fikret'in şiirinde de dikkatimizi çeken ilk şey tabiat unsurlarının sıkça kullanılmış olması ve tabiatla iç içe, hayatın her türlü sıkıntısından arınmış bir ömrün hayal edilmesidir. İnsan ömrünü muhakkak bir yerde sürdürecektir; dolayısıyla "Ömr-i Muhayyel", muhayyel bir yerde, bir ülkede sürdürülmek durumundadır. Vasfi Mahir'in şiirlerinde muhayyel olan unsur ülke/dünyadır. Dolayısıyla diyebiliriz ki; Vasfi Mahir'in söz konusu şiirlerinin başlığı ve muhteviyatı, "hayalî mekânlar"ı tasvir etmekteyken, Fikret'in "Ömr-i Muhayyel" başlıklı manzumesi ise "hayalî bir ömrü" tasvir etmektedir. Fakat bu bir ayırım değildir. Tam tersine benzer bir durumdur. Netice itibariyle izah etmeye çalıştığımız üzere; hem Vasfi Mahir'de hem de Tevfik Fikret'te, hayalî bir beldede hayali bir yaşam söz konusudur. Burada dikkatleri çektiğimiz esas nokta Vasfi Mahir'in, şiirlerinde işlediği tema bakımından, Tevfik Fikret'in tesiri altında kalmasıdır.

Asım Bezirci, *Ahmet Haşim* adlı eserinde, Ahmet Haşim'in *Göl Saatleri* isimli eseri için düşüncelerini ifade ederken, Ahmet Haşim'i eline fırça yerine kalem almış bir ressamı benzetmektedir.²³⁹ Bunun yanı sıra Ahmet Haşim de *Meşale* dergisinin ilk sayısı için kaleme aldığı yazıda, bu gençleri elinde fırça olan bir ressamı benzetmektedir.²⁴⁰ Vasfi Mahir'in söz konusu şiirleri için de aynı şeyi söylemek mümkündür. Öyle ki Vasfi Mahir'in söz konusu şiirleri okunduğunda,

²³⁸Vasfi Mahir Kocatürk, *Başlangıçtan Bugüne Açıklamalı Türk Edebiyatı Antolojisi*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1967, s. 530.

²³⁹Asım Bezirci, *Ahmet Haşim*, Kitapçılık Limited Ortaklığı Yayınları, Aralık 1967 İstanbul, s. 35.

²⁴⁰Ahmet Haşim, "Yedi Meşaleciler", *Meşale*, C.1, Sayı: 1, İstanbul 1928, s. 1; Haz: Yasemin Ulutürk, *Meşale Dergisi (İnceleme-Metin)*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2011, s. 132.

tasvir ettiği mekân zihnimize hemen canlanmaktadır. O'nun şiirlerinde tabiat tüm renkleriyle karşımıza çıkmaktadır. O'nun kurguladığı mekân, kimi zaman tabiatın bağrında bulunan bir göl, kimi zaman Eski Yunan, Eski Roma ve İran medeniyetlerindeki benzer havuzlu bir bahçe, kimi zaman da zihinde kurgulanmış bir uzak ülke şeklinde karşımıza çıkmaktadır. O'nun tahayyül ettiği göl, mor dağların ardındadır. Altın rengindeki sazlarla çevrili gölün suyu gümüş rengidir. O gölün suyunda yıldızları ve Ay'ı seyretmek mümkündür. O gölün kıyısında şen ve çıplak kızlar yıkanmaktadır. Turnalar, kuğular, periler, o gölün etrafında bulunan varlıkların başlıcalarıdır. O'nun tahayyül ettiği bahçede tıpkı Eski Roma, Eski Yunan bahçelerindeki gibi havuzlar vardır. O yeşil bahçede nardan, elmaya, kayısıdan limona çeşit çeşit meyve ağaçları bulunmaktadır. O bahçede bülbül, gül dalında Ay'a ses göndermektedir. Limon kokuları, meltem rüzgârları, laleler, havuzda çıplak yıkanan heykeller kadar güzel kızlar... Tüm bunlar Vasfi Mahir'in ebedî huzuru bulacağına inandığı bahçede bulunan varlıklardandır.

Vasfi Mahir'in ebedî huzura ve mutluluğa kavuşacağına inandığı "Hayalî Mekânlar"ın belirgin özelliklerini bu şekilde izah etmek mümkündür.

2.10. TABİAT VE TABİATTA VARLIĞINI YİTİRME

Tabiat, insan zekâ ve muhayyilesinin ilk ilham kaynağı, ilk kudret menbaıdır.²⁴¹

"Tabiat" denildiğinde aklımıza ilk gelecek unsurlar, toprak, güneş, hava ve sudur. İçimize ferahlık veren, yaşama sevincinin bizde yeniden var olmasına vesile olan çiçeklerin, ağaçların ve her türlü tabiat manzaralarının vücut bulabilmesi için hem güneşe, hem suya, hem havaya, hem de toprağa ihtiyaç vardır. Güneş, tüm bu

²⁴¹ Prof. Dr. Sabri Esat Siyavuşgil, "Türk Halk Şiirinde Tabiat" *Türk Edebiyatında Tabiat*, Haz: Prof. Dr. Şükrü Elçin, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1993, s. 7.

tabiat güzelliklerinin ortaya çıkmasındaki katkısı ve bizim yaşamımızı s rd rebilmemizi sağlamasının yanı sıra, bütün tabiat güzelliklerinin görülebilmesi için etrafımızı aydınlatan bir varlıktır. Su... Yüce dağların doruklarındaki kardır. Y kseklerden kıvrım kıvrım akan deredir, nehirdir, aydır; gökyüzünden toprağa düşen berekettir. Su, varlığıyla da sesiyle de iimizi ferahlatan bir Őeydir. İçimize serpilerek bir deyimdir aynı zamanda su. Uçsuz bucaksız ummandır. Hava... Her yere nüfuz edebilmektedir hava. Suyun içinde dahi havanın varlığından söz etmek mümkündür. Onsuz bir dakika bile geçiremez insanoğlu. Aynı zamanda iimizi ferahlatan, gönlümüzü genişletendir o. Ve toprak... İnsanlığın yaradılış hamuru... Suyu yekvücut olup insanoğlunun hamurunu oluşturan unsur. Taşradaki köylünün yegâne varlığı...

“Tabiat”ın var olabilmesi için söz konusu dört unsur son derece elzemdir. Diğer “tabiat” varlıklarının da, hayatımıza bu derece girmiş olması hususunda, özlerini teşkil eden bu dört unsurdan aşağı kalır yanı yoktur. Ay... Sevgiliye hitabımızdır bazen, bazen de hilal olup bayraklara simge olmuştur ay. Çiçekler ve ağaçlar; gonca, g l, yasemin, ınar, defne... ocuklarımıza isimdir aynı zamanda. Özel günlerde mutluluk vesilesidir iekler.

Yalnızca bitkiler değildir tabiat denilince aklımıza gelenler. B rt  böcek, kuş, balık...  vg lerimizde, yergilerimizde, inanlarımızda ve çocuklarımızın isimlerinde hayvan isimlerine rastlamak mümkündür.

“Tabiat” varlıkları hayatımızda bu derece yer edinmişken, hayatın bir yansıması olan edebiyatta yer bulmamalarına imk n var mıdır? “Tabiat” her yerdedir: Gazelde, mesnev de, halk Şiirinde; Yunus Emre’de, Karacaoğlan’da, Fuzulî’de, Ned m’de... Modern Şiirde, romanda, hik yede, fabluda; La Fontain’de, Baudelaire’de, Abdülhak Hâmid’te, Tevfik Fikret’te, Cenab Şahabettin’de, Abdülhak

Şinasi Hisar'da, Ziya Gökalp'te, Halid Fahri Ozansoy'da, Ömer Seyfettin'de, Ziya Osman Saba'da... Tabiatı edebî eserlerine konu edinmemiş bir şaire, bir yazara rastlamak kanaatimizce pek güçtür.

“Tabiat” ve edebiyat ilişkisine dair, Vasfî Mahir'in aynı zamanda “Yedi Meşale” edebî topluluğundan arkadaşı olan Sabri Esat Siyavuşgil'in şu cümlelerini alıntulamakta fayda var:

“Velhasıl sanat ve edebiyatta tabiat, asırlar boyunca, türlü türlü ruh haletlerinin, edebî, felsefî ve içtimâî cereyanların menşurundan geçiyor. Her göz onu bir tarafından kavırıyor, her ruh onda istediğini buluyor ve her sanat eseri, bize ondan bir haber getiriyor. Tabiatın bütün cihan edebiyatındaki nasibi bu olmuştur. Hangi memleketin edebiyatına bakarsak bakalım, o edebiyatın muhtelif devirlerinde, muhtelif fikir cereyanlarının tesiriyle vücut bulmuş birer tabiat görüş ve anlayışıyla karşılarız. Her asır, bu kavrayışa, kendi dünya görüş ve duyusunun damgasını vurmuştur.”²⁴²

Bununla birlikte dünya edebiyatında tabiat hakkında söylenmiş en güzel, en mânâlı ve derin sözleri şiirlerde bulmaktayız.²⁴³

Vasfî Mahir de “tabiatı” ve “tabiatta varlığını yitirme” arzusunu şiirlerinde tema olarak işlemiştir. Söz konusu işleyiş oldukça yoğun bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Vasfî Mahir'in “tabiat”'a bakış açısını halk şairlerinininkine benzetmek mümkündür. Zira Vasfî Mahir'in “tabiat”ı tema olarak işlediği şiirlerinden yola çıkarak bu tespiti yapmak kanaatimizce mümkündür. Bu bağlamda Sabri Esat Siyavuşgil'in “Türk Halk Şiirinde Tabiat” başlıklı makalesinde yer alan ve halk

²⁴² Prof. Dr. Sabri Esat Siyavuşgil “Türk Halk Şiirinde Tabiat”, *Türk Edebiyatında Tabiat*, Haz: Prof. Dr. Şükrü Elçin, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1993, s. 10.

²⁴³ Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal, “Edebiyat ve Tabiat”, *Türk Edebiyatında Tabiat*, Haz: Prof. Dr. Şükrü Elçin, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1993, s. 6.

şairinin tabiata bakışıyla alakalı muhtelif tespitleri dile getiren şu cümleleri alıntılar pek yerinde bir hareket olacaktır:

“Halk şairi, tabiatı, çocuk masumiyetiyle, bir donanma gecesini seyrediyormuş gibi temaşa eder ve bu şehrayinin karşısında çocukluğunu gizleyemez... O (,) tabiatı insanlaştıracığı yerde kendini tabiatlaştırır ve baharda serhadde giden yolların kıvrımını, sel altında kalan kaynakların suya doyuşunu, hep kendi içinde duyar. Belli ki o, dağa, yola, kayaya, sele ve nihayet kadına hep tabiat içinde yaşamış, daima tabiatla hemhal olmuş bir ruhun gözü ile bakmaktadır... Halk şairi tabiata raptettiği duygu uzuvlarının keskinliği sayesinde, onun en gizli ürperişlerini, en mahrem kımıldanmalarını hisseder. Sanki kendi kalbinde tabiatın nabzını, kendi kanında tabiatın usaresini duymaktadır... Halk şairi, her halini tabiatın bir haline benzetir ve bunun gizli sevincini içinde sır gibi saklar... Halk şairi, kendisine, olduğu gibi, bütün sadelik ve ihtişamıyla ramolan tabiatın, o içine kuş sesi ve şiirine kekik kokusu katan iklimden ayrılmaya görsün. Bir de ayrıldı mı sevgili hasretinden daha belâli, gurbetlerin en acısıyla yanıp tutuşur... Bazan ‘tabiat içinde erime’ye kadar varan bu anlayışta, tabiata bir şehrâyin seyrederek gibi bakan tabii adamın hayranlığını, onunla candan cana hemhal olmasını görüyoruz... Divan şairi, tabiata kendi fikir alemini aksettirirken, halk şairi, kendi iç âlemiyle tabiatı birbirine sindiriyor ve harikulade terkip ile insan-tabiat muadelesinin bir hal suretini bizlere sunuyor... Halk şairi (...) tabiatın çocuğudur ve tabiat, kendi içinde yaşayanlara, kendi bağrında bir kavak, bir dere, bir kaya haysiyetiyle kendisinden bir parça onlara ramolur ve sırrını fâş eder.”²⁴⁴

Sabri Esat Siyavuşgil’in, halk şairinin “tabiat” karşısındaki tavrı hususunda bizi aydınlatan bu cümlelerin büyük bir bölümünü, Vasfi Mahir’in “tabiat” karşısındaki duruşuyla yakından ilişkilendirmek mümkündür.

²⁴⁴ Prof. Dr. Sabri Esat Siyavuşgil “Türk Halk Şiirinde Tabiat”, *Türk Edebiyatında Tabiat*, Haz: Prof. Dr. Şükrü Elçin, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1993, s. 16-17-18-19-20.

Bizim “Tabiatta Varlığını Yitirme” olarak adlandırdığımız durumu, Sabri Esat, “tabiat içinde erime” biçiminde tanımlamıştır. Söz konusu durum, Vasfi Mahir’in “tabiat” unsurlarını tema olarak işlediği şiirlerinde dikkatimizi çeken en belirgin durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte değinilmesi gereken bir diğer nokta da Sabir Esat’ın; “*O (,) tabiatı insanlaştıracığı yerde kendini tabiatlaştırır*” cümlesinde vurgulanmak istenen manadır. Vasfi Mahir de kendisini tabiattan bir parça olarak addetmektedir. Aslında, üzerinde durduğumuz bu iki durumu aynı doğrultuda düşünmek mümkündür. “Tabiatta varlığını yitirme” ile kastettiğimiz, bir nevi, Vasfi Mahir’in kendisini tabiatlaştırmasıdır. Şair, kendisini “tabiatta eritme” ile adeta kendisini tabiatlaştırmaktadır.

Vasfi Mahir’in “Tabiat ve Tabiatta Varlığını Yitirme” mevzularını tema olarak işlediği şiirlerinin sayısı yirmi yedidir. Söz konusu yirmi yedi şiirde “tabiat”ın konumu araçtan ziyade amaç biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte şair, *Hayat Şarkıları* isimli son şiir kitabında bulunan *Tabiat* başlığını taşıyan dokuz şiirinde “tabiat”ın muhtelif unsurlarını, her şiirinde ayrı ayrı olmak kaydıyla, muayyen ve müstakil bir biçimde tema olarak işlemektedir. Bunların yanı sıra Vasfi Mahir, pek çok şiirinde de “tabiat” varlıklarına yer vermiştir. Kimi zaman sevgiliye olan duygularını, kimi zaman çocukluk yıllarına duyduğu özlemi, kimi zaman ıstırabını ve sıkıntısını dile getirirken “tabiat” varlıklarından sıklıkla yararlanmıştır. Fakat bu şiirlerde “tabiat” amaçtan çok araç konumunda karşımıza çıkmaktadır.

İlk olarak, Vasfi Mahir’in *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan *Tabiat* başlığını taşıyan dokuz şiiri üzerinde durmayı uygun buluyoruz.

Şair, söz konusu şiirlerinin ilkinde, “tabiat” a olan derin hislerini, tabiatın insanoğlu üzerinde uyandırdığı etkilerden yararlanarak dile getirmektedir. Şair, tabiatı, sütünü emdiği anasına benzetmektedir. Bu benzetmeden kalkarak şu yorumu

yapmak da mümkündür; “tabiat”ı kişileştirme sanatıyla “anne”ye benzeten şair, “tabiat”ı annesi olarak algılamaktadır. Dolayısıyla şair, kendisini “tabiat”tan bir parça olarak görmektedir. Benliğinin kaynağının “tabiat”tan geldiğine inanmaktadır. Bu sebeple Vasfî Mahir, “tabiat”a eşsiz bir aşk beslemektedir:

Tabiat

I

Ey sonsuz tabiat, seviyorum seni!

Havalarını kucaklamış ciğerlerim,

İçmekteyim gözlerimden ışığını,

Mest olan derimde sıcaklığın...

Dolgun göğüslerine yaslayıp yüzümü

Sütünü emdiğim cömert ana!

Seviyorum seni.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 6)

Şiirin daha ilk mısraından anlaşılacağı gibi şair “tabiat”la bir diyalog halindedir ve şair, “tabiat”a olan derin hislerini dile getirmektedir.

Daha önce sözünü ettiğimiz bir durumu burada bir daha tekrarlamakta fayda var; Sabri Esat’ın halk şairlerinin “tabiat” karşısındaki tutumlarını açıkladığı mezkûr

cümlelerden biri: “*O (,) tabiatı insanlaştıracığı yerde kendini tabiatlaştırır.*”²⁴⁵ Sabri Esat’ın halk şairlerinin “tabiat” karşısındaki tutumları için söylediği bu cümleyi, Vasfi Mahir’in bu şiirinde ve *Hayat Şarkıları* adlı şiir kitabında bulunan *Tabiat* başlığı altında kaleme aldığı diğer sekiz şiirinde “tabiat” karşısındaki tavrı için de söylemek mümkündür.

Şair, “tabiat”ın hemen her unsurunu seyretmekten haz almaktadır:

“... ”

Baktıkça haz verir bana göklerin,

Bana güneşin,

Bana denizin.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 7)

Şair, renk renk güllerden, Ay ışığının aydınlattığı gecelerden, dağlarda esen rüzgârlardan, rengârenk kuşlardan ve kelebeklerden bahsetmektedir. Mevsimlerin, tadına varamadan geçip gittiğinden dert yanan şair, “tabiat”ın en belirgin varlıklarından olan dağlardan ve oradaki hayattan dem vurmaktadır. Şair, gönlünün “tabiat”ta, “tabiat”ın da gönlünde olduğunu vurgulamaktadır. Öyle ki şair, uzak diyarlarda bulunan aslanların sesini bile işitebilmektedir. Bununla birlikte şair, okyanusların ve denizlerin enginliklerinde bugüne dek hiç görmediği adaların dahi, kendisini çağırdığını, cezbedtiğini düşünmektedir. Şair, “tabiat”ın kendisine özgü bir şarkısının olduğunu addetmekte ve bu şarkıların da tıpkı engin sulardaki adalar gibi

²⁴⁵ Prof. Dr. Sabri Esat Siavuşgil “Türk Halk Şiirinde Tabiat”, *Türk Edebiyatında Tabiat*, Haz: Prof. Dr. Şükrü Elçin, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1993, s. 16.

kendisini çağırıldığını, cezbedtiğini düşünmektedir. Bahçelerin en güzel çiçeğini sevgilisi olarak algılayan şair, bu sevgilinin kendisini “tabiat”a bağladığını dile getirmektedir. En nihayetinde şair, “tabiat”a olan sevgisinin, tutkusunun esas sebebini mısralarında dile getirmektedir:

“... ”

Sonsuz, ölümsüz, kaygısız tabiat!

Seviyorum seni.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 7)

Vasfi Mahir’de “hayatı boyunca sıkıntılı dönemleri sıklıkla tecrübe etmek” ve “bir gün olsun rahat yüzü görememek” durumlarını misliyle yaşadığı kanaatinin vücut bulduğunu ve Vasfi Mahir’in bu sebeple, ebedî mutluluğu ve ferahlığı “tabiat”ta aradığını daha önce de dile getirmiştik. Bu arayış ileriki safhalarda bir inanışa dönüşmektedir. Vasfi Mahir’de “tabiat” sevgisinin bu denli bir tutku derecesinde olmasının diğer sebeplerini de, üzerinde durduğumuz bu şiirinden öğrenmek mümkündür. Söz konusu sebepler ölümsüzlük ve sonsuzluğa erişme arzularıdır. Neticede her iki olgunun da asıl itibariyle aynı adrese çıktığını söyleyebiliriz. O halde diyebiliriz ki; Vasfi Mahir, hayatı boyunca yaşadığı sıkıntılarla, olumsuzluklarla mücadele edemez hale gelmiş ve dertsiz, kedersiz bir hayatı ve de ebedî huzuru, mutluluğu “Tabiatta Varlığını Yitirme”de bulmuştur. Bununla birlikte şairin muhayyilesinde var olan bir başka düşünce de “tabiat”ın ölümsüz ve sonsuz oluşudur. Şair, kendisini “tabiatlaştırarak” ölümsüz ve sonsuz olacağını düşünmektedir. Bu bağlamda Vasfi Mahir’in tüm aradıklarını “tabiat”ta bulduğunu söylemek pek de yanlış bir ifade olmayacaktır.

Vasfi Mahir'in biyografik bilgilerinin yer aldığı pek çok kaynakta Gümüşhane doğumlu olduğu dile getirilmektedir. Fakat söz konusu kaynaklar, Gümüşhane'nin bir kazasında veya köyünde mi, yoksa şehir merkezinde mi doğduğunu tam olarak belirtmemektedir. Fakat gerçekleştirmiş olduğumuz Gümüşhane ziyaretimiz esnasında, Vasfi Mahir'in yeğeni Ahmet Erkan Kocatürk'ten öğrendiğimize göre Vasfi Mahir, Gümüşhane'nin Bağlarbaşı Mahallesi'nde doğmuştur.²⁴⁶ İşte Vasfi Mahir'in tabiatla ile iç içe bir ortamda doğup, çocukluğunu geçirdiğini de hesaba katarsak, şairin “tabiat” a olan yoğun ilgisini anlamamız biraz daha kolaylaşmış olacaktır. Bununla birlikte şairin, söz konusu şiirlerinde kendi muhayyilesinde kurguladığı bazı “tabiat” unsurlarını da şiirinde işlemiş olma ihtimalini de göz önünde bulundurmakta fayda var.

Vasfi Mahir, *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan ve *Tabiat* başlığı altında *II* olarak adlandırdığı şiirinde doğduğu çevrenin tabiatını tasvir etmektedir:

II

Beyaz mis çiçekleri açar

Dikenli bayırlarında doğduğum yerin,

Mor sümbüller filizlenir

Nemli çimenlerinde bahçelerin.

...”

²⁴⁶ Vasfi Mahir'in doğum yeri olarak Gümüşhane ili, biyografisine yer verilen her eserde zikredilmektedir. Bunun yanı sıra Vasfi Mahir'in, bir zamanlar Gümüşhane'nin en büyük mahallesi olan Bağlarbaşı Mahallesi'nde doğduğu ayrıntısına da ulaşmış bulunmaktayız. Bağlarbaşı Mahallesi üzerine yaptığımız gözlemlerden yola çıkarak ve *Tabiat II* (Hayat Şarkıları, s. 8), *Bizim Köy* (Bizim Türküler, s. 23-24) şiirlerinden kalkarak diyebiliriz ki Vasfi Mahir tabiat ile iç içe bir ortamda doğmuştur.

(Hayat Şarkıları, s. 8)

Vasfi Mahir'in doğduğu mahalle“tabiat”ın bin bir çeşit güzelliğinin temaşa edilebildiği bir yerdir. Oranın kızıl otlar biten doruklarında kekikler burcu burcu kokmaktadır. Dağların yeşil yamaçlarında koyunlar otlamaktadır. Şair, otlayan koyunları kırlara yayılmış papatyalara benzetmektedir. Bununla birlikte Anadolu'nun ve Trakya'nın pek çok yerinde kuşburnu, karamuk (kızamuk), böğürtlen gibi yemişlerin yetiştiğine pek çoğumuz aşinadır. Bu yemişlerin bulunduğu ağaçlar dikenli ve küçük boyludur. Bunun yanı sıra bu küçük ağaçlar, genellikle kır yollarının kenarlarında bulunmakta ve yoldan geçenlere yemişlerini sunmaktadır. Şairin, doğduğu köyde de bu yemişler bulunmaktadır:

“... ”

Kuşburnular, kızamuklar

Mercanlar dizer dallara,

Böğürtlenler, sarısalkımlar

Gölgeler salar yollara.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 8)

Şair, sonraki mısralarında da söz konusu köyün çevresinde bulunan “tabiat”ı tasvir etmeye devam etmektedir. Kuşlar, fundalıkların kuytu yerlerinde yumurtalarının birer yavruya dönüşmesini beklemektedir. Genelde kayalarda gözüken kekliğin ötüşü, avcılara bir davetiye niteliğindedir. Şaire göre “tabiat”ın kendine has bir şarkısı vardır ve bu şarkı şaire huzur vermektedir. Söz konusu şarkıyı

terennüm eden genellikle “su” olarak karşımıza çıkmaktadır. Vasfi Mahir’in bu şiirinde de kayalardan akan sular sonsuz bir şarkıyı terennüm etmektedir. Bu terennüme çoban kuşları da eşlik etmektedir:

“... ”

Kara taşlardan akan sular

Tekrarlar sonsuz şarkıyı

Ve cıvıl cıvıl çoban kuşları

Çimer kayalıklarda.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 8)

Bu mısralarda dikkatimizi çeken bir diğer husus da “sonsuzluk” kavramıdır. Vasfi Mahir’in *Tabiat I* başlıklı şiirinde de böyle bir durumun varlığından söz etmiştik. Bu bağlamda şairin “tabiat” a olan tutku derecesinde olan sevgisinin bir nedeni olarak da “sonsuzluk” a erişme arzusu olduğunu bir kez daha dile getirmekte fayda var.

Şair, bundan sonraki mısralarında “tabiat” ta varlığını sürdüren muhtelif kuşlardan ve böceklerden bahsetmektedir. Bu kuşları ve böcekleri, “altın gagalı karatavuk”, “nar bülbülü”, “ağustos böcekleri”, “kanarya” şeklinde sıralamak mümkündür. Şair, kuşların ve böceklerin seslerini, bir “türkü” ye benzetmektedir. Suların terennüm ettiği şarkılardan sonra kuşların ötüşlerinden doğan türkü de, şairin içini huzur ve mutluluk kaplamasına birer vesile olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte şair, “tabiat” ın muhtelif nimetlerinden ve varlıklarından da

bahsetmektedir. Kayısılar, mürdüm erikleri, göbek elmaları, limon elmaları, gelin elmaları gibi meyvelerin hem varlığı hem de kokuları şaire mutluluk vermektedir. Şair, “tabiat”ı tüm varlığıyla kucaklamak, benliğine katmak isteği ile yanmaktadır ve şair, huzuru “Tabiatta Varlığını Yitime”de “tabiatın bir parçası olmak”da bulmaktadır. Şairin “tabiat”ın bir parçası olması, şarkılar terennüm eden suyundan içmekle, o sulardan göklere ulaşmakla, yemişleri yemekle ve o yemişlerin tatlı kokularıyla ciğerlerini doldurmakla mümkün olacaktır:

“... ”

Altından akan küçücük dereye

Değdirip ateş dudakları

İçmek seni, ey tabiat!

İçmek bir yudum suyunda

Gökleri, yemişleri, kokuları...

...”

(Hayat Şarkıları, s. 9)

Şair, yalnızca ülkemizin coğrafyasına aşina ve âşık değildir. Aynı zamanda dünya coğrafyasına da aşina ve âşıktır. Öyle ki; *Hayat Şarkıları* adlı şiir kitabından bulunan *III* başlıklı manzumesi bu durumun en büyük delilidir. Şair, söz konusu şiirinin ilk bölümünde “Uzak Doğu” ve “Afrika” diyarlarının “tabiat” varlıklarından ve söz konusu varlıkların kendisi üzerinde uyandırdığı tesirden bahsetmektedir. Çin diyarlarında bulunan bir göldeki nilüferler, şairin gönlünü cezp etmekte ve şairi “tabiat”a daha da bağlamaktadır. Hindistan’da bulunan Ganj nehri kıyılarında yetişen

ve o diyara özgü bir çiçek olan lotus çiçekleri, papağanlarla şaire selam yollamaktadır. Tüm bunlar şairin, kendisini “tabiat”ın bir parçası ve “tabiat” varlıklarının onun birer kardeşi, arkadaşı olarak addettiğinin birer göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Şüphesiz bu durum şairin muhayyilesinde de böyledir. Şairin zihninde kurguladığı ortamda, Hint ormanlarında varlık bulan, yeşil tüylü, altın telli ve ince belli cennet kuşların da bulunmaktadır. Devasa büyüklükteki çınar ağaçları, ala yılanlara ev sahipliği yapmaktadır. Şair, “Uzak Doğu” coğrafyasında yaptığı hayalî gezintiden sonra, rotasını “Afrika Savanları”na çevirmiştir. Şair zihninde yaptığı yolculukta kendisini, “Afrika”da bulunan ve dünyanın en görkemli şelalelerinden biri olan “Viktorya Şelalesi”nin hemen yanı başında bulur. Gün batımında Viktorya’dan kızıl ışıklarla birlikte adeta kanlı sular dökülmektedir. Bir dudağından kan damlayan altın postlu bir kaplan, suların akışıyla etrafa yayılan zerreciklerin adeta ortama bir duman misali yayıldığı bir vakitte, ela gözleriyle etrafı süzerek dinlenmektedir.

Şairin şiirinin ikinci bölümünde baktığımızda, zihninde kurguladığı hayalî yolculuğun bir sonraki durağının, “Kuzey Afrika”nın çorak topraklarını sulayan ve dünyanın en uzun nehri olarak bilinen “Nil Nehri” olduğu görürüz. Çöl gecelerinde gökyüzünde adeta ateşten birer laleyi andıran yıldızlar ve şairin zihninde ak bir yelkene benzettiği Ay, Nil’in mavi sularında adeta yüzmektedir. Şair, “Nil Nehri”nde yakamozu seyrettikten sonra kendisini tekrar “Afrika”nın savanlarında bulur ve haşmetli bir aslanın kükreyişiyle alaca zebraların etrafa dağılışını seyreder.

Şair, şiirinin üçüncü bölümünde “albatros” kuşunun durmadan, yorulmadan kanat çırparak engin denizleri aşışının, onun gönlünü kutuplara sürüklediğini dile getirmektedir. Kanaatimize göre, şairin, “albatros” kuşunu seçmesi bir tesadüf değildir. “Albatros” cinsi kuşlar, hayatlarının çoğunu açık denizlerde geçirebilmekte

ve uzun müddet uçabilmektedir. Bunun yanı sıra bu kuşların dişisi ve erkeği birbirine karşı son derece saygılı ve sevecendir. Eşler, kanatlarını açıp gagalarını takırdatarak birbirlerine saatlerce sevgi gösterisinde bulunabilmektedir. “Albatros” cinsi kuşlar, en uzun yaşayan kuş cinslerinden biridir.²⁴⁷ Bu bağlamda şairin, “albatros” kuşuna şiirinde yer vermesini, söz konusu kuşun engin denizlerde yaşıyor olmasıyla, yorulmadan saatlerce uçabilecek güce sahip olmasıyla ve en uzun yaşayabilen kuş cinslerinden biri olmasıyla ilişkilendirmek mümkündür. Vasfi Mahir, bu şiirinden evvel üzerinde durduğumuz *Tabiat II* başlıklı şiirinde de, engin denizlerin ve engin denizlerde bulunan adaların kendisini cezbedtiğini dile getirmektedir. *II* başlıklı şiirde ve “albatros” kuşunun şiirde kullanılmasında dikkatimizi çeken unsurları, “tabiatın sonsuz” oluşuyla birlikte sınırlandırılmayan bir özgürlük sunuşu, “albatros”un da uçsuz bucaksız denizlerde hayatını sürdürüşü ve “tabiat”ın sunduğu bu özgürlüğe sahip oluşu, “albatros”un kuş türleri arasında en uzun ömürlü kuşlardan biri oluşu ve en nihayetinde “albatros”un seyrine doyum olmayan bir uçuşu olması şeklinde sıralamak mümkündür. Tüm söylediklerimizin yanı sıra; “albatros” kuşunun şairin gönlünü kutuplara sürüklemesinin sebebini, “albatros” cinsi kuşların genellikle rüzgârın sert ve yoğun olduğu kutup bölgelerine yakın denizlerde yaşıyor olmasıyla ilişkilendirmek mümkündür:

“... ”

Albatros, engin denizlerin

Yorulmaz kanatlı yolcusu,

Sürekler gönlümü kutuplara.

²⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi, 15. Basım, İstanbul 1992, C. 1, s. 321.

...

(Hayat Şarkıları, s. 11)

Vasfi Mahir'in, güneşin batışına, doğuşuna ve bu andaki manzarada bulunan renklere ayrı bir ilgi duyduğunu, pek çok şiirlerinden yola çıkarak söylemek mümkündür. Şair, bu şiirinde de söz konusu manzaranın sahip olduğu renklere yer vermiştir. Bununla birlikte şair, zihninde kurguladığı yolculuğun rotasını "albatros" kuşunun, gönlünü sürüklemesiyle "kutuplar"a çevirmiştir. Kutuplarda güneşin doğuşu ve batışı, buldukları konum sebebiyle oldukça uzun sürmektedir. Şair, bu uzun fecir zamanlarını birer "gül"e benzetmektedir. O coğrafyada bulunan denizleri ve ırmakları da, güneşin doğuşu esnasında her tarafı kızıla boyayan ışıkları sebebiyle "şarap" a benzetmektedir:

“...

Güller açar kuzey fecirleri

Yalçın tepelerinde yarıların;

Akar şarap denizleri

Batan günün ardından.

Uzar akşam uzar

Karlı çamlar ülkesinde.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 11)

Vasfi Mahir'in pek çok şiirinde birbirinden farklı temaların iç içe girmiş vaziyette işlendiğini daha evvel de dile getirmiştik. Söz konusu durum Vasfi Mahir'in bu şiirinde de dikkatlerden kaçmamaktadır: “tabiat aşkı” ve “Türklük aşkı”. Şair, şiirinin dördüncü ve son bölümünde “İslamiyet öncesi Türklük”e telmih yapmaktadır. Söz konusu telmihi yaparken “bozkurt” motifinden yararlanmaktadır. Bilindiği üzere Türklerde “bozkurt”, sıradan bir hayvandan ziyade kutsal bir varlık olarak kabul görmektedir. Birçok Türk destanında “bozkurt” motifi karşımıza çıkmaktadır. Vasfi Mahir de Türkler arasında kutsal kabul edilen ve pek çok alanda simge olarak kullanılan “bozkurt” motifine şiirinde yer vererek, hem “İslamiyet öncesi Türklük”e olan ilgisini dile getirmeyi, hem de “İslamiyet öncesi Türkler”in yaşantısına dair birtakım şeyler sezdirmeyi amaçlamıştır. “Koca”²⁴⁸ sıfatına sahip olan “kurt”, boz yeveli ve mavi renklidir. Çin kaynaklarından tespit edilen rivayete göre, Kök-Türklerin ilk hakani olan Asina (bk.) yahut A-çine bir dişi bozkurttan türemiştir.²⁴⁹ Bu bağlamda, Vasfi Mahir'in “boz yeveli mavi kurt”a “koca” sıfatını yüklemesini, “Göktürk Destanı” ile ilişkilendirmek mümkündür. “Boz yeveli mavi kurt” Orta Asya'nın tam ortasında, Türklerin ilk yurdunda bulunan “Altun Dağı”nda yaşamaktadır. “Boz yeveli mavi kurt” Asya'nın sonsuz bozkırlarını seyretmekte ve adeta hükümranlığını ilan edercesine ulumaktadır. “Boz yeveli mavi kurt”un bu uluyuşu, şairin deli gönlündeki dizginlenemez hülyaları ve şairin deli gönlüne kazanmış sevdaları da yanına katarak “Altun Dağı”nın kayalarında yankılanmaktadır:

“... ”

Bir kurt ulur ay ışığında

Asya'nın sonsuz bozkırlarına bakıp,

²⁴⁸ *Türkçe Sözlük*, 10. Baskı, Türk dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 1193.

²⁴⁹ *Türk Ansiklopedisi*, Cilt 8, MEB Maarif Basımevi, Ankara 1956, s. 8.

Boz yeledi koca mavi kurt.

Yankılanır altın dağın kayaları,

Yankılanır deli gönlün hulyaları,

Deli gönlün sevdaları.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 11)

Burada “mavi kurt” ile ilgili bir başka tespiti de dile getirmek isteriz. Oğuz Kağan Destanı’nda da “gök tüylü ve gök yeledi büyük erkek kurt” motifine tesadüf etmekteyiz. Vasfi Mahir’de var olan Türklük aşkı da göz önünde bulundurulduğunda, Vasfi Mahir’in bu şiirinde “boz yeledi mavi kurt”a yer verirken nereden esinlendiğini anlamak daha kolay olacaktır. Bununla birlikte bir farklılık da dikkatlerden kaçmamaktadır. Oğuz Kağan Destanı’nda adı geçen kurt “gök tüylü ve gök yeledi”dir. Vasfi Mahir’in şiirinde yer verdiği kurt “boz yeledi ve mavi renkli”dir. Az evvel yukarıda da bahsettiğimiz üzere bu durumu Göktürk Destanı’nda geçen ve Türk mitolojisinde önemli bir yer işgal eden “bozkurt” motifi ile ilişkilendirmekte fayda var. Son tahlilde diyebiliriz ki, Vasfi Mahir’in şiirinde yer verdiği “boz yeledi mavi kurt”un boz yelesi, Göktürk Destanı’ndaki “bozkurt”tan; mavi renkli oluşunu da Oğuz Kağan Destanı’ndaki “gök tüylü” kurttan geldiğini söylemek mümkündür. Ayrıca Vasfi Mahir’in şiirindeki “kurt” yalnız kayalardan Asya’nın sonsuz bozkırlarına doğru ulumaktadır. Oğuz Kağan Destanı’ndaki “kurt” da Oğuz Kağan’ın ordusunun önünde adeta bilge bir varlık olarak orduya yol göstermektedir. Oğuz Kağan’ın orduların da Asya’da büyük bir hakimiyete sahip olduğu düşünüldüğünde,

Vasfi Mahir'in Oğuz Kağan Destanı'ndan esinlenmiş olabileceğine dair bir işaret daha ortaya çıkmış olacaktır. Son olarak Oğuz Kağan Destanı'nda geçen ilgili kısmı alıntılanmakta fayda var:

“...Çadırını kurdurdu ve sessizce uyudu. Tan ağarınca Oğuz Kağanın çadırına güneş gibi bir ışık girdi. O ışıktan gök tüylü ve gök yeveli büyük bir erkek kurt çıktı. Bu kurt Oğuz Kağana hitap etti ve: Ey Oğuz, sen Urum üzerine yürümek istiyorsun; ey Oğuz, ben senin önünde yürümek istiyorum.

Ondan sonra Oğuz Kağan çadırını dürdürdü ve gitti. Gördü ki, askerin önünde gök tüylü ve gök yeveli büyük bir erkek kurt yürümektedir ve kurdun ardı sıra ordu gelmektedir.”²⁵⁰

“Gök tüylü ve gök yeveli mavi büyük erkek kurt” a Oğuz Kağan Destanı'nın pek çok yerinde rastlamak mümkündür.

Vasfi Mahir'in *Hayat Şarkıları* adlı şiir kitabında *Tabiat* başlığı altında bulunan *IV* başlıklı şiirinde “tabiat” ta var olan, “tabiat” a ait olan bir “küçük kuş” tan bahsetmektedir. Şair, “tabiat” ile yine diyalog halindedir ve söz konusu “küçük kuş” un muhtelif özelliklerini dile getirmektedir:

IV

Bir kuşun vardır, tabiat! küçücük,

Kanlıdır kanadı gül dalında,

Mehtapta mavidir tüyü.

...

²⁵⁰ Haz: Doç. Dr. A. Bican Ercilasun, Prof. Dr. Fahir İz, Doç. Dr. Günay Kut, Nevzat Köseoğlu, *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, , Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985, C. 1, s. 50.

(Hayat Şarkıları, s. 12)

“Küçük kuş”un kanadının kanlı olmasını Divan şiirindeki “gül – bülbül aşkı” ile ilişkilendirmek mümkündür. Bu konu hakkında İskender Pala’nın şu cümlelerini alıntılar pek isabetli olacaktır:

“...gül ile bülbül’ün aşkları dillere destandır. Gül, bülbülün sevgilisidir. Âşık da sevgili denen gül karşısında şakıyıp duran bir bülbüldür... Gülün yaprağı anılınca defter, divân, tomar, varak, yazı ile ilgili eşya akla gelir. Sabâ yeli yavaş yavaş bu defterin sayfalarını çevirirken bülbül ondan letâif öğrenir...”²⁵¹

Vasfi Mahir’in melankolik bir ruh hali bakımından Divan şairleri ile benzerliğini daha evvel de dile getirmiştik. Vasfi Mahir, bu şiirinde yer verdiği “Kanlıdır kanadı gül dalında,” mısramı Divan şiirindeki “gül – bülbül aşkı”ndan esinlenerek kaleme aldığı söylenebilir. Netice itibariyle, “bülbül” de “gül”e melankolik bir ruh hali ile birlikte derin bir aşk beslemektedir. Şiirde mevzu edilen “küçük kuş”un kanadının kanlı oluşunu da “gül”ün dikenleri ile ilişkilendirilebilir.

Vasfi Mahir’in bu şiirini *Bizim Türküler* ve *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitaplarında bulunan ve *Mavi Kuş*²⁵² başlığını taşıyan şiiriyle ilişkilendirmek mümkündür. Zira söz konusu şiirinde “mavi kuş” hem şiirin temasını teşkil etmekte hem de şiire ismini vermektedir. Bununla birlikte şair *Mavi Kuş* şiirinde, bahis konusu olan “mavi kuş”a erişebilmek için kalbini yay yapıp, ruhunu ak gümüşlerle süslü bir okla Ay’ın üstüne konan “mavi kuş”un yanına göndermiştir. Vasfi Mahir’in *Tabiat IV* başlıklı şiirinde de bahsi geçen “küçük kuş”un tüyleri mehtapta mavidir. Bunun yanı sıra “küçük kuş”un ötüşü gümüş yolların sonundan ve Ay’ın balkonundan duyulmaktadır. Bu bağlamda şöyle bir çıkarım yapmak mümkündür;

²⁵¹ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 14. Basım, İstanbul Ekim 2005, s. 172.

²⁵² İlgili şiir için bkz. *Bizim Türküler*, s. 19; *Hayat Şarkıları*, s. 35.

şair, *Mavi Kuş* şiirinde kalbini bir yay yaparak ak gümüşlerle süslü bir okla ruhunu Ay'ın üstüne konan “mavi kuş”un yanına göndermektedir. Ruhunu “mavi kuş”a yoldaş eden, bir başka deyişle ruhunu “tabiat”ta eriten şair, *Tabiat IV* başlıklı şiirindeki “küçük kuş”un sesini Ay'ın balkonundan ve gümüş yolların sonundan duyurmaktadır. Nitekim şair, *Mavi Kuş* şiirinde ruhunu, ak gümüşlerle süslü bir okla Ay'ın üstüne göndermiştir. Bundan mütevellit ak gümüşlerle süslü okun gittiği yollar, gümüş bir hala bürünmüştür. Bu sebeple de şair, *Tabiat IV* şiirinde “küçük kuş”un sesini gümüş yolların sonundan duyurmaktadır. En nihayetinde *Tabiat IV* başlıklı şiirdeki “küçük kuş”un şairin ruhu olduğunu söylemek mümkündür.

Mavi Kuş şiirindeki “kuş”, tanrısal bir hayvandır ve şen bir türküsü vardır. *Tabiat IV* şiirindeki “küçük kuş” ise tenhalarda ötmektedir ve gül dalındayken kanadı kanlıdır. Aynı zamanda yaprakların altında saklanmakta olan “küçük kuş”un sesi “tabiat” varlıklarıyla, bir başka deyişle kıyılarına süzülen suların, uzak gökten bakan yıldızların, meltemlerin, yaprakların, ufukta kaybolan yelkenlerin sesi ile bir bütün olup benliğini “tabiat”ın bu unsurlarında eritmiştir.

Şairin gönlü olarak nitelediğimiz “küçük kuş” her vakit ötmektedir. Bunu şiirin ikinci bölümünden anlamaktayız:

“... ”

Tan ağarır, şafak söker

Bulut yere çiğler döker,

Mor dağlar uyku sularında

Öter küçük kuşun, öter.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 12)

Şair, şiirinin üçüncü bölümünün ilk mısralarında “küçük kuş”un bitmek bilmeyen ötüşünün, şairin tabiriyle sevgi şarkısının sürekli devam edişini sorgulamaktadır. Şair, bitmek bilmeyen sevgi şarkısının altında yatan sebebi, “küçük kuş”un birisine duyduğu hasretle ilişkilendirmekte ve özlenenin kim olduğunu sorgulamaktadır. “Küçük kuş”u şairin ruhu olarak nitelediğimize göre, bitmek bilmeyen sevgi şarkısının “tabiat” için terennüm edildiğini, özlenenin ve sonsuz mesafelerde aranılanın “tabiat”ın ta kendisi olduğunu söylemek mümkündür:

“...

Ne bitmez sevgi şarkısıdır bu,

Kimedir anlattığı hasret,

Kimi arar sonsuz mesafelerde!...

...”

(Hayat Şarkıları, s. 12)

“Küçük” kuş”un, Vasfi Mahir’in ruhu olduğu, söz konusu şiirin dördüncü ve son bölümünün ilk mısraından da çıkarılabilir:

“...

O belki sever kızıl akşamları

...”

(Hayat Şarkıları, s. 13)

Vasfi Mahir'in güneşin doğuşunda ve batışında ortaya çıkan "kızıl" rengine ayrı bir ilgi duyduğunu daha önce de dile getirmiştik.²⁵³ Söz konusu mısradan anladığımızı göre, "küçük kuş" da "kızıl" akşamları sevmektedir.

"Küçük kuş" gün batımındaki "kızıl" rengini ve o anı o kadar çok sevmektedir ki batan günün ardından adeta bir ağlayış gibi ötmektedir. Yüreği kanayan "küçük kuş"un gagasından "kan" damlamaktadır. Şair, "küçük kuş"u teselli etmek için onu, bütün gökyüzünün lacivert olduğu ve serin bir duyguyla tüm yuvaların ürperdiği yıldızlı karanlık gecelerde sevip şefkat göstermektedir. İşte tam da on anda "küçük kuş" bir "bülbul"e eş olmaktadır. Söz konusu "bülbul" Divan şiirinde "gül"e kara sevda ile bağlanan "bülbul" ile ilişkilendirilebilir.

Üzerinde durduğumuz bu şiirin son mısralarında "bülbul"ün dile getirilişini, şiirin ilk mısralarındaki "*Kanlıdır kanadı gül dalında*" mısrayla, bir başka deyişle, "gül – bülbul aşkı" ile ilişkilendirmek mümkündür. Divan şiirindeki "gül – bülbul aşkı" sevgili nezdinde ilahî bir aşk biçiminde karşımıza çıkarken; Vasfi Mahir'in bu şiirinde –yine melankolik bir ruh hali ekseninde- "tabiat aşkı" şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Şair, şiirinin son mısrasında, bu şiirine konu ettiği "küçük kuş"un kendi içinde olduğunu dile getirmektedir. Şüphesiz bu mısralar, "küçük kuş"un şairin ruhu olduğuna delil olacak cinstedir:

“... ”

Bir küçük zavallı kuş

Ki benim içimdedir.

²⁵³ Bu duruma delil olabilecek en belirgin şiir, Vasfi Mahir'in *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabında bulunan II başlıklı şiirdir. Bkz. *Geçmiş Geceler* s. 12-14.

...

(Hayat Şarkıları, s. 13)

Vasfi Mahir, *Hayat Şarkıları* adlı şiir kitabında *Tabiat* başlığı altında bulunan V başlıklı şiirinde “tabiat”ın en belirgin unsurlarından biri olan “dağlar”ı ve “dağlar”ın kendi ruhunda uyandırdığı hisleri tema olarak işlemektedir. Bununla birlikte muhtelif “tabiat” tasvirleri de dikkatleri çekmektedir. Vasfi Mahir’in bu şiirinde “dağlar”ı tema olarak işlemesini, Vasfi Mahir’de tutku derecesinde bulunan “tabiat aşkı”nın yanı sıra, “dağlar”ın Türk mitolojisinde önemli bir yere sahip olması ile de ilişkilendirmek mümkündür. Bu bağlamda *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*’nde bulunan şu cümleleri alıntılar pek isabetli olacaktır:

“Gök-Tanrı’ya yakın ve bazen ona destek olan dikeyliğin güçlü bir simgesi, evrenin merkezinde bulunan ve kozmik bir işlevi olan, ırkın beşiği, ağaçlı, karlı, hem erişilemez, hem gizemli bir yer olan dağ, Türklerin ve Moğalların mitolojilerinde her zaman önemli bir rol oynamıştır... Türkler, Türkiye’ye göçleri sırasında, kendileri tarafından Orta Asya’da kullanılan adları, pek çok yüksek yere tekrar verdiler ve oralarda birer kült kurdular. Aynı zamanda, yerli gelenekler tarafından değeri yükseltile tepeleri kutsal olarak kabul ettiler. Örneğin: Nuh’un gemisinin karaya oturduğu Ağrı Dağı ve bir şaman perspektifi içinde, bir kadın kültüründe odaklanan, Paris’in kararının Yunan geleneklerini, Hıristiyanlığın Meryem Ana kültürünü ve bizzat kendisi Peygamberin kızı olan Fatma’nın bir kızını yücelten (ululayan) gizemci bir Müslüman akımının hepsini birleştiren, eski adı İda olan Kaz Dağı. Bazen Kaz Dağı ile karşılaştırılan, bununla birlikte Kafkasya ile özdeşleştirilen Kaf Dağı, dev’lerin ve peri’lerin oturdukları yerdir ya da yeryüzünü çevreleyen ve belki de Gök’ü taşıyan büyük duvardır. Pek çok tepede, ermişlerin (erenler, evliya) kutsal yeri bulunur, ama bu evliyalar meçhuldür ve onları dağın kişileştirilişi olarak kabul edebiliriz.

*Gerçekten, Türklerin İslamı kabullerinin ilk yüzyıllarında, dağın tanrısal değerinin önemli bir kısmını koruduğu kuşku götürmez; Dede Korkut Kitabı'nda Qazilik Tag'a dua edilir, onun çöküşünün, yaşlanmasının ne kadar da korkunç olacağı hatırlanır.*²⁵⁴

Şair, bu şiirinde de “tabiat” ile diyalog halindedir ve “tabiat” a seslenmektedir. Bu durum, daha ilk mısradan açıkça anlaşılmaktadır:

V

Dağların olur, Tabiat! yüce dağların,

Tepeleri sonsuz ummanlara bakar.

...

(Hayat Şarkıları, s. 14)

Vasfi Mahir, bu şiirinde de “sonsuzluk” olgusuna vurgu yapmakta ve -dolaylı da olsa- “sonsuzluğa erişme” arzusunu sezdirmektedir. Vasfi Mahir'in, “Tabiat ve Tabiatla Varlığını Yitirme” başlığı altında incelediğimiz şiirlerinde, “sonsuzluk” olgusu ve şairin “tabiat”ın sonsuzluğunda kaybolma arzusu sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Şair, gözünü “ateş” e benzettiği bir kartaldan söz etmektedir. Bu benzetmede dikkatimizi çeken durum, “ateş” in “kızıl” rengine yakın bir renkte olmasıdır. Bununla birlikte “kartal”, yalnız başına yaşayan, “tabiat” ın bakir bölgelerinde özgürce varlığını sürdüren, en nihayet haşmetli bir duruşa sahip olan bir hayvandır.

²⁵⁴ Yöneten: Yves Bonnefoy, *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*, Türkçe Baskıyı Yayına Hazırlayan: Levent Yılmaz, Dost Kitabevi, Birinci Baskı, Ankara Ağustos 2000, Cilt I, s. 147;

Ayrıca Türk düşünce ve geleneğinde dağlar ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, Cilt: II, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2002, s. 423.

Şairin, “kartal”a şiirinde yer veriş, “kartal”ın söz konusu özellikleriyle de ilişkilendirilebilir.

Şair, daha sonraki mısralarında “tabiat”ta bulunan “dağlar”ın muhtelif vasıflarını dile getirmeye başlar. Kimi “dağlar”ın başı dumanlı ve bağı kanlıdır. Şaire göre dağların omuzları, “Eski Yunan Mitolojisindeki Tanrılar” gibi göklere uzanmaktadır.²⁵⁵ O dağlar, bulutları birbirine çekmekte, şimşek çaktırmakta ve bulutları yıkamakta, en nihayetinde de ürkütücü yıldırımları kayalarında kırmaktadır. Şair, burada “tabiat”ın kudretine dikkat çekmektedir. Bir başka deyişle, söz konusu tabii olayların “tabiat” eliyle gerçekleştirildiğini dolaylı yoldan sezdirmektedir. Şair, ömrü boyunca çeşitli dağlar görmüştür. O dağların kimisinin zirvesinden kar eksik olmazken, kimisinin de, çayırlardan ve ağaçlardan yapılmış yeşil birer tacı vardır. O dağlarda ceylanların otladığı vadiler, metrelerce yüksekten akan şelaleler bulunmaktadır. O dağların koynunda ebedî kokular ve ebedî şarkılar ışıklarla kucaklaşmaktadır:

“... ”

Koynunda ebedî kokular dolaşır

Ve şarkılar ışıklarla kucaklaşır.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 14)

²⁵⁵ Vasfi Mahir’in muhtelif şiirlerinde “Eski Yunan Mitolojisi”ne dair çeşitli unsurlara daha önce de tesadüf etmiş ve söz konusu durumu Vasfi Mahir’in “Eski Yunan Mitolojisi”ne olan ilgisi ve Salih Zeki’nin tesiri altında kalışı ile ilişkilendirmiştik. Söz konusu durumu gözlemleyebilmek için bkz. “Ferdî Temalı Şiirler – ‘Ölüm’ başlığı.

Şair, şiirinin bu mısralarında yine “tabiat”ın “sonsuzluk / ebedîlik” vasfına vurgu yapmaktadır. Şairin, ebedî hazza, mutluluğa kavuşma isteği dikkatleri çekmektedir.

Şair, betimleyici mısralarına devam etmekte ve leylaklarla dolu yamaçların, lacivert ormanlı dağların, ruhunda ve gönlünde uyandırdığı coşkunluğu sezdirmektedir:

“... ”

Neler söyler benim gönlüme

Lâcivert ormanlı dağlar,

Leylaklarla dolu yamaçlar!

...”

(Hayat Şarkıları, s. 15)

Şair, kendisini “dağlar” ile özdeşleştirmektedir. Kendisinde vücut bulan, göklere karşı duyduğu hasret ve yeryüzüne karşı duyduğu gurur hislerinin dağlarda da var olduğunu dile getirmektedir. Bununla birlikte şairde, “hasret” ve “gurur” hislerinin ortaya çıkışı, “dağlar”ın yüceliği ve yükseklerle doğru uzanışı ile ilişkilendirilebilir. Şair, daha sonraki mısralarında kendisini sarhoş edecek kadar haz veren olayın, bir dağın lav püskürmesi olduğunu dile getirmekte ve lav fişkırması anındaki “tabiat”ı tasvir etmektedir:

“... ”

Fakat beni sarhoş eden manzara

Bağrından ateş çıkmasıdır dağın.

O zaman lâcivert bir perde olur gök

Ve deniz yeşil,

Perde perde yükselir göklere

En haşmetli yangın.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 15)

Şu durumda akıllara “Volkan patlaması şaire neden bu derece haz vermektedir?” sorusu gelmektedir. Vasfi Mahir, şiirinin bir yerinde kendisini “dağlar” ile özdeşleştirmekte ve hemen ardından da “volkan patlaması” olayının kendisini sarhoş edecek kadar haz verdiğini dile getirmekteydi. Bununla birlikte yanardağ, içinde bulunan ve –mecazi manada- bağrını yakan lavları büyük bir gürültü ve dehşet verici bir şiddetle dışarıya püskürtmektedir. Vasfi Mahir’in, gerçek hayatını “sıkıntılı” olarak nitelediğini ve bazı şiirlerini bu şekilde kaleme aldığını daha önce de dile getirmiştik. Vasfi Mahir’in bu doğrultuda kaleme aldığı şiirlerinde de “kızıl, ateş, yangın” kelimelerine sıkça rastlanmaktadır. Tüm bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda, şairin, kendisini yanardağın yerine koyduğu, daha somut bir biçimde söylenebilir. Yanardağın lavlarını dışarıya püskürtmesi, -şairi, yanardağ ile özdeşleştirecek olursak- içindeki sıkıntıları ve söz konusu sıkıntıların bağrında meydana getirdiği yangınları, ateşi dışarıya atması, yanardağı –şairi- son derece rahatlatmakta ve ona –şaire- büyük hazlar yaşatmaktadır.

Şair, şiirin son mısralarında, şiirinde dile getirdiği çeşitli “tabiat olayları”nın “tabiat”ın kendi kudretiyle gerçekleştiği kanaatinde olduğunu –bu defa- açık bir biçimde dile getirmektedir. Söz konusu “tabiat olayları”, yağmur, şimşek, yıldırım,

volkan patlaması şeklinde sıralanabilir. Bununla birlikte, şairin, “tabiat”ın kudretini anlamsında, “tabiat”ta bulunan dorukları karla, çam ve meşelerle kaplı, haşmetli görünüşe sahip dağlar, ceylanlar, vadiler, şelaleler, leylaklarla kaplı yamaçlar, gibi çeşitli “tabiat unsurları”nın da tesir sahibi olduğu söylenebilir.

Şair, kendisine en fazla haz veren “tabiat olayı”nın yani volkan patlamasının yüreğinde olduğunu belirtir. Aynı zamanda bu durum şairin “tabiat” ile bütünleştiğinin bir delilidir. En nihayetinde de şair, şiirinin son mısrasında “tabiat”a olan aşkını yine açık bir biçimde dile getirmektedir:

“... ”

O zaman anlarım kudretini

-İçimdedir yanardağın, ey tabiat!-

Ve severim seni...

...”

(Hayat Şarkıları, s. 15)

Vasfi Mahir’in *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında *Tabiat* başlığı altında bulunan VI başlıklı manzumesinde, insanoğlunun ve tüm canlıların, dolayısıyla tüm “tabiat”ın yaşam kaynağı olan “güneş”i tema olarak işlemektedir. Şair, yine “tabiat” ile diyalog halindedir.

Vasfi Mahir, “tabiat”ın tüm varlıklarını yemiş olarak addetmekte ve bu yemişlerin en tatlısının da “güneş” olduğunu dile getirmektedir. Fecir vaktinin geçişini ak kuşların uçuşuna benzetmekte ve fecrin kızılığının doğmakta olan “güneş”i adeta iri bir “kan portakalı” gibi sularda yansıttığını ifade etmektedir:

“... ”

Vaktaki süt beyaz ufuktan

Uçar ak kuşlar gibi fecir

Düşürür kıyıdaki koru

Sulara koca bir kan portakalı.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 16)

Vasfi Mahir’in *Tabiat* başlığı altında bulunan *IV* başlıklı şiirinde, Divan edebiyatında sıkça kullanılan birer mazmun olan “gül” ve “bülbül”e yer verdiğine tesadüf etmiştik. Söz konusu kullanım “gül – bülbül aşkı” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Vasfi Mahir’in *Tabiat VI* başlıklı şiirinde de söz konusu kullanım dikkatleri çekmektedir. “Gül”e olan aşkını durmaksızın terennüm eden “bülbül”, “güneş”in doğuşunu “gül” dalında karşılamaktadır. Bununla birlikte sabahın mahmurluğunu hala atamamış olan altın başlı çocuklar da “güneş”in doğuşu ile birlikte mahmurluklarını atmaya başlarlar. Vasfi Mahir’e göre “tabiat”ın tüm sesleri bizim “hayat şarkı”ımızdır. “Güneş”in doğuşu ile birlikte “hayat şarkısı” da şairin kulaklarında çınlamaya başlamaktadır.

Vasfi Mahir’in bu şiirinde geçen “hayat şarkıları” tamlamasından ve Vasfi Mahir’de tutku derecesinde olan “tabiat aşkı”dan yola çıkarak diyebiliriz ki; Vasfi Mahir, son şiir kitabının, yani *Hayat Şarkıları* eserinin ismini “tabiat”tan esinlenerek vermiştir.

Vasfi Mahir, “güneş”in doğuşu ile birlikte gözlenebilen çeşitli olayları dile getirerek mısralarına devam etmektedir. “Güneş”in hayat verici ışığıyla birlikte çiçekler açmakta ve bitkiler can bulmaktadır. Dağlardaki kayalardan akan sular, “güneş”in doğuşu ile birlikte altın rengine bürünmektedir. İnsanın gözünün alabildiği tüm çevre, “güneş”ten aldığı ışıkla aydınlanmakta ve bu aydınlanamadan duyduğu hazla titremektedir.

Vasfi Mahir, şiirinin ikinci bölümünde “güneş”in, “tabiat”ta bulunan çeşitli mekânlardaki tezahürünü dile getirmektedir. Öyle ki şair, ormanların üstünde yükselen “güneş”i yuvarlaklığı bakımından bir elmaya, rengi bakımından da altına benzetmektedir. Şaire göre, ufuklara doğru kanat çırpan kuşlar, aslında “güneş”e doğru uçmaktadır. Zira “güneş” her yerdedir. Şair, hüsn-i ta’lil sanatına başvurarak, yağmurun yağışını, bulutların “güneş”in şarabını lalelerin narin kadehlerine döküşü şeklinde dile getirmektedir.

Vasfi Mahir, “güneş”in, çeşitli “tabiat” unsurları bakımından elzemliğini dile getirmeye devam etmektedir. İnsanların vazgeçilmez besin kaynağı olan ekmeğin yapıldığı ekin tanelerinin “güneş”in bizdeki tezahürü olduğunu dile getiren şair, incirin ve şeker kamışının tadının, narın kırmızılığının kaynağının da “güneş” olduğunu, tüm bunların “güneş”in birer yansıması olduğunu vurgulamaktadır. Otluklarda dolaşan kurbağa dahi “güneş”i aramakta, sudan fırlayan balık, “güneş”in sıcaklığını biraz olsun hissedebilmenin peşindedir. Toprak, “güneş”in ışıklarını içine çekmekte, deniz onun ışıklarını süzmekte, kuşlar onun şarkısını terennüm etmektedir.

Vasfi Mahir’in, insan dâhil pek çok varlıkta “güneş”in varlığını görebilmesini, Yunus Emre’nin her varlıkta Allah’ı bulması ile ilişkilendirmek mümkündür.

Vasfi Mahir, “tabiat”ı tema olarak işlediği bu şiirinde, “tabiat”ın muhtelif varlıklarının “güneş” ile olan muhabbetini çok canlı bir biçimde dile getirmektedir.

Vasfi Mahir, “güneş”in, “tabiat” varlıkları ile olan bu ilişkisinden sonra şiirinin son bölümünde, “güneş”in kendi üzerinde bıraktığı tesiri ve kendisinde uyandırdığı hisleri dile getirmektedir. Kişileştirme sanatına başvuran şair, gözkapaklarının “güneş”in sıcak ellerini tanıdığını ve vücudunun her yerini saran damarlarına kadar “güneş”in sıcaklığını hissettiğini vurgulamaktadır. Bu durumda şairde, “güneş”e doya doya sarılmak, onunla kucaklaşmak arzusu ortaya çıkmaktadır.

Vasfi Mahir, bu şiirinin son mısralarında “güneş” nezdinde “tabiat”a olan sevgisini dile getirmektedir. Bununla birlikte şair, dolaylı yoldan “tabiat”ın “sonsuzluk” vasfını da sezdirmektedir:

“... ”

Güneşin, tabiat! solmaz güneşin,

Dört mevsimin gülü

Ve en sevgilisi kalbimizin.

(Hayat Şarkıları, s. 17)

Vasfi Mahir’in *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabındaki *Tabiat* başlığı altında bulunan VII²⁵⁶ başlıklı şiirinde de “tabiat” ile olan sohbetine devam etmektedir. Vasfi

²⁵⁶ Vasfi Mahir’in *Hayat Şarkıları* adlı şiir kitabının elimizdeki baskısında, *Tabiat* başlığı altında dokuz adet şiir bulunmaktadır. Söz konusu dokuz şiirin numaralandırılması Roma rakamlarıyla yapılmıştır. Fakat VI numarası iki şiire birden verilmiştir. Netice itibarıyla bir karışıklık söz konusudur. Bu durumla ilgili doğru sıralamayı şu şekilde yapmak mümkündür: VI başlıklı şiir “*Güneşin, tabiat! en büyüğüdür*”; VII başlıklı şiir “*Esmer gecelerin olur, Tabiat! senin*”; VIII başlıklı şiir “*Denizin, Tabiat! mavi denizin*”; IX başlıklı şiir “*Toprağın, Tabiat! hele toprağın*” mısralarıyla başlamaktadır.

Mahir'in bu şiiri için seçtiği tema “gece”dir. Bununla birlikte şair, -doğal olarak- “yıldızlar” a da sıkça yer vermektedir.

Vasfi Mahir, “yıldızlar”ı, gökyaşıl “gece”nin çiçekleri olarak addetmektedir. “yıldızlar” birer papatya, nergis misali gökyüzüne serpilmiş vaziyettedir. Vasfi Mahir'in muhayyilesinde “gece” bir yanıla esmer, bir yanıla gökyaşıldır. Şair, Samanyolu olarak bilinen, “yıldız” kümesinden mürekkep parlak ışıklardan oluşan varlığı altın bir yola ve göklerde uzanan ışıklı bir dereye benzetmektedir. Bu tablo karşısında kendinden geçen şair, masum bir çocuğun saflığıyla, kayan yıldızların içine aktığını düşünmekte ve bu akışın gözlerini kamaştırdığını dile getirmektedir. Şair, pembe tenli çoban yıldızının onun en yakın sırdaşı olduğunu düşünmektedir. -Venüs gezegeni, halk arasında Çobanyıldızı olarak algılanmaktadır.- Çobanyıldızı'nın en bilinen özelliği, Güneş ve Ay'dan sonra en parlak gök cismi olması sebebiyle, gece ilk parlayan, sabah ilk sönen yıldız olmasıdır.²⁵⁷ Bu sebeple Çobanyıldızı'nın yol gösterici bir özelliğinden de söz edilebilir. Şairin Çobanyıldızı'nı en yakın sırdaşı olarak algılaması, Çobanyıldızı'nın söz konusu özellikleriyle ilişkilendirilebilir. Şairin de -sıkıntıları sebebiyle- geceleri uyuyamadığı düşünüldüğünde, Çobanyıldızı'nı en yakın sırdaşı olarak algılaması daha da somutlaştırılmış olacaktır.

Şaire göre gökyüzündeki tüm yıldızlar onunla sıkı bir ilişki içersindedir. Öyle ki Ülker yıldızının duruşunu mahzun olarak algılayan şair, onun bu mahzun duruşu hasebiyle, kendi içinden geçenleri bildiğini dile getirmektedir. Şair, halk arasında müşteri yıldızı olarak bilinen Jüpiter gezegenini mavi ışıklı bir kuşa benzetmektedir. Burada dikkatleri çeken bir diğer durum da, şairin muhtelif gezegenlerin halk arasındaki isimleri kullanmaya devam etmesidir. Bu duruma bir diğer örnek de

²⁵⁷ Grolier International Americana Encyclopedia, İstanbul 1993, C. 12, s. 377.

Satürn gezegenini halk arasındaki adı olan Zuhâl yıldızına şiirinde yer vermiştir. Şair, Zuhâl yıldızını, halk arasında ebemkuşağı olarak da bilinen gökkuşağı ile ilişkilendirip, Zuhâl yıldızının gözlerini ve beynini renk renk hayallerle, hülyalarla doldurduğunu dile getirmektedir. Küçük Ayı'nın ortaya çıkışı, şairi çocuklar kadar mutlu eden bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Şair, gökyüzünün bu nimetlerini seyrettikten sonra, adeta gökyüzü ile tek vücut olmakta ve benliğini “tabiat”ta eritmektedir. Bu tek vücut olma hali de şairin gönlünü denizler gibi, gökler gibi genişletmekte, sonsuzlaştırmaktadır. Bu durumda şairin, “tabiat”ın “sonsuzluk” vasfına vâkıf olduğu söylenebilir:

“... ”

Artık içim geniştir benim

Denizler gibi, gökler gibi.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 19)

Şair, gökyüzünde seyrettiği yıldızların varlığını, gece karanlığında bir aydınlık oluşturmaları sebebiyle, bitmek tükenmek bilmeyen bir fener alayına benzetmektedir. Bu fener alayının düzenlenişini de kendisine mâl etmektedir. Öyle ki şair, kendisini masal âleminde bir prens olarak hayal etmekte ve düğünü için böyle bir fener alayının gökyüzü –“tabiat”- tarafından kendisine hediye edildiğini düşünmektedir. Şair, yıldızlarla dolu gökyüzünü kucaklamak isteğini belirterek “tabiat”a olan aşkını dile getirmeye devam etmektedir:

“... ”

Ey Tabiat! eriyorum senin için,

Ver yıldızlı göklerini,

Kucaklamak istiyorum.

...

(Hayat Şarkıları, s. 19)

Şair, daha sonraki mısralarında kendisini ve dizinde uyur vaziyetteki sevgilisini Boğaziçi'nde bir çamın dibinde tahayyül etmektedir. Kırıldaki çiçeklerin nefes alış şaire, güzel kokularla birlikte bir serinlik de vermektedir. Bunun yanı sıra şair, “tabiat”ı cilveli bir kadına da benzetmektedir. Hatırlayacağımız üzere Vasfi Mahir, *Tabiat I* başlıklı şiirinde de “tabiat”ı bir anneye, bir başka deyişle kadına benzetmekteydi. Bu durumda şairin, “tabiat”ı bir kadın olarak telakki ettiği çıkarımı yapılabilir.

Geceyi bir müzik kaynağı olarak algılayan şair, şiirinin son mısraında, gökyüzünde bulunan yıldızların içinde olduğunu dile getirmektedir:

“... ”

Göklerde ne çok, ne çok yıldız,

İçimde ne çok yıldız var...

(Hayat Şarkıları, s. 19)

Vasfi Mahir bu şiirinin son mısraından, “tabiatta varlığını yitirme” olayının şairin zihninde vuku bulduğu, benliğinde “tabiat”ın varlığını yaşadığı söylenebilir.

Vasfi Mahir *Hayat Şarkıları* adlı şiir kitabında bulunan *Gecenin Bahçesi* başlıklı şiirinde ve *Gecenin Pınarı* başlıklı şiirinde de “tabiat” unsurlarından

“gece”yi tema olarak işlemektedir. Söz konusu iki şiir de aynı düşünceler ekseninde kaleme alındığını söylemek mümkündür.

Vasfi Mahir’in *Hayat Şarkıları* adlı şiir kitabında *Tabiat* başlığı altında bulunan *VIII* başlıklı şiirinde “tabiat”ın bir başka önemli unsuru olan “deniz”i tema olarak işlemektedir.

Vasfi Mahir *VIII* başlıklı şiirinde de “tabiat” ile sohbet halindedir. Şair, “deniz”i yaz sabahlarında baygın bir şekilde yayılan, uykusuna doyamamış mahmur gözlü, yumuşak, ılık açık mavi tenli bir kadına benzetmektedir. Daha önce de dile getirdiğimiz üzere şair, *I*, *VII* başlıklı şiirlerinde de “tabiat”ı kadına benzetmekteydi. Bununla birlikte “deniz”in görünmez kolları şairi, kendisine çekmektedir.

Şair, “deniz” ile buluşmasında vücudunda kadife bir temas duymakta ve bu duyuş ile birlikte şair kendisini bir kuş gibi hafif hissetmektedir. Şair, “deniz”i kadına benzetmekle yetinmez, o kadının sevgilisi olduğu hissine de kapılır. “Deniz”in vücuduyla temasını, nazlı bir sevgilinin kollarının boynuna dolanması şeklinde hayal eder. Bunun yanı sıra şair, o sevgilinin dolgun ve yumuşak göğüslerinin, kendi göğsünde hissetmektedir. İşte bu anda “deniz”in serin kokusu ile birlikte, şairin içinde ürperişler zuhur eder.

Vasfi Mahir, *VII* başlıklı şiirinde “gökyüzü” ve “yıldızlar”ı tema olarak işlerken kendisini, Boğaz’daki bir çamın altında sevgilisi ile birlikte tahayyül etmekteydi. *VIII* başlıklı şiirinin ikinci bölümünde de Boğaz’ın sularını, bir başka deyişle “deniz”i hayal etmekte ve mısralarında yer vermektedir. Şaire göre Boğaz’ın suları hafif dalgalı olduğunda menekşe rengindedir. Boğaz suları, Marmara Denizi ile buluştuğu vakitlerde durgun bir hâl ile tatlı gök mavisi rengine dönmektedir. Fecir vaktinde Çamlıca’dan bakıldığında ise, camgöbeği renginde gözükmektedir:

“... ”

Boğaz’da menekşe rengindedir

Hafif dalgalı olduğu zaman,

Durgun demlerinde tatlı

Gök mavisidir Marmara’da.

Fecirde açık filizi, camgöbeği

Bakarsan Çamlıca’dan...

...”

(Hayat Şarkıları, s. 20)

Vasfi Mahir’in, “güneş”i tema olarak işlediği *Tabiat VI* başlıklı şiirinde “deniz”, “güneş”in ışıklarını içerken karşımıza çıkmaktaydı. *VIII* başlıklı şiirinde de “güneş”, “deniz”in sularını içmektedir. Vasfi Mahir’in şiirinde bütün “tabiat” unsurlarının bir ahenk ve bütünlük içinde olduğu bu kıyastan anlaşılabilir.

Vasfi Mahir, *Tabiat VII* başlıklı şiirinde “gece”yi ve “yıldızlar”ı tema olarak işlemişti. Şair, söz konusu şiirinde, “yıldızlar”ı gökyüzünde varlık bulmuş çiçeklere benzetmekteydi. *VIII* başlıklı şiirinde de, beyaz kelebeklere benzettiği kotraları, aynı zamanda denizin üstünde uçan çiçeklere benzetmektedir. Söz konusu kotralar sabit durumda olmadıkları için, Vasfi Mahir, kotraları hem kelebeğe benzetmiştir, hem de kotralar için “uçan” sıfatını kullanmıştır.

Şair, “deniz”i mavinin çeşitli tonlarıyla birlikte düşünmektedir. Söz konusu çeşitlilik, “deniz”in farklı mekânlardan ve farklı zamanlarda izlenişi ile alakalıdır. Açık mavi, menekşe rengi, gök mavi, camgöbeği ve şimdi de çelik mavis... Şair,

güneşsiz ve durgun haldeki “deniz”i çelik mavisi şeklinde algılamaktadır. Mütemadiyen “tabiat” a seslenen şair, onun “deniz”inin mehtapta bir başka güzel olduğunu dile getirmektedir. Şair, “tabiat”ın sonsuzluk vasfına bu şiirinde de vurgu yapmaktadır. Söz konusu vurgu “deniz”lerin enginliği ile dile getirilmektedir. Bununla birlikte şair, hülyanın bir vasfını dile getirirken “bakir güvercinler” sıfat tamlamasını kullanmaktadır. Şair, bu kullanımıyla “tabiat”ın saflığına, temizliğine, el değmemişliğine ve en nihayetinde de barışla olan sıkı münasebetine dikkatleri çekmektedir. Öyle ki güvercin, genel manada barışın sembolü olarak bilinmektedir. Şair, bulutların beyazlığını da dile getirerek yine masumluğa ve saflığa çağrışım yapmaktadır:

“... ”

Dört ufkunda bakir güvercinler gibi

Kanat açar hülya,

Ak bulutlu göğün bütün yıldızları

Dökülür suya...

... ”

(Hayat Şarkıları, s. 21)

Vasfi Mahir, şiirinin altıncı bendinde, “tabiat”ın sonsuzluk vasfına ve bu sonsuzluk vasfıyla birlikte özgürlüğün bir adresi olmasına dikkatleri çekmektedir. Bunu “engin denizler” sıfat tamlamasıyla veren şair, “hayat şarkıları”nın, bir başka deyişle “tabiat”ın bünyesinde bulundurduğu tüm şarkıların en büyüğünün ummanlarda olduğunu dile getirmektedir. Ummandaki fırtınaları tahayyül eden şair, suların dalgalanışını ak nakışlı yeşil yılanların başını kaldırmasına ve dağların yer yer

yükselip alçalışına benzetmektedir. Bu durum şaire haz vermektedir. Görüldüğü üzere Vasfi Mahir'in şiirinde muhtelif “tabiat” unsurlarının birbirleriyle -yapılan benzetmeler vasıtasıyla- sıkı bir münasebet halindedir.

Vasfi Mahir, bu şiirinin son bendinin başında yine “tabiat” a seslenmektedir. Suların ummandaki fırtınalı hâlini, “hırçın bir kız” a benzeten şair, “tabiat” ı ruhunun sevgilisi olarak algıladığını dile getirmektedir. Şair, şiirinin bu bendinde de “deniz” i, göğsünde saçlarını okşadığı, nazını çektiği sevgilisine benzetmekte ve onun her halini sevdiğini belirtmektedir. Şair, şiirinin son bendinin son mısralarında, “tabiat” ta maddi varlığını yitirme hâli ile karşımıza çıkmaktadır. Ilık bir yaz akşamı, gün batımında canını teslim ederek ölmeyi arzulayan şair, böyle bir ölümden acı duymayacağını, bilakis haz duyacağını vurgulamaktadır. Şiirin bu mısralarında, Vasfi Mahir'in tutku derecesinde olan “tabiat” aşkı bir kez daha somut bir biçimde gözlemlenebilmektedir. Bunun yanı sıra, gün batımına duyduğu farklı hisler de dikkatleri çeken bir diğer durum olarak bir daha karşımıza çıkmaktadır:

“... ”

Yanmam ölümüne

Denizde ölsem,

Ilık bir yaz akşamı

Batan günle yaralanıp

Sulara gömülsem.

(Hayat Şarkıları, s. 22)

Vasfi Mahir'in, *Tabiat VIII* başlıklı şiiri, bir başka deyişle “deniz”i tema olarak işlediği şiiri, *Tabiat* başlığı altında kaleme alınan en uzun şiir olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda, Vasfi Mahir'in “umman denizler” nezdinde “su”ya duyduğu ilginin ne derece yoğun olduğu iddia etmek mümkündür.

Vasfi Mahir, *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında *Tabiat* başlığı altında bulunan *IX* başlıklı şiirinde, insanoğlunun yaratılış ham maddelerinden biri olan “toprak”ı tema olarak işlemektedir.

Vasfi Mahir, *Tabiat* başlığı altında kaleme aldığı şiirlerinin ilk mısralarında sürdürdüğü “tabiat” a seslenişi bu şiirinde de tekrarlamaktadır:

IX

Toprağın, Tabiat! hele toprağın

Ne yakın gelir bana!..

...”

(Hayat Şarkıları, s.23)

Vasfi Mahir, yağmurdan sonraki toprak kokusunun ciğerlerine doluşunu, taze gülleri koklayışına benzetmektedir.

Vasfi Mahir, doğduğu beldenin doğası hakkındaki mısralara bu şiirinde de yer vermektedir. O'nun köyünün arında güneş doğarken, kan kırmızı bir renk almaktadır. Güneş, kan içmiş gibi kırmızı olmasına rağmen, Vasfi Mahir'e hoş bir biçimde görünmektedir. Burada şair, “güneş” e olan sevgisini mübalağalı bir biçimde dile getirmektedir. Denizin kıyısındaki kumların sıcak oluşundan bahseden şair, oradaki kumların sedeflerle dolu ve son derece yumuşak olduğuna vurgulamaktadır. Şair, “toprak”ı o kadar çok sevmektedir ki, ölmeden toprağın altına girip saatlerce içinde

kalmayı arzulamaktadır. Bu durum ölümlle eşdeğer bir durumdur. Şairde var olan “tabiat” aşkı, şairin “tabiat”ın tüm unsurlarında benliğini yitirme şeklinde bu mısralarda da karşımıza çıkmaktadır. Şair, “toprak”ın üzerinde çıplak ayaklarla yürümekten de oldukça haz duymaktadır. Öyle ki çıplak ayakları vasıtasıyla “toprak”ın tatlı nefes alışlarını ve ateşli dudaklarını dahi hissetmektedir. Burada şair, “toprak”ı ateşli dudaklara sahip bir kadına benzetmektedir. Vasfi Mahir’in muhtelif şiirlerinde “tabiat”ı kadına benzettiğine defalarca tesadüf etmiştik. Şair, bu şiirinde de aynı durumu tekrarlamaktadır. Bunun yanı sıra, şairin muhayyilesinde, “toprak” da şaire karşı güzel hisler beslemekte, şairin topuklarına sarılmak istemektedir.

İnsanoğlu neredeyse bütün gıdalarını “toprak”tan elde etmektedir. Vasfi Mahir de “toprak”ın kendi bağrında insanlara yemişler sunmasından oldukça etkilenmekte ve haz duymaktadır. Şair, en mesut zamanlarını, tarlada veya bahçede “toprak”tan yemiş toplarken yaşadığını dile getirmektedir. Şair, “toprak”ın bağrından kendi elleriyle çıkardığı, turuncu ve mor havuçları, yerelmalarını, sakız köklerini çıkardığı anlarda doyulmaz tarif edilemez bir mutlulukla dolmaktadır.

Vasfi Mahir, “tabiat”ta dolaşmaktan “tabiat” varlıklarının içinde vakit geçirmekten oldukça mutludur. Zaman zaman da bir yarın dibinde bulunan serin bir çukurda dinlenmekte ve uyumaktadır. Şair, bu durumdan da en az, “toprak”ın bağrından yemişleri kendi elleriyle çıkardığı anlarda olduğu kadar haz almaktadır. Öyle ki şairin ömrünün en tatlı uykuları, serin bir çukurda uyuduğu vakitlerdedir. Şair, burada “*yarın dibindeki serin çukur*” tabirini kullanmaktadır. Şairin bu tabiri kullanışı, şairin bulunduğu konumda etrafının “toprak” ile çevreli oluşu hasebiyle oldukça huzur dolu anlar yaşaması ile ilişkilendirilebilir.

Vasfi Mahir’in şiirlerinde muhtelif durumların veya varlıkların halk arasında kullanılan tabirlerine sıklıkla rastlanmaktadır. Bu şiirinde de halk arasında ölüm

olayıyla birlikte anılan “kara toprak” tabirine tesadüf edilmektedir. Halk arasında “toprak”, zalim ve kötü sıfatlarıyla ilişkilendirilerek “kara” olarak nitelendirilmesine rağmen, şaire göre mezarda “toprak”ın koynunda yatmak tatlı ve rahattır. Buradan şairin, ölümü kötü bir olay olarak algılamadığı, aksine “tabiat” ile bütünleşme olarak algıladığı çıkarımı yapılabilir.

Vasfi Mahir’deki “tabiat aşkı ve tabiatla benliğini yitirme arzusu”, şairin, şu mısralarında oldukça somut bir hal almaktadır:

“... ”

Aşkımın en son rüyasıdır

Düşüp koynunda yatmak arzusu.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 24)

Vasfi Mahir’in “aşk” temalı şiirlerini incelediğimiz başlık altında sıkça dile getirdiğimiz bir durum, bu şiirde de dikkatleri çekmektedir: bir şiir içinde muhtelif konuları tema olarak işlemek. Vasfi Mahir’de “tabiat” aşkının yanı sıra “Türklük” ve “Anadolu” nezdinde “vatan – millet aşkı” şiirlerinde oldukça açık bir biçimde gözlemlenebilmektedir. Söz konusu durumlar, Vasfi Mahir’in bu şiirinin son bendinde karşımıza çıkmaktadır.

Burada bir hususu daha belirtmekte fayda var. Vasfi Mahir’in babası I. Dünya Savaşı sırasında şehit olmuştur. Vasfi Mahir, bu durumu da göz önünde bulundurarak hem babasına hem de “tabiat” a seslendiği söylenebilir. Bunun yanı sıra Vasfi Mahir, tıpkı *Tabiat I* başlıklı şiirinde olduğu gibi bu şiirinde de “tabiat”ı anası olarak algılamaktadır. Bu şiirde Vasfi Mahir’in, “tabiat”ı anası olarak algılaması durumuna,

“tabiat” babası olarak algılamasını da ilave etmekte fayda var. Tüm bunlarla birlikte şair, çok sevdiği “vatan”ı ve “millet”i uğruna eğer bir gün can verirse, bedeninin “tabiat”ın bağrında erimesinden haz duyacağını sezdirmektedir. Burada dikkatleri çeken bir diğer durum da, şairin böğründe yaralar olduğunu dile getirmesidir. Bu durum, şairin kendisinin sürekli olarak sıkıntılı bir hayat geçirdiğini düşünmesiyle ilişkilendirilebilir:

“... ”

Gün gelip kahramanca öldüğüm zaman

Böğrümde açılan yaraya

Dök bir avuç toprak

Erit beni bağrında, ey atam,

Anam tabiat!

...”

(Hayat Şarkıları, s. 24)

Vasfi Mahir’in muhtelif şiirlerinde “kızıl” kelimesini kullanmasına sıklıkla tesadüf edilmektedir. Şairin bu kelimeyi kullanması, “kızıl”ın hem kan rengine benzemesi hem de güneşin doğuşu ve batışında ortaya çıkmasıyla ilişkilendirilebilir. Öyle ki şair, güneşin batışını da doğuşunu da büyük bir hazla karşılamaktadır. Bununla birlikte şairin hayatı boyunca çektiğini düşündüğü türlü acılar sebebiyle yüreğinden, “kızıl” kanlar dökülmektedir. Şaire göre bu durum daima böyle devam etmektedir. Şairin kahramanca ölüşü ve bedeninin “tabiat”ın bağrında erimesiyle

birlikte, şair sonsuz mutluluklara erişmektedir. Şairin ömrü boyunca “kızıl” kanlarla bezeli yüreğinde, ancak bu mutluluktan sonra güller açabilecektir:

“... ”

Güller açsın kızıl kalbim,

...”

(Hayat Şarkıları, s. 24)

Şair, bedeninin “tabiat”ta erimesiyle, bir başka deyişle toprak ile bütünleşmesiyle birlikte kendisini sonsuz bir hayatın kucağında bulmaktadır. Şair, “tabiat”ı “ebedî sevgili” olarak nitelemektedir. Şaire göre, varlığı da yokluğu da kaynağını “tabiat”tan almaktadır. Şairin bu mısraları, “tabiat” karşısındaki tavrının en belirgin açıklayıcıları olarak algılanabilir:

“... ”

Sonsuzdur hayatım kucakında,

Ebedî sevgilim,

Beşiğim,

Ocağım

Mezarım Tabiat!

Vasfi Mahir’in *Hayat Şarkıları* adlı şiir kitabında *Tabiat* başlığı altında kaleme aldığı şiirlerinde “tabiat” a seslenirken, “tabiat” kelimesini kimi zaman küçük harfle yazmış, kimi zaman da büyük harfle yazmıştır. Bu durum kitabın baskısını yapan yayıncı ile de ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra Vasfi Mahir’in “tabiat” a

karşı hislerinin de bu böyle bir imlaya başvurulmasında tesir sahibi olduğu söylenebilir. Öyle ki Vasfi Mahir'deki “tabiat” aşkının doruk noktasına ulaştığı V, VII, VIII ve IX başlıklı şiirlerinde “tabiat” büyük harfle yazmaktadır.

Vasfi Mahir'in *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında *Tabiat* başlığı altında kaleme aldığı şiirlerini –tam olarak tahlil etmemekle birlikte- incelemeye çalıştık ve gördük ki; Vasfi Mahir, “tabiat”ın hemen her temel unsuruna özel şiirler kaleme almıştır. Bu durum, Vasfi Mahir'in “tabiat”a karşı duyduğu hislerin ne derece yoğun olduğunun, “tabiat”ın onun için çok özel olduğunun bir delili olarak algılanabilir.

Vasfi Mahir, *Bizim Türküler* ve *Hayat Şarkıları* adlı şiir kitaplarında yer alan *Mayıs Sabahı* başlıklı şiirinde de “tabiat”ı tema olarak işlemektedir. Güneşin doğuşuyla birlikte uykusunun bir kuş gibi uçtuğunu dile getiren şair, camdan baktığında kumunun elmas gibi parladığı bir dereyi görebilmektedir. Bu durumda şairin “tabiat”ın kalbinde bir yerde bulunduğu veya kendini “tabiat”ın kalbinde tahayyül ettiği anlaşılabilir. Şair, şiirinin ikinci mısraında, “saat kulesi” ile bilinen İzmir şehri nezdinde tüm vatana olan sevgisini sezdirmektedir. Söz konusu şiirin adından da anlaşılacağı üzere şair, güzel bir mayıs sabahına uyanmaktadır. Baharın gelişinin “tabiat” üzerindeki canlandırıcı tesiriyle birlikte şairin içinin yaşama sevinci ile dolduğu söylenebilir:

“... ”

Kulağıma geldi kahkahan,

Uyandın mı güzel yurdum?

...”

(Bizim Türküler, s. 13)

Vasfi Mahir, *Mayıs Sabahı* adlı şiirinin diğer kıtalarında “tabiat” tasvirlerine yer vermektedir. Çam ağaçlarıyla kaplı ormanı engin bir denize benzeten şair, çam denizinin sonunda leylak ormanları olduğunu hayal etmektedir. Çeşitli hayvanları çarpıcı sıfatlarla niteleyen şair, “tabiat”ın büyüleyici dünyasından farklı tabloları tasvir etmektedir.

Vasfi Mahir, *Bizim Türküler* adlı şiir kitabında bulunan *Gecenin Pınarı*, *Melânkoli*, *Özleyiş I, II, III*, *Fırtına*; *Hayat Şarkıları* adlı şiir kitabında bulunan *Mavi Tilki* başlıklı şiirlerinde de “tabiat”ı tema olarak işlemektedir. Bununla birlikte ismini zikretmediğimiz on şiirinde de “tabiat” ana tema olarak dikkatleri çekmektedir.

Bunun yanı sıra Vasfi Mahir’in, muhtelif olguları ve hisleri tema olarak işlediği birçok şiirinde “tabiat” unsurlarından sıklıkla yararlanmıştır. Bu şiirlerde “tabiat” amaçtan ziyade araç konumunda dikkatleri çekmektedir. Söz konusu şiirleri tek tek yeniden ele alma gereği duymadık. Bununla birlikte, Vasfi Mahir’in “tabiat” unsurlarından sıklıkla yararlandığı bazı şiirlerinin isimlerini *II* (Geçmiş Geceler, s. 12-14), *Salıncak* (Bizim Türküler, s. 13-14), *Sabah Türküsü* (Bizim Türküler, s. 15-16) *Mavi Kuş* (Bizim Türküler, s. 19), *Göl* (Hayat Şarkıları, s. 29), *Bülbül* (Hayat Şarkıları, s. 31) şeklinde sıralamak mümkündür.

“Tabiat ve Tabiatta Varlığını Yitirme” başlığı altında Vasfi Mahir’in “tabiat”ı ana tema olarak işlediği şiirlerini inceleme gayreti gösterdik. Söz konusu şiirler incelendikten sonra denilebilir ki; Vasfi Mahir, gerçek hayatın velvelesinden, verdiği sıkıntılardan, kısacası her türlü olumsuzluklardan kurtulup “tabiatta varlığını yitirme”de huzuru bulmaktadır. Söz konusu huzur, şaire göre ebedî bir huzurdur. Şair, “tabiat”ın muhtelif unsurlarında “sonsuzluk” vasfını bulmakta ve benliğini “tabiat”ta eriterek “sonsuzluk” a erişebileceğini düşünmektedir. Şüphesiz tüm bu

düşüncelerin oluşmasındaki temel kaynak noktası, Vasfi Mahir’de açık bir biçimde gözlemlenebilen “tabiat” aşkının tutku derecesinde oluşudur.

2.11. Ölüm

Ölüm, ilk insan olan Hz. Âdem’den bu yana var olan ve insanlar tarafından engellenemeyen bir olgudur. Ölüm, insanlar için bazen bir kurtuluş bazen de bir felakettir. İnsan hayatında değiştirilemez bir yere sahip olan ölüm olgusu, hayatın bir diğer önemli parçası olan edebiyatta da tema olarak sıkça işlenmiştir. Tıpkı aşk teması gibi ölüm teması da hem dünya edebiyatında hem de Türk edebiyatında ilk edebî metinlerin neşrinden günümüze değin, edebî eserlerin muhtevasında kendine mühim bir yer edinmiştir.

Ölüm olgusu, İslamiyet öncesi Türk edebiyatında sagu, Divan şiirinde mersiye, Âşık tarzı halk edebiyatında da ağıt nazım türü olarak karşımıza çıkarken; yeni şiirimizde ise, belirli bir nazım türünden ziyade bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Tanzimat sonrası Türk şiirine, bir başka deyişle Yeni Türk şiirine bakacak olursak, Abdülhak Hâmid Tarhan’ın, “ölüm” olgusunu tema olarak işlediği *Makber*’i dikkatimizi çekecek en önemli şiirlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte muhtelif şairler, hayatın dışında bırakılamaz bir olgu olan “ölüm”ü şiirlerinde tema olarak işlemeye devam etmişlerdir.

Vasfi Mahir de birkaç şiirinde ölüm olgusunu tema olarak işlemiştir. Vasfi Mahir’de ölüm algısı, acı ve kederli bir olaydan ziyade tabiatta benliğini yitirme, tabiatta kaybolma hissi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ölümün klasik getirilerini sevmeyen Vasfi Mahir’in ölüm temasına yer verdiği şiirleri adeta birer vasiyetname niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte Vasfi Mahir’in, ölümden korkmadığını ve toprağın bağrında –onun düşüncesine göre tabiatın bağrında- huzur bulacağına dair hislerini ve düşüncelerini dile getirdiği şiirleri de vardır.

Şairin ikinci şiir kitabı olan *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabında bulunan *Eleji* başlıklı şiiri bu başlık altında inceleyeceğimiz ilk şiir olacaktır. Fransızca bir kelime olan eleji; “*içli, acıklı yakarışları, yakınmaları ve melankolik duyguları anlatan şiir*”²⁵⁸, manasına gelmektedir. Şairin şiirinin başlığı olarak bu kelimeyi seçişini, hem kelimenin anlamıyla hem de şairin Fransız şiirine olan ilgisiyle ilişkilendirmek mümkündür. Bununla birlikte, Vasfi Mahir’in böyle bir başlık seçişini -Vasfi Mahir’e göre Eski Yunan mitolojisi unsurlarını kullanarak milli bir havada şiirler kaleme alan- Salih Zeki Aktay’ın *Elejiler* başlıklı şiirleriyle de ilişkilendirebiliriz. Netice itibariyle Vasfi Mahir, Salih Zeki’yi döneminin en milli şairlerden biri olarak zikretmektedir.²⁵⁹ Şair, söz konusu ettiğimiz şiirinde, ölümünün ardından yapılmasını istediklerini dile getirmektedir. Şairin dünya görüşünü de anlayabildiğimiz bu mısralarda şair, bedeninin Olimpos Dağı’nın eteğine gömülmesini arzulamaktadır:

“... ”

Olimpin eteğinde güneş sönerken yarın.

Beni gömün yanına küçücük bir mezarın.

...”

(*Geçmiş Geceler*, s. 107)

Şairin “Olimpin eteğinde” ibaresini kullanmasını, Eski Yunan sanat estetiğine duyduğu ilgiyle ilişkilendirmek mümkündür. Bunun yanı sıra şairin, Nev-Yunanîlik akımının önemli temsilcilerinden olan Salih Zeki Aktay’ın tesiri altında kaldığı da söylenebilir. Bu bağlamda Vasfi Mahir’in *Türk Edebiyatı Tarihi* adlı

²⁵⁸ *Türkçe Sözlük*, 10. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 622.

²⁵⁹ Vasfi Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1970, s. 832.

eserinde Salih Zeki hakkında sarf ettiği şu cümleleri alıntılanak pek isabetli olacaktır:

*“Salih Zeki’de zamanın şairlerinin hiçbirine benzemeyen yeni bir şiir var. Hakiki şiir, açık, berrak, tatlı ve temiz şiir, eski Yunanî şiir. Bizde Fikret’in ‘Promote’sini, Faik Ali’nin ‘Olimp’in Gecelerinde’sini eski Yunan edebiyatının ilk küçük ilhamları saymak mecburiyetindeyiz. Fakat bunlar ve buna benzer daha birkaç manzume edebiyatımıza eski Yunan sanatının zevkini aşlamış değildir. Hiçbir üstadı olamadan, edebiyatımıza eski Grek edebiyatının zevkini ve ilhamlarını geniş bir şekilde getiren ilk şair Salih Zeki’dir.”*²⁶⁰

Görüldüğü üzere Vasfi Mahir, Salih Zeki’nin edebiyatımıza Yunanî şiir anlayışını getiren ilk şair olduğunu ısrarla dile getirmektedir. Bununla birlikte Vasfi Mahir, aynı eserinde Avrupa edebiyatının da Yunanî şiirin tesirinde kaldığını zikretmekte ve Yunanî şiir zevkiyle manzumeler kaleme alan önemli isimleri zikretmektedir. Bu cümlelerde en mühim olan nokta ise; bu şairlerin kendi edebiyat âlemlerinde en milli şair olarak addediliyor olmasıdır:

*“Gerçi bütün Avrupa edebiyatı eski Yunan tesiri altındadır, bizim edebiyatımızda az çok o tesir altında sayılabilir. Fakat Fransızların Ronasard’ı, Chénier’si; İngilizlerin Keats’i, Almanların Hölderlin’i, İtalyanların Leopardi’si, ayrıca Yunan zevkinin mümessilleridir. Gariptir ki birer büyük elenist olan hepsi de kendi topraklarının en milli şairlerinden sayılıyorlar.”*²⁶¹

Vasfi Mahir, bu düşüncelerinin ardından Salih Zeki için bir değerlendirme daha yapmaktadır:

²⁶⁰ Gös. yer.

²⁶¹ Gös. yer.

“Salih Zeki de bizim edebiyatımızda aynı cinsten bir şairdir. Şekilde, renkte, çok kere mevzuda, Yunanî olmakla beraber dilde ve ruhta tamamıyla Türktür: Ziya Gökalp’in istediği gibi.”²⁶²

Vasfi Mahir’in şiir anlayışı, gerek şekilde, gerek ruhta, gerekse muhteva ve dilde, şiirin milli oluşuyla doğrudan ilişkilidir. Son alıntıladığımız cümlede bulunan “Ziya Gökalp’in istediği gibi” lafzı, bizim burada esas anlatmak istediğimizi durumu tam manasıyla izah eden bir lafız mahiyetindedir. Bununla birlikte “*Hakiki şiir, açık, berrak, tatlı ve temiz şiir, eski Yunanî şiir.*”²⁶³ cümlesindeki mana da Vasfi Mahir’in Salih Zeki’den etkilendiğine delâlet edebilecek mahiyettedir.

Şair, şiirinin devamında dostlarına seslenmektedir. Bu sesleniş, yukarıda da zikrettiğimiz üzere, adeta bir vasiyetname havasındadır. Bununla birlikte şair, dostlarının, onun hatırasını saklamada vefakâr davranmalarını dilemektedir. Tabiat unsurlarını ustaca kullanan şair, sevgilisinden ona kalan son hatıra olan “lacivert ipekli eşarp”ı da kefen niyetine üzerine örtülmesini istemektedir. Bu durum, şairin, ölümden sonra bir hayatın olduğuna inanmasının bir delili olabilir. Dolayısıyla ölümden sonraki hayatında sevgilisinin kokusunu taşıyan lacivert eşarp, şairin hem örtüsü olacak, hem de sevgilisinin daima hatırında tutacak bir obje olarak onunla birlikte mezarında bulunacaktır. Şair, kendini bir güne, ufku ve güneşi, aydınlığı olan bir güne benzetmektedir. Her şeyin bir bitimi olduğu gibi günün de bir bitimi olduğuna kâni olan şair, ufkunun hayatının akşamıyla gölgelendiğini dile getirmektedir:

“... ”

Ufkumu gölgeledi hayatımın akşamı

²⁶² Gös. yer.

²⁶³ Gös. yer.

Dostlarım! Bir gül gibi saklayın hatıramı

...

Örtün üstüme, orman andırırken yangını,

Sevgilimin lacivert ipekli eşarbını.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 107)

Tezat sanatından yararlanan şair, ölünün mezarlıkta defnedildiği anı şu şekilde tasvir etmektedir:

“...

Siyah elbiselerle ak matem çiçekleri

Tabutumun ardından gelsin akşamüzeri.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 108)

Şair, *Eleji* başlıklı şiirinin bundan sonraki mısralarından da vasiyetnameyi andıran isteklerini dile getirmeye devam etmektedir. Dini inancının olamadığına, bir başka deyişle ateist olduğuna apaçık bir delil niteliğinde olan mısralarında, tabiatta yok olma arzusu ve şairin tabiata karşı hissettiği derin duyguları dikkatlerimizi celp etmektedir. Ölümün, geride kalanlara verdiği acının ağır bir şekilde yaşanmasına karşı olan şair, buradaki hafif hüznü havayı vermek için kumruların ötüşlerinden faydalanmıştır. Söz konusu hafif mahzun havayı yansıtabilmek için, tabiatın bir parçası olan kumruyu seçmesini de, şairin tabiata karşı hissettiği derin sevgiyle

ilişkilendirmek mümkündür. Bunun bir başka delâleti de, şairin, tabutunun doğanın bağrından fıskıran bir kaynağın başına götürülmesini isteyişidir. Şairin, bir diğer isteği ise; İslam dinine mensup birinin ölümü ile toprağa verilışı arasındaki süre zarfında icra edilen bir ibadet olan “cenaze namazı”nın, kendi öldüğünde icra edilmemesi ve bunun yerine hafif bir ağlamanın yeterli olmasıdır:

“... ”

Sakın – Ben tanrısızım- götürmeyin camiye,

Bir kaynağın başında durdurun bir mabet diye,

Hazin kumru sesleri yayılırken derine

Bir parçacık ağlayın orda namaz yerine.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 108)

Şair, bu mısraların akabinde, bedeninin toprağa verilış safhasında neler yapılması istediğini dile getirmektedir. Şair, mezarına toprak atılmadan önce taze beyaz güllerin atılmasını, yine tabiatın bir ürünü olan böğürtlen tanelerinin serpilmesini istemektedir. Şair, bütün varlığın kitapları olduğunu dile getirdikten sonra, mezarına tahta niyetine en süslü kitapların döşenmesini ve henüz basılmayan şiirlerini de başı için küçük bir yastık görevi görmesi için başının altına konulmasını istemektedir. Şair, tüm bunların yanında şiirinde yer verdiği, zamanı tahmin etmemize yarayan “orman yangını andırırken” ve “ayın gözyaşlarıyla...” ibareleri vasıtasıyla, ölümden sonra yapılmasını istediği şeylerin zaman sıralamasını da vermektedir. Söz konusu zaman dilimi, güneşin batışıyla beraber ayın gökyüzünde epeyce belirgin bir vaziyet alışıyla nihayet bulan bir zaman dilimidir. Henüz

basılmayan şiirlerinin başının altına konulduktan sonra, nihayet üzerine toprak atılabileceğini belirten şair, defin esnasında bedeni üzerine atılan beyaz güllerin, yüreğinden akan kanla dile gelip, şairin dertlerini, kederlerini anlatacağını varsaymaktadır. Şairin son dileği de dostlarının, onun hatıralarını bir gül gibi ebedîyyen saklamalarıdır.

“... ”

Göğsümde kanlı güller anlattıkça yaramı,

Dostlarım, bir gül gibi saklayın hatıramı!

...”

(Geçmiş Geceler, s. 108)

Vasfi Mahir’in, ölüm olgusunu tema olarak işlediği bir diğer şiiri de, şairin ikinci şiir kitabı olan yine *Geçmiş Geceler* isimli kitabında bulunan *Şairin Ölümü* adını taşıyan şiiridir. Şair, sözü edilen şiirinde nerede ve nasıl bir ölüm arzuladığını ve ölümünün ardından yaşanacak muhtelif olayları, kimi zaman kişileştirme sanatına başvurarak, kimi zaman da mübalağa sanatına başvurarak dile getirmektedir.

Ölüm döşeğinde yatmakta olan bir insanın bulunduğu ortam şüphesiz ki hastalıklı bir havadır. Hastalıktan kastımız hem gerçek manadaki hastalık, hem de hüznün ve mahzunluktur. Böyle bir ortamda bulunan insanların gözünde de yaş olması olağan bir durumdur. Şair, ne böyle bir ortamda çaresizce beklemek istememekte, ne de hüznün dolu bu ortamda bulunan insanların gözyaşı dökmelerini istemektedir. Şairin, böyle bir ölüm arzulamamasındaki maksadı; bu tarz ölümlere ancak sıradan insanların mahkûm olduğunu düşünmesidir. Şairin bu şiirindeki diğer mısralarında da anladığımız üzere şair, sıradan bir insan olmadığını düşünmektedir. Dolayısıyla

sıradan olmayan insanlar da sıradan bir ölümle ölmemelidir. Öyle ki şair bu durumu mübalağa sanatı yaptığı şu mısralarla dile getirmektedir:

“... ”

Bir çığ sesiyle nasıl inlerse bir uçurum

Benim öyle verecek kalbim son nefesini.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 109)

Bu mısralardan çıkaracağımız bir diğer şey ise; şairin tabiata karşı beslediği derin hisler sebebiyle, duygularını dile getirirken tabiat unsurlarından sıkça yararlanmasıdır.

Tabiat aşkının, Vasfi Mahir’de bir tutku halinde var olduğunu daha önce de dile getirmiştik. Söz konusu tutkunun bir yansıması da Vasfi Mahir’in ölüm temasını işlediği bu şiirinde de dikkatimizi çekmektedir. Vasfi Mahir’in içinde bulunan tabiat tutkusunun kaynağını, Vasfi Mahir’in kendisini tabiatın bir parçası olarak düşünmesine dayandırabiliriz. Şair, tabiat unsurlarını öz kardeşi olarak algılamaktadır. Bu algılayışın hasebiyle de şairin ölümünün ardından kavak ağaçları adeta bir ney misali inlemekte, bununla da kalmayıp hıçkırıklarla ağlamaktadır. Tabi bu hıçkırıklar, feryat figan niteliğinde olmayıp, ney misali müphem bir sesle olmaktadır:

“... ”

Titreyen dallarını açıp göklere kadar

Hıçkırarak ney gibi sülün boylu kavaklar,

...

(Geçmiş Geceler, s. 110)

Şairin birtakım şiirlerinden anladığımız üzere; şair, tüm hayatı boyunca sıkıntılarla boğuşmuş ve hiçbir zaman istediği hayatı yaşayamamıştır. Şair, bu durumun tek sorumlusu olarak da talihini görmektedir ve ölümüyle birlikte talihinin göğsüne hapsedtiği tüm arzuların, sevgilerin gerçekleşememe durumundan kaynaklanan öfkeyle, hırsla canavara dönüşmüş bir halde mahpusluktan kurtulacağını, gün yüzüne çıkacağını dile getirmektedir. Şair, talihinin ona gülmemesinden kaynaklanan derin teessürün, sevdiklerini de derin bir biçimde etkilediğini ve ölümünden sonra, bu etkileniş neticesi ile sevdiklerinin derin bir hüzne, mateme bürüneceğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte şair, kendi ölümünü “şerefli” ve “mukaddes” olarak nitelemektedir. Bu durumu şairin kendine olan aşırı güvenine ve onun gözünde kendi şiirlerinin ulvi oluşuna, en nihayetinde de ömrü boyunca çekmiş olduğu ıstırapın dünyadaki en büyük ıstırap olduğunu düşünmesine dayandırmak mümkündür:

“...

Ardımdan bin bir gönül, ıstırabımdan derin,

Matemini tutacak bir mukaddes kederin;

Ölümüm gösterecek dünyaya ölümlerin

Hem en şerefisini, hem en mukaddesini.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 110)

Şair, kendinden önce var olan tüm keder, sıkıntı, dert ve ıstırap durumlarının hiçbir vakit hakiki olmadığını, dünyanın var oluşundan bu yana gerçek ıstırapın onun ölümüyle birlikte ruhu tarafından ifşa edileceğini iddia etmektedir. Burada söz konusu ıstırapın kaynağı şairin ölümü değil, şairin yaşamı boyunca çekmiş olduğu sıkıntılardır. Buradaki mübalağalı anlatım şiirin dördüncü kıtasında da söz konusudur. Şairliğin mayasında mevcut olan çile çekme durumu; bir başka deyişle, en çetin sıkıntıları kendilerinin yaşadığını düşünme durumu, Vasfi Mahir’de biraz daha ziyade bir biçimde karşımıza çıkmaktadır:

“... ”

Gözlerim çektiğimi ifşa etmese bile

Kalbimden ayrılınca ruhum gelecek dile:

Yüz bin yıllık kâinat hummalı bir vecd ile

Dinleyecek ilk defa ıstırapın sesini.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 110)

Şairin bu büyük ıstırapının sebebini son kıtada açık bir şekilde anlamaktayız:

“... ”

Her gün bir parça daha fazla yalçınlaşarak

Bir uçurum olunca bana sevdiğim kucak,

...”

(Geçmiş Geceler, s. 110)

Sevdiği kişinin ona bir yabancı misali bir uçurum olması... Bu durumun birkaç sebebi olabilir: Şair, sevgilisine olan güvenini yitirmiş ve bu sebeple sevgilisinden uzaklaşıyor olabilir. Bu durumda bir sevgililik dönemi söz konusudur. Böyle bir dönemin olmadığı bir durumu da düşünmek mümkündür; şair, sevgiliye karşılıksız bir aşk duymaktadır ve sevdiği kadın da bu aşka kayıtsız kalarak şaire her geçen gün daha da yabancılaşmaktadır.

Tabii tüm bu durumlar birer varsayımdan ve kişisel yorumdan öteye geçmemektedir. Duygu yoğunluklarının birer eseri olan şiirler üzerine kat'i kanaatler üretmek kanaatimizce pek de mümkün değildir. Çünkü şairin o anki psikolojisine tam olarak vâkıf olmak neredeyse imkânsızdır. Bu durumu Mehmet Kaplan'ın şu cümlelerini alıntılıyarak daha iyi bir biçimde açıklamış olacağız:

“Bu tahlillerde herkes tarafından kabul edilmesi gereken kat'i neticelere ulaştığımızı iddia etmek gülünç olur. Valery, ‘edebî eserin değeri, her şahsa göre ayrı bir tefsire meydan vermesindedir’ der. Filhakika esasen şahsi bir davranış ve ifade ediş tarzının neticesi olan edebî eser, okuyan ve düşünen şahıslar üzerinde ayrı ayrı tesirler bırakır. Aynı metinleri başka zâviyelerden be başka usûllere göre ele alan araştırmacıların bizimkinden ayrı fikirlere varmaları daima mümkündür. Çeşitli tefsir tarzlarından hangisinin, müellifin düşüncesine uygun olduğunu tesbit etmek imkânsızdır.”²⁶⁴

Şair, son olarak ölümünü; fırtınalı havalarda bile kanat çırpabilen, uçsuz bucaksız mavi göklerde şiddetli fırtınalara karşı koyabilen bir kartalın, yıldırımla vurulup ölmesine benzetmektedir. Bu nitelikleri taşıyan bir kartal da ancak tabiattan gelen bir olayla doğal bir biçimde ölebilir. Söz konusu doğa olayı son derece

²⁶⁴ Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri I*, 19. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul 2004, s. 11.

gürültülü ve gerçekleştiği anda dikkatleri üzerine toplayan bir olaydır. Söz konusu tabiat hadisesinin bu özelliğinin de, şair tarafından vurgulanmak istendiği düşünmek mümkündür.

Vasfi Mahir, *Bizim Türküler* adını taşıyan şiir kitabında bulunan *Ölüm Türküleri* başlıklı manzumesinde de, ölüm karşısındaki hislerini ve ölmeden önceki zaman diliminde hangi duygular içerisinde olduğunu dile getirmektedir. Şair, şiirini birinci çoğul kişi ağzından dile getirmektedir. Bu durumu, şairin kendisine aşırı bir biçimde olan saygısıyla ilişkilendirmek mümkündür. Fakat şairin kendi gibi düşünenlerin de olduğunu varsaydığını ve şiirini bu sebeple ikinci çoğul kişinin ağzından dile getirdiğini de düşünebiliriz. Sözünü ettiğimiz şiirden anladığımıza göre şair, bir kumsalda bulunmaktadır ve vakit daha akşamüstü değildir. Bu anlatımı mecazî bir anlatım olarak düşünürsek; sahil, tabiatın bir unsuru olarak düşünülebilir. “*Daha gün alçalmamıştı*” mısraından da; şairin, ömrünün erken safhalarında olduğunu düşünmek mümkündür. Vasfi Mahir’in gerçek yaşamında arzuladığı şeylere ulaşamamış olduğunu ve bu durumun tesiriyle de hayatı boyunca ıstırap / iç sıkıntısı durumları içerisinde kaldığını daha önce de dile getirmiştir. Bunun bir neticesi olarak da şairin içinde bir ölüm hissi uyanmaktadır ve şair, ölüme seslenmektedir:

“... ”

Ey ölüm, er muradına!

İşte koptu son fırtına,

Yelkeni açtı ufkuna

Ruhumuzun ak sandalı.

...”

(Bizim Türküler, s. 26)

Şairin kullandığı “ak sandal” ifadesi, “biz” in günahsızlığını, temiz kalpliliğini vurgulayan bir simgesel anlatım olarak düşünülebilir. Şair, daha sonraki mısralarında cennetin de cehennem de dünyada olduğunu, hak dinlere göre ölümden sonra gidileceğine inanılan soyut anlamdaki cennet ve cehenneme “biz” in inanmadığını okuyucuya sezdirmektedir. Ölümün gerçekleşeceği esnada, “biz” in gözlerinde ne bir damla yaş belirtisi vardır ne de benzinde bir solgunluk peyda olmuştur. “Biz”, ölümü şen bir çocuk gibi gülerek karşılamaktadır. “Biz”, ölümü, türkülerle uçulan sonsuz bir girdaba doğru yapılan hoş bir yolculuk olarak düşünmektedir. Ölümün karşısında her benzin kül, her yüreğin buz olmasına karşılık, “Biz” o devin karşısında heyecansız ve korkusuzdur. Şair bu hislerini “Biz” kişisi ağzından dile getirdikten sonra toprağa seslenmektedir:

“... ”

Yüzümüz şen, alnımız ak,

Dizine düştük koşarak,

Açıl toprak, açıl toprak,

Kucağına geliyoruz!

...”

(Bizim Türküler, s. 27)

Şairin ölümden korkmayışının altında, onda bir tutku halini almış olan tabiat sevgisi yatmaktadır. Şöyle ki; toprak tabiatın en kapsayıcı, hatta tüm bitkilerin can

bulduğu bir varlıktır. Dolayısıyla şair, bedeninin böyle bir varlıkta yok olacağını düşünmekten mutluluk duymaktadır. Şair, son dördlüğü işte bu hisler etrafında dile getirmiştir.

Ölüm başlığı altında üzerinde duracağımız son şiir, Vasfi Mahir'in son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları* adlı eserinde bulunan *Rüyalar* başlık manzumesidir. Adından da anladığımız üzere bu şiirde esas konu edilen şairin rüyalarıdır. Şair, bu şiirinde de tabiat unsurlarına sıkça yer vermekle birlikte, şiir metninin son kıtasının ilk mısraında “sonsuz uçuş” sıfat tamlamasıyla ölüm olgusunu okuyucuya sezdirmektedir. Bununla birlikte şair, şiirinin son mısraında ölüm olgusunu açıkça dile getirmektedir. Gerçek hayatta bulamadığı huzuru ve mutluluğu rüyalarda bulan şair, azap dolu gecelerin rüyasında sonsuz hazlara sahip olmaktadır. Bu hazlar, ışıklar, çiçekler, hülyalarla, menekşe ve karanfil kokulu ve aynı zamanda bulutlarla kaplı yollarla doldur. Ayrıca özgürlüğün bir simgesi olarak “kuş” metaforu kullanılmıştır. Söz konusu kuşları fantastik bir öge olarak da algılamak mümkündür. Aynı zamanda büyük olan bu kuşlar, özgürlüklerinin bir belirtisi olarak dağların tepelerinde durmaktadır:

“... ”

Çağrılıyor sonsuz uçuşa kuşlar,

Büyük kuşlar dağların tepesinde.

Genişliyor sonsuz halkalarla rüya,

Ölüm kanat çırpıyor rüyanın ötesinde.

... ”

(Hayat Şarkıları, s. 48)

Yukarıda da zikrettiğimiz üzere şair, gerçek hayatında hiçbir zaman arzuladığı mutluluğa, huzura, doyumsuz hazlara ulaşamamıştır. Bu durumun, amacı en güzele ulaşmak olan şairin, hayatta da en güzele ulaşma arzusundan kaynaklandığını söylemek pek de yanlış bir ifade olmayacaktır. Söz konusu durumun bir neticesi olarak şair, istediği mutluluğa ölümle veya rüyalarda ulaşacağını veya söz konusu sonsuz acılardan ölümle kurtulacağını düşünmektedir. Söz konusu ölümün sıradan bir ölüm olmadığını da yukarıda üzerinde durduğumuz *Şairin Ölümü* ve *Eleji* başlıklı manzumelerinde izah etmiş bulunmaktayız. Bununla birlikte şair ölümden korkmamaktadır. Tam tersine, tabiatın en kuşatıcı bir unsuru olan toprakta yok olacağı hissinden haz duymaktadır. Dolayısıyla mezkûr ölümün “tabiatta yok olma isteği” şeklinde karşımıza çıkmış olduğunu söylemek pek isabetli olacaktır. Vasfi Mahir’in “tabiatta yok olma isteği”nin varlık bulduğu şiirlerini “tabiat” unsurlarını tema olarak işlediği şiirlerinde daha detaylı bir biçimde inceleyeceğimiz için üzerinde daha fazla durmamayı uygun buluyoruz.

2.12. Allah ve Din

Türk şiir tarihine baktığımızda, “Allah”ı ve dinî mevzuları tema olarak işleyen en önemli şairlerin Mevlâna ve Yunus Emre olduğunu söyleyebiliriz. Söz konusu ettiğimiz temanın, Divan edebiyatında da sıkça rastlanılan bir tema olduğunu söylemekte de fayda var. Yeni Türk şiirine gelindiğinde de Mehmet Akif ve Necip Fazıl söz konusu temaya şiirlerinde yer veren en önemli şairler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Böyle bir başlık açmamızın en önemli sebebi ise Vasfi Mahir’in, direk olarak “Allah”a ithafen yazdığı bir şiirinin mevcut olmasıdır. Bununla birlikte Vasfi Mahir, birkaç şiirinde de –müstakil bir tema olmamakla beraber- “Allah”a ve dinî unsurlara yer vermiştir.

Vasfi Mahir, ikinci şiir kitabı olan *Geçmiş Geceler* adlı eserinde bulunan *Allah'a* başlıklı manzumesinde “Allah” a duyduğu hislerini ve “Allah” ile alâkalı düşüncelerini sorgulayıcı bir biçimde dile getirmiştir. Şair bu şiirinde, çocukluk çağından olgunluk dönemine kadar, “Allah” ile alakalı düşüncelerinin kadem kademe olan değişimini sezdirmektedir. Denilebilir ki, Vasfi Mahir aklî olarak “Allah”ın varlığını kabul etmekte, fakat imanî noktada bir belirsizlik yaşamaktadır.²⁶⁵ Şairin ruhuna hâkim olan hâl, yoğun bir tefekkür hâlidir. Bununla birlikte kurbağaların sesleri eşliğinde Allah’ı düşündüğünü söyleyen şairin mısralarından, bu tefekkür halinin ciddiyetsiz bir ortamda olduğunu anlamak pek tabiidir:

“... ”

Kurbağalar çaldı da dün bir cenaze marşı,

Biraz seni düşündüm gece mehtaba karşı

... ”

(Geçmiş Geceler, s. 101)

²⁶⁵ Erkan Kocatürk ile yaptığımız görüşmede, söz konusu mevzu üzerine tatmin edici açıklamalar alamamakla birlikte, Erkan Kocatürk, amcası Vasfi Mahir Kocatürk’ün ailesinden gelen bir dinî terbiye sahibi olduğuna, bunun yanı sıra ailesinin inançlarına son derece saygılı olduğuna vurgu yapmaktadır. Bununla birlikte, Vasfi Mahir’in *Sanatkâr* isimli manzum piyesinde yer alan bir takım cümleler, şairin iman sahibi bir kişilik olduğuna delalet edebilecek niteliktedir. İlgili kısımlar için bkz. *Sanatkâr*, s. 16, 21;

Tüm bunlara ek olarak, Vasfi Mahir’in *Varlık* dergisinde yayımlanan “Yunus Emre” başlıklı makalesinde ise, *Allah'a* başlıklı manzumesindeki inanış ile aynı doğrultuda bir durum sezilmektedir. Söz konusu durumu, adı geçen makalenin son paragrafında gözlemlemek mümkündür. İlgili makale için bkz. Vasfi Mahir Kocatürk, “Yunus Emre”, *Varlık*, İstanbul 1936, Cilt: 3, Sayı: 65, s.?.

Son olarak, Vasfi Mahir’in *Geçmiş Geceler* adlı eserinde bulunan *Nöbetçi* başlıklı manzumesinde geçen: “*Sevabı yüz kat olur sana tapsam secdemin*” mısrasında, materyalist bir zihniyetin gölgesini sezdiğimizi söylemeden geçemeyeceğiz. Bu mısradan kalkarak, Vasfi Mahir’in, vatanın kurtuluşunu somut varlıklar yolu ile idrâk etmeye çalıştığını söylemek mümkündür.

Şair, Allah'ın yeryüzünün yegâne yaratıcısı olduğunu ve insanları çamurdan yarattığını, daha çocukken büyüklerinden dinlemiştir. Bu çocukluk ve ergenlik dönemi, Osmanlı Devleti'nin son demlerine ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarına denk gelmektedir. Savaşın, yoksulluğun ve sefaletin eksik olmadığı bu yıllarda Anadolu insanı Allah'a daha da yaklaşmaktadır. Vasfi Mahir'in de çocukluğu Anadolu'nun bir kasabasında geçmiştir. Bu durumun bir neticesi olarak da küçük çocuklara dinî bilgiler daha ziyadesiyle aktarıldığını düşünmek mümkündür. Bu vesileyle Vasfi Mahir, tüm âlemin ve tüm varlıkların yaratıcısının Allah olduğunun idrâkinde olduğu düşünülebilir. Bu tarz bir inanışla yetişen şair, yetişkin bir birey olduğu dönemde kendisini Allah'a hizmet etmiş ve hatta neyi var neyi yoksa bu uğurda, mükâfatını Allah'tan bekleyerek sarf etmiştir. Vasfi Mahir, başından eksik olmayan dert, keder ve mutsuzluk hallerinin de tesiriyle bu dünyada hak ettiği mükâfatı alamadığını düşünmektedir. Bu durumun bir neticesi olarak zihninde bir şüphe peyda olmuştur. Bu şüphe de Allah'ın varlığına dair bir düşünce şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Şair, bu şüphelerini dışarıya da yansıtmış durumdadır. Dinî taassup sahibi dönemin eşrafı da Vasfi Mahir'e "kâfir" yaftasını yapıştırmıştır. Bu sosyal baskıya rağmen şair yine de Allah'a, O'nun birliğine sığınmıştır ve varını yoğunu bu yolda harcamaya devam etmiştir:

“... ”

Haykırdıkça elâlem karşımda “kâfir” diye

Gece sabaha kadar ağladım “Hak bir” diye.

“Tanrım mükâfatımı verecektir” diye

Her nem varsa harcadım hepsini bu uğura.

“... ”

(Geçmiş Geceler, s. 102)

Bir müddet sonra şairin içindeki şüphenin daha da arttığını ve içinde var olan Allah sevgisinin giderek azaldığını şairin şu mısralarından anlıyoruz:

“... ”

Gün geçtikçe içimi yeni bir şüphe sardı,

Nurun gözümde artık yavaş yavaş karardı.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 102)

İnsanların sonunu ölüm ile sınırlandıran şair, içinde bulunduğu, zindanı andıran hayat şartlarından felaha ulaşacağına dair bir inancı kalmadığını dile getirmektedir. Vasfi Mahir'in karamsar bir ruh hali ile yazdığı bir bakışta gözlemlenebilen bu şiirinden anladığımız üzere şair, İslâm dinine olan mensubiyetini ve Allah'a olan îtikâtını derece derece yitirmektedir.

“... ”

Baktım: Varlığımızın en sonu bir mezardı;

Bu zindandan yolumuz nasıl çıkardı nura?

...”

(Geçmiş Geceler, s. 102)

Şair daha sonraki mısralarında, Allah'ın peygamberlerine bahsettiği mucizelerine telmihte bulunur. Şairin bu telmihlerdeki esas amacı, söz konusu mucizevî olayları hatırlatmaktan ziyade, bu mucizelerden kaynaklanan şaşkınlığını

dile getirmektir. Telmihte bulunduğu olayları; Hz. Meryem’in bakire olduğu halde Hz. İsa’yı doğurması, Hz. Musa’nın bir gün Mısır’da gezerken kaza neticesi bir Kıptî’yi öldürmesi²⁶⁶, son olarak da Hz. Nuh kavminin büyük tufanda helâk edilmesi olarak sıralamak mümkündür. Şair, tüm bu olanları aklı ile kavramakta güçlük çekmekte ve sorgulamaktadır. Bununla birlikte şair, hayatı boyunca her vakit ıstırap çekiyor olmasını, tıpkı Hz. Nuh kavminin büyük tufanda helâk edilmesi gibi Allah tarafından gerçekleştirilen kötü birer olay olarak addetmektedir. Allah’ın her şeye gücünün yettiğine kâni olan şair, Allah’ın böylesine kötülöklere ve kötü olaylara nasıl izin verdiğini akılla kavramaya çalışmaktadır. Bu durumu aklı ve mantığı ile kavrayamayan şair, inanç bağlamında çıkmazlara düşmektedir:

“... ”

Zaten sendendir, dedim, bütün şaşırđımız:

Bir peygamber doğursun neden bir kimsesiz kız?

Musa nedendi katil, İsa niçin babasız?

Bir kavm için dünyayı neden verdin yağmura?

... ”

(Geçmiş Geceler, s. 102)

Şair, bu mısralardan sonra kalbinin böyle bir şüpheye düşmesini haklı görmekte ve bunun sebebi olarak varını yoğunu “Hak” uğruna harcamasına rağmen, sıkıntılarının ve kederinin bir nihayet bulmamasını göstermektedir. Vasfi Mahir’in, her ne kadar dinî konuda ehil olmayan kişilerden edinme de olsa, kısmî bir dinî

²⁶⁶ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 14. Basım, İstanbul Ekim 2005, s. 334.

bilgiye sahip olduğunu, söz konusu şiirin ilk kıtasından anlamaktayız. Malûm, İslâm dinine göre Allah'a iman etmeyen birisi "kâfir" olarak nitelenmekte ve bu kişinin cehenneme gideceğine inanılmaktadır. Şair söz konusu durumun bilincinde olmasına rağmen "şüpheci" tavırlarını gizleme gereği duymamaktadır. Bu durumun bir neticesi olarak da, dinî taassup sahibi olan ahali, -daha önce de dile getirdiğimiz üzere- şairi "kâfir" olarak nitelemektedir. Şairin gerçek hayatta çektiği sıkıntılar sebebiyle isyan eder bir ruh halinde olduğunu daha öncede dile getirmiştik. Vasfi Mahir'in söz konusu şiirini bu isyankâr ruh haliyle kaleme aldığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra Şiirin kaleme alınış safhasında, şair üzerinde hâkim olan hisler, "şüphe" ve "sorgulama" kavramları ile ilişkilendirilebilir:

"...

Haklıdır varlığından kalbim olmazsa emin.

Kâfirim: Her kâfiri attığın cehennemin.

Dünyada çektiğimi unutabilmem için.

Yaksın beni ateşten ateşe vura vura.

..."

(Geçmiş Geceler, s. 102)

Şair, bu şiirinde dile getirdiği hislerini ve düşüncelerini itiraf olarak nitelemekte ve Tanrı'nın bu itiraflara kayıtsız kaldığını, Tanrı'ya insanî bir eylem yükleyerek vurgulamaktadır. Şiirin son mısralarında ise şairin kendini beğenmişliği dikkatlerden kaçmamaktadır. Kendisini birçok bilgiye vâkîf olarak addeden Vasfi Mahir, nasıl olur da bunca bilginin, ilmin boşa gideceğine ve tüm bunları mezarına götüremeyecek oluşuna bir anlam verememektedir.

“Allah ve Din” başlığı altında ifade etmekte fayda gördüğümüz bir başka husus da, Vasfi Mahir’in ölüm olgusunu tema olarak işlediği *Eleji* başlıklı şiirinde, Allah’a inanmadığını açık bir biçimde dile getirmiş olmasıdır. Şair, hayatın verdiği sıkıntılarla birlikte içine girdiği maddi ve manevî buhranların akabinde inançsızlıkla neticelenen bir duruma düşmüştür:

“... ”

Sakın – Ben Tanrısızım- götürmeyin camiye,

Bir kaynağın başında durdurun mabet diye,

Hazin kumru sesleri yayılırken derine

Bir parçacık ağlayın orda namaz yerine.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 108)

Vasfi Mahir, tüm bu durumlarla birlikte muhtelif şiirlerinde “Tanrı gibi, Tanrısalsal hayvan, yarı Tanrı” gibi kelime gruplarına da şiirlerinde yer vermektedir. Şüphesiz bu tarz kullanımlar dinî taassup sahibi birinin eserlerinde kullanacağı tarzda ifadeler değildir. Tüm bu hâller, Vasfi Mahir’in söz konusu şiirini kaleme aldığı devrin şartları ile birlikte ele alındığında, söz konusu metin daha objektif bir biçimde anlaşılacaktır. Zira edebî metinleri, ortaya çıktıkları devrin şartlarından bağımsız bir biçimde düşünmek oldukça hatalı bir tavır olacaktır.²⁶⁷

²⁶⁷ “Edibin kâinatı hayati cemiyet, tabiat ve insan karşısında almış olduğu hususî tavırdan hareket etmek ve teferruattan daima ona varmak lâzım gelir. Mevzu, kompozisyon, fikir, kelime, hayâl, ahenk bir müellifin eserini vücuda getirmek için seçtiği ve kullandığı her şey, bize onun şahsiyetini ifade eder. Bu seçişler aynı zamanda devri de gösterir.” Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri I*, Dergâh Yayınları, 19. Baskı, Ağustos 2004 İstanbul, s. 10;

Devrin şartlarının yanı sıra, metni kaleme alan edibin üzerinde hayranlık duygusu uyandıran aydınlar, fikir adamları ve üslup sahibi bir takım edebiyatçıların da söz konusu müellifin üzerinde tesir sahibi olduğunu söylemek mümkündür. Vasfi Mahir Kocatürk'ün üzerinde de, Ziya Gökalp'in tesiri dikkatlerden kaçmamaktadır. Öyle ki Vasfi Mahir, 1936 Yılında neşrettiği *Yeni Türk Edebiyatı* adlı eserinde Ziya Gökalp için şu cümleleri sarf etmektedir:

“Gözlerimizi Mekkedden kaldırmak Turana çevirmek istedi. Hakikaten tarih dünyası üzerine yayılan geniş ve sonsuz Türk ırmağının ilk kaynakları orada idi. İrmağın bugünkü mecrasını tayin edebilmek için, çıktığı yeri ve takip ettiği yolları görmek lâzımdı. Türk filozofu tarihini ve içtimaiyatını ele alarak yola koyuldu. Türk Milletinin Osmanlı İmparatorluğundan ve İslâmdan çok daha evvel parlak bir tarihi ve zengin bir içtimaiyatı olduğunu ispat etti. Eski Türk mitolojisini yeniden canlandırdı. Bu ülküyü yaymak için, tıpkı Namık Kemalın vatan duygusunu aşlamak isterken yaptığı gibi, edebiyata başvurdu. Eski Türk destanlarını nazmederek hem yeni nazım diline örnekler verdi, hem de Türklük duygusunu bir sevgi, bir din haline getirmek istedi.”²⁶⁸

Yapılan bu alıntıların “Allah ve Din” başlığı ile ilişkisi birkaç cümle ile sınırlıdır. Fakat asıl anlatılmak istenenin tam olarak gözler önüne serilmesi için ilgili kısmın hepsini alıntılanmayı uygun bulduk. Bu alıntıda dikkatleri çeken nokta, Vasfi Mahir'e göre Ziya Gökalp'in, gözlerimizi Kâbe'den Turan'a çevirmesi ile Türklük duygusunun bir din haline getirilmesi hususudur.

Ayrıca, şairin ve yazarın döneminde bağımsız olmadığı veya olamadığı meselesi üzerine, Vasfi Mahir Kocatürk'ün *Meşale* dergisinin 4. sayısında yayınlanan “Tevfik Fikret ve Edebiyatımızdaki Yeri” başlıklı makalesinde geçen şu cümleler dikkate değerdir: “Her meyve nasıl ağacının yetiştirdiği toprakla alakadârsa her edebî eser de şairini yetiştiren muhitin tesirinden kurtulamaz.” İlgili makale için bkz. Vasfi Mahir Kocatürk, “Tevfik Fikret ve Edebiyatımızdaki Yeri”, *Meşale*, C. 1, Sayı: 1, İstanbul 1928, s. 1-3; Haz: Yasemin Ulutürk, *Meşale Dergisi (İnceleme-Metin)*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2011, s. 132.

²⁶⁸Vasfi Mahir Kocatürk, *Yeni Türk Edebiyatı*, Muallim Ahmet Halit Kitap Evi Ülkü Basımevi, İstanbul 1936, s. 33.

Tüm bunların yanı sıra Mehmet Kaplan'ın, "Yahya Kemal'in Şiilerinde İç Sıkıntısı ve Sonsuzluk Duygusu" başlıklı makalesinde geçen şu cümleleri alıntılama da, Vasfi Mahir'in fikir dünyasını anlama hususunda bize yardımcı olacağı kanaatindeyiz:

*"İçinde çocukluğundan beri duyduğu melâl ve hasreti gidermek için tabiata, tarihe, aşka koşan Yahya Kemal... 'in davranışında yanlış bir taraf vardır: O, kaybetmiş olduğu din duygusunun yerine gayesi ve mahiyeti belli olmayan bir sonsuzluk duygusu ve gerçeğin yerine hayali ikame etmek istemiştir."*²⁶⁹

Mehmet Kaplan, Yahya Kemal'in davranışını yanlış olarak addetmektedir. Bizim, Vasfi Mahir'in tavrı için aynı şekilde kati bir yargıda bulunmamız söz konusu değildir. Bununla birlikte, Vasfi Mahir'in çocukluğundan beri sıkıntılı bir hayat sürmesi ve bu durumun bir neticesi olarak içine düştüğü buhranların verdiği iç sıkıntısından kurtulmanın yolunu tabiata, Cumhuriyet'e sığınmada aradığını ve böylece din duygusundan giderek uzaklaşmış olduğunu söylemek mümkündür.

2.13. Atatürk

Bir milletin kültürünün, örf ve adetlerinin, gelenek ve göreneklerinin, tarihinin, kısacası hayata dair olan her şeyin yansımasını, o milletin edebî eserlerinde görmek mümkündür. Türk tarihinde iz bırakan devlet adamları ve halk arasında nüfuz sahibi olan kimseler de şüphesiz ki edebî eserlerde kendilerine yer bulmaktadırlar. Söz konusu yer buluş genellikle övgü biçiminde dikkatleri çekmektedir. Özellikle Divan edebiyatında dikkatleri çeken methiye nazım türündeki şiirler bu duruma örnek teşkil edecek mahiyettedir.

²⁶⁹ Mehmet Kaplan, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II, 6. Baskı, İstanbul Kasım 2004, s. 233.

Mustafa Kemal Atatürk, Batı tarafından “hasta adam” diye tabir edilen Osmanlı Devleti’nin son demlerinde tarih sahnesine çıkmış bir devlet adamıdır. Çanakkale’deki kara savaşlarında gösterdiği başarılarından sonra Anadolu’da bir milletin varoluş mücadelesinde Başkomutanlık vazifesini de başarıyla yerine getirip Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu olarak Türk tarihindeki yerini almıştır. O, Anadolu’yu işgal kuvvetlerinden temizleyerek aynı zamanda Türk milletinin gönlünü de fethetmiştir. Bir milletin tarihinde böylesine derin bir iz bırakan; bir milletin tarihine bu derece şekil verebilen bir devlet adamı elbette ki o milletin edebiyatında da kendine yer bulabilecektir. Dönemin edebî eserlerine bakıldığında bu durum açık bir biçimde gözlemlenebilir. Burada Fevziye Abdullah Tansel’in “Atatürk” hakkında kaleme alınmış bir takım şiirler üzerine incelemede bulunduğu bir makalesindeki şu cümleleri alıntılama pek yerinde olacaktır:

“O, 8/9 Ağustos, 1915’de Anafartalar Gurupu Kumandanlığı’na ta’yini ardından, 10 Ağustos’ta idâre ettiği taaruzla Anafartalar Cebhesi’nde düşmanı geri atmasıyla kazanılan zaferden başlayarak, 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıkıncaya kadarki siyâsî faâliyyetleriyle, İstiklâl Savaşı’mızın başlangıcı sayabileceğimiz bu tarihten sonraki çetin savaşların kazanılmasındaki vatanseverliği, yol göstericiliği ve kahramanlığıyla, kendisiyle aynı fikirdekileri çevresinde toplayabilme ve teşkilâtçılık kudretiyle, kanımız-canımız bahâsına düşman istilâsından kurtarılan vatan topraklarımız üzerinde sağlam temellere dayanan hür, mustakil Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurulmasındaki öncülüğüyle ün kazanmıştır. Atatürk’ün, siyâsî ve askerî dehâsı dolayısıyla yalnız Türkiye Cumhuriyeti’nin başta gelen bir devlet adamı değil, XX. yüzyılın devlet büyükleri arasında da ön safta yer aldığı kökleşmiş bir hüküm olarak sürüp gitmektedir. Böyle bir şahsiyete sâhip olması dolayısıyla, ilim ve fikir

adamlarının, şâirlerin dikkatini çekmiş ve incelemelere, san'at eserlerine konu teşkil etmiş olması pek tabi'idir."²⁷⁰

Bu alıntının yanı sıra Faruk Kadri Timurtaş'ın, konuyla ilgili kaleme aldığı şu cümleler de dikkate değerdir:

"Milletin vicdanında yer tutan büyük hâdiseler ve büyük kahramanlar için beslenen saygı, asıl geniş ölçüde kendini edebiyatta gösterir. Bunlar için şiirler yazılır, destanlar meydana getirilir. Bu eserler milletin duygu ve heyecanına tercüman olan, onları dile getiren eserlerdir.

Tarih boyunca çok büyük hâdiseler yaşadığımız, eşsiz kahramanlar yetiştirdiğimiz halde; bunlar kendi değerlerine uygun şekilde edebiyatımızda terennüm edilememişlerdir. Bu bakımdan şiirimiz, pek de verimli sayılamaz. Ancak, son yüzyılda şâirlerimiz bu konulara etraflı şekilde el atmışlardır.

Son devir tarihimizin en kudretli siması, Kurtuluş Savaşı'nın büyük başbuğu ve yurdumuzu Ortaçağ yaşayışından kurtaran inkılâpların meydana getiricisi Atatürk için, bugüne kadar yüzlerce şiir yazılmıştır. Bunlar arasında tanınmış üstatlara ve kabiliyetli genç sanatkârlara ait güzel şiirler bulunduğu gibi laf olsun diye söylenmiş, duyulmadan yazılmış olanları da vardır."²⁷¹

F. Kadri Timurtaş'ın alıntıladığımız bu cümleleriyle ilişkili olarak, Vasfi Mahir'i, Timurtaş'ın "*kabiliyetli genç sanatkârlar*" diye adlandırdığı zümre içinde düşünmek mümkündür.

"Atatürk", Kurtuluş Savaşı'na ve Türkiye Cumhuriyeti'ne dair birçok unsur, o dönemde yazılan pek çok edebî eserde kendine yer bulmuştur. İşte bu durum bir

²⁷⁰ Fevziye Tansel, "Mustafa Kemal Hakkında Düşürülen Tarih'ler ve Bunların Edebî, Tarihî Değeri", *Bellekten*, C.XLV/2, Sayı 180, Ankara Ekim 1981, s. 513-514.

²⁷¹ Doç. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, "Atatürk İçin Şiirler", *Türk Kültürü*, Sayı 37-48, Ankara 1965-1966, s. 149.

getirisi olarak da o dönemin edebî hayatı kimi edebiyat araştırmacıları tarafından “Atatürk Dönemi Türk Edebiyatı” şeklinde adlandırılmıştır.²⁷²

Tanzimat dönemi edebiyatçılarından, o dönemde hâlâ hayatta bulunan Abdülhak Hâmit Tarhan, Milli Edebiyat dönemi edebiyatçılarından Mehmet Emin Yurdakul²⁷³, Cumhuriyet dönemi edebiyatçılarının da –bilhassa şairlerinin- pek çoğu “Atatürk”e eserlerinde yer vermiştir. Vasfi Mahir Kocatürk’ü de bu edebî şahısların arasında düşünmek mümkündür. Öyle ki Vasfi Mahir, “Atatürk”e çok samimi bir sevgi ve sağlam bir gönül bağı ile bağlıdır. Bu durum, Vasfi Mahir’in “Atatürk”e yer verdiği şiirlerinde net bir şekilde gözlemlenebilmektedir.

Vasfi Mahir Kocatürk, ilk şiir kitabı olan *Tunç Sesleri*’ne “*On Yılın Bayramında*” bölümü ile başlamaktadır. Söz konusu isimden de anlaşılacağı üzere Vasfi Mahir’in bu bölümde yer verdiği şiirlerini 1933 yılında kaleme aldığını düşünmek mümkündür. Öyle ki burada kastedilen “Türkiye Cumhuriyeti’nin Onuncu Yılı”dır. Vasfi Mahir, “*On Yılın Bayramında*” adlı bölümünde dört şiirine yer vermiştir. Bu dört şiirde Türklerin tarihleri boyunca tecrübe ettikleri çeşitli olaylar ve Türk milletinin kahramanlığı dikkatleri ilk çeken durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğal olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş safhası da söz konusu olaylar arasında düşünülebilir. Tüm bunlarla birlikte Vasfi Mahir’in Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşuna ve “Atatürk”e bu dört şiirinde ağırlıklı olarak yer verdiğini söylemek mümkündür.

²⁷²Ayrıntılı bilgi için bkz. Haz: Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Zeynep Kerem, Necat Birinci, Abdullah Uçman, *Atatürk Devri Türk Edebiyatı I*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s. XXV.

²⁷³ Mehmet Emin Yurdakul, “Mustafa Kemal” ismini, *Ordu’nun Destanı* adlı şiirinde kullanarak, “Mustafa Kemal” adının ilk defa bir şiirde geçmesini sağlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Feyziye Tansel, “Atatürk Hakkında Aydın Sınıf Şairlerimizin Yazdığı Şiirler (1915-1938)”, *Belleten*, C. XLV/1, Sayı 177, Ankara Ocak 1981, s. 289.

Vasfi Mahir, “*On Yılın Bayramında*” bölümündeki ilk şiirinde “Atatürk”ten söz etmemektedir. Söz konusu şiir Türklüğe bir övgü mahiyetindedir. Vasfi Mahir’in “Atatürk”e yer veriş i ikinci şiirinde gözlemlenebilmektedir. Vasfi Mahir, *On Yılın Bayramında II* şiirinin ilk bendinde işgal altındaki Anadolu’dan bahsetmekte ve işgal altındaki Anadolu’yu çarpıcı bir biçimde tasvir etmektedir. Bununla birlikte şair, kendisini rüyada sanmaktadır. Öyle ki Anadolu dört bir yandan düşmanlarla çevrilmiş bir vaziyetteyken, nasıl olur da bu yokluk içinde bir kurtuluş vuku bulmuştur? Şair, bu durumu gerçekleşmesi güç bir durum gibi düşünmektedir. Yaşananların gerçek mi yoksa bir rüya mı olduğunun farkında olamayan şair, bu mucizenin gerçekleşmesinin sırrını Türk milletinin tarihinde bulmaktadır:

Acap rüyada mıyım? Yoksa tarihe doğru

Esrarlı bir kuş gibi birden gözüm mü uçtu?

...”

(Tunç Sesleri, s. 12)

Bunun yanı sıra şair, işgal kuvvetlerini “kargalar”, işgal altında bulunan ve yıkılmak üzere olan Osmanlı Devleti’nin Ankara vilayetini de “cansız gövde” şeklinde nitelemektedir. Bu bentte Ankara’nın viran haldeki durumu Osmanlı Devleti’ni simgelerken, Ankara’nın viranelikten kurtulmuş hali de yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’ni simgelemektedir. Ankara hiçbir vakit işgal kuvvetlerinin eline geçmediği için şairin “Anakara”ya şiirinde yer verişini bu şekilde düşünmek mümkündür. Şair, cumhuriyetin kurulması ile birlikte farklı bir çehreye kavuşan Ankara’daki olumlu değişikliği vurgulamak için “şehrayin” kelimesini kullanmaktadır. Bu kelime zannımızca “şehr-i ayin” terki binden bozma bir

kelimedir. Anadolu'nun işgal kuvvetlerinden temizlenmesi ile birlikte yeni Türk devletinin merkezi konumundaki Ankara'da bir tören havası hâkimdir:

“... ”

Dün cansız gövdesi yem olurken kargalara

Bir şehrayin halini aldı bugün Ankara.

...”

(Tunç Sesleri, s. 12)

Vasfi Mahir, söz konusu şiirinin ikinci ve üçüncü bendinde, Anadolu'nun düşmanlardan temizlenmesi ile Ankara'daki coşkulu tabloyu tasvir etmektedir. Dördüncü bendinde ise, muhtelif sıfatlarla “Atatürk”ten bahsetmektedir. Bahsi geçen nümayişin mimarı, hem Vasfi Mahir'e hem de Anadolu ahalisine göre “Atatürk”tür. Şair, nümayiş alanındaki kalabalığı niteleyebilmek için “umman” sıfatını kullanmakta ve aynı zamanda kalabalığı dalgalar halinde akan bir sele benzetmektedir. Vasfi Mahir “Atatürk”ü çelikten bir heykele benzetmektedir. Heykellerin temsil ettikleri kişilerin en haşmetli görüşlerine sahip olması şairin “Atatürk”ü bir heykele benzetmesindeki bir tesir olarak zikretmek mümkündür. Ayrıca şairin, “dimdik” ve “çelikten” sıfatlarını tercih edişini, Anadolu'yu işgal eden güçlere karşı yılmaz, tükenmez bir gayretle karşı koyan çelikten bir imana sahip olan Anadolu halkıyla ve şüphesiz ki o halkın Başkumandanı olan “Atatürk”ün de bitmek tükenmek bilmeyen gayreti ve düşman karşısındaki dik duruşu ile ilişkilendirmek mümkündür. Bununla birlikte Vasfi Mahir'in, “Atatürk”ün halk ile birlikte olduğu o günde Ankara'da olduğunu söylenebilir. Tabi bu durumu şair, zihninde de canlandırmış olabilir. Vasfi Mahir, “Atatürk”ü sanki o gün oradaymış gibi canlı bir biçimde tasvir etmektedir. Söz konusu tasvir oldukça canlı ve çarpıcıdır:

“... ”

O, dimdik, bir çelikten heykel kesilmiş gibi,

Siyah elbisesile duruyor orta yerde;

Bu ummanı kaynatan hiç o değilmiş gibi

Ayağının ucundan akan sele bakıyor,

Saçı kızıl bir alev, gözü gök mavi bir kor..

...”

(Tunç Sesleri, s. 13)

“Atatürk”ün saçları “altın sarısı” renginde olmasına rağmen, Vasfi Mahir “Atatürk”ün saçlarını “kızıl bir alev” sıfat gurubuyla nitelemeyi tercih etmiştir. Şairin “Atatürk”ün saçını kızıl, gök mavisi gözlerini de mavi bir kor olarak algılamasını “Atatürk”ün Anadolu’yu işgal kuvvetlerinden temizlemesi veya bir başka deyişle -meczâî manada- işgalcileri ateş misali yakışı ile de ilişkilendirmek mümkündür. Bununla birlikte şairin bu kullanımının “Atatürk”e destansı bir boyut kazandırdığı da söylenebilir. Bu tespitlerin yanı sıra şairin, “Atatürk”ün saçları ve gözleri için bu sıfatları kullanımının altında yatan esas amaç, şairin “Atatürk”ü üstün bir varlık, kurtarıcı bir kimse olarak algılamasıdır.

Tüm bunlarla birlikte Vasfi Mahir’in şiirinde kullandığı “*Saçı kızıl bir alev, gözü gök mavi bir kor*” deyişine benzer bir tabire, dönemin şairlerinden biri olan ve genellikle “Atatürk” temalı şiirleri ile tanınan Behçet Kemal Çağlar’ın *O İhtilâl Bayrağı* başlıklı şiirinde de rastlamak mümkündür:

“Tutuşturmuş değdiği fikri, hissi, toprağı

Alev saçlı, gök gözlü o ihtilâl bayrağı”²⁷⁴

Vasfi Mahir, üzerinde durduğumuz bu şiirinin beşinci bendinde de “Atatürk”ü ululamaya devam etmektedir. Şair, “Atatürk” yüce bir dağ gibi düşünmekte ve dalgalar halinde gelen kalabalığın o yüce dağın eteklerine çarparak geri döndüğünü ve Anadolu’nun engin topraklarına doğru uzandığını vurgulamaktadır. Bu benzetmenin yanı sıra şair, “Atatürk”ü engin denizlerin kıyısı olan yalçın bir kayadaki, etrafını aydınlatan, engin denizdekilere yol gösteren ve köpüren girdaplardan onları kurtaran bir deniz fenerine de benzetmektedir. Burada “engin denizdekiler” ile kastedilen “Anadolu ve Anadolu halkı”; “köpüren girdaplar” ile kastedilen ise “işgal kuvvetleri”dir. Şiirinin bu bendinde istiare sanatına başvuran Vasfi Mahir, telmih sanatından da yararlanmaktadır. Bu telmih Kur’an-ı Kerim’de geçen Hz. Musa ile Firavun arasındaki ilahi olaydır.²⁷⁵ Bilindiği üzere Firavun ve askerlerinden kaçan Hz. Musa ve ona iman etmiş kişilerin bulunduğu topluluk, Kızıl Deniz’in kıyısında sıkışmışlardır. İşte tam da bu anda Hz. Musa esasını Kızıl Deniz’e doğru kaldırarak suların arasından bir geçit açılmasını sağlamıştır. Açılan geçitten karşıya geçen Hz. Musa ve yanındakiler Firavun’un askerlerinden kurtulmayı başarmışlardır. Peşlerinden gelen Firavun ve askerleri ise suların gelişi ile kapanan geçitte helak olmuşlardır.²⁷⁶ İnanışa göre her peygamberin bir mucizesi bulunmaktadır. Elbette ki bu durum Allah’ın resulü olan Hz. Musa’nın bir mucizesidir. Vasfi Mahir de Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ü, kendisine inanların kurtulmasını sağlayan Hz. Musa’ya benzetmektedir. Burada “Atatürk”ün, işgal kuvvetlerini Anadolu’dan temizleyişini, Hz. Musa’nın

²⁷⁴ Aydın Oy, *Şiir Dünyamızda Atatürk*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. 100.

²⁷⁵ Halil Nihat Boztepe’nin “*Mustafa Kemal*”, Kemalettin Kamu’nun “*Çankaya*”, Behçet Kemal Çağlar’ın “*Görmeye Geldim*” başlıklı şiirlerinde de Hz. Musa’ya yapılan telmihlere rastlamak mümkündür. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Oy, *a.g.e.*, s. 72-73.

²⁷⁶ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 14. Basım, İstanbul 2005, s. 334-335.

asası ile Kızıl Deniz'i yararak geçmesiyle ilişkilendirmek pek yerinde olacaktır. Bunun yanı sıra "Atatürk" Anadolu halkını kurtarmakla kalmayıp, açtığı yola ışığını yansıtmakta ve "kurtarıcı" sıfatının yanı sıra "yol gösterici" sıfatını da almaktadır. Şair, tüm bunlarla birlikte "Atatürk"ün "ileri görüşlü" bir devlet adamı oluşuna da değinmektedir. Bu durumu, "*Ardından perde perde açılıyor asırlar:*" mısra ile okuyucuya sezdirmektedir.

Vasfi Mahir, üzerinde durduğumuz bu şiirinin son iki bendinde de yine Türk tarihindeki çeşitli devlet büyüklerinden övgüyle bahsetmektedir.

Vasfi Mahir, *Tunç Sesleri* isimli şiir kitabında bulunan *On Yılın Bayramında* başlığı altındaki *III* başlıklı şiirinde tamamen "Atatürk"ten bahsetmektedir. Söz konusu bahsediş övgü ve ululuma niteliğindedir. Bu arada Vasfi Mahir'in *On Yılın Bayramında* başlığı altında kalem aldığı *II* ve *III* başlıklı şiirleri arasında bir bağ bulunduğunu söylemeliyiz. Öyle ki Vasfi Mahir, *II* başlıklı şiirinin son iki bendinde övdüğü Türk büyüklerinden övgüyle bahsetmekte ve *III* başlıklı şiirine "*Bunların hiçbirinin yok sana benzeyişi*" mısraı ile başlamaktadır. Görüldüğü üzere şair, *II* başlıklı şiirde dile getirdiği Türk büyükleri ile "Atatürk"ü karşılaştırmaktadır.

Vasfi Mahir, "Atatürk" diğer Türk büyüklerinden daha yüce olarak algıladığını dile getirmektedir. "Atatürk"ün seyreden şairin ruhu ferahlamakta ve tüm sıkıntılarında arınmaktadır:

III

Bunların hiçbirinin yok sana benzeyişi,

Sana bakınca gözüm unutuyor geçmişi.

Atıyor her acıyı senin karşında ruhum,

Başka bir ürperişle seni seyrediyorum.

...

(Tunç Sesleri, s. 15)

Şair, “Atatürk”e olan derin hislerini veciz bir şekilde dile getirmeye devam etmektedir. Benliğinin tıpkı deryalara kavuşan sular gibi “Atatürk”e doğru bir sel misali aktığını vurgulayan şair, yalnızca Türk tarihinde değil, tüm dünya tarihinde “Atatürk”e eş bir lider aramıştır ama bulamamıştır. Ne Sezar, ne Büyük İskender, ne Attila, ne de Fatih, Vasfi Mahir’in gözünde “Atatürk”e eş bir lider değildir. Vasfi Mahir’in doğup büyüdüğü devir ve dönemin siyasî koşulları top yekûn düşünüldüğünde, şairin böyle bir kanaatte olmasının oldukça doğal olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte şair, “Atatürk”e karşı beslediği derin duyguları okuyucuya sezdirebilmek için mübalağalı bir tabir de kullanmaktadır: “*ey yarım tanrı*” Burada Aydın Oy’un *Şiir Dünyamızda Atatürk* isimli kitabının ilgili kısmından bir alıntı yapmak pek yerinde olacaktır:

“Her çağın, kendisine büyük hayranlık duyulan kahramanları oldu. Eski Yunan’ın Herakles’ine, Prometheus’una, Achileus’una nasıl bir yer verildiğini ve mitolojinin onlardan ‘yarı-tanrı’ diye söz ettiğini biliyoruz.

Göktürklerin hakanı Bilge Kağan da Orhun Anıtları’nda, ‘Ben Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağan’ diye sesleniyor.

...

Atatürk de, edebiyat dünyasında tanrılaştırılmış, kendisinde tanrısal (ilâhî) nitelikler bulunduğundan söz edilmiştir. Bu türlü bir bakış açısından kaynaklanan değerlendirmeler, yazı ve şiirlerin sınırını aşıp günlük hayata da sokulmuştur. Bir anıya bakalım:

'Ankara'da yüksek öğretim talebelerinin tertiplelediği bir çayda, Atatürk gençlere hitabeler söylüyor. Heyecanla konuşan bir genç, sözü Atatürk'e getirerek:

-Atam, dedi, sen bir Allah'sın.

Atatürk hiddetlendi, ayağa kalktı:

-Arkadaşlar, Allah mefhumu insan beyninin çok güç kavrayabileceği metafizik bir meseledir.²⁷⁷

Atatürk, yukarıda da görüldüğü üzere, kendisine yöneltilen aşırı övgülerden hiç hoşlanmamıştır. Verdiği yanıt, duygusal bir övgü karşısında konuya nasıl akılcı bir yoldan yaklaştığını açıkça gösteriyor. Böyle olmakla birlikte çevresindekiler, bu arada yazar ve şairler, dahası kendisine pek yakın olanlar bile, onu bu yoldan yüceltmekten kendilerini alamamışlardır.²⁷⁸

Alıntı yaptığımız kısmın son paragrafı, şair ve yazarların yanı sıra "Atatürk"ün yakınlarının da "tanrı, yarı tanrı" tarzında övgülerde bulunmalarını bir nebze de olsa açıklamaktadır. Şükûfe Nihal, Faruk Nafiz Çamlıbel, Behçet Kemal Çağlar gibi dönemin şair ve yazarlarının pek çoğunda benzer kullanımlara rastlamak mümkündür. Söz konusu kullanım, hem "Atatürk" hayattayken hem de yaşamını yitirdikten sonra da gözlemlenebilmektedir.²⁷⁹

Vasfi Mahir, *On Yılın Bayramında* bölümündeki III başlıklı şiirinin ikinci bendinde, dünya ve Türk tarihindeki devlet büyüklerinin hakkını vermeyi de ihmal etmemekte ve o devlet büyüklerinin menfi bazı özelliklerini dile getirmektedir:

“... ”

²⁷⁷ "Atatürk'ten Ölmeyen Hâtıralar", *Kemalizm*, Sayı: 17, Aralık 1963, s. 18, (Anlatan: Kemal Yurtseven).

²⁷⁸ Aydın Oy, *Şiir Dünyamızda Atatürk*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. 55.

²⁷⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Oy, *a.g.e.*, s. 56-62.

Kimi mağrur bir zalim, kelle biçmek hüneri;

Kimi ipten kurtulmuş bir kocaman serseri;

Kimi şan almak için diyar diyar dolaşan

Bir çılgın, gözleri kör, ağzının dört yanı kan;

Kimi kendi yurdunu yiyerek günden güne

Tahtını kurmuş insan kemikleri üstüne...

...”

(Tunç Sesleri, s. 16)

Vasfi Mahir’in, nice devlet büyüğünün kötü yanlarını bu şekilde sıralamasındaki amaç, şüphesiz ki “Atatürk”ü övmedir. Öyle ki şair, dünyadaki nice devlet büyüklerinin olumsuz yönlerini dile getirmekle, “Atatürk”ün kurtarıcılığına, Anadolu halkı tarafından sevildiğine ve en nihayetinde de “Yurtta sulh, cihanda sulh” düsturunda hareket ettiğine bir delalet sunmaktadır. Şaire göre “Atatürk” ne kelle biçen zalim bir kumandan, ne ipten kurtulmuş bir serseri, ne sürekli cenk ederek şan almaya çalışan bir hükümdar, ne çılgın olacak derecede gözünü hırs bürümüş bir lider, ne kendi yurdunun nimetlerini sömüren bir yönetici, ne de insan kemiklerinin üstünde bulunan bir tahtta oturan bir hakandır. Bilakis kendi vatanını işgal kuvvetlerinden temizleyen bir Başkumandan ve “Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesini benimseyen bir kurtarıcıdır.

Vasfi Mahir, bu şiirinin üçüncü bendinde de “Atatürk”ü muhtelif sıfatlarla birlikte anmakta ve Türklük sevgisini de sezdirmektedir. Şair, “Atatürk”ün vatan topraklarında ve dünyada yayılan şanınin sonsuza dek devam edeceğini dile

getirmektedir. Bu durumun sebebi olarak da “Atatürk” önderliğinde verilen mücadelenin, girilen savaşların “hak” olduğunu düşünmektedir. Şaire göre, dönemin tüm şartları göz önünde bulundurulduğunda ve bu şartlar objektif olarak değerlendirilip düşünüldüğünde görülecektir ki; bir Türk yurdu olan Anadolu, sömürgeci zihniyet sahibi güçler tarafından haksız bir işgal altındadır. Yaşanılan vatani kurtarmak da her milletin olduğu gibi Türk milletinin de hakkıdır. Bunların yanı sıra şair, “Atatürk”ün sevecenli, şefkatli bir mizaçta olduğunu dile getirmekte ve Türk milletine yol gösterici bir ışık saçtığını vurgulamaktadır. Şair, “Atatürk”ün gittiği yere güneş götürmesini, “Atatürk”ün Türkoğlu oluşu ile ilişkilendirmektedir. Burada milliyetçilik duygusu dikkatleri çekmektedir. Ayrıca şair, “Atatürk”ün ilk hamleyi düşmanlardan bekleyecek kadar barış yanlısı olduğuna vurgu yapmaktadır. Söz konusu mısralarda düşmanlar, şair tarafından birer yılan şeklinde nitelenmekte ve “Atatürk”ün onlara karşı silahının ise yıldırımlar olduğunu dile getirmektedir. Bir insanın yıldırımlar yağdırması akıl ve mantıkla kavranabilen bir durum değildir. Şair, bu kullanımıyla “Atatürk”e ilâhî bir güç yüklemekte ve az evvel yukarıda da dile getirdiğimiz “yarımtanrı” sıfatına çağrışım yapmaktadır.

Vasfi Mahir, bu şiirinin dördüncü bendinin ilk mısrasında, “Atatürk” önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin derin köklere sahip olarak asırlar boyunca varlığını sürdüreceği düşüncesini dile getirmektedir. Hüsn-i ta’lil sanatına başvuran şair, böylesine bir eserin, ancak bir Türk’ün elinden çıkabileceğini vurgulamaktadır. Şair, “Atatürk”ü en büyük Türk olarak addetmekte ve Türk tarihindeki diğer devlet büyüklerinin “Atatürk”e eş olamayacağını düşünmektedir. Bunun sebebi ise şaire göre, “Atatürk”ün, Türk tarihindeki uluların ne birincisi ne sonuncusu oluşu ve tarihin ortasında yükselen bir dağ oluşudur. Şair, “Atatürk”ün bir yüzünün, kahramanlıklarla dolu eteğinde ezel olan Türk tarihine baktığını, öbür yüzünün ise sonsuzluğa doğru yöneldiğini dile getirmektedir. Şair, bu cümleleriyle

Türk tarihinin ezelden ebede var olacağı düşüncesine kâni olduğunu okuyucuya sezdirmektedir.

Vasfi Mahir'in "Atatürk"ü yüce bir dağa benzettiğini daha evvel de dile getirmiştik. "Atatürk"ü bu şekilde algılayan şair, O'na yakından bakıldığında yalnızca yamaçlarının görülebileceğini, "Atatürk"ün başının görülebilmesi için uzaktan bakılması gerektiğini dile getirmektedir. Söz konusu uzaktan bakışı daha veciz ifade edebilme amacıyla olan şair, telmih sanatına başvurmuştur. Şair, "Atatürk"ün başını görebilmek için Hz. Musa gibi titreyerek, korkarak uzaktan bakılması gerektiğini vurgulamaktadır. Vasfi Mahir, *On Yılın Bayramında II* şiirinde olduğu gibi yine Hz. Musa'ya fakat bu defa farklı bir hadiseye telmihte bulunmaktadır. Bu olay da Hz. Musa'nın, Sina yarımadası üzerinde bulunan Tûr Dağı'nda Allah ile konuşmasıdır. Söz konusu ilâhi olay ile alakalı İskender Pala'nın şu cümlelerini alıntulamakta fayda var:

*"Hz. Mûsâ Mısır'a dönmek üzere ailesi ve iki çocuğuyla yola çıktığında Tûr-ı Sina'ya yaklaştığı zaman şiddetli bir rüzgâr ve yağmurla karşılaştı. Yolunu şaşırdı. Ataş yakmak istediye de çakmağı ateş almadı. O sırada uzakta bir ateş gözüne ilişti. Ateşe yaklaşınca onun bir ağacın tepesinde olduğunu gördü. Korkarak geri dönmek istedi. O zaman ağaçtan 'Yâ Mûsâ! Ben âlemlerin Rabbi olan Allah'im!' diye bir nida geldi. Mûsâ secdeye vardı. Bu sırada ikinci bir nida ile 'Yâ Mûsâ, ben senin Rabbinim. Nalınlarını çıkar. Sen Tûvâ denilen kutsanmış vadidesin (Kur'ân 20/12). 'O zaman Mûsâ 'Yâ Rabbi! Bana Zat'ını göster sana bakayım' dedi. Allah da 'Sen Beni göremezsin' dedi. 'Fakat dağa bak. Eğer benim tecellime tahammül edip durursan beni görürsün.' Allah dağa tecelli etti. Dağ parçalandı. Mûsâ bayılıp düştü."*²⁸⁰

²⁸⁰ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 14. Basım, İstanbul Ekim 2005, s. 335.

Söz konusu ilâhî olayı yukarıdaki alıntı vasıtasıyla değerlendirdikten sonra denilebilir ki; Vasfi Mahir, “Atatürk”e yine bir “tanrılık” veya “yarıtanrı” vasfı yüklemektedir. Öyle ki ilâhî kıssada dağa tecelli eden Allah’tır. Şair de “Atatürk”ü yüce bir dağa benzetmekte ve O’nun başının görülebilmesi için vecd içinde titreyerek ve belli bir uzaklıktan bakılması gerektiğini dile getirmektedir. İlâhî kıssa ve Vasfi Mahir’in şiirinde dile getirdiği durumu karşılaştıracak olursak; Hz. Musa, Allah’ın tecelli ettiği dağa baktığında bayılıp düşmüştür. Vasfi Mahir’e göre ise, “Atatürk”ün başını görmek isteyen biri, O’na uzakta ve titreyerek bakmalıdır. Ancak böyle bakıldığında “Atatürk”ün başının görülebileceğini vurgulamaktadır. Netice itibariyle denilebilir ki; Hz. Musa, Allah’ın tecellisini göremeden bayılmış ve Allah’ı görmek mümkün olmamıştır. Vasfi Mahir’in şiirinde ise “Atatürk”ün başını görmek birtakım şartlar sağlandığından mümkün kılınmaktadır.

Vasfi Mahir, bu şiirini “Atatürk”e karşı çok yoğun ve derin hisler tesirinde kaleme almıştır. Bu durumun bir neticesi olarak da mübalağalı ve mecazlı anlatımlar sık sık dikkatleri çekmektedir. Buna bir örnek de; “*Ezelden Göktenrıdan gebe kalan bu toprak / Seni doğurmak için kaç asır hasta yattı.*” Mısraını göstermek mümkündür. Şair, bu mısralarla İslâmlıktan önceki Türklerin dini inancı olan “Gök Tanrı” inancına şiirinde yer vererek, İslâmiyet öncesi Türklüğe vurgu yapmaktadır. Vasfi Mahir’in bu mısralarından çıkarılabilecek olan ilk mana göz önünde bulundurulduğunda denilebilir ki; “Atatürk”ün babası “Gök Tanrı”, anası Anadolu topraklarıdır. Tabi burada bir mecazi anlam söz konusudur. Bununla birlikte hüsn-i ta’lil sanatına da başvuran şair, Osmanlı Devleti’nin son birkaç asırdaki müşkül durumunu “Atatürk”ün doğumuyla ilişkilendirmektedir. Ona göre tüm bu müşkülât “Atatürk”ün gelmesi, doğması içindir.

İslâmiyet öncesi Türklerde “Gök Tanrı” inancının yanı sıra “kut”²⁸¹ anlayışı da mevcuttu. Şairin, bu mısraları kaleme aldığı andaki fikir dünyasında “kut” inancının olup olmadığını bilmek imkânsızdır. Bununla birlikte “Gök Tanrı” inancı genellikle “kut” inancı ile birlikte zikredilen bir kavramdır. Öyle ki iki inanış birbirleriyle yakın bir ilişki içersindedir. Bu konuyla ilgili Yaşar Çoruhlu’nun *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*²⁸² adlı eserinde geçen şu cümleleri, Vasfî Mahir’in o anki ruh halini ve fikir dünyasını yakalayabilmek adına alıntulamakta fayda var:

“...Gök Tanrı inancı özellikle büyük imparatorlukların kurulduğu devirlerde genel bir kült olarak kabul edilmiştir. Gök Tanrı da tanrıların en büyüğü sayılmış olmalıdır. Orta Asya’da devlet kuran sülalelerin hepsinde Gök Tanrı kültürünün bulunduğu Çin kaynaklarından da anlaşılmaktadır; örneğin Çin resmi tarihi Wey-Şu’da beşinci ayın onuncu ve yirminci günleri arasında halkın nehir kenarında toplanarak göğün ruhuna kurban sunması, Türklerde eskiden beri gök tanrı fikrinin

²⁸¹ **Kut**, en eski Türk Şamanizmine ait bir terim. Çin yıllıklarında bu kelimenin M.Ö. II. yüzyılda hakanın unvanı olarak “tenrı kutu” şeklinde yazıldığı sinologlar tarafından bildirilmektedir. Böylece bu kelimenin iki bin yıllık tarihi tespit edilmiş bulunmaktadır. Türk kavimlerinin iki bin yıldan beri türlü din ve kültür dairelerine girip çıktıkları halde kelime hiç değişmeden zamanımıza kadar gelmiştir. Anlam bakımından, çeşitli dinlerin talimatına göre az çok değişikliklere uğramış olmakla beraber asıl temel anlamında olan “kudsiyet”e yakın bir kavramı bütün Türk dil ve lehçelerinde korunmuştur. Kut, en eski devirde kişiye yardım eden bir iyi ruh (tenrı) sayılmıştır. Türk tarihi kaynaklarının en eskisi olan Bilge Hakan (716-744) yazıtında Kut üç yerde geçmektedir. Bu hakan “kutun bulundu için hakan oldum”, “Tanrı yarlıkadığı, kutum ve kismetim bulunduğu için ölmüş vatanıma can verdim”, “Umay gibi anam hatun kutuna küçük kardeşim Kültigin yetişt, kahraman oldu” demektedir. İslâm devrinde Türk kavimleri Kut kelimesini “mutlu, kutlu” anlamında kullanmışlardır. Türkçe sözlüklerin hepsinde bu anlamlarla açıklanmaktadır. Türkçe sözlüklerin en eskisi olan *Dîvân-ı Lugaati’t-Türk*’te Kâşgarlı Mahmud bu kelimeyi Arapça, “cadd, yümün, mübark, baht, devlet” kelimeleri ile çevirmiştir. Şüphesiz ki bu karşılıklar İslâmî anlayışa göredir. “Kutu uçtu” cümlesi “devleti gitti” diye çeviriyor. *Kutadgu Bilig*’de de Kut kelimesi bu anlamda kullanılmıştır. Şamansit Türk boylarında ve Müslüman Türkler’in gelenekçi cahil takımında kelime kutlu bir ruh olarak kabul edilmektedir. Oğuzlar arasında “uğur” kelimesi de Kut kelimesi ile eş anlamda kullanılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. “Kut” maddesi, Haz: A. İnan, *Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1975, C. XXII, s. 387.

²⁸² Prof. Dr Yaşar Çoruhlu, *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Kabalcı Yayınları, 4. Basım, İstanbul Ekim 2011.

bulduğunu gösteriyor.²⁸³ Göktürk yazıtlarına göre hakanları tahta çıkaran, Türklere zafer kazandıran, felaketlerden koruyan Türk tanrısı Gök Tanrı'dır.²⁸⁴

Araştırmacıların kullandığı çeşitli kaynaklarda Hunlar, Tabgaçlar, Göktürkler, I. Uygur Kağanlığı gibi büyük Türk topluluklarında, Gök Tanrı inancının baskın olduğu anlaşılmaktadır. O, her şeyin yaratıcısıdır, ezeli ve ebedidir. Orhun Yazıtlarında belirtildiği gibi 'Türk tanrısı' olarak (tek bir tanrı vurgulanır gibi) anılmakla birlikte, aynı yazıtlarda Gök (tanrısı) kavramının karşısına Yer'in de konulduğu görülür.²⁸⁵

Yukarıda mavi gök, aşağıda yağız yer yaratıldığında... Yukarıdaki Tanrı ve mukaddes yer, sular (amcam) hakanın talihine yar olmalıdır."²⁸⁶

...

Türklerde hükümdar, Gök Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisidir. Tanrı ona kut ve güç verir. Türk mitolojisinde ya da destanlarda, gökten gelen ya da Gök Tanrı'nın kızlarıyla evlenen kahramanlar vardır.²⁸⁷

...

Kutsal Yer'in (Ötüken) Türk topluluklarına yardım etmesi gibi Umay da yalnız çocukları değil, bütün Türk halklarını, hatta bütün insanları koruyan, onlara kut veren bir tanrıçadır".²⁸⁸

²⁸³ Alıntıl原因 Yaşar Çoruhlu, a.g.e., L.N. Gumilev, *Eski Türkler*, Çev: Ahsen Batur, İstanbul 1999, s. 115 .

²⁸⁴ Alıntıl原因 Yaşar Çoruhlu, a.g.e., A. İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara 1972, s. 26-29; H.Tanyu, *İslamıktan Öncelerde Tek Tanrı İnancı*, İstanbul 1986, s. 9.

²⁸⁵ Prof. Dr. Yaşar Çoruhlu, *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Kabalcı Yayınları, 4. Basım, İstanbul Ekim 2011, s. 21.

²⁸⁶ Alıntıl原因 Yaşar Çoruhlu, a.g.e., Bilge Kağan yazıtı, Doğu cephesi, 35. Bu ifadeler için bkz. H.N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, Ankara 1987, s.29, 66.

²⁸⁷ Prof. Dr. Yaşar Çoruhlu, a.g.e., s. 22.

²⁸⁸ Prof. Dr. Yaşar Çoruhlu, a.g.e., s. 42.

Vasfi Mahir'in üzerinde durduğumuz mısraları, yukarıda alıntıladığımız cümlelerle birlikte düşünüldüğünde denilebilir ki; Vasfi Mahir, İslâmiyet öncesi Türklerde var olan “kut” anlayışına hâlâ bağlıdır. Öyle ki şair, “Atatürk”ün “Gök Tanrı” tarafından gönderilmiş bir hakan olduğunu düşünmektedir. Alıntıladığımız cümlelerde geçen “*Gök Tanrı'nın kızları ile evlenmek*” olayına karşılık, -şaire göre- “Atatürk”, “Gök Tanrı”nın oğludur. Bu durumda, Vasfi Mahir'e göre “Atatürk”ün gelmiş geçmiş en büyük Türk büyüğü olduğunu söylemek mümkündür. Zaten şair, bir mısraından bu durumu açık ve net bir biçimde dile getirmektedir.²⁸⁹ Tüm bu tespitlerin yanı sıra şunları söylemekte de fayda var: İslâmlıktan önceki Türklerde kutsal kabul edilen “Yer”, “Ötüken Yış (orman)” iken, İslâmiyet'in kabulü ve Malazgirt Meydan Savaşı ile birlikte Türkler için kutsal “Yer” “Anadolu” olmuştur. “Ötüken Yış” ile “Gök Tanrı” arasında sıkı bir ilişki olduğu gibi, Vasfi Mahir'e göre “Gök Tanrı” ile “Anadolu” arasında da sıkı bir ilişki mevcuttur ve “Gök Tanrı”, “Atatürk”e “kut” vermiştir. Dolayısıyla “Atatürk”ün “kutsanmış” bir hakan olduğu söylenebilir. Bu olayın kökü Orta Asya bozkırlarında varlıklarını sürdürmüş olan İslâmlıktan önceki Türklerin inancı ile doğrudan ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum Vasfi Mahir'in ilgili mısradaki kullandığı “ezel” kelimesi ile izah edilebilir.

Vasfi Mahir, “Atatürk”ün doğumunu, “Atatürk”ün dünya tarihi sahnesine çıkışı olarak addetmektedir. Bu çıkış ise Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan başka bir şey değildir. Şair, “*Doğuşun yer yüzünü temelinden oynattı.*” Mısraı ile bu durumu açık bir biçimde sezdirmektedir. Neredeyse dünyaya egemen olan tüm güçlerin birleşerek saldırdığı Osmanlı Devleti, yeni bir mizaca bürünerek, yeni bir devlet halinde Anadolu topraklarında varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Vasfi Mahir'e

²⁸⁹ İlgili mısralar: “*Devirdim ve aradım asırları boşuna / Ne mümkün bir eş bulmak, ey yarım tanrı, sana!*” , *Tunç Sesleri*, s. 15.

göre bunun baş mimarı da, Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Atatürk'tür. Az evvel dile getirdiğimiz üzere şair, aynı zamanda bu durumu "Atatürk"ün doğuşu olarak addetmektedir. "*Yer yüzünü temelinden oynattı.*" cümlesi ile de, Osmanlı Devleti'ni yıkarak Türkleri Anadolu'dan tamamen uzaklaştırmayı hedefleyen işgal kuvvetlerinin bütün güçlerini sarf etmelerine rağmen kaçınılmaz mağlubiyetle birlikte hezimete uğramaları durumu, şair tarafından dolaylı bir biçimde sezdirilmektedir. Vasfi Mahir, üç beş asırlık hastalıklı dönemden sonra Türk ordusunun ve Türk milletinin elde etmiş olduğu kati zafer ile birlikte, "Türk Kartalı"na²⁹⁰ bütün ufukların kapılarının açılmış olduğunu dile getirmektedir. Şair, üzerinde durduğumuz bu şiirin son mısralarında, "Atatürk"e seslenmektedir. Söz konusu seslenişte bir coşkunluk, bir sevgi gösterisi hali dikkatlerden kaçmamaktadır. Vasfi Mahir, Türk milletinin Gazi Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde kazanmış olduğu bu zaferle birlikte Türk milletini temsil eden "Türk Kartalı"nın artık ölümsüzleştiği ve ölümün ona hiç uğramayacağını düşünmektedir. Yani bir "ebedilik" söz konusudur. Vasfi Mahir'in "*Senden aldıkça gözü yeni baştan ışığı*" cümlesinden yola çıkarak, "Türk Kartalı"nın Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni nesli, Türkiye Cumhuriyeti'nin gençliği olduğunu söylemek mümkündür. Şair, "Türk Kartalı"na yüklediği "ebedilik" sıfatından sonra, ona "evrensellik" sıfatını da yüklemektedir. Şair, "evrensellik" sıfatını yüklerken, "Türk Kartalı"nın, "Atatürk"ten aldığı ışık ile birlikte tüm insanlığı saracağını da vurgulamaktadır. En nihayetinde Vasfi Mahir, "Atatürk"e karşı beslediği yoğun ve derin hisleri ifade etmeye kelimelerin yetersiz kalacağını, "Atatürk" için ne kadar ululayıcı cümle sarf ederse etsin, gönlünün asla tatmin olmayacağını dile getirmektedir. Ayrıca Vasfi Mahir'e göre, "Atatürk"ün yaşamındaki hemen her olay ayrı birer destana layıktır:

²⁹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, Cilt: I, Türk Tarih Kurumu, 3. Baskı, Ankara 1998, s. 585-595.

“... ”

Karşında ne söylesem kanmaz bir türlü gönlüm;

Seni bir başka duyan, bir başka yazan ister,

Senin her bir vuruşun ayrı bir destan ister..

...”

(Tunç Sesleri, s. 17)

Vasfi Mahir, *On Yılın Bayramında* üst başlığı altında bulunan *IV*²⁹¹ başlıklı şiirinde “Şair”e seslenmektedir. Vasfi Mahir, bu şiirine “Şair!” diye, bir sesleniş ile başlamaktadır. Söz konusu şiirin bazı mısralarında, anlam bakımından *III* başlıklı şiir ile bağlantılı olduğu sezilmektedir. *III* başlıklı şiirinin son bendinde dile getirdiği “Türk Katalı” ibaresine istinaden, “Şair”i de kartal kanatlı, tunç sazlı bir sanatkâr olarak nitelemektedir.²⁹² Vasfi Mahir’in, “Şair” kelimesi ile “Atatürk” dönemindeki birtakım şairleri kastettiği söylenebilir. Tabi bu şairler, sıradan şairler değildirler. “Atatürk”ten ışık almış olmaları onların en belirgin ve en önemli özelliğidir. Vasfi Mahir, sıradan şairleri, bir başka deyişle “Atatürk”ten ışık almamış olan şairleri, fırtınanın hızına kanadı dayanamayan kumrular, kırık sazlar ve yavru kuşlar şeklinde nitelemektedir. Söz konusu fırtına, Anadolu’nun işgal kuvvetleri tarafından istila edilmesi ile ilişkilendirilebilir.

²⁹¹ Vasfi Mahir, bu şiirine son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları* şiir kitabında *O’nun Sanatkârı* başlığını vermiştir.

²⁹² Vasfi Mahir’in, sanatkârın sazı için seçmiş olduğu “tunç” kelimesini, İslâmlıktan önceki Türklerin demircilik özelliği ile ilişkilendirmek mümkündür. Vasfi Mahir’in ilk şiir kitabına verdiği *Tunç Sesleri* ismi de bu bağlamda düşünülebilir. Ayrıca şairin bir saza sahip olması, Vasfi Mahir’in tahayyülündeki sanatkârın beslenme noktasının “halk” olduğuna delalet edecek cinste bir durum olarak algılanabilir.

Vasfi Mahir, *IV* başlıklı şiirinin ikinci kıtasında “Atatürk”ü “güneş” ile simgelemektedir. Vasfi Mahir’e göre her büyük sanatkâra bir “güneş” lazımdır. Türk sanatkârının “güneş”i de “Atatürk”tür. Tıpkı fırtına karşısında tutunamayan kumrular gibi, yavru kuşlar da bu “güneş”in karşısına çıkamamaktadır. Şaire göre o “güneş”in karşısına çıkabilmek için, çelik kanatlara sahip olunmalıdır. Bu durum da, ışığını “Atatürk”ten alan büyük sanatkârlara has bir durumdur. Vasfi Mahir, bu şiirinin ikincisi kıtasının son iki mısraında, birbirini tamamlayan iki hâlden bahsetmektedir:

“... ”

Bir güneş yüz lâzımdır her büyük sanatkâra,

Büyük güneş te ancak büyük sanatkâr ister.

...”

(Tunç Sesleri, s.19)

Vasfi Mahir’in, “Atatürk”ü “güneş”e benzetmesiyle ilgili olarak Aydın Oy’un *Şiir Dünyamızda Atatürk* isimli eserinde konuyla alakalı şu cümleleri alıntılarında fayda var:

“Güneş, bir yönden yönetimin sembolüdür. Bu bakımdan eski edebiyatımızda padişahlar zaman zaman güneşe benzetildiler...”

Güneş, daha sonraki şiirlerde de mutlu günlerin gülümseyen yüzü olarak görülür. Bu arada, Atatürk hakkında yazılmış olan şiirlerde, güneş, Atatürk’le ilgili benzetmeler dünyasının temel öğelerinden biri haline gelir. Yeni Türk Edebiyatı’nda, Atatürk, Türklük’ün karanlık günlerini geride bırakan, bulutları dağıtan, geleceğe

ışık saçan bir güneştir. Kendisine bugün edebiyatımızın yöneldiği bu açıdan da bakılmalıdır."²⁹³

Aydın Oy'un da belirttiği üzere, o dönemde "Atatürk" ile alakalı yazılan pek çok şiirde, pek çok şair, "Atatürk"ü güneşe benzetmektedir.²⁹⁴ Söz konusu benzetişler pek de ayırt edici olmayan nüanslarla birbirlerinden farklı olarak düşünülebilmekle beraber, genel manada benzer niteliklere sahiptirler.

Vasfi Mahir, *IV* başlıklı şiirinin üçüncü kıtasında, aralarında Büyük İskender, Aristo, Napolyon, Victor Hugo, Homer ve Yunus Emre gibi dünya tarihine damgasını vuran, birtakım aydınlardan ve devlet büyüklerinin yanı sıra halk arasında tesir sahibi şahıslar arasında bir takım kültürel bağlar kurarak, kendine göre bir eşleştirme yapmaktadır. Vasfi Mahir'in bu eşleştirmeleri yapmaktaki amacı, söz konusu mısralarda geçen büyük şahsiyetlerin birbirlerine olan âdiyetleri ile "Atatürk" ve "Şair" in birbirine olan âdiyetlerini mukayese ederek, "Atatürk" ve "Şair" arasındaki âdiyetin önemini sezdirebilmektir. Bu eşleştirmelerden tek farklı olanı Yunus Emre ile Tanrı'nın eşleştirmesidir. Diğer eşleştirmelerin hepsinde insanoğlunun varlığı dikkatleri çekerken, Yunus Emre de ise yaratıcı olan Tanrı dikkatleri üzerine toplamaktadır. Kendince eşleştirdiği aydın ve devlet büyüklerinin birbirlerine olan âdiyetinden söz eden Vasfi Mahir, Âşık Tarzı Halk Şiiri'ne bağlılığın bir kanıtını sergilercesine, "Şair" in "Ozan Dede" sinden kalan sazının "Atatürk" e; "Atatürk" ün gözlerinden gelen ışığın da "Şair" e ait olduğunu vurgulamaktadır.

²⁹³ Aydın Oy, *Şiir Dünyamızda Atatürk*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. 105.

²⁹⁴ İlgili şiirler arasında Celâl Sahir Erozan'ın "*O Geliyor*", Faruk Nafiz Çamlıbel'in "*Kahraman*", Cahit Sıtkı Tarancı'nın "*İstiklâl Marşı'nı Dinlerken*", Orhan Seyfi Orhon'un "*Gazimize*" isimli şiirler zikredilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Oy, *a.g.e.*, s. 105 – 110.

Vasfi Mahir, üzerinde durduğumuz bu şiirinin son mısraında “Şair”e olan sesleniş hâlini sürdürmektedir. Vasfi Mahir, üçüncü kıtada bahsettiği âdiyetten “Şair”in mutluluk duymasını ve “Şair”in engin sazını dolduracak kadar şümüllü bir varlığın, yani “Atatürk”ün oluşu ile gururlanmasını istemektedir. Vasfi Mahir’in burada “saz” tabirini kullanması tesadüf değildir. Vasfi Mahir’in, “Şair” lafzı ile birlikte “saz” lafzını kullanmasını, Halk Edebiyatı olan ilgi ve bağlılığı ile ilişkilendirmek mümkündür. Bu bağlamda Vasfi Mahir’in şiirinin Halk Edebiyatından beslendiğini ve sanatkârın da eserini meydana getirmede asıl kaynağının Halk Edebiyatı olması gerektiği düşüncesini savunduğunu söylemek mümkündür. Görüldüğü üzere Vasfi Mahir, “Şair”i “saz” ile birlikte düşünmekte ve şiirini de buna paralel bir biçimde kalem almaktadır. Ayrıca Vasfi Mahir, söz konusu “saz”ın, “Şair”e “Ozan Dede”sinden kaldığını düşünmesi de tüm bu çıkarımların ayrı bir dayanak noktası olacak mahiyettedir. Vasfi Mahir, “saz”ı engin sıfatı ile nitelemekte ve Halk Edebiyatının, Türk sanatkârı için geniş bir kaynak mahiyetinde olduğunu dolaylı bir biçimde vurgulamaktadır. En nihayetinde Vasfi Mahir’in bu şiirinin son kıtasında, “Şair/çelik kanatlı tunçtan sazlı kartal”ın ne yapması gerektiğini öğütlemekte olduğunu söylemek mümkündür:

“...

Sanatın gür sesile anlat, duysun asırlar,

Zaman bir tanbur gibi inlesin ellerinde...

...”

(Tunç Sesleri, s. 19)

“Atatürk” başlığı altında üzerinde duracağımız bir diğer şiir de *Heykelin Karşısında*²⁹⁵ başlığını taşımaktadır. Vasfi Mahir, bu şiirinde de “Atatürk”e olan sevgisini kimi zaman sade, kimi zaman da mübalağalı bir anlatımla dile getirmektedir. Söz konusu şiir, tamamıyla “Atatürk”e övgü mahiyetindedir.

Cumhuriyet’ten sonra gelişmeye başlayan heykelticiliğimizin ana konusu “Atatürk” olmuştur.²⁹⁶1926-1938 yılları arasında Türkiye’nin muhtelif yerlerinde çok sayıda “Atatürk” heykeli ve büstü dikilmiştir. Bunların en mühimleri ve ilkler arasında, İstanbul Sarayburnu’ndaki “Atatürk Anıtı”, Ankara’da Etnografya Müzesinin karşısında bulunan “Atlı Atatürk” heykeli ve Ankara Ulus Meydanı’ndaki “Zafer Anıtı”nı zikretmek mümkündür. O dönemde kaleme alınmış olan “Atatürk” temalı bazı şiirlerde “Atatürk”ün heykelleri de şairlere, ilham vermiştir.²⁹⁷

Genel manada düşünüldüğünde heykellerin, temsil ettikleri olayların en çarpıcı anlarını; şahısların ise en canlı, en etkileyici anlarını sergileyen sanat eserleri olduğunu söylemek mümkündür.

²⁹⁵ Vasfi Mahir’in *Heykelin Karşısında* isimli şiiri ilk defa, 30 Mayıs 1929 tarihli *Hayat* mecmuasında neşredilmiştir. Söz konusu şiirin ilk hali, altı adet dördlükten ibarettir. Vasfi Mahir, bu şiirini *Tunç Sesleri* isimli şiir kitabına dahil ederken, şiirin *Hayat* mecmuasında yayınlanan metninde bulunan son iki kıtayı çıkarmıştır. Bununla birlikte ilk kıtadaki: “*Adı ömründe bir gün bir kalbe, bir dudağa / Girmeyen kimsesizler kapanır mermerine.*” şeklindeki mısraı; “*Düşmüş gibi bir dağın gölgesi öbür dağa / Alevlenen başımı dayadım mermerine...*” şeklinde değiştirmiştir. “Vasfi Mahir böyle bir değişikliği ne maçla yağmıştır?” Bu soruya verilebilecek kesin bir cevap olmamakla birlikte, şairin söz konusu değişikliği zamir uyumu sebebiyle yaptığını söyleyebiliriz. Söz konusu şiirin *Hayat* mecmuasındaki metnin ilk kıtasının ikinci mısraında “ben (1. tekil şahıs)” zamiri kullanılmışken, dördüncü mısraında ise “kimsesizler (3. çoğul şahıs) zamiri kullanılmıştır. Bununla birlikte; Vasfi Mahir, *On Yılın Bayramında III* başlıklı şiirindeki “*Karşında ne söylesem kanmaz bir türlü gönlüm;*” mısraı ile “Atatürk”e karşı beslediği derin hisleri ifade etmek için kelimelerin yetmeyeceğini dile getirmektedir. Bu bağlamda Vasfi Mahir’in söz konusu değişikliği “Atatürk”e olan sevgisini daha vurgulu bir biçimde getirme isteği veyahut tatmin olmayan gönlünü tatmin edebilme yolunda yaptığını söylemek mümkündür. İlgili şiirin ilk şekli için bkz. *Hayat*, Cilt: VI, Sayı: 131, 1929, s. 2.

²⁹⁶ Aydın Oy, *a.g.e.*, s. 119.

²⁹⁷ Mithat Cemal Kuntay’ın “*Gazi’ye*”, Florinalı Nazım’ın “*Gazi’nin Heykeli Karşısında*” , Ümit Yaşar Oğuzcan’ın “*Ölümsüz Atam İçin*” başlıklı şiirleri söz konusu şiirler arasındadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Oy, *a.g.e.*, s. 120-121.

Vasfi Mahir, bu şiirini bir “Atatürk” heykelinin karşısındayken hissettiği duygular çerçevesinde kaleme almıştır.²⁹⁸ Söz konusu duygular oldukça yoğun ve derin olarak nitelenebilir. Bu arada söz konusu şiirin, “Atatürk” hayatta iken kaleme alındığını, *Tunç Sesleri* isimli şiir kitabının neşir tarihinden anlamak mümkündür. O dönemde halk arasında “Atatürk” dilden dile dolaşmakta ve O’nun, harap olmuş vatan topraklarında yeni bir devlet kuruşundan övgüyle bahsedilmektedir. Vasfi Mahir de şiirinde bu duruma yer vermektedir. Ayrıca “Atatürk”ün heykelinin karşısındaki hâlimden de bahseden şair, kendisinden de övgüyle bahsetmektedir. Vasfi Mahir’in, “Atatürk”ü yüce bir dağa benzettiğine daha önceki şiir incelemelerimizde de tesadüf etmiştik. Şair, bu şiirinde de “Atatürk”ü bir dağ olarak algılamakla birlikte, kendisini de aynı şekilde addetmektedir. Şüphesiz bu durumun kaynağı, tunç sazlı, çelik kanatlı sanatkarın “Atatürk”ten adlığı ışığıdır:

Heykelin Karşısında

Gezerken her dudakta sen uzaktan uzağa,

Önünde gürlüyorum ben derinden derine!

Düşmüş gibi bir dağın gölgesi öbür dağa

Alevlenen başımı dayadım mermerine...

...”

(Tunç Sesleri, s. 20)

Vasfi Mahir, bu şiirinin ikinci kıtasında, Türk milletinin “Atatürk”e olan bağlılığını müspet manada sorgulamaktadır. Bu sorgulamayı yaparken, Türk

²⁹⁸ Tabi Vasfi Mahir’in “Atatürk”ün hangi heykelinin karşısında bulunduğunu kesin olarak söylemek mümkün değildir.

milletinin tarih boyunca var olmuş bir özelliğine de vurgu yapmaktadır. Söz konusu özellik, Türk milletinin hiçbir vakit başka bir milletin boyunduruğu altında kalmayı kabul etmemesi ve bağımsızlığı, hürriyeti için varını yoğunu ortaya koymasındır. Görüldüğü üzere Vasfi Mahir, hem “Atatürk”e olan yoğun hislerini terennüm etmekte, hem de Türk milletinin en bilenen özelliklerinden biri olan hür yaşama arzusuna dikkatleri çekmektedir. Bununla birlikte Vasfi Mahir’in tüm bunları tek bir mısraa sığdıracak kadar sanatkâr kabiliyetine sahip olduğunu söylemek de mümkündür. Heykeller de yapıları gereği genellikle dikildikleri yerden az da olsa yükseğe konumlandırılmaktadır. “Atatürk”ün heykelini temaya gelenleri oraya çeken şey, şüphesiz ki gönüllerinden akan “Atatürk” sevgisidir. Şair de heykelin dibindeki, bir başka deyişle “Atatürk”ün dizlerindeki ahaliyi “gönül” kelimesi ile karşılamaktadır. Bunun yanı sıra o gönülleri birer çiçek demeti olarak algılamaktadır.

Vasfi Mahir, *On Yılın Bayramında III* başlıklı şiirinde; “*Karşında ne söylesem kanmaz bir türlü gönlüm;*” mısraı ile dile getirdiği durumun bir neticesi olarak, “Atatürk”ü konu olarak işlediği şiirlerinde kimi zaman mübalağalı bir anlatım dikkatleri çekmektedir. Bu durumun bir örneği de, *Heykelin Karşısında* başlıklı şiirde karşımıza çıkmaktadır. Vasfi Mahir, “Atatürk” için ne söylerse söylesin, mutmain olmamakta ve –Vasfi Mahir’e göre normal/sade- abartılı anlatımlara başvurmaktadır. Vasfi Mahir, “Atatürk”e olan derin hislerinin yanı sıra, Türk milletinin “Atatürk”e duyduğu eşsiz sevgiye de dikkat çekme arzusundadır. Vasfi Mahir, bu arzusuna ulaşmak için araç olarak, “Allah ve resul/peygamber” ilişkisini kendisine seçmektedir. Vasfi Mahir’in burada kastettiği peygamber, bir tek şahıstan ziyade, genel manadaki peygamberliktir. Yani Hz. Musa ve Allah arasındaki ilişki değil de, herhangi bir peygamber ile Allah arasındaki ilişki kastedilmektedir:

“... ”

Peygamber Tanrısına duymadı bu hasreti,
 Vermedi bu kudreti Tanrı Peygamberine..
 ...”

(Tunç Sesleri, s. 21)

Vasfi Mahir’in, tel bir şiiri metninde birden fazla temayı uyum içinde işlediğini daha önce de dile getirmiştik. Vasfi Mahir, bu şiirinde de “Atatürk”e olan yoğun hislerinin yanı sıra, “Türklük sevgisi”ni de sezdirmektedir. Söz konusu sezdirişteki esas amaç tabii ki “Atatürk”e ululamaktır. Vasfi Mahir, “Atatürk”e karşı olan yoğun hislerini dile veciz bir biçimde dile getirebilmek için bir takım sorular sormaktadır. Söz konusu soruların cevaplarını açık bir biçimde dile getirmeyen şair, anlatımına bir derinlik kazandırmaktadır:

“...
 Hangi kandır demirden nabzında böyle vuran?
 Hangi rüzgar bu sönmüş ateşi tutuşturan?
 ...”

(Tunç Sesleri, s. 21)

Vasfi Mahir’in sorduğu soruların cevaplarına *On Yılın Bayramında* başlığı altında kaleme aldığı şiirlerinde ulaşmak mümkündür: *III* başlıklı şiirinde geçen, “*Bastığı yere güneş götüren Türk oğlusun.*” ve “*Ancak Türkün elinden çıkabilen eserin.*” mısraları.

Vasfi Mahir, Anadolu’nun işgalini kendi boynuna geçirilmiş bir ip olarak addetmektedir. Tıpkı idam sehpasındaki bir mahkûmun mezardan hayata dönüşü

gibi, “Atatürk”ün Anadolu’yu işgal kuvvetlerinden temizlemesi ile birlikte Vasfi Mahir de ölümden kurtulmuştur. Vasfi Mahir’in kendine olan aşırı güveninden daha önce de bahsetmiştik. Bu durumun bir örneğini de üzerinde durduğumuz *Heykelin Karşısında* şiirinin ilk mısraında da gözlemlemiştik. Vasfi Mahir, söz konusu şiirinin son mısralarında “Atatürk”ü övmek amacıyla da olsa bu durumu –kendisine olan aşırı özgüven hâlini/hayranlığını- dolaylı bir biçimde itiraf etmektedir:

“... ”

Yalnız senin önünde duydum küçüklüğümü:

...”

(Tunç Sesleri, s. 21)

Vasfi Mahir’in *Tunç Sesleri* isimli şiir kitabında bulunan *Türkümüz* başlıklı şiiri pek çok antolojide²⁹⁹ ve ilk olarak yayımlandığı *Varlık* dergisinde *İnkılâp Türkümüz* başlığını taşımaktadır. Bunun yanı sıra söz konusu şiir, Vasfi Mahir’in son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında ise *Hepimizin Türküsü* ismiyle neşredilmiştir.

Vasfi Mahir, söz konusu şiirinde “Atatürk İlke Ve İnkılâpları” ile birlikte Türk milletinin değişimine, aydınlanışına ve ilerleyişine vurgu yapmakla birlikte, söz konusu müspet durumların gerçekleşmesinin sebebinin ve yapılan yeniliklerin öncüsünün “Atatürk” oluşuna dikkatleri çekmektedir. Bu bağlamda söz konusu şiirin teması hem Türk milletinin gelişip ilerleyişi hem de “Atatürk”tür demek

²⁹⁹ Bkz. Haz: Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Yrd. Doç. Dr. Necat Birinci, *Atatürk Şiirleri Antolojisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 50; Haz: Behçet Necatigil, *Atatürk Şiirleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 4. Baskı, Ankara 1988, s. 47.

mümkündür. Vasfi Mahir'e göre Türk milleti, "Atatürk" önderliğinde umman olma yolunda hızla ilerlemektedir. Türkiye Cumhuriyeti'ndeki her bir birey birer dalga; dinç, zinde birer kişidir ve her bireyin başında Anadolu'nun bağrından koparılmış kır çiçekleri vardır. Vasfi Mahir, "Anayurt çiçekleri" tabiri ile Anadolu'nun bin bir çeşit tabiat güzelliğine dikkatleri çekmek istemiştir. Her bireyin ayrı birer meziyeti bulunmaktadır. Öyle ki Türk milletinin dinç ve açık alınlı bireylerinin kimi bilgi eri, kimi sanat eridir. Bilgi erlerine ve sanat erlerine yol gösteren de tabii ki "Atatürk"tür. Şair, "Atatürk"ü gün bakışlı bir adam olarak nitelemektedir. Vasfi Mahir söz konusu niteleme ile "Atatürk"ün yol gösterici ve ilerici yönlerine dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Vasfi Mahir, bu şekilde devam edecek ilerlemeler ile birlikte, Türk milletinin korkusuz ve emin bir biçimde asırları aşarak ebede ulaşacağına inanmaktadır. Vasfi Mahir, "Atatürk"ü gün bakışlı bir adama benzetmekle kalmayarak, O'nu Türk milletinin üzerinde süzülen ışık kanatlı bir şahine de benzetmektedir. Vasfi Mahir'in şiirinde "şahin"e yer verişini, söz konusu kuş türünün keskin gözleri ile en ufak ayrıntıları görebilmenin yanı sıra çok uzakları da görebilme özellikleriyle ilişkilendirmek mümkündür. Ayrıca adı geçen kuş türünün dış görünümü son derece heybetli olması da şairin, "şahin" kuşuna şiirinde yer verişinde pay sahibi oldu söylenebilir. Vasfi Mahir, *On Yılın Bayramında IV* başlıklı şiirinde olduğu gibi bu şiirinde de "Atatürk"ü "güneş"e benzetmektedir. Şair, bu sefer "güneş"in sonsuz ufuklara ulaşabilme özelliğine vurgu yapmaktadır. Son olarak kelime tekrarı ile vurgulu bir kullanıma başvuran şair, "*O sonsuz ufuklara doğru giden güneşin*" arkasından Türk milletinin coşkun bir sel misali dalgalar halinde sonsuzluğu, ebedîliğe doğru aktığını dile getirmektedir:

“... ”

O sonsuz ufuklara doğru giden güneşin

Arkasından akıyor, akıyor, akıyoruz.

(Tunç Sesleri, s. 23)

Vasfi Mahir Kocatürk, ikinci şiir kitabı olan *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Sabah* başlıklı şiirinde de “Atatürk”e duyduğu derin hisleri dile getirmektedir. Vasfi Mahir, “Atatürk”ü beklenen “güneş” olarak nitelemektedir. O “güneş”in doğuşu ile birlikte şair, kendisine temas edecek ziyalar vesilesiyle, yıllardır bir kenara atılmış vaziyette duran kırık kalem eline alarak, “Atatürk”ün için bir kaside³⁰⁰ yazacağını vurgulamaktadır.³⁰¹ Söz konusu kaside şairin en büyük kasidesi olacaktır. Vasfi Mahir, yazacağı kasidenin muhtevasından da bahsetmektedir:

“... ”

Yazacağım senin en büyük kasidemi.

Diyeceğim ki: Serpil üstüne bu toprağın:

Asırlardır hep seni gözetliyor bu yığın,

Asırlardır senin boğuldu kahramanlar.

Senden evvel gün diye üstümüze doğanlar

Yalnız yüksek dağların başını yıldızladı,

İzbelerde kalanlar “Işık” diye sızladı.

³⁰⁰ Kaside sözcüğünün anlamı “kastetmek, yönelmek” olan Arapça “kasada” sözcüğüyle ilgilidir ve “belli bir amaçla yazılmış manzume” demektir. Türk edebiyatında din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla belirli kurallar içinde yazılan uzun şiirlere denir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 9. Baskı, Ankara 2009, s. 122.

³⁰¹ Buna benzer bir durumu *Tunç Sesleri* adlı şiir kitabında bulunan *On Yılın Bayramında IV* başlıklı şiirde de tesadüf etmiştik. Vasfi Mahir adı geçen şiirinde de “Atatürk”ü “güneş”e benzetmenin yanı sıra, o “güneş” ile sanatkarlar arasında sıkı bir münasebet de kurmuştu.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 57-58)

Alıntıladığımız mısralarda da görüldüğü üzere, Vasfi Mahir, “Atatürk”e hitaben söylediği sözlerin yanı sıra, Osmanlı padişahlarına da bir eleştiri yöneltmektedir. Vasfi Mahir, Türk milletinin, savaşlarla harap olan Anadolu halkının tüm ümidinin “Atatürk”te olduğunu dile getirirken “Atatürk”e seslenmeye devam etmektedir:

“...

Şimdi bütün gönüller, ümitler hep sendedir,

Kurumuş dudaklara, İsa ol, nefes getir:

Kılıcının şimşeği yırtarken karanlığı

Dolaşsın anımızda gözlerinin ışığı.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 58)

Vasfi Mahir, “Atatürk”e seslenirken tarihi bir olaya da telmih yapmaktadır: Hz. İsa’nın peygamberlik mucizelerinde biri olan, cansız varlıklara nefesiyle can verme.³⁰² Bununla birlikte eleştiri durumu şiirin sonraki mısralarında da gözlemlenebilmektedir. Şair, bu sefer vurguyu Osmanlı Devleti’nin son

³⁰² *İsâ, Cebrâil’in Meryem’e üflediği ruhtur. Bu nedenle neye dokunsa ona can verir, ölüleri diriltir. Körlerin gözünü açmak, çamurdan kuşlar yapıp can vererek uçurmak, bebekken konuşmak, su üstünde yürümek gibi mucizeler göstermiştir... Edebiyatta birçok yönleriyle ele alınır. Meryem’in İsâ’ya gebe kalışı, doğumu esnasında ve bebekken gerçekleşen olağanüstü haller, peygamberlik mucizeleri, özellikle elle dokunması (mesh) ve nefesi ile körleri gördürüp hastaları iyi etmesi, ölüleri diriltmesi... Ayrıntılı bilgi için bkz. İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 14. Basım, İstanbul Ekim 2005, s. 235.*

dönemlerinde ortaya çıkmış bir düşünce akımı / siyaset anlayışı olan “milliyetçilik” e yapmaktadır. Şaire göre Türk milleti yüzyıllardır benliğini unutmuş bir biçimde yaşamıştır. “Atatürk” ile birlikte Türk ırkı eski ateşini yeniden yakalamıştır. Vasfi Mahir, bu şiirinde de “Atatürk”ü “güneş”e benzetmektedir. Daha evvel “güneş”, “gün bakışlı bir adam” sıfatlarını kullanan şair, bu defa “güneş başlı” sıfatını kullanmaktadır. Vasfi Mahir, Türk milletinin yüzyıllardır milli hayattan yoksun bir şekilde yaşayışına son verecek sabahın güneşinin “Atatürk” olduğu kanaatindedir. Vasfi Mahir, adeta ileriye görebilen bir kâhin gibi, güzel günlerin geleceği kehanetinde bulunmakla birlikte, Anadolu’nun işgal kuvvetlerinden arındırılmasının büyük bedellerle mal olacağına da farkındadır. Şair, “Atatürk”ün “güneş baş”ını fecirde görürken, neredeyse tüm ufukların kanla kaplandığını da görmektedir. Bu durumu zorlukların bir delaleti olarak algılayan Vasfi Mahir, eski günlerine kavuşmak için şaha kalkan aslanın kurtuluşu için “Gök Tanrı”ya yalvarmaktadır. Burada şairin “şaha kalkan aslan” ile kastettiği hem Türk milleti hem de “Atatürk”tür. Bir başka deyişle “Atatürk” önderliğindeki Türk milletidir demek mümkündür:

“... ”

Görüyorum fecrini işte güneş başının,

Yıllardır umduğumuz sabah elbette yakın,

Neredeyse boyanacak bütün ufuklar kana.

Göktanrı! Yardımcı ol şaha kalkan aslana:

(Geçmiş Geceler, s. 58)

Vasfi Mahir, *Ergenekon* isimli şiir kitabında *Prolog*³⁰³ isimli şiirinden sonra, başlık olarak roma rakamlarını kullandığı yirmi altı adet şiir kaleme almıştır. Vasfi Mahir'in bu şiirlerinin temasını oluşturan olaylar, I.Dünya Savaşı'nın sonu olan 1918 tarihinden başlayarak, 9 Eylül 1922 tarihinde İzmir'den tüm işgal kuvvetlerinin denize dökülmesi, bir başka deyişle Anadolu'nun düşmanlardan temizlenmesi ile son bulan süreci kapsamaktadır. Sözü edilen yirmi altı şiirde olaylar bir destan havasında işlenmiştir. Zaten Vasfi Mahir Kocatürk, *Tunç Sesleri* isimli şiir kitabında *On Yılın Bayramında* başlığı altında kaleme aldığı *III* başlıklı şiirinde de, "Atatürk"ün Türkiye Cumhuriyeti'ni kurma yolundaki tüm başarılarından bahsedeceği bir destandanın yazılması gerektiğinden söz etmektedir.³⁰⁴ Vasfi Mahir, *Ergenekon* isimli şiir kitabında yer verdiği bu yirmi altı şiirinin tümünde "Atatürk"ten söz etmemiş olsa da, Türk milletinin var olma mücadelesinde fazlasıyla bahsetmiştir. Şüphesiz ki bu mücadelede başrol oynayan kişi de "Atatürk"tür. Bununla birlikte Söz konusu şiirlerden *XI* numaralı şiir, Mehmet Kaplan ve Ali Birinci'nin hazırladığı *Atatürk Şiirleri Antolojisi* adlı eserde, *İstiklal Savaşı Destanı*³⁰⁵ şeklinde bir üst başlığın altında verilmiştir. Fakat *Ergenekon* şiir kitabında böyle bir başlık bulunmamaktadır. Bu durumda mevcut yirmi altı şiiri *İstiklal Savaşı Destanı* başlığı ile anmak, olası bir anlam karışıklığını önleme konusunda daha uygun olacaktır.

Vasfi Mahir, *İstiklal Savaşı Destanı VI* başlıklı şiirini iki ihtiyarın arasında geçen bir diyalog görünümünde kaleme almıştır. İki ihtiyar işgal altındaki Anadolu'nun düşmanlardan nasıl temizleneceği konusunda konuşmaktadır. Vasfi Mahir, "Birinci İhtiyar"ın ağzından kaleme adlığı yedinci kıtada "Atatürk"ün

³⁰³ *Türkçe Sözlük*, 10. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 1628.

³⁰⁴ İlgili şiir için bkz. *Tunç Sesleri*, s. 17.

³⁰⁵ Bkz. Haz: Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Yrd. Doç. Dr. Necat Birinci, *Atatürk Şiirleri Antolojisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 79.

varlığını “Bozkurt” kelimesi ile sezdirmektedir. Söz konusu sezdirmeyi İslâmlıktan önceki Türk inancına yaptığı telmih ile yapmaktadır:

“... ”

Türkün kara dağlar delen kolları

Bu derdi de baştan savar mı ola?

Bir Boz Kurt gönderip bize Göktanrı

Sırtlanları yurttan kovar mı ola?

...”

(Ergenekon, s. 20.)

İki ihtiyarın arasında geçen bir diyalog görünümünde olan şiirde, ihtiyarlar vatanın bedbaht durumunun nasıl nihayet bulacağını sorgularken, vatani bu durumdan kurtaracak kişiyi “yiğit” olarak nitelemektedirler. *Ergenekon* şiiri kitabının neşir tarihi 1941 yılı olduğuna göre, Vasfi Mahir bu sıfatla “Atatürk”ü kastettiğini söylemek mümkündür:

“... ”

Bir yiğit bu yurdu kurtarır mı ola?

...”

(Ergenekon, s. 21)

Vasfi Mahir, *İstiklal Savaşı Destanı VII* başlıklı şiirinde tamamen “Atatürk”ten bahsetmektedir. İşgal kuvvetlerinin gemileri İstanbul Boğazı’na demirlemiş vaziyettedir. Şaire göre, ürkekçe davranan padişah âcziyet içindedir.

“Atatürk” ise cephede, beyninde şimşekler çakarak, odanın içinde gidip gelerek, sigara üstüne sigara içerek düşünmektedir. Tarihteki büyük komutanların, padişahların hepsi “Atatürk”ün zihninden geçmekteydi. Nihayet masaya oturabilen “Atatürk” dirseği masada alnında yumruğuyla, önündeki haritalara bakarak dışarıdaki kara aldırış etmeden düşünmeye devam ediyordu:

“... ”

O, düşünüyordu, durgun ve soğuk,

Dirseği masada, alnında yumruk,

Önünde çizgiler ve haritalar...

Dışarda durmadan yağın kar.

(Ergenekon, s. 22)

Vasfi Mahir, *İstiklal Savaşı Destanı IX* başlıklı şiirine “Bandırma” vapurunun Samsun limanına varışını tasvir ederek başlamaktadır. Söz konusu tasvirde Vasfi Mahir “Atatürk”ü de zikretmektedir. Vasfi Mahir, “Atatürk”ü “yarımtanrı” sıfatı ile nitelemektedir. Daha evvel de Vasfi Mahir’in “Atatürk”ü aynı sıfatla nitelediğine tesadüf etmiştik.³⁰⁶ Bununla birlikte şair, “Atatürk”ün saçlarını “kızıl sarısı”³⁰⁷ rengi ile nitelemektedir. “Atatürk” bakışları ile alaca karanlığı yarmaktadır. Bir başka deyişle “gün bakışlı adam”³⁰⁸ Türk milletinin önünü aydınlatmaktadır. En nihayetinde denilebilir ki; Vasfi Mahir, bu şiirinde “Atatürk”ün Samsun’a çıkışını

³⁰⁶ İlgili şiir için bkz. *Tunç Sesleri*, s. 15.

³⁰⁷ Söz konusu sığata Vasfi Mahir’in *On Yılın Bayramında II*, başlıklı şiirinde de tesadüf etmek mümkündür. *Tunç Sesleri*, s. 13.

³⁰⁸ İlgili şiir; bkz. *İnkılâp Türkümüz*, *Tunç Sesleri*, s. 23.

tasvir etmektedir. Söz konusu tasvir ediş genle manası ile “Atatürk”ü övücü mısralarla gerçekleştirilmiştir.

Vasfi Mahir’in pek çok antolojide³⁰⁹ yer alan bir diğerk “Atatürk” temalı şiiri de *İstiklal Savaşı Destanı X* başlıklı şiiridir. Vasfi Mahir, söz konusu şiirinde “Atatürk”ün Samsun’a çıkışını işlemektedir. Söz konusu şiirin bir önceki şiirden farkı, dörtlükler halinde oluşu ve 8’li hece ölçüsü ile yazılmasıdır. Öyle ki bu durum şiire ayrı bir ritim kazandırmıştır. Bunların yanı sıra şair, “Atatürk”ü “Tanrısal Boz Kurt” sıfat gurubu ile nitelemektedir. Vasfi Mahir’in, az yukarıda üzerinde durduğumuz *İstiklal Savaşı Destanı VI* başlıklı şiirinde ihtiyarların ağzından verdiği “*Bir bu yurdu kurtarır mı ola?*” mısraının bir cevabı niteliğinde, “*Beklediğın koca yiğit, / Sevin, güzel yurt, geliyor!*” mısraını kaleme almıştır. Söz konusu “Koca Yiğit”in “Atatürk” olduğunu tekrar dile getirmeye gerek olmasa gerek.

Vasfi Mahir’in “Atatürk” temalı bir başka şiiri de *İstiklal Savaşı Destanı XI* başlıklı şiiridir. Vasfi Mahir, *İstiklal Savaşı Destanı XI* başlıklı şiirinde “Atatürk”ün Samsun’a çıkışına müteakip Sivas ve Erzurum’da düzenlediğı kongrelerle birlikte, Kurtuluş Savaşı’nın hazırlık safhasının tamamlanmasında, bir başka deyişle Kuvayımillie ruhunun Anadolu’ya aşılmasında “Atatürk”ün rolünü vurgulamaktadır. Vasfi Mahir’e göre, “Atatürk”, bağrında yanan ateşinden, tüm Anadolu ahalisine birer kıvılcım vermiştir. Anadolu halkı “Atatürk”ü nur veren bir el gibi algılayarak, coşkun seller misali O’nun yollarına atılmıştır. Vasfi Mahir bu şiirinde son olarak, “Atatürk” önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile Türk ulusunun sesinin tüm dünyaca duyulduğuna vurgu yapmaktadır.

³⁰⁹ Bkz. Haz: Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Yrd. Doç. Dr. Necat Birinci, *Atatürk Şiirleri Antolojisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 79; Haz: Behçet Necatigil, *Atatürk Şiirleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 4. Baskı, Ankara 1988, s. 47.

Mehmet Kaplan ve Necat Birinci'nin hazırlamış olduğu antolojide İstiklal Savaşı Destanı diye adlandırılan şiirin de içinde bulunduğu, destanı andıran şiirlerden mürekkep olan *Ergenekon* isimli eserdeki şiirlerde Vasfi Mahir, kronolojik bir sıra izlemektedir. Vasfi Mahir, *XII* başlıklı şiirinde, Sivas ve Erzurum kongrelerinin ardından, Anadolu halkının örgütlenmesi ve Kurtuluş Savaşı'na hazırlanmasını işlemektedir. Vasfi Mahir, "Atatürk"ü, "O" zamiri ile nitelemektedir:

XII

[O] Söylüyor. Asırları kımıldatıyor sesi,

[O] Söylüyor, kütleleri diriltiyor nefesi.

[O] Söylüyor dile gelen bir ulusun sesiyle,

[O] Söylüyor bir yaralı aslan kükremesiyle.

..."

(Ergenekon, s. 31)

Görüldüğü üzere Vasfi Mahir, daha evvel de tesadüf ettiğimiz bir duruma telmih yaparak, "Atatürk"ü, Hz. İsa'ya benzetmektedir. Bunun yanı sıra söz konusu benzetişin açık bir beyanına bu şiirinin altıncı mısraında yer vermektedir:

"...

Sözünde en kararmış yürekleri oynatan

Bir peygamber edası, en kutsal bir pınardan

Kopup gelen bir suyun derin çağılması var.

..."

(Ergenekon, s. 31)

Vasfi Mahir'in, "Söylüyor, bir erimiş ateş de böyle akar." mısraı ile Türk destanlarından biri olan *Ergenekon Destanı*'na³¹⁰ telmihte bulunduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki, İl Han'ın oğulları Ergene Kon'dan çıkarken demir madenini eriterek akıtmışlardır. Vasfi Mahir de Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu Ergene Kon'dan çıkış ile ilişkilendirmiş olabilir. Zira, Vasfi Mahir'in bazı şiirlerinde, İslâmlıktan önceki Türk destanlarına telmihlere tesadüf etmek mümkündür.

Vasfi Mahir'e göre, "Atatürk"ü sözleri, en umutsuz yürekleri, en karanlık düşünceleri bile aydınlatacak ateşe sahiptir. Vasfi Mahir'in şiirinde "Atatürk", adeta güneş gibi etrafını aydınlatmaktadır. Bunun yanı sıra Vasfi Mahir, "Atatürk" bütünlendirici özelliğine de vurgu yapmaktadır:

"...

Söylüyor. Karşısında fisliler, sarıklılar,

Mevleviler, nakşîler, şalvarlı, çarıklılar,

Yurdun dört köşesinden ona koşan yürekler.

..."

(Ergenekon, s. 32)

³¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Haz: Doç. Dr. A. Bican Ercilasun, Prof. Dr. Fahir İz, Doç. Dr. Günay Kut, Nevzat Köseoğlu, *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985, C. 1, s. 53-54; Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, Cilt: I, Türk Tarih Kurumu, 3.Baskı, Ankara 1998, s. 59-71.

Vasfi Mahir’e göre “Atatürk”, yalnızca söylemek ile kalmayıp, sözlerini icraata da dökmektedir. Bu durumun en büyük delili de Türkiye Cumhuriyetidir.

Vasfi Mahir, *İstiklal Savaşı Destanı XIII* başlıklı şiirinde, daha önceki şiirlerinde de tesadüf ettiğimiz, Türklerde kutsal bir inanış olan “Kut” inancına telmih yapmaktadır. Şairin bu telmihteki amacı şüphesiz ki “Atatürk”ü övmektir:

“... ”

Tanrının göklerinden kopan kurtarıcı sesi

Seni rüyalarında aramaktaydı herkes.

...”

(Ergenekon, s. 34)

Vasfi Mahir, *İstiklal Savaşı Destanı XIV* başlıklı şiirinde, İnönü muharebelerine telmihte bulunarak, “Atatürk” komutasındaki Türk askerlerinin işgalci Yunan kuvvetleri karşısındaki –kısmî- muvaffakiyetlerine vurgu yapmaktadır. Şair, “Atatürk”ü yalçın kayalar gibi geçilmesi güç bir yapıya benzetmektedir. Öyle ki O’nun topları İnönü’nde gürlemekte ve düşmanın Ankara’ya ilerleyişine engel olmaktadır. Bununla birlikte Türk askerleri kati bir zafere ulaşamamıştır. Bu durumun farkında olan şair, başta Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere Türk askerlerine dayanmaları için telkinde bulunmaktadır. Vasfi Mahir’in “Atatürk”ü, “Yarım Tanrı”ya benzer sıfatlarla nitelediğine daha evvel de tesadüf etmiştik. Vasfi Mahir, bu sefer “Atatürk”ün komutasındaki Türk askerleri için buna benzer bir sıfat kullanmaktadır. Şüphesiz şairin böyle bir kullanımı tercihe edişinde, “Atatürk”ü bir “Yarı Tanrı” olarak algılamasının da payı vardır. Öyle ki “Atatürk” bağrındaki ateşi ve gözündeki ışığı etrafına yaymaktadır. Anadolu halkından

mürekkep olan Türk askerleri de bu ateş ve ışıktan nasibini almıştır. Bunun yanı sıra “tanrılar” ifadesindeki çokluk ekinin kullanımını da Yunan mitolojisi ile ilişkilendirmek mümkündür. Zira Vasfi Mahir’in bazı şiirlerinde Yunan mitolojisine olan ilgisine delalet niteliğindeki bazı ibarelere rastlamak mümkündür.³¹¹ Vasfi Mahir, “Atatürk”ün komutasındaki Türk ordusunu “çelikten” sıfatı ile nitelemekte ve “Atatürk”ün Metristepe’den yarınlara ufku doğru baktığını dile getirmektedir. Vasfi Mahir, bu şiirinde “Metris Tepe” ifadesine yer vererek –belki bilinçli bir biçimde, belki de farkında olmadan- yeni Türk şiirinin, edebiyatının çehresinin, bakış açısının değiştiğinin dile getirildiği, Yahya Kemal’in “Üç Tepe” makalesine atıfta bulunduğunu söylemek mümkündür.³¹²

Vasfi Mahir’in, “Atatürk”ün savaş alanındaki kahramanlıklarını övdüğü bir başka şiiri de *İstiklal Savaşı Destanı XXI* başlıklı şiiridir. Vasfi Mahir, “Atatürk”ü “savaş meydanlarının yüce kutsal kartalı” şeklinde nitelemektedir.³¹³ Vasfi Mahir’in, yüce sıfatıyla birlikte “kutsal” sıfatını kullanmasını, “Atatürk”ün Tanrı tarafından gönderilmiş bir komutan olduğunu, bir başka deyişle “Atatürk”ün “kut” sahibi olduğunu düşünmesiyle ilişkilendirmek mümkündür. Vasfi Mahir’e göre, “Atatürk”ün altında, Türk ulusunun vermiş olduğu defne dalı takılıdır. Jül Sezar’ın başında da defne dalından bir çelengin olduğunu hatırlatmakta fayda var. Zira Vasfi Mahir böyle bir tabire şiirinde yer verişinde, Vasfi Mahir’in Antik Yunan medeniyetine ve Yunan mitolojisine duyduğu ilgilinin de tesiri olduğu düşünülebilir:

“... ”

³¹¹ İlgili şiirler için bkz. *Geçmiş Geceler*, s. 107; *Hayat Şarkıları*, s. 46.

³¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. Doç. Dr. Öztürk Emiroğlu, *Türkiye’de Edebiyat Toplulukları*, Akçağ Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2011, s. 102-107.

³¹³ Vasfi Mahir, *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabında bulunan *Teşrinievvel Gecesi* başlıklı şiirinde de “Atatürk”ü “kızıl kartal”a benzetmektedir. Bunun yanı sıra, bazı şiirlerinde de “Yüce Türk kartalı” ifadesine de tesadüf etmek mümkündür. Türklerde kartal ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, Cilt: II, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2002, s. 131.

Alnında ulusunun verdiği tefne dalı,

...

(Ergenekon, s. 50)

Vasfi Mahir, “Atatürk”ün mavi gözlerinden en uzak ufuklara kadar ışık yaydığını vurgulamaktadır. Şaire göre, düşmanın daha ileri mevzilerde kuvvetini toplayıp yeniden siperlerde yer almasının hiçbir anlamı yoktur. Öyle ki “Atatürk”te her saldırışı alt eden bir büyü bulunmaktadır. Söz konusu büyüün kaynağı elbette Gök Tanrı’dır:

“...

Kuvvetini toplayıp yer mi almış? Ne çıkar;

Onda her saldırışı alteden bir büyü var.

Bu kılıç bu yerleri elbet bir gün temizler,

Ey Göktanrı, sen ona bir parçacık zaman ver!

(Ergenekon, s. 21)

Vasfi Mahir, *İstiklal Savaşı Destanı* adı altında kaleme aldığı şiirlerinde belli bir konu akışını, konu bütünlüğünü takip etmiştir.

Vasfi Mahir, *XXII* başlıklı şiirine, *XXI* başlıklı şiirinin son mısraında Gök Tanrı’dan istediğı izinin geldiğini ve zaferin yakın olduğu müjdesini vererek başlamaktadır:

Bir yıl. Bir yıl yetişti hedefine varmağa,

Yaralı bir ulustan bir ordu çıkarmağa.

...

(Ergenekon, s. 52)

Vasfi Mahir, “Atatürk”ü savaş meydanlarında tasvir etmektedir. “Atatürk” bir ardında subaylarla birlikte bir atın üstündedir. Ardındaki subayların sonu gözükmemektedir, adeta sonsuz bir ırmak gibidir. “Atatürk”ün yanındaki her bir nefer de bu ırmağın köpüklü bir dalgasıdır. “Atatürk”e bakan her bir gözde kızıl bir ateş görünmektedir. Şüphesiz bu kızıl ateşin kaynağı “Atatürk”ten başkası değildir.

Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa komutasındaki Türk ordusu, işgal kuvvetlerini hızla Ege Denizi’ne doğru sürmektedir. Vasfi Mahir’in *XXIII* başlıklı şiirinde işte bu durumu işlemektedir. Vasfi Mahir Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa’ya seslenmektedir. Bununla birlikte bu şiirde dikkatleri çeken en önemli durum, “Atatürk”ün “*Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz, ileri!*” cümlesine yağılan telmihtir:

“...

Bu ne güç, bu ne sır, ey başkomutan!

Bir işaretinle fişkırdı volkan:

Akıyor dört yana ateş selleri.

Ordular! İlk hedef deniz, ileri!..

(Ergenekon, s. 55)

Vasfi Mahir, *İstiklal Savaşı Destanı XXVI* başlıklı şiirinde yine “Atatürk”ü övmektedir. Şaire göre “Atatürk”ün altında tanrısal bir iz bulunmaktadır. Söz konusu tanrısal izi, İslâmlıktan önceki Türklerde yaygın bir şekilde kabul gören “Kut” anlayışıyla ilişkilendirmek mümkündür. Bunun yanı sıra şair, “Atatürk”ü bir tepenin üstünde denizi seyreder vaziyette tasvir etmektedir. “Atatürk”ün manevi kanatları yanmış-yıkılmış Anadolu beldelerinin üzerinde durmaktadır. “Atatürk”ün Kurtuluş Savaşı boyunca göstermiş olduğu başarılar dünya çapında yankı bulmuştur. Vasfi Mahir de bu durumu şu mısra ile vurgulamaktadır:

“...
Titriyor kıratının nalının altında yer,
Önünde zelzeleler, ardında zelzeleler...”

(Ergenekon, s. 60)

En son üzerinde durduğumuz şiir, Vasfi Mahir’in *İstiklal Savaşı Destanı* üst başlığı altında kaleme aldığı şiirlerin en sonuncusudur.

Vasfi Mahir, son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan; *Atatürk, Heykel, O’na Dair Hatıralar, Ardından*, isimli şiirlerinde de “Atatürk” işlemektedir. Söz konusu şiirlerden *Atatürk* başlığını taşıyan şiir oldukça uzun olup, son derece coşkun bir üslupla kaleme alınmıştır.

Vasfi Mahir, *Hayat Şarkıları* isimli son şiir kitabındaki *Atatürk*³¹⁴ başlıklı şiirine, ünlü Türk destanlarından biri olan *Ergenekon Destanı*’na telmihte bulunarak başlamaktadır. Tezat sanatına başvuran şair, Asya kıtasını “küçük” sıfatı ile

³¹⁴ Vasfi Mahir Kocatürk’ün *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan *Atatürk* başlıklı manzume, Vasfi Mahir Kocatürk’ün 1945 yılında çıkarmış olduğu *Divan* dergisinin altıncı sayısında *O’nun Yaptığı Heykel* ismiyle karşımıza çıkmaktadır.

nitelemektedir. Asya bozkırlarının ortasında sanatkâr ve kimyager “Atatürk”, Tıpkı İl Han’ın oğullarının soyundan gelen Türk boylarının yaptığı gibi, kızıl ve bir o kadar da kalın olan tunç tabakasını eritmektedir. Oranın ateşinden çıkan dumanlar göklere doğru uzamakta ve Türk milletinin bütün tarihi, “Atatürk”ün eseri olan Türkiye Cumhuriyeti’nin gölgesinde bulunmaktadır. Şair, Türkiye Cumhuriyeti’ni “ocak” kelimesi ile karşılamaktadır. Şüphesiz burada mecazlı bir anlatım söz konusudur. Öyle ki şairin burada esas vurgulamak istediği anlam “ocak”³¹⁵ kelimesinin ev, aile, soy manasıdır. O ocağın güneşli alevleri, karanlıklardan doğan devleri – Anadolu’daki işgal kuvvetlerini- toprağın en derin, en karanlık yerlerine gömmektedir. Kimyager “Atatürk”ün yaktığı ateşte milyonlarca alın ısınmakta ve O’nun elleri yurdun, Anadolu’nun dokuz ufkuna doğru uzanmaktadır. Vasfi Mahir’in, burada “dokuz” sayısını kullanması bir tesadüf değildir. Türk mitolojisinde, Türk destanlarında “dokuz” sayısına tesadüf etmek mümkündür.³¹⁶

Vasfi Mahir, “Atatürk”ü “Ergenekon Ustası” tabiri ile nitelemenin yanı sıra, “Atatürk”ün önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti’ni de o ustanın elinden çıkan bir “heykel”e benzetmektedir. O heykel kendi içinde, yeri, göğü, denizi, her türlü madeni ve Anadolu insanını ihtiva etmektedir. O heykelin özellikleri, yanıp, yıkılmaması ve asla yok olmayacak oluşudur.

Vasfi Mahir, “heykeltıraş Atatürk”ün elinden çıkan sanat eserinin tüm dünya tarafından dikkatle takip edildiğine vurgu yapmakla birlikte, “Atatürk”e seslenir:

“... ”

Heykeltraş! Sanatkâr!

³¹⁵ *Türkçe Sözlük*, 10. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s. 1488.

³¹⁶ Prof. Dr. Yaşar Çoruhlu, *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Kabalcı Yayınları, 4. Basım, Ekim 2011 İstanbul, s. 228.

Elinde çok zor iş var.

Dört yanında ağlıyan, ölen var,

Eğlenen gülen var.

Elinde çok zor iş var:

Eserine bilenen milyonla diş var,

Yapamazsan ardından gidiş var

Heykeltraş! Sanatkâr!

...”

(Hayat Şarkıları, s. 68)

Vasfi Mahir, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını simgesel ifadelerle dile getirdiği bu şiirinde, “Türk Milletini” “Heykeltraş Atatürk”ün elinde çıkmış bir “heykel”e benzetmektedir. Tüm zorluklara rağmen, “heykel” tamamlanmıştır. O “heykel” bir elinde güneşi taşımaktadır. O “heykel”in omuzları dağlara meydan okuyacak kadar yüksektedir, yücedir. Şehit kanları ile kızıla boyanan bulutlara değen “heykel”in başına göklerdeki yıldızlar adeta taç olmuştur. Anadolu’da esen yel “heykel”in eski türküsünü söylemektedir. Çağlar, “heykel”in ülküsünü sonsuzluğa taşımaktadır. Söz konusu “ülkü” kelimesini, Atatürk’ün “Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar olacaktır.” Sözü ile ilişkilendirmek mümkündür.

Vasfi Mahir’in çizdiği “Atatürk” profilinde “Atatürk”ün gözlerinden gelen ışık Türk milleti ile tüm insanlığı aydınlatmaktadır. Burada “Atatürk”ün

kapsayıcılığının tüm dünyayı ihtiva ettiği, bir başka deyişle “Atatürk”ün evrensel perspektif sahibi bir lider oluşu dikkatleri çekmektedir.

Vasfi Mahir, üzerinde durduğumuz şiirinin sondan ikinci bendinde, “Heykeltıraş Atatürk”ün elinden çıkan “heykel”i, dünyaca ünlü heykeltıraş Fidyas en meşhur eseri Athena³¹⁷, Mikelangelo’nun Davut, Eski Yunan’da en meşhur heykeltıraşlardan Praksitel’in eserleri ile karşılaştırmaktadır. Tabi şaire göre, bunların hiçbirisi “Atatürk”ün elinden çıkan eserle karşılaştırılacak cinsten değildir. Bu karşılaştırmanın yanı sıra, “*Bu ne biçim el!*” mısraıyla, “Atatürk”ün liderliğini, İskender, Sezar, Napolyon, Petro gibi dünyaca tanınan büyük devlet adamları ile mukayese eden şair, yine tatmin olamaz ve şu ifadelere yer verir:

“... ”

Peygamber, yarım Tanrı, büyük Tanrı, Jüpiter.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 70)

Bu mukayeselerden sonra Vasfi Mahir, “Atatürk”ün bu sanatkârane tavrını, savaşlardaki kahramanlığını Türk oluşu ile ilişkilendirir ve tüm bu başarıların sebebini O’nun Türk oluşuna, Ergenekon Destanını ihtiva eden şanlı bir tarihe sahip oluşuna dayandırmaktadır.

³¹⁷ Athena, “Eski Yunan Mitolojisinde en büyük tanrıçalardan biri. Athena’nın Atina kentinin koruyucu tanrıçası olduğuna, baş tanrı Zeus’un alnından tepeden turnağa silahlı olarak doğduğuna, babasının en gözde çocuğu olduğuna ve Zeus’un değerli kızını hem ünlü göğüs zırhıyla (aegis), hem de korkunç yıldırımlarla donattığına inanılırdı.” Ayrıntılı bilgi için bkz. *Grolier International Americana Encyclopedia*, Cilt: 2, İstanbul 1993, s. 260; Vasfi Mahir’in söz konusu şiirinde “Athena” ismine yer vermesi bir tesadüf değildir. Bu durumu hem Vasfi Mahir’in Eski Yunan Mitolojisine olan ilgisi ile, hem de “Athena”nın söz konusu özellikleri ile ilişkilendirmek mümkündür.

Görüldüğü üzere, Vasfi Mahir Kocatürk, “Atatürk”ün Kurtuluş Savaşı ile Anadolu’yu işgal kuvvetlerinden temizleyerek Türkiye Cumhuriyeti’ni kuruluşunu, Behçet Kemal ve Faruk Nafiz’in deyişiyle, her yaştan genç yaratılışını³¹⁸, en ünlü Türk destanlarından biri olan Ergenekon Destanı ile yakın bir benzerlik kurarak, “Atatürk”ü bir demir ustasına, demirden heykeller yapan bir sanatkâra, bir heykeltıraşa benzetmekte ve o sanatkârın elinden çıkan eseri de Türk milleti olarak düşünmektedir.

Vasfi Mahir Kocatürk’ün “Atatürk”e olan sevgisini, övgüsünü “tanrılaştırma” derecesine kadar vardığı şiirlerine daha evvel de tesadüf etmiştik. Vasfi Mahir, yine *Hayat Şarkıları* adlı şiir kitabında bulunan *Heykel* başlıklı şiirinde de, böyle bir tavır sergilemektedir. Bir yabancı ile arasında geçen bir konuşma, bir diyalog tarzında kaleme aldığı şiirinin son mısralarında söz konusu durum çok net bir biçimde gözlemlenebilmektedir. Vasfi Mahir’in, “Atatürk”e olan duygularını ifade ederken “Tanrı, Yarım Tanrı” tarzında ifadelere yer verdiği şiirleri üzerinde daha önce durduğumuz için, bu şiirde yalnızca ilgili mısralara vurgu yapmakla yetineceğiz. Şair, “Atatürk”e karşı beslediği yoğun hisleri ifade etmekte aciz kaldı düşüncesindedir ve bu sebeple mısralarda mübalağalı bir anlatıma başvurmuştur:

“... ”

Odur alnımızda gördüğün şu iz,

Onu biz gözlere güneş etmişiz,

Bir muradın varsa sen de çöküp diz

Onun dizlerinde yalvarmağa gel!..

³¹⁸ İlgili mısra: “*On yılda on beş milyon genç yarattık her yaştan;*” Enver Naci Gökşen, *Behçet Kemal Çağlar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1970, s. 57.

...

(Hayat Şarkıları, s. 71)

Söz konusu şiirin, Vasfi Mahir'in *Heykelin Karşısında* başlıklı şiiri ile benzer yönlerinin olduğunu belirtmeden geçemeyeceğiz.

“Atatürk” başlığı altında son olarak üzerinde duracağımız şiir ise, yine *Hayat Şarkıları* adlı eserde bulunan, *O'na Dair Hatıralar* başlığını taşımaktadır. Vasfi Mahir, bu şiirinde anlatıcı konumunda karşımıza çıkmaktadır. Anlattığı şey, “Atatürk” ile arasında geçen diyaloglardır. Söz konusu şiir beş bölümden oluşmaktadır ve her bölüm birbirinden farklı zamanlardan bahsetmektedir. Şiirin son kısmındaki sesleniş havasındaki mısraları ayrı bir bölüm olarak düşünmedik.

Vasfi Mahir, şiirine çocukluk dönemindeki izlenimlerinden bahsederek başlamaktadır. Vasfi Mahir “Atatürk”ü ilk gördüğü anda O'nun büyük bir komutan olduğunun idrakine varmış ve o andan itibaren O'nu düşünmeye başlamıştır. Şair, gözlemlerini dile getirmektedir. Her nereye giderse gitsin, herkes “Yaman adam” diyerek O'ndan bahsetmektedir. Küçük Vasfi Mahir, “Atatürk”ü gördüğü o andan itibaren O'nun tesirinden hâlâ kurtulamamıştır. Vasfi Mahir, sabah uyandığında dahi O'nu görmektedir. Öyle ki, “Atatürk” artık Vasfi Mahir'in benliğine işlemiş vaziyettedir. Şairi, en çok etkileyen ise “Atatürk” mavi gözlerinde yaydığı ışıktır. Bu ışık şairin ruhunda derin bir tesir uyandırmakta ve şair, aklını yitirecek derecede bir sevgi ile “Atatürk”e bağlanmaktadır. Kurtuluş Savaşı'nda “Atatürk”ün emrinde bulunan yüz binlerle can gibi, şair de O'na koşmak, O'nun komutasına girmek isteği ile yanıp tutuşmuştur. Fakat çocuk oluşu bu durum karşısında büyük bir engel teşkil etmiştir:

“... ”

Ah, bu çocukluk! Yere vurdu kararımı...

Döktüğüm gün yollarına hep varımı

“Çocuksun sen, dön!” dediler.

Gözlerimi kavurdu bir zehirli sam.

-Ne olurdu, Tanrım, on yıl önce doğsam!-

Ateşime “Sön!” dediler.

(Hayat Şarkıları, s. 72)

Vasfi Mahir’de hâkim olan bu duyguların tesiri hâlâ devam etmekle birlikte zaman da geçmiştir. Çocuk Vasfi Mahir, bir genç olmuştur; “Atatürk” de muzaffer. Şiirinin ikinci bölümünde, “Atatürk”ün İstanbul’a gelişinden³¹⁹ ve o anki atmosferden bahseden Vasfi Mahir, “Atatürk”ün gözlerinden bir ışık, bir ateş daha almıştır. “Atatürk”e yaklaşmak, O’na dokunabilmek isteyen Vasfi Mahir, amacına ulaşamamıştır.

Genç Vasfi Mahir artık bir hoca, öğretmen olmuştur. Öğretmenlik yaptığı günlerin birinde, şair, “Atatürk”ü üçüncü kez görmeye nail olmuştur. Vasfi Mahir sınıfta “Atatürk”ü anlatmaktadır ve o anda “Atatürk” sınıfa girer. Şair, “Atatürk”ü yine, etrafını aydınlatan gün gibi bir adama, bir güneşe benzetmektedir. O gün bakışlı adam genç öğretmene, yani Vasfi Mahir’e sorar: “*Dilin nedir? Dinin nedir?*” diye, Vasfi Mahir’in karşılığı şu olur: “*Benim dilim dinim seninle bir.*” ve “Atatürk”ün cevabı: “*Yaşa, oğlum!*”. Böyle bir diyalogun gerçekten yaşanmış olduğuna dair, elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Tabii bu durum yaşanılması mümkün bir

³¹⁹ Prof. Dr. Utkan Kocatürk, *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, Atatürk Araştırma Merkezi, 2. Basım, Ankara 2007, s. 400.

durumdur. Öyle ki Vasfi Mahir, -1938 yılına kadar- Anadolu birçok yerinde öğretmenlik görevinde bulunmuştur. Bunun yanı sıra, söz konusu manzumenin yazılmasında, şairin, “Atatürk”e karşı beslemiş olduğu derin sevgi ve hayranlık duygusunun tetikleyici unsur konumunda bulunduğunu söylemek mümkündür.

Vasfi Mahir, şiirinin dördüncü bölümünde asker olarak karşımıza çıkmaktadır. Vasfi Mahir artık, şanlı ordusunun bir neferidir. Bir vakit içtima alanında “Atatürk”ü gören asker Vasfi Mahir, O’na selam durmuştur. “Atatürk” alayı selamlarken gözü Vasfi Mahir’e takılmıştır ve yanındaki komutana dönerek: “*Şu genç subaya sor, / Bana fazla yakın fazla dik bakıyor/ Neredendir, kimdir nedir?*” demiştir. Komutan da “Atatürk”e: “*Ulu Önder! / doya doya baksın, ona müsâde ver. / Sevgisinden, o bir şair.*” cevabını vermiştir.

Vasfi Mahir, bu şiirinin beşinci ve son bölümünde, “Atatürk” artık batan gün devresine girmiştir. Vasfi Mahir ise, kendi tabirince ateşli bir lisenin genç müdürüdür. “Atatürk” Vasfi Mahir’e ve onun ardındaki gençlere seslenmektedir: “*Gençler, nasılsınız?*”; gençlerden cevap gecikmedi: “*Sağ ol! Senin emrindeyiz, ardındayız.*”

Vasfi Mahir, şiirinde “Bey Dağı”nı zikretmektedir. Bilindiği üzere Bey Dağı, Malatya’da bulunmaktadır. Şu halde, bu şiirin Vasfi Mahir’in Malatya Lisesi’ndeki müdürlük döneminden sonra kaleme alındığını söylemek mümkündür. Zira “Atatürk” 15 Kasım 1937 günü Malatya’ya bir ziyarette bulunmuş ve Malatya Halkevine de uğramayı ihmal etmemiştir.³²⁰ Bunun yanı sıra Vasfi Mahir Kocatürk’ün de o dönemlerde Malatya Lisesi’nde görev yaptığını, Mehmet Behçet

³²⁰ Prof. Dr. Utkan Kocatürk, *a.g.e.*, s. 563.

Yazar'dan öğrenmekteyiz.³²¹ Ayrıca, Vasfi Mahir, bu şiirinin bir mısraında “Atatürk” ile birlikte Halkevine geldiklerini de dile getirmektedir. Dolayısıyla, Vasfi Mahir'in bu şiirinin –en azından beşinci bölümü için - bir nevi anı özelliği taşıdığını söylemek mümkündür. Zira şiirin başlığı da bu yönde delil teşkil edecek niteliktedir: *O'na Dair Hatıralar*.

Vasfi Mahir, “Atatürk” ile bu karşılaşmasında en büyük emeline ulaşır ve O'nun elini öpmeyi başarır:

“... ”

Tanrı, o mübarek el bana uzandı,

Tuttum öptüm, dudaklarım içim yandı,

Düştüm vecdin alevine.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 74)

Vasfi Mahir, “Atatürk”ün elini öptükten sonra, “Atatürk” yanından ayrılmaz. Öylece bir müddet yürürler ve Halkevine giderler. Vasfi Mahir'in o anki duyguların tesirinde, yürümek yerine adeta sevinçten havada süzülmemektedir. Vasfi Mahir, “Atatürk”ün gök gözlerindeki o mavi ateşin hâlâ kaynamakta olduğunu görmektedir. Bir müddet sonra Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Malatya Lisesi Müdürü Vasfi Mahir Kocatürk'e bir soru sormuştur. Bu soru Vasfi Mahir'e göre ebedî bir sorudur. Vasfi Mahir ile “Atatürk” arasında geçen diyalog şöyledir:

“... ”

³²¹ Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1938, s. 433.

- Dileğın ne, söyle yavrum!

Bana başka türlü gözle bakıyorsun,

Belli, temiz yürekli bir Türk oğlusun,

Bakışını tanıyorum.

Dedim: - Senden dileğim çok, ben şairim.

Türklük dolu gözüm gönlüm, aklım, fikrim;

Yüreğime ışık doldur!

Dedi: - Türkün ülküsünü güzelce yay,

Çocuklara Türkte ne var hepsini say,

Kalblere dök millî gurur!

Öyle yaz ki şiirleri sonsuz zaman

Türkülere çağıldasın hiç durmadan

Ebediyetlere kadar...

...”

(Hayat Şarkıları, s. 75)

Vasfi Mahir, bu şiirinin en sonunda ise, kendinde sonra gelen yeni nesle seslenmektedir:

“...

Ey torunlar! O ataya söz verdim ben.

Bir tanrısal armağandır bu mısrağlar

Bana Ondan, size benden.

(Hayat Şarkıları, s. 75)

Vasfi Mahir, “Atatürk”e yine bir “Tanrısalılık” sıfatı yüklemektedir. Bunun yanı sıra, kendisini de “Atatürk” tarafından görevlendirilmiş bir seçilmiş bir kişi olarak algılamakta ve kendisini yeni nesil ile “Atatürk” arasındaki köprü olarak algılamaktadır.

Vasfi Mahir’in “Atatürk”ü tema olarak işlediği şiirlerini inceldiğimizde, görülüyor ki; Vasfi Mahir, söz konusu şiirlerini kalem alırken, “Atatürk”e yoğun, derin ve bir o kadar da ateşli, dizginlenemez ve ifade etmesi güç hisler tesirinde kalmıştır. Öyle ki, bu durumu, Vasfi Mahir’in “Atatürk”ü tema olarak işlediği hemen her şiirinde sezmek mümkündür. Vasfi Mahir’in “Atatürk”e bu derece yoğun hisler beslemesinin altında yatan sebepleri, Vasfi Mahir doğduğu, çocukluğunu geçirdiği, eğitim ve öğretimini tamamladığı dönemin siyasî, kültürel, coğrafi özellikleri ilişkilendirmek mümkündür. Vasfi Mahir, dünyaca kabul görmüş büyük bir medeniyet, büyük bir devlet olan ve o dönemde Batı tarafından “Hasta adam” diye tabir edilen Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında doğmuştur. Onun çocukluğu, yokluk içerisindeki Anadolu’da, savaşlarla boğuşan bir milletin hayata tutunmak için elinden gelen her şeyini sarf eden bir milletin bağrında geçmiştir. Vasfi Mahir’in orta öğrenimi ise İstiklâl Harbi zamanına tesadüf etmektedir. Yüksek öğrenimi ise Cumhuriyet Türkiye’sinde, “Atatürk” döneminin ilk yıllarındadır. İşte böyle bir dönemde doğup, büyüyen ve eğitim olan bir sanatkârın, Osmanlı’nın yıkılışına, İstiklâl Harbinin kazanılmasına, Cumhuriyet’in ilânına ve “Atatürk”ün ilke ve

inkılâplarına birinci dereceden şahit olan bir sanatkârın, “Atatürk”e bu derece bir gönül bağıyla bağlanması pek yadırganılası bir durum olmasa gerek.

Vasfi Mahir’in şiirlerinde “Atatürk” muhtelif sıfatlarla karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan en belirginleri, “Güneş Atatürk” ve “Yarım Tanrı”dır. Vasfi Mahir’in şiirlerinde “Atatürk”ün bir takım fiziki özellikler de zikredilmektedir. “Atatürk”ün saçları normalde altın sarısı bir renge sahipken, *On Yılın Bayramında II* manzumede, “kızıl bir alev” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. “Atatürk”ün gözleri ise “mavi birer kor”u andırmaktadır. Aynı gözlerden, Anadolu’yu aydınlatan ışık da süzülmemektedir. Vasfi Mahir’in, şiirlerinde “Atatürk” adeta çelikten bir heykel şeklindedir. Anadolu’yu işgal eden askerlerin karşısında dimdik durabilmeyi başarabilmiş çelikten bir bent, çelikten bir heykel... Vasfi Mahir, “Atatürk”ün kızıl bir alevi andıran saçlarını ve mavi birer kordan ibaret gözlerini düşman askerlerini yakıp yıkan bir kudret timsali şeklinde tasvir etmektedir. Vasfi Mahir’in gözündeki “Atatürk” gün bakışlı bir adamdır. Gözlerinde etrafa yayılan ışık, hem Anadolu halkını, hem Türk sanatkârını, hem de tüm Türklüğü aydınlatmaktadır. “Atatürk”ün gözlerinden yayılan ışık, tüm bu unsurların geleceğe, bir başka deyişle sonsuzluğa ulaşabilmesi için, onların önünü aydınlatan adeta bir rehberdir. Vasfi Mahir’in şiirinde “Atatürk”, Türk milletinin üzerinde süzülen ışık kanatlı bir şahindir kimi zaman. “Atatürk” Türk milletini sürükleyen bir öncüdür, Türk milleti O’nun ardından sonsuz ufuklara doğru akan bir nehirdir. Kimi zaman ise çelikten yapılmış, haşmetli bir duruşa sahip bir heykel olarak karşımıza çıkmaktadır “Atatürk”. Kimi zaman da bir heykeltıraş olarak karşımıza çıkan “Atatürk”, Vasfi Mahir’in deyişiyle “Ergenekon Ustası”dır. Tıpkı İl Han’ın oğulları gibi önlerinde engel teşkil eden demiri eriterek; demirden mürekkep olan dağ gibi düşman askerini, gözlerindeki mavi korla, gün gibi bakışlarıyla eriterek bir milleti mahpusluktan kurtarmıştır. Vasfi Mahir, bir takım şiirlerinde “Atatürk”ün cephedeki hâlleri ile de terennüm

etmektedir. Burada “Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Atatürk” karşımıza çıkmaktadır. Halkın ağzından kaleme aldığı şiirlerinde ise “Atatürk” “yaman adam”dır, kahramandır. Vasfi Mahir, yüreğindeki “Atatürk” aşkını dile getirebilmek için, dünyanın pek çok devlet büyüğü ile “Atatürk”ü mukayese etmektedir. Bu devlet adamları bazen Napolyon, bazen Büyük İskenderdir. Kimi zaman Vasfi Mahir, “Atatürk”e olan yoğun sevgisini dile getirebilmek için O’nu peygamberlerle karşılaştırmaktadır. Hz. Musa’ya benzetmektedir “Atatürk”ü, Kızıldeniz’i asası ile yarıp geçit açarak yanındakileri kurtaran Hz. Musa’ya. Hz. Musa nasıl ki kendisine iman edenleri kurtardıysa, Gazi Mustafa Kemal Atatürk de kendisine inanan Anadolu halkını kurtarmıştır. Bu telmih ve istiarelerle tatmin olmayan Vasfi Mahir, “Atatürk”ü tanrılaştırmaktadır kimi zaman. Tur Dağı’nda titreyerek bayılan Hz. Musa’yı kendisine ve dolayısıyla tecelli eden Allah’ın nurunu da “Atatürk”e benzetmektedir. *Heykelin Karşısında* başlıklı manzumesinde geçen şu mısralar, Vasfi Mahir’de vücut bulan “Atatürk” aşkının ne derecede olduğuna delâlet edecek cinstedir: “*Peygamber Tanrısına duymadı bu hasreti, / Vermedi bu kudreti Tanrı peygamberine..*”.

2.14. Sanat ve Edebiyat

Muhtelif edebiyatçılar muhtelif edebi türler vasıtasıyla sanata ve edebiyata dair görüşlerini dile getirmişlerdir. Vasfi Mahir Kocatürk de hem nesirlerinde hem nazımlarında sanata ve edebiyata dair görüşlerini belirtmiştir.

Vasfi Mahir Kocatürk’ün ikinci şiir kitabı olan *Geçmiş Geceler* isimli eserinde *Mayıs Gecesi*, *Ağustos Gecesi* ve *Eylül Gecesi* başlıkları altında bulunan ve “İlham Perisi – Şair” arasında geçen diyaloglar halinde kaleme aldığı şiirlerinde sanata ve edebiyata dair görüşlerini dile getirmektedir. Bunun yanı sıra, *O’nun*

Sanatkârı isimli manzumesinde de “şair”e seslenmekle birlikte, “şair”in sergileyeceği tavır hususunda fikirlerini de dile getirmektedir.

Vasfi Mahir’in *Fransız Edebiyatı* adlı eserinde zikrettiği bir hususa burada dikkat çekmekte fayda var. Vasfi Mahir, ası geçen eserinde Alfred de Musset hakkında sarf ettiği cümlelerde, Musset’in en meşhur şiirlerinin *Les nuits (Geceler)* isimli dört şiirden ibaret olduğunu ve bunların da en meşhurunun *La nuit de mai* (Mayıs Gecesi) olduğunu dile getirmektedir. Bunun yanı sıra Musset’in *Geceler* isimli şiirlerinde şairin, ilham perisi ile konuştuğundan bahsetmektedir.³²² Hem Vasfi Mahir’in Musset’e ayırdığı kısmın hacmi, hem de Musset’in *Geceler* isimli şiirlerinde şair ile ilham perisinin bir diyalog halinde olmasının, Vasfi Mahir’in, *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan “İlham Perisi – Şair” diyaloglarına yer verdiği şiirleri kaleme almasında tesir sahibi olduğunu düşünmek mümkündür. Ayrıca Musset’in en meşhur *Geceler* şiirinin başlığı da *Mayıs Gecesi* başlığını taşımaktadır. Buna mukabil Vasfi Mahir’in *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında “İlham Perisi – Şair” diyaloglarına yer verdiği şiirlerini ihtiva eden başlık da *Mayıs Gecesi* ismin taşımaktadır.

Vasfi Mahir’in *Geçmiş Geceler* isimli kitabında bulunan “İlham Perisi – Şair” diyaloglarını ilkinde “İlham Perisi”, “Şair”e seslenmektedir. “Şair”, düştüğü aşk ateşiyle yanmakta ve karanlık rüyaların koynunda yatmaktadır. “İlham Perisi”, “Şair”e sitem etmekte ve O’na şöyle seslenmektedir:

“... ”

Haydi şair! Unutma sanatın kaderini:

³²² Vasfi Mahir, *Fransız Edebiyatı*, Resimli Ay Matbaası T. L. Şirketi, İstanbul 1934, s. 21. (Vasfi Mahir, bu eserini muhtemelen 21 Haziran 1934 tarihinde ilân edilen “Soyadı Kanunu”ndan evvel kaleme almıştır. Bu sebeple söz konusu eserde yalnızca Vasfi Mahir yazmaktadır.

Nasıl bâkir semalar cezp ederse kartalı
 Gönlünü anlattığım sevdaya öyle kaptır,
 Avut kendini şu esen gamlı seste!
 Çöz bir kelepçe gibi alından ellerini,
 Doldur geniş göğsünü acıyla nefeste,
 Sora haykır yurdunun dinmeyen kederini!

(Geçmiş Geceler, s. 26)

“Şair”in gönlü bir güzele sevdalıdır. Fakat sevgisine karşılık bulamayacağını düşünen “Şair”, sevgiliye olan aşkını ifade edemez ve ıstırapı giderek artar. “İlham Perisi” de, “Şair”e: “*Derdinin söylemezsen kim getirir ilâcı? / Biraz cesarettedir aşkın ihtiyacı...*” demesine karşın yine ikna edemez. “Şair”e başka bir sevda gönül vermesini söyler: “*Bir aşkın kederini başka bir aşk avutur.*” Gönlünü tatmin edecek sevgiyi arayan “Şair”in dilinden şu mısralar dökülmektedir:

“...

Iztırap, ıztırap, her ana ıztırap;

Anadan, babadan, yardan ıztırap;

Vatandan ıztırap, senden ıztırap,

Iztırap içinde boğulacağım..

...”

(Geçmiş Geceler, s. 31)

Buna mukabil “İlham Perisi” de “Şaire şöyle seslenmektedir:

Aziz şair! Derdinin okadar fazla sanma,

Dertliyi seyretmeden öyle yakılma, yanma!

Şu anda bir göreydin yurdunun kederini

Silerek bir lahzada şakağının terini

Derdin: “Nedir bu kadar şikâyet ıztıraptan?

Alemin seller gibi akıyor bağrında kan..”

...”

(Geçmiş Geceler, s. 31)

Vasfi Mahir, “İlham Perisi”nin ağzından, şairin ne yapması gerektiğini açık bir biçimde dile getirmektedir. Vasfi Mahir’e göre, “*tarihin ve sosyolojinin ezeli kanununu...: Edebiyat cemiyetin mahsulüdür. Başak bir muhitten getirilen filiz başka bir toprakta kök salamadığı gibi başak bir cemiyetten getirilen sesle de başka bir cemiyetin ruhuna hitap edilemez.*”³²³ Zira “Şair” de “İlham Perisi” ile birlikte olmakla, sıkıntılarında bir nebze olsun kurtulabilmektedir. “Şair”, milletin müşkül durumundan kaynaklanan sıkıntılarını mısralara döktüğü vakit rahatlayabilmektedir. Bununla birlikte, “Şair”in milletin zor vakitlerini mısralara nakış nakış işlediği vakit, millete hizmet ederek rahatlayacaktır. “Şair”, içinde vücut bulan millet sevdasının kelimelerle ifade edilemeyeceğini de vurgulamaktadır. “Şair”e göre bu sevgi bambaşka bir sevgidir. “İlham Perisi”, “Şair”e, ümitsizliğe kapılmayarak şiirlerini yazmaya devam etmesini, böylesine bir aşkla, sevdıyla yazılan mısraların elbet birilerinin kalbinde yer bulabileceği hususunda telkinde bulunmaktadır.

³²³ Vasfi Mahir Kocatürk, *Yeni Türk Edebiyatı*, Muallim Ahmt Halit Kitabevi, İstanbul 1936, s. 80.

Vasfi Mahir, meydana getirdiği eserlerini bir “çocuk” olarak addeder ve bu çocuğun annesinin ise “İlham Perisi” olduğuna dikkatleri çeker. Şüphesiz ki bu durum, Vasfi Mahir’in sanat eserini nasıl algıladığına dair bir ipucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vasfi Mahir’in *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan “İlham Perisi – Şair” diyalogları, genel manada bu ekseninde devam etmektedir. Sonuç olarak diyebiliriz ki Vasfi Mahir, sanatkârın, kendi milletinin ıstıraplarından, destanlarından, geleneklerinden, kısacası bulunduğu cemiyetin her türlü özelliğinden beslenmesi gerektiği fikrindedir.

Son olarak *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan *O’nun Sanatkârı* ve *O’na Dair Hatıralar* isimli şiirlerde okuyucuya sezdirilen sanat anlayışına da değinmekte fayda var. Vasfi Mahir’e göre, Türk sanatkârı, sanatını icra ederken, Atatürk’ün gözlerindeki ışıktan enerji almalı, güneş yüzlü Atatürk’ten ilham almalıdırlar. Türk sanatkârının hareket noktası bu olmalıdır:

“... ”

Bir güneş yüz lâzımdır her büyük sanatkâra,

Büyük güneş de ancak büyük sanatkâr ister.

...”

(Hayat Şarkıları, s. 66)

Bununla birlikte Vasfi Mahir, gıdasını, ışığını “büyük güneş”ten alan sanatkârları çelik kanatlı kuşlara benzetmekte ve onları “büyük” sıfatı ile nitelemektedir.

Vasfi Mahir'in Atatürk ile olan diyaloglarının konu edildiği *O'na Dair Hatıralar* başlıklı manzumede ise, Vasfi Mahir, sanat telakkisini Atatürk'ün ağzından vermektedir. Vasfi Mahir, sanatkârın en önemli görevleri arasında "Türklük ülküsünü yaymak"ın da olduğu kanaatindedir:

"...

Gök gözünde mavi bir alev kaynıyordu.

Orda bana bir ebedî sual sordu:

-dileğın ne, söyle yavrum!

Bana başka türlü gözle bakıyorsun,

Belli, temiz yürekli bir Türk oğlusun,

Bakışını tanıyorum.

Dedim: - Senden dileğim çok, ben şairim.

Türklük dolu gözüm gönlüm, aklım, fikrim;

Yüreğime ışık doldur!

Dedi: - türkün ülküsünü güzelce yay,

Çocuklara Türkte ne var hepsini say,

Kalblere dök millî gurur!

Öyle yaz ki şiirleri sonsuz zaman

Türkülerle çağıldasın hiç durmadan

Ebediyetlere kadar...

...”

(Hayat Şarkıları, s. 75)

2.15. Toplumsal Meseleler

Türk edebiyatı tarihinde hemen her dönemde “toplumsal meseleler”i kendine konu edinen pek çok eserin olduğu bilinmektedir. Tanzimat dönemi Türk edebiyatı ile birlikte söz konusu eserlerin sayısı giderek artmakla birlikte, Servet-i Fünûn döneminde söz konusu artıştan söz etmek mümkün değildir. Osmanlı Devleti’nin son dönemlerine hâkim olan siyasî düşüncelerin de bu durum üzerinde tesir sahibi olduğu şüphesizdir. Osmanlıcılık ve ümmetçilik fikirlerinin tesir alanının daralması ve milliyetçilik fikrinin Osmanlı aydınları arasında giderek yaygınlaşması ile birlikte, “toplumsal meseleler”e olan ilgi de artmıştır. Cumhuriyet dönemi edebiyatı için de aynı durum söz konusudur.

Bir Cumhuriyet dönemi şairi olan Vasfi Mahir Kocatürk de muhtelif şiirlerinde “toplumsal meseleler”i tema olarak işlemiştir. Vasfi Mahir’in *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabında bulunan *Önümden Geçenler* bölümündeki bazı şiirler, işte bu cinstendir. İlgili bölümünde bulunan şiirleri, *Bir Çulsuz*³²⁴, *Taşçı* başlıklarının

³²⁴ Vasfi Mahir’in *Geçmiş Geceler* isimli şiir kitabında bulunan *Bir Çulsuz* başlıklı şiir, Cevdet Kudret’in “50. Yıl Dönümünde Yedi Meşale Üzerine Anılar” başlıklı yazısında, Cevdet Kudret tarafından *Sesimi Duymayana* başlığıyla dile getirilmektedir. Öyle ki Vasfi Mahir, söz konusu şiirini *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabına dâhil ederken şiirin ismini değiştirmiş olsa gerek.

taşımaktadır. Bunun yanı sıra, şairin son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan, *İşçi Türküsü*, *Köylü Türküsü* başlıklı şiirlerde de aynı havayı solumak mümkündür.

Cevdet Kudret Solok, “50. Yıl Dönümünde Yedi Meşale Üzerine Anılar” başlıklı yazısında Yaşar Nabi ve Vasfi Mahir’in toplumsal konulara girmenin eşiğinde olduklarını söyleyerek şu cümleleri sarf etmektedir:

“*Yedi Meşale*’nin önsözünde, ‘kendi dar hususiyetimize, aşkımıza, sevinç ve kederlerimize ne kadar az yer verilmiş olduğunu göreceksiniz’ sözlerini kanıtlamak istermiş gibi, Yaşar Nabi, *Meşale* ve *Hayat Dergilerinde*, *Onların Şarkıları genel başlığı altında*, *Ateşçinin Şarkısı*, *Arabacının Şarkısı*, *Madencinin Şarkısı*, *Serserinin Şarkısı*, *Bekçinin Şarkısı*, vb.; Vasfi Mahir de, *Taşçı*, *Sesimi Duymayana*, vb. diye şiirler yayınlıyordu. ‘Kendi dar hususiyetimiz’ dışında nelerden söz ettikleri adlarından da anlaşılın bu toplumsal konulara yönelik şiirlerde toplumsal adaletsizlik, acı ve sert bir anlatımla yerilmiştir.”³²⁵

Yaşar Nabi’nin adı geçen şiirlerini okuduğumuzda, Vasfi Mahir’in bazı şiirleri ile Yaşar Nabi’nin bazı şiirlerinin hem başlık, hem de muhteva olarak benzer yönleri olduğunu görmek mümkündür. Tabii bununla birlikte yüzde yüze yakın bir ayniyetten söz etmek mümkün değildir. Bu durumu bir örnek ile somutlaştırmakta fayda var.

Vasfi Mahir’in *Taşçı* başlıklı şiiri ile Yaşar Nabi’nin *Madencinin Şarkısı*³²⁶ başlıklı şiiri üzerinde duralım. Vasfi Mahir, ilgili şiirinin ilk kıtasında tasvir ettiği “Taşçı”nın bir maden işçisi olduğunu; “*Vur! Dizinde granit dağılsın parça parça...*”. Yaşar Nabi’nin şiirine mevzu ettiği şahsın bir madenci olduğunu şiirin başlığından

³²⁵ Cevdet Kudret, *Kalemin Ucu*, Cem Yayınevi, İstanbul 1991, s. 177. Cevdet Kudret’in “50. Yıl Dönümünde Yedi Meşale Üzerine Anılar” başlıklı yazısı ilk olarak *Varlık* dergisinin 1978 yılında 847. sayısında yayınlanmıştır.

³²⁶ Yaşar Nabi Nayır, *Kahramanlar*, Varlık Yayınları, Eylül 1969, s. 50-51.

anlamak mümkün. Ayrıca tesadüf o ki; her iki şairin seçtiği madenci de granit madeninde çalışmaktadır. Söz konusu iki şiirdeki benzerliğin en muayyeni delili bu durumdur. Vasfî Mahir, “taşçı”yı bir sanatkâr olarak addeder ve onun sanatının ağırlığına vurgu yapar. Yaşar Nabi, maden ocağındaki hâli bir mezara benzeterek, yerin altında saatlerin insanlara asırlar gibi geldiğini dile getirmektedir. Bunun yanı sıra Yaşar Nabi, serin minberde vaaz verip cehennemden bahseden vaize çıkışmaktadır. Yaşar Nabi’ye göre asıl cehennem, maden ocağıdır, yerin altındaki sıcak dehlizlerdir. Vasfî Mahir’in “taşçı”nın yüzü toz ve kir içersindedir. Bu durum sebebiyle kimseler “taşçı”nın yüzüne yansıyan kederini gözlemleyememektedir. Diğer insanlara göre sanki “taşçı”nın kalbi, eli, ayağı demirden ibarettir. Demir kadar sağlam ve bir o kadar da soğuk. Vasfî Mahir’e göre “taşçı” asıl itibariyle hür bir birey değildir. Öyle ki her istediğini yapamayan “taşçı”nın bedeni maden ocaklarında sürünmeye mecburdur. Zira ekmek parası kazanmak zorundadır “taşçı”. “Taşçı”nın elleri, çıkmayan kirlerle ve geçmek bilmeyen nasırlarla kaplıdır. “Taşçı”nın ellerinin bu hâlini gören şehirli insanlar, yüksek gelir sahibi kişiler, O’nun yüzüne bile bakmaktan kendilerini sakınmaktadır.

Vasfî Mahir, emektar madencinin fakirliğine ve onu bu hayattan kurtarıp, az emekle çok para kazanabileceği bir işe sokacak tanıdıklarının, bir başka deyişle arkasının olmamasına vurgu yaparak, söz konusu şiirin kaleme alındığı dönemdeki adaletsizliklere, adam kayırmalara, torpille bir yerlere gelinmelere sert bir eleştiri yöneltmektedir:

“... ”

Vur çekici: Mademki ne paran var, ne arkan.

... ”

(Geçmiş Geceler, s. 76.)

“Taşçı” her çaldığı kapıdan azarlanarak kovulmuştur. Vasfi Mahir, “taşçı”nın bu sanatını insanlara bir nevi hizmet olarak algılamaktadır. Fakat bu mukabil insanlar kıymet bilmemekte ve “taşçı”ya hak ettiği değeri vermemektedir. Şair, toplumdaki adaletsizliklerle birlikte, “taşçı”yı hor gören sözde arkadaşları olan “insan”lara da ağır bir eleştiri yöneltmektedir:

“... ”

Taş kırarken sen insan denen arkadaşına

Anan baban hasrettir mezar taşına.

...”

(Geçmiş Geceler, s. 76.)

Vasfi Mahir, *Geçmiş Geceler* adlı şiir kitabından bulunan *Bir Çulsuz* başlıklı şiirinde, sezilen o ki bir köy ağası veya çiftlik sahibi varlıklı birinin yanında çalışan bir ırgatı konu edinmiştir. Mevzu konusu edilen ırgat, ömrünün sonuna kadar oarada çalışmaya mahkûmdur. Öyle ki “ırgat”ın da tıpkı “taşçı” gibi bedeninden gayri hiçbir maddi varlığı olmamakla birlikte, ona yardımcı olacak sağlam bir arkası da yoktur. Irgatın ayakları yalınayak çalışmaktan, tıpkı taşçının elleri gibi nasır bağlamıştır. Irgat emeğinin karşılığını tam manasıyla alamamanın yanında bir de işverenden azar işitmektedir. Çaresiz olan ırgatın, karın tokluğuna çalışmaktan başka bir çaresi yoktur. Vasfi Mahir’in tasvir ettiği ırgatın dünyada kimsesi kalmamıştır. Vasfi Mahir, ırgata âşık olmaması konusunda tavsiyede bulunmaktadır:

“... ”

İçinde aşka dair emelin varsa yık, ez:
 Emelini çalanlar senden daha muazzez;
 Böyle çullar giyeni köy kızları beğenmez,
 Bakışları bir leke yamar her yırtığına..
 ...”

(Geçmiş Geceler, s. 74.)

Vasfi Mahir, ırgatın yaşlansa bile çalışmaya mahkûm olduğuna vurgu yapmaktadır. Bunun yanı sıra, ırgata işveren efendiye de ağır eleştiri yöneltmektedir:

“...
 Efendinin yüzünde belki çıban çıkardı
 Bir gün gelip başını koysaydı yastığına..
 ...”

(Geçmiş Geceler, s. 74.)

Tüm bunların yanı sıra, ırgatın yollarını gözleyen bir de sevdiği bulunmaktadır. Irgat, belki de, o dönemde hâlâ varlığını sürdüren başlık parasını toplamaya çalışmaktadır. Zira Vasfi Mahir’in şu mısraları bu durumun bir göstergesi olarak algılanabilir:

“...
 Sevdiğine bayramlık bir kanlı gonca yeter:
 Bu yıl paran olmazsa çıkar kalbini göster!

...

(Geçmiş Geceler, s. 74.)

Vasfi Mahir, *Taşçı* şiirinin son mısralarında olduğu gibi, *Bir Çulsuz* şiirinin son mısralarında da ırgatın / taşçının emeğine vurgu yapmaktadır. Bu vurguyu yapabilmek için seçtiği kelimeler; “emek” ve “alın teri”dir.

Vasfi Mahir, *Bir Çulsuz* isimli şiirinde dönemin taşrasına ait yaşantısından bir kesit sunaktadır. Söz konusu hayatın taşrada yaşanıyor olması dikkatleri çeken bir başka unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Vasfi Mahir’in söz konusu şiirleri kaleme almasının altında yatan sebebi, Cevdet Kudret ilgili yazısında dikkatleri çektiği husus ile ilişkilendirmek mümkündür: “Kendi dar hususiyetlerimize ne kadar az yer verdiğimizizi göreceksiniz.”

Vasfi Mahir’in son şiir kitabı olan *Hayat Şarkıları* isimli şiir kitabında bulunan *İşçi Türküsü* başlıklı manzumesini de bu başlık altında ele almak mümkündür. Vasfi Mahir, söz konusu şiirini bir işçinin ağzından kaleme almaktadır. Vasfi Mahir’e göre, tüm işçiler birer sanatkârdır. Vasfi Mahir’in bu şiirinde dikkatleri çeken bir diğer unsur da “yurt” kelimesinin şiirde geçmesidir. Söz konusu kelimenin tercih edilmesini, Vasfi Mahir de vücut bulan “vatan sevgisi” ile ilişkilendirmek mümkündür. Bunun yanı sıra Vasfi Mahir, şiirinde bir takım aletlerin isimlerini de zikretmektedir. Bu aletler, kalem, pergel, gönye, cetvel, örs, çekiç, asansör, makara, demir, kömür ve vinçtir. Söz konusu alet veya cisimleri tasnif edelim: “kalem, pergel, gönye, cetvel”, “örs, çekiç, makara, demir, vinç, asansör, makine” ve “kömür”. İlk olarak dile getirilen “kalem, pergel, gönye, cetvel” cisimlerinin, pozitif ilimlerin birer temsilcileri olarak düşünmek mümkündür. Bununla birlikte söz konusu cisimlerin, çağdaş bir medeniyete giden yolda ne derece

elzem olduğu malûmdur. İkinci olarak grupladığımız cisimler, çağdaş medeniyetin bir başka olmazsa olmaz unsuru olan inşaat sektörünün temsilcileri olarak düşünülebilir. Zira ticaretin ve sanayinin gelişmesi, hayatın modernleşmesi, eğitimin daha geniş mekânlarda yapılabilmesi için yeni, sağlam ve gösterişli binalar inşa etmek gereklidir. “Makine” cismini ayrı olarak düşünmek de mümkündür. Söz konusu cisim, çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmayı hedefleyen bir ülkede bulunması gereken “fabrikalar”ı çağrıştıran bir unsur olarak düşünülebilir. Ayrı bir gruba dâhil ettiğimiz “kömür”ü ise, gelişmekte olan ve gelişmiş bir devlette bulunana maden ocakları ile ilişkilendirmek mümkündür. Bunun yanı sıra, dönemin vasıtaları düşünüldüğünde, kömür hem trenler için hem de gemiler için önemli bir yakıt olduğunu da hesaba katmakta fayda var. Ulaşımın gelişmesi; ticaretin gelişmesi, taşradan şehre yapılan seyahatlerin kolaylaşması anlamına gelmektedir. Şüphesiz tüm bunlar yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin, Atatürk’ün hedeflediği muasır medeniyetler seviyesine erişmesinde katkıda sağlayacak en önemli unsurlardandır. Vasfi Mahir’de vücut bulan Atatürk sevgisini, hayranlığını ve Türkiye Cumhuriyeti sevdasını da düşündüğümüzde söz konusu şiirin yazılmasının altında yatan unsurları daha da somutlaştırmış olacağımız kanaatindeyiz.

Vasfi Mahir, bu şiirinde kullandığı “işçi” kelimesi, öğrenciyi, öğretmeni, inşaat işçilerini, maden işçilerini, iş adamlarını, mimarları, mühendisleri vb. birçok mesleği ihtiva eden bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu durumda “işçi” kelimesini herhangi bir siyasî ideolojiyi ilişkilendirmek abes kaçacaktır. Zira “işçi hakları, emekçi hakları” gibi bazı deyişlerin, insanlar arasında bazı ideolojik faaliyetlerle ilişkilendirilmesi oldukça yaygındır. Fakat, az evvel de belirttiğimiz üzere, Vasfi Mahir’in böyle bir amaç içinde olmadığı aşikârdır.

“Toplumsal meseleler” başlığı altında şiirleri incelemeye başlamadan evvel Vasfi Mahir’in ilgili şiirleri ile Yaşar Nabi’nin, *Kahramanlar* isimli şiir kitabında bulunan *Onlar* bölümündeki şiirler arasındaki, şiirlerin başlıkları ve muhtevaları hususundaki benzerlikten söz etmiştik. Bu bağlamda, Vasfi Mahir’in ilgili şiirlerinde “türkü” kelimesini kullanışı ile Yaşar Nabi’nin “şarkı” kelimesini tercih edişi arasındaki benzerliğe dikkat çekmeden edemeyeceğiz.

Cevdet Kudret, “50. Yıl Dönümünde Yedi Meşale Üzerine Anılar” isimli yazısında, Vasfi Mahir için şu cümleleri sarf etmektedir:

*“Vasfi Mahir, o benim okul, sınıf ve sıra arkadaşım; Milli Eğitim Bakanlığı’nda görev aldı; Faruk Nafiz ve Nâzım Hikmet yollarından geçtikten sonra...”*³²⁷

Vasfi Mahir’in bir zamanlar yakın arkadaşı olan Cevdet Kudret’in bu sözleri, Vasfi Mahir’in bir dönem, Nâzım Hikmet’in şiir anlayışından etkilendiğine bir delil niteliğinde düşünülebilir. Zira Nâzım Hikmet, 1922-25 yılları arasında Moskova’da bulunmuş ve şiir anlayışı farklı bir boyut kazanmıştır. Nâzım Hikmet, o dönemde Rusya’da karşılaştığı ortam ile Kurtuluş Savaşı’nda mücadele Anadolu’nun bir değerlendirmesini şu şekilde yapar:

“Millet sıksa atları, Nuh’tan kalma silahı, açlığı ve bitiyle savaşıyordu Yunan ordularına karşı. Milleti ve savaşını keşfettim. Şaştım, korktum, sevdim, bayıldım ve bütün bunları başka türlü yazmak gerektiğini sezdim, ama yazamadım. Daha büyük bir sarsıntı gerekti. Anadolu’ya işgal altındaki İstanbul’dan geçişimde bilhassa Bolu’ya gelip halkla, hele köylüyle yakından temasımda ve Sovyet Rusya’da olup

³²⁷ Cevdet Kudret, *Kalemin Ucu*, Cem Yayınevi, İstanbul 1991, s. 180.

bitenleri kulaktan duyup Marx'ın, Lenin'in isimlerini filan işitişimde, şiirler yeni şeylerin, şimdiye dek söylenmemiş şeylerin ifade edilmesi gerektiğini sezdim.”³²⁸

Vasfi Mahir'in ve diğer şair arkadaşlarının kalem aldığı *Yedi Meşale* ortak kitabının önsözünde de, Nâzım Hikmet'inkine benzer fikirlere tesadüf etmek mümkündür. *Yedi Meşale* nsznde geçen şu cümlelere bir daha bakalım:

“Yazılarımızı tetkik ediniz; kendi dar hususiyetlerimize, aşkımıza, sevinç ve kederlerimize ne kadar az yer verilmiş olduğunu göreceksiniz. Hem artık bugünkü nesil hislerini aynen terennmden zevk almıyor... Ve sonra mevzularımızı da kabil olduğu kadar genişletmeye alıştik... Canlılık, samimiyet ve daima yenilik.”³²⁹

Görüldüğü üzere, bu yedi genç de tıpkı Nâzım Hikmet gibi, yeni şeylerin, şimdiye dek söylenmemiş yeni şeylerin şiirler söylenmesi taraftarıdırlar. Bununla birlikte, “kendi dar hususiyetlerine” mümkün olduğunca az yer verme arzusundadırlar. Cevdet Kudret'in dediği üzere, Vasfi Mahir ve Yaşar Nabi, toplumsal meseleler üzerine şiirler kaleme almanın eşiğinden geçerek söz konusu şiirleri kaleme almışlardır. Vasfi Mahir, Nâzım hikmet gibi, işgal altındaki Anadolu'dan tabloları tasvir etmekle birlikte, işgal sonrası dönemde zuhur eden adaletsizliklere karşı çıkararak, emeğin yanında olmuştur. Bu arada, Vasfi Mahir'in şiirinde, Nâzım Hikmet'in bir takım şiirlerinde sezilen ideolojik havadan söz etmek mümkün değildir. Vasfi Mahir'deki Nâzım Hikmet tesirinin, *Yedi Meşale* yıllarında ve sonrasındaki birkaç yıllık döneme kadar olduğunu söylemek mümkündür. Zira Cevdet Kudret'in beyanı da bu yöndedir. Bunun yanı sıra Vasfi Mahir, 1936 yılında yayımladığı *Yeni Türk Edebiyatı* isimli eserinde Nâzım Hikmet için sarf ettiği şu cümlelere dikkat çekmekte fayda var:

³²⁸ Nâzım Hikmet, *Konuşmalar*, Adam Yayınları, İstanbul 1996, s. 157-158.

³²⁹ *Yedi Meşale*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1928 İst. s. 3-4.

*“O, ancak her türlü propaganda ve siyasî fikirleri bırakıp ta doğrudan doğruya kendi ruhunu anlattığı zaman hakikî şairdir.”*³³⁰

Söz konusu cümleden, Vasfi Mahir’in “sanat için sanat” görüşünü desteklediği anlaşılabilir. Fakat durum hiç de öyle değildir:

“Şiirin propaganda vasıtası olmadığına inananlardan değiliz. Sanat, bütün varlığı ile, bir propagandadan başka bir şey değildir. Büyük şair Yunus bir ülkünün en büyük propagandacısıdır. Namık Kemal gene öyle. Fakat bu propagandacılarla Nâzım Hikmet arasında çok büyük bir fark var. Bir şair, ancak içinde bulunduğu cemiyetin ruhuna tercüman olduğu zaman bir propaganda kudreti olabilir: Yunus, arkasından milyonlar ve asırları sürüklemiştir; fakat Yunus’u yetiştiren ve istiyen de gene o milyonlar ve asırlardır. Namık Kemal için de vaziyet aynı... Fakat Nâzım Hikmet?... Onu bu cemiyetin hangi ihtiyacı doğurmuştur? 835 Satır şairi tarihin ve sosyolojinin ezeli kanununu mu değiştirecek: Edebiyat cemiyetin mahsulüdür. Başak bir muhitten getirilen filiz başka bir toprakta kök salamadığı gibi başak bir cemiyetten getirilen sesle de başka bir cemiyetin ruhuna hitap edilemez. Mayakoofski muakaddili, Nâzım Paşa zade Hikmet Beyin oğlu bu halkın ruhunu temsil etmekten çok uzaktır.”

Vasfi Mahir, cümlelerine, Nâzım Hikmet’e sert eleştirilerle devam etmektedir.

Tüm bunlardan sonra diyebiliriz ki; Vasfi Mahir, *Yedi Meşale* yıllarında Nâzım Hikmet’in tesirinde kalarak bir takım şiirler kaleme almış, fakat ilerleyen yıllarda Nâzım Hikmet’in sanatı siyasî bir propaganda aracı olarak görmeye başlamasıyla Nâzım Hikmet’e karşı tavrı değişmiştir.

“Toplumsal meseleler” başlığı altında incelemeye çalıştığımız şiirlerde gördüğümüz üzere Vasfi Mahir, taşrada geçimini sağlamaya çalışan insanların hazin

³³⁰ Vasfi Mahir Kocatürk, *Yeni Türk Edebiyatı*, Muallim Ahmt Halit Kitabevi, İstanbul 1936, s. 80.

durumlarından bahsetmekte ve dönemde yaşanan adaletsizliklere karşı sert eleştiriler yöneltmektedir.

2.16. Kırsal Yaşam

Vasfi Mahir Kocatürk'ün biyografisinin bulunduğu pek çok eserde, Vasfi Mahir'in "kırsal yaşamı" konu alan şiirler kaleme aldığından bahsedilmektedir. Vasfi Mahir'in taşrada doğduğunu ve çocukluğunun bir kısmını taşrada geçirdiğini düşünürsek, O'nun "kırsal yaşam"a ayrı bir ilgisi olduğunu anlamakta pek de güçlük çekmeyiz.

Vasfi Mahir'in, "kırsal yaşam"ı tema olarak işlediği şiirler arasında, *Nedamet*, *Sabah Türküsü*, *Bizim Köy*, *Fırtına* başlıklı şiirlerini saymak mümkündür. Bunun yanı sıra *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında bulunan *Öyküler* bölümünde bulunan *Ninni*, *Avşar Dayı*, *Kara Koyun Su İçmedi Ağladı*, *Garip Öldüren Çeşmesi* başlıklı şiirlerde tamamen olmasa da kısmî bir biçimde "kırsal yaşam"ın varlığı sezilmektedir.

Vasfi Mahir'in "kırsal yaşam"ı konu olarak işlediği şiirlerinde dikkatleri çeken unsurlar, "çeşme, dere, kaval, asma, salkım, pınar, koyun, civciv, kurt, domuz, ayı" gibi unsurlardır. Şairin, tasvir ettiği ortam ya bir çeşme başı ya bir dere kenarıdır. "Kırsal yaşam"ın işlendiği şiirlerdeki kahramanlar, genellikle dere kenarında veya çeşme başında çamaşır yıkayan genç kızlar veya köylü kadınlar, ihtiyar kişiler ve çobandır.

Vasfi Mahir'in *Bizim Türküler* isimli şiir kitabında bulunan *Avşar Dayı* başlıklı şiir dört ayrı bölümünden ibarettir. İlk bölümde şair, "Avşar Dayı"nın kimliğine dair bir takım bilgileri vermektedir. "Avşar Dayı", Vasfi Mahir doğduğu,

mahallede yaşayan bir ırgattır evvelde. Yetmiş yıldır yılmadan çalışan “Avşar Dayı” nihayet bir bağ sahibi olabilmıştır.

Vasfi Mahir, bu şiirinin ikinci bölümünde “Avşar Dayı”nın köylerine nereden geldiğini sorgulamakla birlikte onu Attila’nın ordusundan kalan bir aslana benzetmekte ve O’na “Bir Koca Türk” sıfatı ile hitap etmektedir. Şair, “Avşar Dayı”nın omuzlarını yüce birer dağa benzetmektedir.³³¹ Bunlarla Vasfi Mahir, bu şiirinde “kırsal yaşama” dair unsurlara sıkça başvurmuştur: ırgat, çapa, kurt, domuz, beyaz güllü, yeşil yosunlu pınar. Bir de “Avşar Dayı”nın elinde koca bir sopa vardır. Vasfi Mahir’in tasvir ettiği “Avşar Dayı” tabiatla iç içe bir hayat sürmektedir. “Avşar Dayı” kurtlarla yatmakta, bağlarda, bahçelerde uyumaktadır. “Avşar Dayı” büyüttüğü iki kurt, bostanı ayı gibi yabanî hayvanlardan korumak için etrafta dolaşmaktadır. “Avşar Dayı”nın beslediği kurtların rengi bozdur. Elbette ki bu durum tesadüfî bir durum değildir. Bu durumu da Vasfi Mahir’de var olan Türklük aşkıyla ilişkilendirmek mümkündür. Zira Boz Kurt Türk mitolojisinde son derece önemli bir hayvandır. “Avşar Dayı” normal bir insanın uyurken ihtiyaç duyduğu hasır, yastık, ev gibi unsurların hiçbirine ihtiyaç duymamaktadır. İşteböyle bir yaşam süren “Avşar Dayı” bir gün yattığı uykudan uyanamamış ve ruhunu teslim etmiştir.

³³¹ Vasfi Mahir’in şiirinde bu tarz istiarelere başvurmasını, Vasfi Mahir’de vücut bulan Türklük aşkıyla ilişkilendirmek mümkündür. Bunun yanı sıra, Ahmet Hikmet Müftüoğlu’nun *Üzümcü* isimli hikâyesinde tasvir edilen “üzümcü” karakterinin muhtelif özelliklerine bir takım manalar yüklenmektedir. Ahmet Hikmet’in tasvirî unsurları, daha yoğun ve daha canlı olmakla birlikte tasvir ettiği kişi tıpkı Vasfi Mahir’in “Avşar Dayı”sı gibi Anadolu’nun bağrından kopmuş bir abide şahsiyet olarak sunulmaktadır: “*Ellerini belindeki kızıl kuşağın ön tarafına soktu. Açık göğsü, çıplak, sert baldırlarıyla bir kuvvet abidesi vaziyetinde durdu... Pencerenin önünde bu canlı kaleyi hayretle, hürmetle seyrediyor, bunun kura neferi halinde üstünde mavili, kırmızılı yemeni sarılmış kalıpsız, püskülsüz fesinin, ayağında yırtık çarığı, sırtında koyun postundan dağarcığı olduğu halde sırayı bozmamak için bir kuzu gibi seğirte, sıçraya Harbiye Nezareti’nin büyük kapısından içeri girdiğini görüyordum.*” Hikâye metni için bkz. Prof. Dr. Recep Duymaz, *Türk Edebiyatı Tarihinde Milli Edebiyat Dönemi*, 3F Yayınları, İstanbul 2008, s. 26.

“Avşar Dayı” başlıklı manzume, Vasfi Mahir’in “kırsal yaşam”ı konu ettiği şiirler arasında en belirgin kırsal unsurları ihtiva eden bir manzume olarak algılanabilir.

SONUÇ

Vasfi Mahir Kocatürk, Türk tarihinde belki de en çalkantılı dönemlerden biri olan 20. yüzyılın başlarında, bir başka deyişle 1907 yılında Anadolu'nun dağları ardında varlık bulmuş küçük bir şehri olan Gümüşhane'de dünyaya gelmiştir. Vasfi Mahir, ilk çocukluk yıllarını Bağlarbaşı Mahallesi'nde geçirmiştir. Osmanlı Devleti, dört bir sınırında savaşlarla boğuşmakta ve bu durumun doğal bir neticesi olarak da Anadolu'da bulunan hemen her ocaktan bir ya da birkaç er, "vatana kurban" olarak cepheye gönderilmiştir. Erlerini yitiren ocakların kimi sönmüş kimi de zorluk ve yoklukla olan mücadelesine devam ederek, varlığını idame ettirebilmiştir. İşte Vasfi Mahir Kocatürk'ün ailesi de varlığını idame ettirebilen Anadolu ailelerinden biridir. Vasfi Mahir Kocatürk'ün babası Şeyhzâde Arif Efendi, Birinci Cihan Harbinde Balkanlarda şehit düşmüştür. Bu olayın neticesinde baba Arif Efendi'nin konumunu evin büyük oğlu Hamid Cevdet devralmıştır. Vasfi Mahir ve ailesi, Gümüşhane'ye kadar yaklaşan Rus işgali tehdidiyle, ilk olarak Tokat'ın Zile kazasına, daha sonra da İstanbul'un Koca Mustafa Paşa semtine göç ettiği Vasfi Mahir, kuvvetle muhtemel 7-8 yaşlarındadır. İlk eğitimine Zile'de başlayan Vasfi Mahir, ilk tahsilini 1921 senesinde Koca Mustafa Paşa Numune Mektebi'nde tamamlayarak, imtihanla - yetim olmasının da tesiri ile- Dârüşşafaka'ya girmiştir. Orta öğretimini burada tamamlayan Vasfi Mahir, 1927 yılında Dârüşşafaka'dan mezun olmuştur.

Vasfi Mahir'in edebiyatla, özellikle şiir ile kayda değer ilk tanışması Dârüşşafaka yıllarında, edebiyat hocası, Hüseyin Siret kanalıyla olmuştur. Bundan evvel, ağabeyi Hamid Cevdet'in, âşık tarzı halk şiiri özelliklerini ihtiva eden bazı şiir denemelerine de aşina olan Vasfi Mahir, iyi şiiri Dârüşşafaka'daki edebiyat hocası Hüseyin Siret'ten öğrenmiştir. Bununla birlikte ilk şiir denemeleri de bu yıllara tesadüf etmektedir. Vasfi Mahir'in Dârüşşafak'daki arkadaşlarından en yakını, daha

sonra *Yedi Meşale* adlı eserde de birlikte şiir neşrettikleri, Cevdet Kudret'tir. Vasfi Mahir, Hüseyin Siret'ten edindiği şiir bilgisi ışığında ilk şiirlerini bu dönemde kaleme almıştır. Bu tarihte Vasfi Mahir'in en değerli arkadaşı şüphesiz Cevdet Kudret olmuştur. Yine bu dönemde Cevdet Kudret'in ve Vasfi Mahir'in ilk şiirleri dönemin edebî mecmualarından *İçtihad*'ta çıkmıştır. Böylelikle Vasfi Mahir, edebiyat âlemine ilk adımını atmış bulunmaktadır. Vasfi Mahir'in *İçtihad*'ta yayımlanan ilk şiiri *Issız Gecelerde* başlığını taşımaktadır. Söz konusu şiirde, sevgiliye hissedilen aşkın verdiği keder ve sevgiliye duyulan özlem duygusu işlenmiştir. Vasfi Mahir'in bir dergide yayımlanmış ikinci ve üçüncü şiiri de bu mevzuları tema olarak işlemektedir. *Issız Gecelerde*, *Ölen Sevgiliye*, *Güzel Kız* başlıklarını taşıyan bu şiirlerin temalarında yola çıkarak Vasfi Mahir'in ilk şiirlerinde şahsî duygularını işlediğini söyleyebiliriz.

Daha sonraları Cevdet Kudret, İstanbul Lisesi'ne geçmiş olsa da aralarındaki, dostluk ve sanat muhabbeti devam etmiştir. Vasfi Mahir'in, Dârüşşafak'daki son senesinde edebiyat hocası değişmiştir. Hüseyin Siret'in yerini, Tahir Olgun (Tahir'ül Mevlevî) almıştır. Tahir'ül Mevlevî'nin Taşkasap semtindeki evinde düzenlenen edebî toplantılara katılan Vasfi Mahir, ufkunu giderek genişletmekle kalmamış ve yeni bir çevre de edinmiştir. Edindiği çevrede bulunanlardan birisi de Muammer Lütfi'dir. Vasfi Mahir, Cevdet Kudret'i Divan Yolu'ndaki Amerikan kütüphanesinde ziyarete gitmeden evvel, Muammer Lütfi'nin Şehzadebaşı Medresesi'ndeki odasına da uğramayı ihmal etmezdi. Bir gün Cevdet Kudret'i de Muammer Lütfi'nin medresedeki odasına götürmüştür. Aradan çok geçmeden, edebiyat aşkıyla yanan bu üç gencin arasına, Cevdet Kudret'in İstanbul Lisesi'nden arkadaşı Kenan Hulusi de dâhil olmuştur. Bu arada Vasfi Mahir, Dârüşşafaka'dan birincilikle mezun olarak, yüksek öğrenimini tamamlamak üzere Mülkiye Mektebi'ne başlamıştır. Bu öğrenimi sırasında, Türk edebiyatı hakkındaki bilgilerini genişletmeye devam eden Vasfi

Mahir, dünya edebiyatını öğrenme yolunda önemli bir araç olan yabancı dil de öğrenir. Almanca ve Fransızca öğrenen Vasfi Mahir, özellikle Fransız edebiyatına ayrı bir alaka duyar. Tüm bunlar yaşanırken, Vasfi Mahir, Cevdet Kudret, Muammer Lütfi, Kenan Hulusi isimli gençler Türk edebiyatı tarihinde ehemmiyetli bir yer tutan *Servet-i Fünun*'a da yazılar ve şiirler göndermeye başlar. *Servet-i Fünun* dergisini idare eden Halit Fahri, bu gençlere samimi bir şekilde ağabeylik yapmıştır. *Servet-i Fünun*'da Yaşar Nabi ile tanışan Vasfi Mahir ve arkadaşları, Yaşar Nabi vasıtasıyla Ziya Osman'ı da aralarına dâhil etmişlerdir. En nihayetinde de yine *Servet-i Fünun*'da Sabri Esat ile tanışan Vasfi Mahir ve arkadaşları, tertip etmiş oldukları edebî toplantılarla *Yedi Meşale* gurubunun da temellerini atmışlardır. Edebiyat ve sanat aşkıyla yanan bu gençler, yazmış oldukları şiirlerin ve –Kenan Hulusi'nin- hikâyelerinin en güzellerini, sanat açısından en değerlilerini seçerek toplu bir eserde yayınlama kararı alırlar. Bu karar, içlerinde yanan edebiyat ateşinin dışarıya yansımından başka bir şey değildir. Sanat aşkı ile yanan bu yedi genç *Yedi Meşale* eseri sayesinde edebiyat âleminde isimlerini duyurmayı ve meşhur olmayı başarırlar. İddialı bir “Mukaddime”ye sahip olan *Yedi Meşale* eserinin müellifleri, pek çok edebiyat araştırmacısı tarafından Cumhuriyet döneminin ilk edebî topluluğunun üyeleri olarak nitelenir. Bunun bir neticesi olarak da Vasfi Mahir, Cevdet Kudret, Muammer Lütfi, Kenan Hulusi, Yaşar Nabi, Ziya Osman ve Sabri Esat edebiyat âleminde *Yedi Meşaleciler* veya *Meşaleci* namı ile anılmaktadır. *Yedi Meşale*'nin “Mukaddime”sinde en çok dikkatleri çeken ibare “Canlılık, samimiyet ve daima yenilik”tir. *Yedi Meşale* eserini dönemin ünlü ediplerine gönderen *Yedi Meşaleciler*, hem müspet, hem de menfi manada eleştiriler almıştır. Yedi genç *Yedi Meşale* eserinin yayımlanmasına müteakip, Yusuf Ziya'nın teklifi üzerine *Meşale* adında bir dergi çıkarmaya başlamışlardır. *Meşale* dergisinin çıkarılmasında Yusuf Ziya'nın bir takım ticarî kaygılarının tesiri olmakla birlikte, yedi gencin içinde bulunan sanat aşkı

da etkili olmuştur. Söz konusu dergide, Necip Fazıl, Sabahattin Ali, Salih Zeki, Faruk Nafiz, Ömer Bedrettin gibi isimler şiirlerini neşretmişlerdir. Bunun yanı sıra derginin yazı hususunda en büyük yükünü yedi genç çekmektedir. Sekiz sayı çıkan *Meşale* dergisi Kasım 1928'deki harf inkılâbına kadar çıkmaya devam etmiştir.

Vasfi Mahir'in, *Yedi Meşale* eserinin yayınlanması ve *Meşale* dergisinin çıkarılması süresince, genel olarak, *Yedi Meşale* eserinin "Mukaddime"sinde geçen, "eserlerimizde gayri şahsi meseleleri işleme" fikrine kısmen de olsa bağlı kaldığını söylemek mümkündür. *Taşçı*, *Sesimi Duymayana* başlıklı şiirleri bu durumu örnekleyen metinlerdir. Vasfi Mahir, söz konusu şiirlerde sosyal meseleleri ve toplumdaki adaletsizlikleri tema olarak işlemektedir. Yine bu dönemde Vasfi Mahir, şahsî ıstıraplarını işlediği şiirler de kaleme almıştır. *Alevden Mısralar* başlığını taşıyan manzumeler bu duruma örnek teşkil edecek cinstedir.

Yedi Meşale yıllarından sonra, Vasfi Mahir'in şiirlerinde, epik ve pastoral şiir çizgisine doğru bir yönelim gözlemlenmektedir. Vasfi Mahir, "bir sanatkâr bulunmuş olduğu toplumun her türlü yaşayışını yansıtmalıdır" görüşüne sahip olması hasebiyle, şiirlerinde; Türk tarihinde önemli bir yere sahip olan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşun safahsında en önemli hadise olan İstiklâl Savaşı ve İstiklâl Savaşı ile Türk milletinin büyük sevgi ve saygısını kazanan, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü, Anadolu halkının her türlü gelenek ve görenekleri, kırsal yaşayışı gibi mevzuları şiirlerinde tema olarak işlemiştir.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün şiirlerinde işlemiş olduğu temaları şu şekilde sıralamak mümkündür: şahsî duygular, ıstıraplar; sosyal meseleler, gayri şahsî mevzular; İslâmiyet öncesi Türk tarihi ve mitolojisi; Millî Mücadele yılları, İstiklâl Harbi, Cumhuriyet'in ilanı, Atatürk ilke ve inkılâpları; halk şiiri tesirinde kaleme aldığı şiirlerinde işlediği mevzular; kırsal yaşam ve tabiat aşkı.

Vasfi Mahir Kocatürk, şiirlerinde genel olarak hece veznini kullanmıştır. Bununla birlikte ilk şiir denemelerinde aruz veznini de kullandığını söylemek mümkündür. Fakat bu kullanımların pek de başarılı örnekler olduğunu söylemek güçtür. *Yedi Meşale* yıllarından sonra serbest ölçüde de şiirler kaleme aldığını söylemekte fayda var.

Vasfi Mahir Kocatürk, şiir türünün yanı sıra tiyatro metinleri de kaleme almıştır. Söz konusu eserleri “manzum piyes” olarak nitelemek mümkündür. Vasfi Mahir’in manzum piyesleri –biri haricinde- daha ziyade didaktik özellik göstermektedir. Söz konusu didaktik manzum piyeslerde dönemin siyasî hayatı işlendiği gibi Atatürk’ün ilke ve inkılâplarını gençlere benimsetmek amacıyla da kaleme alınmıştır. *Sanatkâr* isimli manzumesi, geçimini yazmış olduğu eserlerden elde edeceği gelirle sağlamaya çalışan hasta bir sanatkârın hayatından bir kesiti işlemektedir. Vasfi Mahir, bu eserinde “Sanatkâr, toplumda hak ettiği değeri görememektedir.” mesajını vermektedir.

Vasfi Mahir Kocatürk, şiir ve manzum piyeslerinin yanı sıra edebiyat araştırmacılığı ve edebiyat tarihçiliği sahasında da yazılar ve eserler kaleme almıştır. 1934 yılında yayımlanan *Fransız Edebiyatı* ve 1936 yılında yayımlanan *Yeni Türk Edebiyatı* adlı eserleri, Vasfi Mahir’in edebiyat araştırmacılığına ve edebiyat tarihçiliğine yönelişinin 1930’lu yıllarda başladığını göstermektedir. Bununla birlikte, hazırlamayı planladığı Türk edebiyatı tarihi için topladığı pek çok malzemeyi de değerlendirmeyi ihmal etmeyen Vasfi Mahir, söz konusu malzemeleri tasnif ederek muhtelif antolojiler hazırlamıştır. Şüphesiz ki bu antolojiler Vasfi Mahir’in edebiyat araştırmacılığının birer ürünüdür. Muhtelif dergilerde yayımlanan inceleme yazıları da kaleme alan Vasfi Mahir, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi* isimli eserinin bölümlerini belirleyip, eserin taslağını hazırladığını ve söz konusu

malzemenin tasnif edilip işlenerek bir kısmının da yayına hazır hale getirdiği vakitlerde vefat etmiştir. Ölümünün ardından çocukları Av. Alev Kocatürk ve tıp doktoru Muzaffer Utkan Kocatürk tarafından yayına hazırlanarak, Edebiyat Yayınevi’den yayımlanmıştır.

Vasfi Mahir Kocatürk, şair, piyes yazarı, edebiyat araştırmacısı – edebiyat tarihçisinin yanı sıra çevirmen kimliğine de sahip bir münevverimizdir. Mülkiye Mektebi’nde yüksek öğrenimini sürdürdüğü senelerde ve sonraki yıllarda Fransızca ve Almanca öğrenen Vasfi Mahir, Fransız ve Alman edebiyatlarından muhtelif edebî eserleri, kısım kısım tercüme ederek dönemin süreli yayın organlarında yayımlamıştır. Kendisinin çıkarmış olduğu *Divan* isimli dergide de yer verdiği Heinrich Heine’den çevirdiği şiirleri, daha sonra toplayarak *Şarkılar Kitabı – Aşk ve İstirap Şiirleri* namıyla yayımlayan Vasfi Mahir, Goethe’nin *Faust* isimli eserini Türkçe’ye kazandırmıştır. Bununla birlikte, Baudelaire’in *Kötülük / Elem Çiçekleri* isimli eserini de Türkçe’ye çeviren Vasfi Mahir, Farsça edebiyatından da muhtelif tercüme yapmıştır. Bunların en bilinenleri Ömer Hayyam’ın *Rubailer*’i ve Beydeba’nın *Kelile ve Dimne*’sinde pek çok kısmı Türkçe’ye çevirmiştir. Tüm bunların yanı sıra Şeyh Galip’in *Hüsn ü Aşk* ve *Yusuf u Züleyha* mesnevilerini - Osmanlıca orijinallerinden- günümüz Türkçesi’ne nesir şeklinde aktarmıştır. Divan edebiyatının birtakım şairlerinin muhtelif şiirlerini de günümüz Türkçesi’ne aktaran Vasfi Mahir, bu şiirleri bir kitapta toplamıştır.

Vasfi Mahir Kocatürk’ün eserlerine hâkim olan dil, Ömer Seyfettin *Genç Kalemler* mecmuasında yayımladığı “Yeni Lisan” makalesinde dile getirilen dil anlayışı ile yakın bir ilişki içersindedir. “Yeni Lisan”, Ömer Seyfettin’in tabiriyle konuşulan günlük Türkçe’dir. Vasfi Mahir’in eserlerine hâkim olan dili de bu şekilde nitelemek mümkündür.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün üslubu, genellikle hitabet üslubuna yakındır. O'nun eserlerinde, Namık Kemal'in eserlerinde gözlemlenen yüksek sese, hiddetli haykırırlara tesadüf etmek mümkündür. Bunun yanı sıra Vasfi Mahir'in, Anadolu halkının her türlü yaşayışını, gelenek ve göreneklerini ve kırsal yaşamı tema olarak işlediği şiirlerinde tahkiye üslubunu kullandığını söyleyebiliriz. En nihayetinde de, Mehmet Akif'in *Safahat*'indeki konuşma üslubunu, Vasfi Mahir'in bazı şiirlerinde gözlemlenebileceğini söylemeden geçemeyeceğiz.

Mehmet Nuri Yardım'ın da dediği gibi Vasfi Mahir Kocatürk, edebiyatımızın "velud" bir kalemidir. Edebiyatın şiir, manzum tiyatro nevelerinde eserler verdiği gibi, daha 1930'lı yılların ortalarından başlayarak edebiyat araştırmacılığı ve edebiyat tarihçiliği sahasında da eserler ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

I. Vasfi Mahir Kocatürk'ün İncelenen Eserleri

I.1. Basılı Kitaplar

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Tunç Sesleri*, Kastamonu Vilayet Basımevi, Kastamonu 1935.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Geçmiş Geceler*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1936.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Bizim Türküler*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1937.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Ergenekon*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1941.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Hayat Şarkıları*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1965.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *On İnkılâp*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1933.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Yaman*, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul 1933.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Sanatkâr*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1965.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Altın Kalem*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1941.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Küçük Çocuk Piyesleri*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1970.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Allo! Gel Oynayalım*, Necmettin Salman Kitap Yayıma Odası, İstanbul Ocak 1947.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Fransız Edebiyatı*, Resimli Ay Matbaası T.L. Şirketi, İstanbul 1934.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Yeni Türk Edebiyatı*, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1936.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Namık Kemal*, Buluş Yayınevi, Ankara 1955.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1970.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Başlangıçtan Bugüne Açıklamalı Türk Edebiyatı Antolojisi*, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1967.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Osmanlı Padişahları*, Buluş Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1954.

II. Diğer Kaynaklar

II.1. Kitaplar

Aktaş, Şerif, *Şiir Tahlili*, Akçağ Yayınları, Ankara 2009.

Aktaş, Şerif, *Türk Şiiri ve Antolojisi 2 (1920-1940)*, Akçağ Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2008.

Aktaş, Şerif, “Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2. Baskı, Cilt: 3, Ankara 1992.

Şerif Aktaş, “Cumhuriyet Dönemi Türk Dramatik Edebiyatı”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2. Baskı, Cilt: 3, Ankara 1992.

Aktaş, Şerif, “1923-1950 Yılları Arasında Edebiyat Tarihi ve Tenkit Çalışmaları”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2. Baskı, Cilt: 3, Ankara 1992.

Akyüz, Kenan, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antlojisi*, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları, Ankara 1953.

Akyüz, Kenan, *Modern Türk Edebiyatı'nın Ana Çizgileri 1860-1923*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1995.

Argunşah, Hülya, "Milli Edebiyat Dönemi", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1829-2000*, Editör: Ramazan Korkmaz, Grafiker Yayınları, 6. Baskı, Ankara Eylül 2011.

Argunşah, Hülya, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri – Makaleler 1*, Dergâh Yayınları, Ocak 2001.

Asiltürk, Bâki, "Cumhuriyet Dönemi: Şiir – Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Manifestolar", *Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, Cilt: 4, İstanbul 2007.

Ataç, Nurullah, *Dergilerde*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul Eylül 2010.

Aygün, Özcan, *Târih-i Edebiyât-ı Osmâniye*, Kriter Yayınları, İstanbul 2012.

Aytaş, Gıyasettin, *Çağdaş Gelişmeler Işığında Şiir Tahlilleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2008.

Banarlı, Nihad Sami, *Yahya Kemal'in Hatıraları*, İstanbul Fetih Cemiyeti, 2. Baskı, İstanbul 1997.

Beyatlı, Yahya Kemal, *Edebiyata Dair*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 7. Baskı, İstanbul 2010.

Bezirci, Asım, *Ahmet Haşim*, Kitapçılık Limited Ortaklığı Yayınları, İstanbul Aralık 1967.

Cevdet Kudret, *Kalemin Ucu*, Cem Yayınevi, İstanbul 1991.

Çetin, Nurullah, *Behçet Necatigill – Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997.

Çetin, Nurullah, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, 4. Baskı, Ankara Mart 2006.

Çetişli, İsmail, *Metin Tahlillerine Giriş/1 Şiir*, Akçağ Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2006.

Çetişli, İsmail, *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar*, Akçağ Yayınları, 9. Baskı, Ankara 2008.

Çetişli, İsmail, *Cahit Külebi ve Şiiri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998.

Çoruhlu, Yaşar, *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Kabalcı Yayınları, 4. Basım, İstanbul Ekim 2011.

Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 9. Baskı, Ankara 2009.

Duymaz, Recep, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2004.

Duymaz, Recep, *Türk Edebiyatı Tarihinde Milli Edebiyat Dönemi (1911-1923)*, 3F Yayınları, İstanbul 2008.

Elçin, Şükrü, *Türk Edebiyatında Tabiat*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1993.

Emiroğlu, Öztürk, *Türkiye’de Edebiyat Toplulukları*, Dergâh Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2011.

Enginün, İnci, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, 11. Baskı, İstanbul Ekim 2010.

Enginün, İnci – Kerman, Zeynep, *Ahmet Haşim – Bütün Şiirleri*, Dergâh Yayınları, 7. Baskı, İstanbul Kasım 2004.

Göçgün, Önder, *Edebiyat Dünyası ve Atatürk*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1995.

Gökşen, Enver Naci, *Behçet Kemal Çağlar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1970.

Gürel, Nazlı Rana, *Atatürk Devri Dergilerinde Edebiyatla İlgili Kavramlar*, Berikan Yayınevi, Ankara 2009.

Halıcı, Feyzi, *Parlâmenter Şairler*, T.B.M.M. Yayınları, Ankara 1990.

Kabacalı, Alpay, “Çocuk Edebiyatı”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, Cilt: 3, İstanbul 1984.

Kabaklı, Ahmet, *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Yayınları, 3. Baskı, Cilt: 3, İstanbul 1974.

Kabaklı, Ahmet, *Şiir İncelemeleri*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2003.

Kaplan, Mehmet, “Önsöz”, *Atatürk Devri Türk Edebiyatı I*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

Kaplan, Mehmet – Birinci, Necat, *Atatürk Şiirleri Antolojisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

Kaplan, Mehmet, *Şiir Tahlilleri I*, 19. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul 2004.

Kaplan, Mehmet, *Şiir Tahlilleri 2 (Cumhuriyet Devri Türk Şiiri)*, 19. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul 2009.

Kaplan, Mehmet, *Edebiyat Üzerine Araştırmalar I*, Dergâh Yayınları, 8. Baskı, İstanbul Ağustos 2006.

Kaplan, Mehmet, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*, 6. Baskı, İstanbul Kasım 2004.

Karataş, Turan, *Hüseyin Siret*, Timaş Yayınları, İstanbul Şubat 2011.

Kocatürk, Utkan, *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, Atatürk Araştırma Merkezi, 2. Basım, Ankara 2007.

Kömürcüoğlu, Sabahttin, *Gümüşhaneli Ozanlar II*, Ulusal Yayınlar, İstanbul 1998.

Köprülü, Mehmet Fuat, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, 6. Baskı, Ankara 2004.

Kudret, İhsan – Kabacalı, Alpay, *Cevdet Kudret'e Saygı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Mersin 1993.

Kurdakul, Şükran, *Çağdaş Türk Edebiyatı*, Bilgi Yayınevi, 3. Baskı, Cilt: 3, İstanbul Ocak 1994.

Kurdakul, Şükran, *Çağdaş Türk Edebiyatı*, Bilgi Yayınevi, 3. Baskı, Cilt: 4, İstanbul Ocak 1994.

Kurdakul, Şükran, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*, Gözlem Matbaacılık, 4. Baskı, İstanbul 1983.

Kurdakul, Şükran, *Çağdaş Türk Edebiyatı – Cumhuriyet Dönemi*, Broy Yayınları, İstanbul Mat 1987.

Kutlu, Şemsettin, *Servet-i Fünûn Dönemi Edebiyatı Antolojisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1981.

- Mutluay, Rauf, *100 Soruda Türk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul Mart 1969.
- Nayır, Yaşar Nabi, *Kahramanlar*, Varlık Yayınları, Eylül 1969.
- Necatigil, Behçet, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yayınları, İstanbul 1980.
- Necatigil, Behçet, *Atatürk Şiirleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 4. Baskı, Ankara 1988.
- Okay, M. Orhan, *Poetika Dersleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul Ekim 2011.
- Onay, Ahmet Talat, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, Haz: Prof. Dr. Cemal Kurnaz, H Yayınları, 1. Basım, İstanbul Ekim 2009.
- Oy, Aydın, *Şiir Dünyamızda Atatürk*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1989.
- Ögel, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi*, Cilt: I, Türk Tarih Kurumu, 3. Baskı, Ankara 1998.
- Ögel, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi*, Cilt: II, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2002.
- Özyalçiner, Adnan, *Edebiyatın Ağı İşçisi Cevdet Kudret*, Evrensel Basın Yayın, İstanbul Şubat 2007.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 14. Basım, İstanbul Ekim 2005.
- Parlatır, İsmail, *Tevfik Fikret*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.
- Ran, Nâzım Hikmet, *Bütün Şiirleri*, Yapı Kredi Yayınları, 8. Baskı, İstanbul Şubat 2012.
- Ran, Nâzım Hikmet, *Konuşmalar*, Adam Yayınları, İstanbul 1996.

Sazyek, Hakan, “Cumhuriyet Dönemi: Şiir (1920-1950), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, Cilt: 4, İstanbul 2007.

Siyavuşgil, Sabri Esat, “Türk Halk Şiirinde Tabiat”, *Türk Edebiyatında Tabiat*, Haz: Prof. Dr. Şükrü Elçin, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1993, s. 17.

Şener, Sevda, “Cumhuriyet Dönemi: Tiyatro”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, Cilt: 4, İstanbul 2007.

Şimşek, Tacettin, “Çocuk Edebiyatı”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, Cilt: 4, İstanbul 2007.

Tansel, Fevziye Abdullah, *Mehmet emin Yurdakul'un Eserleri I – Şiirler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Ankara 1989.

Tansel, Fevziye Abdullah, *Ziya Gökalp Külliyyatı I – Şiirler ve Halk Masalları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1952.

Tekin, Arslan, *Edebiyatımızda İsimler*, Elips Yayınları, İstanbul Kasım 2005.

Uysal, Ahmet Edip, “Edebiyat ve Tabiat”, *Türk Edebiyatında Tabiat*, Haz: Prof. Dr. Şükrü Elçin, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1993.

Ünlü, Mahir – Özcan, Ömer, *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı 1900-1940*, İnkılâp Kitabevi, Cilt: 1, İstanbul İstanbul 2003.

Yardım, Mehmet Nuri, *Unutulmayan Edebiyatçılarımız*, Nesil Yayınları, İstanbul Aralık 2004.

Yazar, Mehmet Behçet, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1938.

Yazar, Mehmet Behçet, *Edebiyatçılar Âlemi*, 21. Yüzyıl Yayınları, Haz: Mustafa Everdi, Ankara Kasım 2009.

Yedi Meşale, Muallim Ahmet Halit Kitabhanesi, İstanbul 1928.

II.2. Süreli Yayınlarda Yayımlanmış Yazılar ve Makaleler

Ahmet Haşim, “Yedi Meşaleciler”, *Meşale*, İstanbul 1 Temmuz 1928, Sayı: 1, s. 1.

“Atatürk’ten Ölmeyen Hâtıralar”, *Kemalizm*, Sayı: 17, Aralık 1963, s. 18, (Anlatan: Kemal Yurtseven)

Birkiye, Atilla, “Bir Aydınlanmacı”, *Varlık*, İstanbul 1 Aralık 1991, Yıl: 58, Sayı: 1011, s. 9-10.

Cevdet Kudret, “50. Yıldönümünde Yedi Meşale Üzerine Anılar”, *Varlık*, Sayı 847, İstanbul 1978, s. 6.

Çıkla, Selçuk, “Cumhuriyet’in Onuncu Yıl Dönümü Anısına Yapılan Edebî Yayınlar”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 1, S. 1, Yaz 2006, s. 45-67.

Dizdaroğlu, Hikmet, “Yedi Meşale Hareketi”, *Varlık*, İstanbul 1 Ocak 1954, Sayı: 402, s. 6.

Hece, “Edebiyat Tarihciliği”, İstanbul Mart 2008, Yıl: 2, Sayı: 135.

Engin, Ertan, “Vasfi Mahir’e Göre Devirler ve Şahsiyetler”, *TÜBAR-XXX-/2011-Güz*, s. 87. (http://www.tubar.com.tr/TUBAR%20DOSYA/engin_ertan%2073-97.pdf (Erişim: 14.09.2012)).

Ertop, Konur, *Milliyet Sanat Dergisi*, “Türk Edebiyatında Atatürk”, İstanbul 15 Mayıs 1981, Sayı: 24, Sıra: 284, s. 2-6.

Kocatürk, Vasfi Mahir, “İstirap”, *Servet-i Fünun*, İstanbul 5 Kanunısani 1928, Sayı: 1638.

- Kocatürk, Vasfi Mahir, “Yunus Emre”, *Varlık*, İstanbul 1936, Cilt: 3, Sayı: 65, s.?.
- Kocatürk, Vasfi Mahir, “Yedi Meş’ale Nasıl Toplanmışır?”, *Divan*, İstanbul Mayıs 1945, Sayı: 6, s. 12-13.
- Kocatürk, Vasfi Mahir, “Tevfik Fikret ve Edebiyatımızdaki Yeri”, *Meşale*, C. 1, Sayı: 1, İstanbul 1928, s. 1-3.
- Kocatürk, Vasfi Mahir, “Heykelin Karşısında”, *Hayat*, Cilt: VI, Sayı: 131, 1929, s. 2.
- Kocatürk, Vasfi Mahir, “Divan Edebiyatı, Halk Edebiyatı”, *Varlık*, Sayı 61, İstanbul 1936, s. ?.
- Mercanlıgil, Muharrem, “Vasfi Mahir Kocatürk” *Yeni Yayınlar*, Ocak 1962 Ankara, Cilt: VII, Sayı: 1, s. 21-24.
- Saba, Ziya Osman, “Tunç Sesleri”, *Varlık*, İstanbul 1936, Sayı: 61, s. ?.
- Tansel, Fevziye, “Mustafa Kemal Hakkında Düşürülen Tarih’ler ve Bunların Edebî, Tarihî Değeri”, *Bellekten*, C.XLV/2, Sayı 180, Ankara Ekim 1981, s. 513-514.
- Tansel, Feyziye, “Atatürk Hakkında Aydın Sınıf Şairlerimizin Yazdığı Şiirler (1915-1938)”, *Bellekten*, C. XLV/1, Sayı 177, Ankara Ocak 1981, s. 289.
- Timurtaş, Faruk Kadri, “Atatürk İçin Şiirler”, *Türk Kültürü*, Sayı 37-48, Ankara 1965-1966, s. 149.
- Topaloğlu, Yüksel, “Fâik Ali’nin Midhat Paşa Manzumesi”, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul Temmuz-Aralık 2010, Yıl: 2, Sayı: 4, s. 165-198.
- Topaloğlu, Yüksel, “Ahmet Kutsi Tecer ve Arif Nihat Asya’nın Şiirlerinde Edirne”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Edirne Haziran 2007, Cilt: 9, Sayı: 1, s. 192-211.
- Türk Dili*, Türk Şiiri Özel Sayısı IV – Çağdaş Türk Şiiri, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Sayı: 481-482, Ankara 1992.
- Yazar, Mehmet Behçet, “Vasfi Mahir Kocatürk”, *Yedigün*, Cilt: 16, No: 395, İstanbul 1 Teşrinievvel 1940, s. 13.

Gazete Haberleri:

“Vasfi Mahir Kocatürk Haydar Paşa Lisesi’ne Müdür Oluyor”, *Milliyet Gazetesi*, 23.05.1954, s. 2.

“Dün M. Eğitim, Bayındırlık ve Ticaret Bakanlıkları Bütçesi Kabul Edildi”, *Milliyet Gazetesi*, 28.02.1952, s. 1, 7.

“Meclisin Dünkü Toplantısı”, *Milliyet Gazetesi*, 09.12.1952, s. 7.

“Vasfi Mahir Kocatürk vefat etti”, *Tanin Gazetesi*, 18.07.1961, s. 3.

“Vasfi Mahir Kocatürk vefat etti.”, *Dünya Gazetesi*, 18.07.1961, s. 1,7.

“Vasfi Mahir Kocatürk vefat etti.”, *Ulus Gazetesi*, 18.07.1961, s. 2

II.3. Ansiklopediler, Sözlükler ve Albümler

Alpay, Necmiye, *Türkçe Sorunları Kılavuzu*, Metis Yayınları, 3. Baskı, Kasım 2007.

Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi, 15. Basım, İstanbul 1992, C. 1, s. 321.

Ayhan, Halis – Maviş, Hakkı, *İslâm Ansiklopedisi*, “Dârüşşafaka” Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, Cilt: 9, s. 7-9.

Bonnefoy, Yves, *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*, Türkçe Baskıyı Yayına Hazırlayan: Levent Yılmaz, Dost Kitabevi, Birinci Baskı, Ankara Ağustos 2000, Cilt I, s. 147.

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, Cilt: 3, İstanbul 1983.

Ercilasun, A. Bican - Fahir İz - Günay Kut - Nevzat Köseoğlu, *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985, C. 1, s. 51.

Erdem, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 2008, Sayı: 51, s. 267.

Grolier International Americana Encyclopedia, İstanbul 1993, Cilt: 2, s. 260.

Grolier International Ameriicana Encyclopedia, İstanbul 1993, C. 11, s. 125.

Grolier International Ameriicana Encyclopedia, İstanbul 1993, C. 12, s. 377.

İnan, A. “Kut” maddesi, *Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1975, C. XXII, s. 387

Işık, İhsan, *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2004, Cilt: II, s. 1134.

Özerdim, S.N., “Yedi Meşaleciler”, *Türk Dili*, Ankara 1 Ekim 1959, Cilt: IX, Sayı: 97, s. 13-15.

Özkırımlı, Atilla, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cem Yayınevi, s. 758-759.

Polat, N. Hikmet, “Kocatürk, Vasfi Mahir”, *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, Cilt: 26, s. 142.

Türk Ansiklopedisi, Cilt 8, MEB Maarif Basımevi, Ankara 1956, s. 8.

Türkçe Sözlük, 10. Baskı, Türk dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.

T.B.M.M. Albümü (23 Nisan 1920 – 20 Ekim 1991), T.B.M.M. Yayınları, Ankara 1994, s. 189.

Türk Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1975, Cilt: XXII, s. 147.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, Eylül 1982 İstanbul, Cilt: 5, s. 380.

Yazım Kılavuzu, Türk Dil Kurumu Yayınları, 26. Baskı, Ankara 2009.

Yurt Ansiklopedisi, Anadolu Yayıncılık A.Ş., Ankara 1982, Cilt: 5, s. 3224.

II.4. Basılmamış Tezler

Acehan, Abdullah, *Halid Fahri Ozansoy Hayatı-Eserleri-Sanatı*, (Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi) Kütahya 1998.

Aliyazıcıoğlu, Hamide, *Kenan Hulûsi Koray'ın Edebî Kişiliği ve Hikâyelerinin İncelenmesi*, (Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul 2007.

Efnan Dervişoğlu, *Cevdet Kudret Hayatı ve Eserleri*, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2005.

Eskigün, Kübra, *Klasik Türk Şiirinde Efsanevi Kuşlar*, (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Kahramanmaraş 2006.

Topaloğlu, Yüksel, *Adalet Ağaoğlu'nun Çağdaş Türk Romanındaki Yeri*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmış Doktora Tezi) Edirne 2005.

Ulutürk, Yasemin, *Meşale Dergisi (İnceleme – Metin)*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2011.

II.5. Elektronik Ortamda Bulunanlar

<http://www.gumushane.gov.tr/tarih.asp> (Erişim: 16.08.2012)

http://tr.wikipedia.org/wiki/1950_T%C3%BCrkiye_genel_se%C3%A7imleri

(Erişim: 18.08.2012)

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/secim_sorgu.genel_secimler

(Erişim:18.08.2012)

<http://www.meb.gov.tr/meb/hasanali/siirlerdensecmeler/haliaturk.htm>

(Erişim: 07.08.2012)

(Soldan sağa) Vasfi Mahir Kocatürk, Mısırlıoğlu ailesinden halaoğlu ve Vasfi Mahir'in ağabeyi Hamid Cevdet Kocatürk. Bu fotoğraf tahminimize göre Vasfi Mahir'in Dārüőşşafaka'daki ilk yıllarında çekilmiőtir. (Dārüőşşafak'da őęrenim gőrdőęő yıllar 1921-1927)

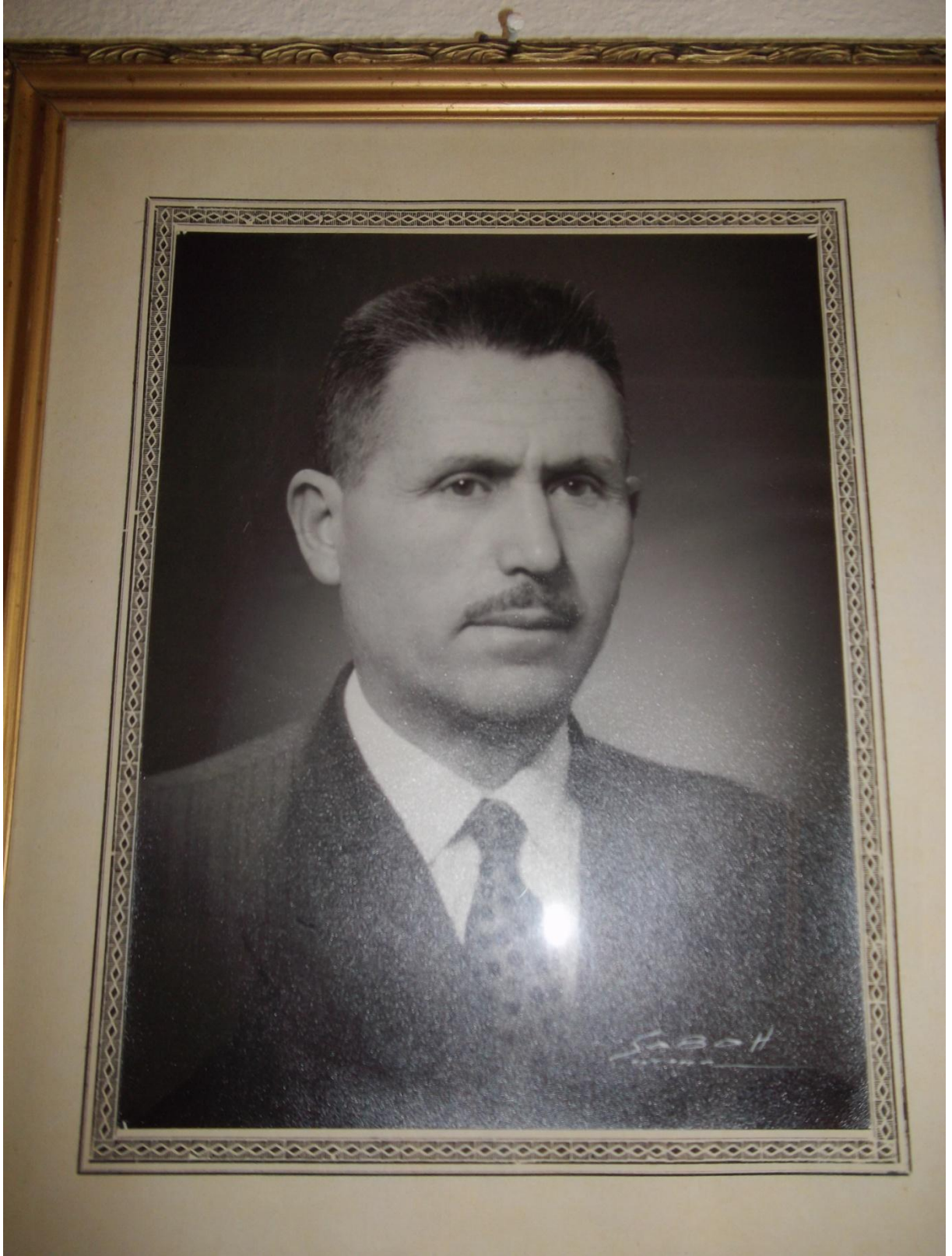
En soldaki Vasfi Mahir Kocatürk, en sağdaki Vasfi Mahir Kocatürk'ün ağabeyi Hamid Cevdet Kocatürk. Bu fotoğrafın da Vasfi Mahir'in Dârüşşafaka'daki ilk yıllarında çekilmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün 1927 yılında çekilmiş bir fotoğrafı.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün annesi Fikriye Hanım.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün ağabeyi Hamid Cevdet Kocatürk.

Vasfi Mahir Kocatürk'ün doğduğu Bağlarbaşı Mahallesi'nin genel bir görünüşü.